HALS KLEMENTS

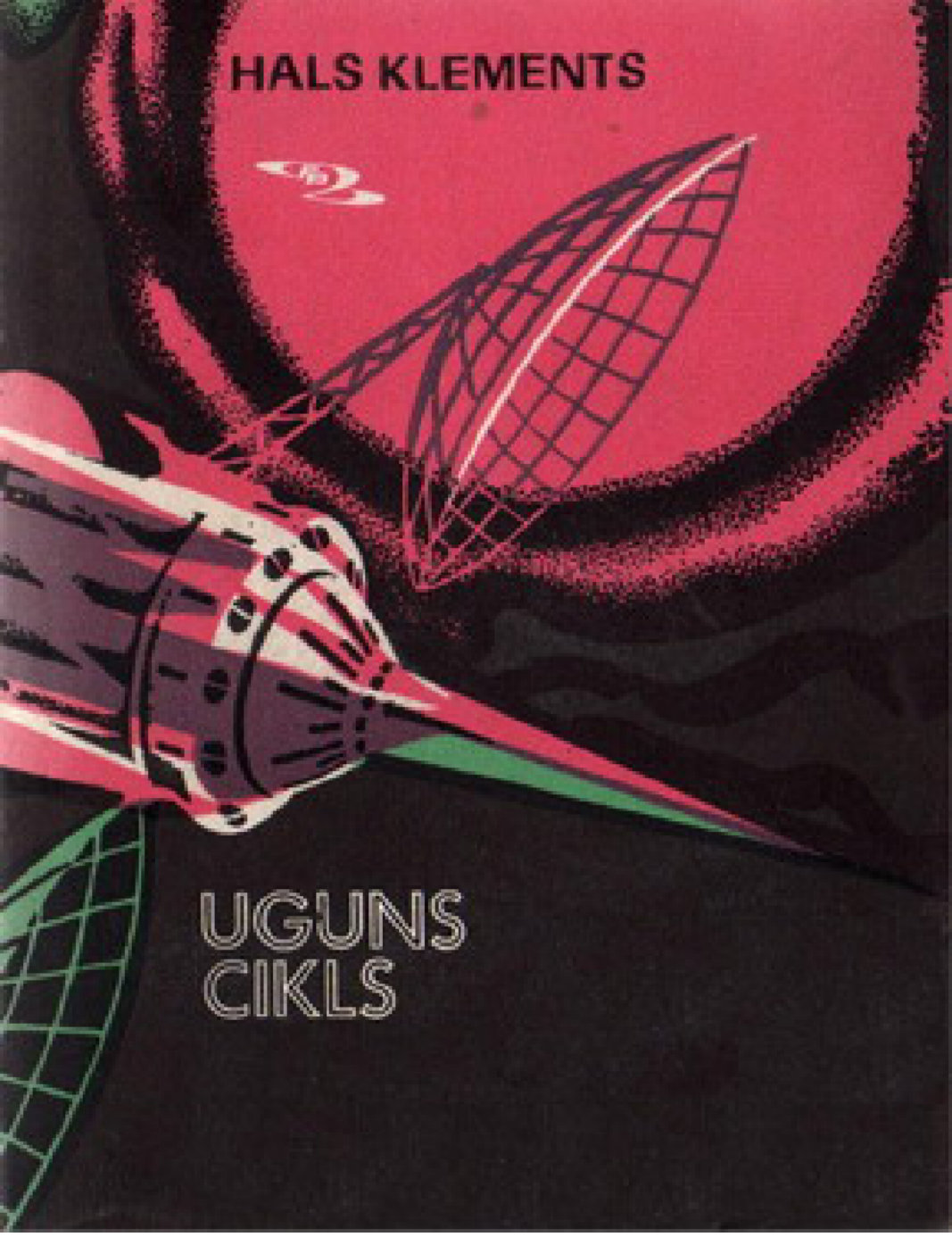

UGUNS CIKLS

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Mūsdienu zinātnei pilnīgi nekas nav zināms par to, vai Sietiņa zvaigznei Alkionei ir planētu sistēma. Klements pieņem, ka ir. Taču Alkione ir dubultzvaigzne, un zinātniekiem ir skaidrs, ka planētu orbītas ap dubultzvaigznēm nevar būt stabilas un dzīvība uz tām nav iespējama. Tomēr Klements uz šādas planētas nometina saprātīgas dzīvās būtnes un «Uguns ciklā» izvirza pilnīgi neticamu, tomēr konsekventu un, ņemot vērā mūsu pašreizējo zināšanu līmeni, neapgāžamu hipotēzi, kura izskaidro gan pašu planētu eksistenci Alkiones sistēmā, gan dzīvības esību uz vienas no šīm planētām. Vārdu sakot, Klements pats rada pilnīgi fantastisku pasauli, tomēr izskaidro to no stingri zinātniskām pozīcijām. Vide, kurā notiek viņa romānu darbība, ir autora izdomāta un popularizē zināšanas nevis tieši, bet ar viņa paša izveidotās aizraujošās hipotēzēs starpniecību.

- Hals Klements
-
- PRIEKŠVĀRDS
- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- IX
- X
- XI
- XII
- XIII
- XIV
- XV

Hals Klements
Uguns cikls

Uguns Cikls
Hals Klements
Rīga «Zinātne» 1980
Hal Clement Cycle Of Fire Ballantine Books New York 1957
Hal Clement Close To Critical Ballantine Books New York 1964
No angļu valodas tulkojusi M. Jākobsone
Priekšvārda autori A. un B. Strugacki
Mākslinieks A. Galeviuss
Izdota saskaņā ar Latvijas PSR Zinātņu akadēmijas Redakciju un izdevumu padomes lēmumu

PRIEKŠVĀRDS

Citīgs mūsdienu zinātniskās fantastikas lasītājs starp citām šai literatūrai raksturīgām īpatnībām (demokrātisms, antimilitārisms, ievirze pret mietpilsoniskumu u. c.) pamanīs vismaz četras spilgti izteiktas tendences: sociālo, tīri zinātnisko, piedzīvojumu un pamfleta. Tas, protams, nenozīmē, ka varētu atrast literāru darbu, kurā kāda no šim tendencēm izpaustos pilnīgi tīrā veidā. Sociālā antiutopija it bieži ir ieguvusi nepārprotama pamfleta nokrāsu, sociālais pamflets gandrīz vienmēr balstās uz vairāk vai mazāk oriģināliem un drosmīgiem zinātniskiem pieļāvumiem, nākotnes zinātniekiem veltītos darbus iedzīvina spraigs sižets, un tā joprojām. Tā tas ir bijis jau kopš pirmajām zinātniski fantastiskās literatūras rašanās dienām. Tās pamatlicēju Žila Verna, Herberta Velsa, Alekseja Tolstoja un Karela Čapeka romānos un stāstos šīs tendences sevišķi viegli pamanāmas. To pašu var sacīt arī par šā žanra meistariem mūsu laikabiedriem Reju Bredberiju, Ivanu Jefremovu, Staņislavu Lemu, Abi Kobo un Robertu

Sekliju.

Taču ir vēl viena, ne tik ļoti izplatīta vai vismaz ne tik uzkrītoša tendence — autora laikmeta zinātnisko un tehnisko priekšstatu popularizācija. Kā zināms, Žils Vems šai ziņā devis lielisku piemēru. Viņa darbi piesātināti ar precīzām ziņām par ģeogrāfiju, bioloģiju, astronomiju un citām zinātņu nozarēm; viņa romānu sižeti it bieži ir naivi un dažkārt pat aplami (pietiek atcerēties «Spītīgo Kerebanu»), tomēr nepārprotami iecerēti tā, lai sniegtu lasītājam pēc iespējas vairāk informācijas par Zemi, debesim un jūru, un, kaut ari lielākā daļa šīs informācijas, no mūsdienu lasitāja viedokļa, ir pilnīgi novecojusi vai pat nepareiza, var nešaubīties, ka slavenā franču rakstnieka laikabiedrs no viņa romāniem varēja daudz mācīties, jo, visticamāk, viņam gan nācās turēt pa rokai ģeogrāfijas kartes, lai, lasot Žila Verna grāmatas, gūtu īstu baudu, turklāt ceļot kopā ar kapteini Nemo vai Barsaka ekspedīciju, neapšaubāmi, bija patīkamāk nekā urbties cauri garlaicīgai ģeogrāfijas mācību grāmatai.

Starp citu, pēc Žila Verna zinātniskās izziņas funkcija no fantastiskās literatūras uz ilgu laiku pazuda. Iespējams, galvenokārt tāpēc, ka parādījās jauni literatūras žanri — populārzinātniskā literatūra un zinātniskā daiļliteratūra, kas atņēma fantastikai zinātnes popularizētājas funkciju. Pārlapojot jaunākā laika fantastisko literatūru un vērtējot to no zinātnes popularizācijas viedokļa, nāk prātā laikam gan tikai izcilo krievu zinātnieku K. Ciolkovska un V. Obručeva — nenoliedzamā Žila Verna ietekmē uzrakstīto grāmatu «Plutonija» un «Saņņikova Zeme» autora — vārdi. Tomēr pēc viņiem pasaules fantastiskajā literatūrā ilgu laiku neparādījās kaut cik ievērojami darbi, kas popularizētu zinātni un tehniku. Pēc tam, ap četrdesmito un piecdesmito gadu miju, gandrīz vienlaicīgi kļuva pazīstami divi vārdi — Artūrs Klārks Anglijā un Hals Ķlements Amerikas Savienotajās Valstīs.

Artūru Klārku latviešu lasītājs pazīst no grāmatas «Delfīnu sala». Krievu valodā iznākuši viņa garie stāsti «Mēness putekļi» un «Lielais dziļums», romāns «Tikšanās ar Ramu» un daudzi zinātniski fantastiskie stāsti. Lasot šos darbus, nav grūti pārliecināties, ka taisnība tiem, kuri nosaukuši Klārku par mūsdienu Žilu Vernu. Visrūpīgākā precizitāte zinātniskajās un tehniskajās detaļās, pilnīga un absolūta uzticība mūsdienu zinātniskajiem priekšstatiem par dabu, sižeta uzbūve, kas dod iespēju nostādīt varoņus (un arī lasītāju) «ražošanas problēmu» priekšā, kuras atrisināmas, tikai balstoties uz jaunākajām zinātnes un tehnikas atziņām, turklāt loti optimistiski un zināšanām bagāti varoņi, — vai gan tās nav raksturīgas Žila Verna daiļdarbu iezīmes, kas valdzina nu jau daudzas lasītāju paaudzes?

Mazliet savādāks ir amerikāņu «mūsdienu Žila Verna» radošais rokraksts: viņa darbos «žilverniskie» zinātnes popularizācijas principi

pārdzīvojuši fantastisku metamorfozi.

Pirmajā acu uzmetienā romāna «Uguns cikls» sižeta pavērsiens liekas ārkārtīgi vienkāršs un maz atšķiras no daudzu jo daudzu fantastisko piedzīvojumu stāstu sižetiem: noslēpums, bīstams ceļojums, atklājums. Citāda ir tikai noslēpuma būtība. Varonis neatmin Magelāna Mākoņu varenā imperatora noslēpumus, nemeklē uz tālas planētas dārgumus, kurus prasmīgi paslēpušas sen izmirušas saprātīgas būtnes, neatmasko pret dzimto Saules sistēmu vērstas sazvērestības Galaktikā. Nē, viņš «tikai» iedziļinās veselas pasaules bioloģijā. Un te nu mēs sastopamies ar Klementa lietotajām mūsdienu zināšanu popularizācijas metodēm.

Atcerēsimies, ka Žils Vems un Artūrs Ķlārks vienmēr cenšas izvēlēties reāli eksistējošas un novērojamas, vispār zināmas darbības vietas: Zemes okeānus, kontinentus un atmosfēru, Mēnesi un Marsu. Žils Verns zināja, ka, iegremdējoties mūsu sāļo okeānu dzīlēs, atbilstoši attiecīgiem likumiem pieaug spiediens, un droši apraksta, kā desmit kilometru dziļumā krakšk un liecas «Nautila» tērauda konstrukcijas. Artūrs Klārks lieliski zina, ka uz Mēness nav atmosfēras, tāpēc pārliecinoši stāsta par postu, kas piemeklējis putekļu slāni ielūzušās «Selēnas» pasažierus. Vārdu sakot, apstākļus, kuros notiek Verna un Klārka sacerējumu darbība, noteikusi pali daba un mūsu konkrētas zināšanas par šiem apstākļiem.

Citādi tas ir Klementa darbos. Mūsdienu zinātnei pilnīgi nekas nav zināms par to, vai Sietiņa zvaigznei Alkionei ir planētu sistēma. Klements pieņem, ka ir. Taču Alkione ir dubultzvaigzne, un zinātniekiem ir skaidrs, ka planētu orbītas ap dubultzvaigznēm nevar būt stabilas un dzīvība uz tām nav iespējama. Tomēr Klements uz šādas planētas nometina saprātīgas dzīvās būtnes un «Uguns ciklā» izvirza pilnīgi neticamu, tomēr konsekventu un, ņemot vērā mūsu pašreizējo zināšanu līmeni, neapgāžamu hipotēzi, kura izskaidro gan pašu planētu eksistenci Alkiones sistēmā, gan dzīvības esību uz vienas no šīm planētām. Vārdu sakot, Klements pats rada pilnīgi fantastisku pasauli, tomēr izskaidro to no stingri zinātniskām pozīcijām. Vide, kurā notiek viņa romānu darbība, ir autora izdomāta un popularizē zināšanas nevis tieši, bet ar viņa paša izveidotās aizraujošās hipotēzēs starpniecību.

Šādam popularizēšanas principam, nenoliedzami, piemīt savas priekšrocības, no kurām vissvarīgākā — tas ārkārtīgi veicina zinātniskās iztēles attīstību. Lūk, mēs lasām par likstām, kuras piemeklē uz jaunatklātās planētas noklīdušo varoni, No zilās saules kveldētajiem dienvidu tuksnešiem viņš dodas uz ziemeļiem, un, patiesi, zilā saule savā gaitā ik dienas nolaižas aizvien tuvāk un tuvāk apvārsnim un kādā jaukā dienā vispār vairs neparādās, bet pie mēļajām debesīm tās vielā uzlec sarkanā saule, un varonis sākumā

priecājas, ka ir vēsāks un viņš atrodas mežā, tomēr sarkanā saule milzt un kļūst ar katru dienu lielāka un karstāka. Tās kustība pie debess velves arī ir ļoti dīvaina — tā svārstās virs apvāršņa kā milzu vēzeklis…

Ievedis lasītāju šai dīvainajā pasaulē, autors it kā piedāvā: pamēģini iedomāties šādu divu zvaigžņu un planētu sistēmu telpāl Kā kustas sarkanā un zilā saule attiecībā viena pret otru? Kā kustas planēta attiecībā pret tām? Kādu leņķi veido planētas rotācijas ass ar tās orbītas plakni? Vārdu sakot, kādai jābūt šīs zvaigžņu mašinērijas kosmogrāfijai, lai ceļinieks, kas dodas no planētas dienvidu puslodes uz ziemeļu puslodi, varētu novērot šeit aprakstīto? Nebūt nav neiespējams, ka mēģinājums atrisināt tamlīdzīgu uzdevumu rosina domājošu lasītāju nopietni aizrauties ar debesu mehāniku. Protams, nevajag cerēt, ka Klementa grāmatas šādi ietekmēs milzum daudz lasītāju, tomēr atcerēsimies, cik daudzi mūsu un ārzemju izcilākie zinātnieki atzinušies, ka pirmo impulsu nodarboties ar zinātni viņos izraisījušas Žila Verna grāmatas.

So Hala Klementa izmantoto popularizēšanas principu, protams, lielo arī citi autori, tomēr tikai Klementa darbos mēs to sastopam tīrā veidā. Tas nenozīmē, ka Klementa literārajiem darbiem piemīt izziņas funkcija vien. Lasītājs redzēs, ka Klements veido sižetus uz piedzīvojumu žanra bāzes, visur cenšas skaidri paust Visuma saprātīgo būtņu brālības un sadarbības ideju un ka viņš pieskaitāms pie tiem fantastiskās literatūras autoriem, kuri cildina cilvēka pārākumu pār citu pasauļu saprātīgajām rasēm. Klementa daiļradei ir vēl viena svarīga iezīme — tā slavina cilvēces nerimtīgās un neierobežotās alkas pēc zināšanām. Klements labi apzinās, kādus milzīgus izdevumus no Zemes prasīs iepazīšanās ar jebkuru no viņa aprakstītajām pasaulēm. Par to viņš tieši un nepārprotami runā savās grāmatās, tomēr nākotnes cilvēce, kas viņa grāmatās aizvien paliek «aiz kadra», labprāt ziedo šos līdzekļus, jo — no Klementa viedokļa — tā eksistē, lai izzinātu.

Klements pieskaitāms visai populāriem zinātniskās fantastikas autoriem. Cerēsim, ka viņš iepatiksies ari latviešu lasītājiem.

A. un B. Strugacki

I
LOĢISTIKA

Spriežot pēc tā, kāda bija lavas lauka virsma, planieris nemaz nedrīkstētu izskatīties tik maz cietis. Tā astes plākšņi bija veseli, fizelāžas apšuvums daļēji norauts tikai apakšdaļā; šķita, ka pat šaurie spārni nav bojāti. Ja kaut kur tuvumā būtu katapulta, varētu rasties kārdinājums lidaparātu atkal pacelt gaisā. Pat Dars Langs Āns varētu pievilties, ja viņam būtu jāpaļaujas tikai uz acīm.

Tomēr viņš zināja vairāk, nekā to vien, ko rādīja acis. Viņš bija neveiksminieks, kas bija lidojis šai mašīnā. Dars bija redzējis, kā bedrainā, melnā lavas virsma pēkšņi brāžas viņam pretim, kad negaidītais vējš vilka viņu klāt pie bezvārda vulkāna; viņš bija jutis grūdienu un vāju atlēcienu, kad lidķermeņ atsperīgais koka rāmis pūlējās amortizēt triecienu; vēl vairāk — viņš bija dzirdējis, kā neiztur abu spārnu lonžeroni. Tagad viņu galvenokārt nodarbināja nevis doma, kā pacelties gaisā, bet gan jautājums, vai pirms aiziešanas nevajadzētu planiera vraku sabojāt vēl vairāk, tomēr ari tas nebija vissvarīgākais. īstā problēma bija grāmatas.

Protams, grāmatu nebija daudz — Rī Pells Uns bija par tālredzīgu, lai uzticētu pārāk lielu daļu pilsētas zināšanu vienam pašam planierim. Tomēr grāmatas nedrīkstēja pamest novārtā; Dara pienākums bija tās nebojātas nogādāt uz Ledus Cietoksni, un astoņsimt gadu ir pietiekami ilgs laiks, lai attīstītu spēcīgu pienākuma apziņu. Un tik ilgi Dars Langs Ans bija nodzīvojis.

Par laimi, grāmatas nebija smagas. Apņēmības pilns Dars ķērās pie darba — sasēja vienā sainī tik daudz grāmatu un visa nepieciešamā, cik varēja, lai tas netraucētu ne iet, ne lietot ieroci. Kad Dars beidzot izslējās un mērķtiecīgi devās projām no vraka, viņš bija uzkrāvis sev grāmatas, kas svēra varbūt pusi no viņa svara, desmitreiz mazāk pārtikas un šaujamstopu ar bultām — savu nešķiramo pavadoni jau kopš agras bērnības. Lielāko daļu pārtikas viņš bija pametis, toties

neviena rakstu galiņa gan ne.

Kravādamies viņš bija domājis, kādā virzienā doties. Līdz viņa spraustajam mērķim, metot lielu līkumu, bija jāveic mazliet vairāk nekā divi tūkstoši jūdžu, un apmēram puse šā attāluma bija okeāns. Plānotais lidojuma maršruts bija daudz garāks salu dēļ, kas ļāva pārlidot okeānu pa posmiem, kuru garums nepārsniedza piecdesmit jūdzes. Dars bija nolēmis turēties pie tā paša ceļa, jo vairākos pārlidojumos bija to labi iepazinis. Skaidrs, ka orientieri uz zemes izskatīsies citādi, tomēr tas nevarētu sagādāt pārāk lielas grūtības viņa fotogrāfiskajai atmiņai.

Protams, viņš tūlīt nedevās izvēlētajā virzienā. Tad būtu jāiet gandrīz tieši pāri kalnam, kura nogāzē viņš bija strandējis. Dars savu dabisko fizisko dotību dēļ bija labāks kalnos kāpējs, nekā jebkurš cilvēks vispār varētu būt, bet no šā kalna smailes gaisā cēlās plānu, vienmērīgu, dzeltenu dūmu vērpetes, un lava zem kājām, kā viņam šķita, bija karstāka, nekā to būtu spējusi sasildīt saule. Tāpēc, atstājis pa kreisi aiz muguras spilgti sarkano par Tīru dēvēto sauli un tieši aiz sevis — zilo un mazāko Arēnu, viņš devās uz ziemeļrietumiem, kaut gan viņa tuvākais mērķis okeāna šajā krastā atradās ziemeļaustrumos un lavas lauka tuvākā mala — tieši ziemeļos.

Nav viegli šķērsot lavas lauku kājām pat bez smagas nastas, turklāt Dars Langs Āns bija tā apkrāvies, ka pārgājiens kļuva par īstu mocību. Viņa pēdas bija diezgan norūdītas, lai izturētu gājienu pa asajām klinšu šķautnēm, no kurām nevarēja izvairīties, taču šeit nebija nevienas gludas takas. Atkal un atkal Daram bija jāpārrēķina laiks, kādu prasīs ceļojums, tomēr ne reizi viņš sev neatzinās, ka varbūt nespēs to veikt.

Divas reizes, nepārtraucot iešanu, viņš paēda un padzērās, ja tā var teikt par viņa iebaudītajām pāris kripatiņām ēdamā un dažiem malciņiem ūdens. Planiera nogāšanās vietu no lavas lauka malas šķīra nepilnas piecdesmit jūdzes, bet, ja viņš pakritīs un aizmigs, neticis pāri lavas laukam, tad ir gandrīz skaidrs, ka nomirs aiz slāpēm. Lavas laukā ūdens nebija — vismaz viņš par to neko nezināja, taču, vasarai tuvojoties, tas viņam bija tikpat nepieciešams kā cilvēkam līdzīgos apstākļos.

Pirmo reizi viņš iekoda pietiekami talu no kalna, lai pēc tam varētu nogriezties uz ziemeļiem un atstāt Tīru tieši aiz muguras. Arēna gatavojās panākt sarkano sauli, tomēr ēnas vēl aizvien bija īsas. Kaut ari Dars bija pieradis pie diviem spīdekļiem, abu sauļu gaismā bija pagrūti pārredzēt ceļu tālāk par pāris jardiem, tālab viņš it bieži palaida garām iespēju to saīsināt.

Tomēr uz priekšu viņš tika Ieturējis otro «maltīti» vietā, no kuras vulkāns vairs nebija redzams, Dars dažas stundas vēlāk bija jau pārliecināts, ka saskata zaļu joslu. Protams, tā varētu būt tikai mirāža,

bet šāda parādība Daram Langam Ānam bija pilnīgi nepazīstama. Tie varētu ari būt blīvāk saauguši dzelkšņainie, gaļīgie, mučelēm līdzīgie augi, kuri šur tur slējās laukā no lavas. Tomēr ceļotājs bija pārliecināts, ka tas ir īsts mežs ar augiem, kuru esība liecina par bagātīgu viņam aizvien nepieciešamākā ūdens krājumu. Dars, savilcis seju atvieglojuma smaidam atbilstošā vaikstā, sakārtoja grāmatu saini uz pleca ērtāk, izdzēra atlikušo ūdeni un atsāka ceļu pretim apvārsnim. Savu kļūdu viņš atklāja krietnu brīdi pirms slāpju atgriešanās.

Ja viņš būtu gājis pa kaut cik taisnu līniju, viņš būtu viegli ticis līdz mežam. Pat ar visiem līkumiem, kurus bija spiests mest pa lavas lauku, viņš tur būtu nokļuvis, iekāms sāktu ciest pārāk stipras slāpes. Dars gluži vienkārši nebija gaidījis, ka vajadzēs sevišķi daudz līkumot, jo neatcerējās no augšas redzējis kaut ko vienmuļajā, saplaisājušajā un krokainajā lavas laukā neiederīgu. Atmiņa Daru nebija pievīlusi, bet, kā izrādījās, šis apvidus gan.

Tīra, gandrīz beigusi savu ceļojumu uz rietumiem, bija pacēlusies augstāk, gatavodamās mest savu ikgadējo cilpu lēcienam atpakaļ uz Arēnas pusi, kad Dars Langs Ans atdūrās pret šķērsli. Tā nebija krauja — to viņš noteikti nebūtu uzskatījis par nepārvaramu —, tā bija aiza, kas droši vien izveidojusies, kad visa lavas masa bijusi jau gandrīz pilnīgi sacietējusi, jo bija pārāk dziļa un gara, lai būtu radusies, sacietējušajai garozai sasprāgstot no apakšējo šķidro slāņu spiediena.

Dars no gaisa nekad nebija pamanījis aizu tikai tāpēc vien, ka tā nebija taisna; aiza izlocījās kā čūska starp citiem, pierastākiem apvidus nelīdzenumiem, un tā viņš bija gar to nosoļojis ilgāk par stundu, iekāms noprata patieso stāvokli. Tas notika, kad aiza sāka vīties atpakaļ, tagad jau tālā vulkāna virzienā.

Aptvēris notikušo, Dars Langs Āns uzreiz apstājās un, sameklējis paēnu zem kādas plakanas klints pārkares, sāka domāt. Viņš neveltīja ne mirkli pašpārmetumiem par pieļauto muļķību, kuru gana labi saprata, bet tūlīt sasprindzināja prātu jaunās problēmas risināšanai.

Uzkāpt un nokāpt pa aizas sienām nebija iespējams. Parasti, lavai sacietējot, rodas pietiekami nelīdzena garoza, kas Dara rases piederīgajiem dod iespēju ar nagiem pieķerties pat pie gandrīz vertikālas virsmas, tomēr šī plaisa stiepās cauri visai lavas masai. Tiesa, klintī no vienas vietas bija gāzes burbuļi, no kuriem daudzi, lavai saplaisājot, bija pārsprāguši un bija pietiekami lieli, lai viņš spētu noturēties to atstātajās bedrītēs, tomēr tās bija tikai tuvu zemes virsmai. Aizas pretējā siena liecināja, ka jau nedaudz jardu zemāk burbuļi kļūst tik mazi kā kniepadatas galviņa un viņa vajadzībām praktiski nederīgi. Turklāt siena bija ne tikai vertikāla vien. Tā «viļņojās» tā, ka, vienalga, no kuras vietas un kuras puses — ja to varētu izvēlēties — sācis rāpties lejup, viņš, necik tālu neticis, jau

atrastos pie pārkares. Nē, kāpt nebija iespējams.

Plaisa bija pārāk plata, laī tai varētu pārlēkt — vairumā, vietu pārāk plata lēcienam pat bez nastas, no kuras Daram Langam Ānam gan ne mirkli prātā neienāca atbrīvoties.

Daram nebija virves, un ari viņa tērpa un saiņa siksnu nepietika, lai sameistarotu laut ko līdzīgu virvei, kas sniegtos kaut vai viņa lēciena attālumā. Lavas laukā neauga nekas, kas derētu virves vai laipas pagatavošanai. Izrādījās, ka augiem ir gaļīgi audi bez jebkādām koksnes šķiedrām, un to miza nebija pat tik izturīga, lai pretotos Dara nagiem.

Protams, atrast atrisinājumu visilgāk kavēja Dara priekšstats, ka viņš un grāmatas ir kaut kas absolūti nedalāms. Daram vajadzēja neticami ilgu laiku, lai izdomātu, ka no grāmatām nebūt nav jāšķiras pavisam un viņš varētu vispirms pārsviest aizai pāri tās, lai tad pārlēktu pats.

Sī ideja Daru atbrīvoja gandrīz no jebkurām grūtībām, jo viņš atcerējās vairākas vietas, kurās puslīdz droši spētu pārlēkt pāri aizai, ja vien nekas viņu neapgrūtinātu. Daram tikai bija jāatrod kāds piemērots līdzens laukumiņš otrā aizas malā, līdz kuram viņš varētu aizsviest grāmatu saini.

Galu galā viņš to atrada. Sai mirklī viņš nedomāja, cik stundu jau pagājis; viņš pastumdīja saini stirpu turpu pa melno lavas virsmu, pārbaudīdams saišu drošību, lai būtu pārliecināts, ka sviedienā tas ncizjuks, pasvārstīja saini spēcīgajā rokā, novērtēdams tā smagumu, un tad, apsviezdamies apkārt gluži kā vesera metējs, pārlidināja to pāri aizai. Viņam ne uz mirkli nebija radušās šaubas, ka nepārsviedīs saini; īstenībā tas nokrita pat mazliet tālāk, nekā Dars Langs Ans bija paredzējis, un īsu bridi viņš bija nobijies, ka tas varētu aizlidot līdz nelīdzenajai virsmai tūlīt aiz laukumiņa, kurā viņš bija mērķējis. Tomēr galu galā sainis beidza velties labi redzamā vietā un, cik varēja noprast, bija vesels. Pārliecinājies par to, Dars nomērīja ar acīm aizas platumu un lēca.

Ja viņam būtu jāraksta ziņojums par šo gadījumu, viņš tajā noklusētu sīkumus. Gandrīz vai neviens cilvēks nevarētu nociesties, nepieminējis, ko izjutis, kad ar lēcienam saspringtiem muskuļiem brāzies uz aizas malu, sasniedzis to, mirkli pavēries baigajā bezdibenī zem sevis, tad ar dobju troksni nokritis uz nelīdzenās, asās un cietās lavas viņā pusē un sāpīgi sasities. Vēlāk ari atradās kāds cilvēks, kuram bija daudz kas stāstāms par šo notikumu. Dars Langs Ans lēciena laikā tāpat pārdzīvoja visas šīs raksturīgās emocijas, taču, ticis pāri aizai, domāja vairs tikai par grāmatām un tūlīt devās atkal tālāk.

Kad Dars nonāca pie vēl vienas aizas, kas šķīra viņu no meža, Tīra bija pakāpusies jau augstāk. Sīs aizas šķērsošana prasīja mazāk laika, tomēr arī drusku aizkavēja; un beidzot, kad sarkanā saule bija jau

krietni augstu virs apvāršņa un izskatījās divtik liela kā planiera nogāšanās vietā, Dars bija spiests atzīt, ka vajadzēs palikt uz sastingušās lavas straumes vasarā — tieši tajā gadalaikā, kas nu gan nebūtu pavadāms tālu no lieliem ūdens krājumiem.

Tātad nāve pienāks mazliet agrāk, nekā viņam bija lemts, un būtu kaut kas jādara ar grāmatām. Ja viņš laikus neatgriezīsies, droši vien tiks izsūtīti meklētāji, un tiem nemaz nevajadzēs pārāk spilgtas iztēles, lai uzietu viņa atrašanās rajonu, jo viņš vēl aizvien nebija sevišķi tālu no parastās gaisa trases starp Kvarru un Ledus Cietoksni. Bija kaut kas jādara, lai viņu varētu ieraudzīt no gaisa. Dars savā prātā pārlika, vai nevajadzētu atgriezties pie planiera, tomēr saprata, ka nespēs veikt šo gājienu viena vienīga iemesla dēj — nokļuvis pie lielajām aizām, viņš būs pārāk novārdzis, lai tiktu tām pāri. Protams, ja viņš tūlīt būtu atskārtis, cik niecīgas īstenībā ir izredzes pārkļūt pāri lavas laukam, nemaz nebūtu vajadzējis izvākt grāmatas no planiera, tomēr viņam pat prātā nebija iešāvies šaubīties, ka spēs veikt šo ceļojumu. Tagad šī kļūda bija jāizlabo vai vismaz jārīkojas tā, lai kāds cits varētu to izlabot.

Dabiski, ka uz klintīm viņa pēdas nebija saskatāmas, tātad, ja meklētāji atradīs planieri, liela labuma no tā nebūs. Protams, viņi uzzinās, uz kuru pusi Dars devies, bet, nezinādami planiera nokrišanas precīzo laiku, viņi ari nekādi nespēs noteikt, cik tālu viņš būtu varējis aiziet. Gluži tāpat kā Dars pats, meklētāji nevarēs iedomāties, ka viņš nav spējis sasniegt lavas lauka malu, jo aculiecinieku sniegtu ziņu par apstākļiem tik tuvu pie vulkāna vispār nav.

Uz lavas fona viņš nebūs pamanāms nevienam novērotājam, lai cik zemu tas lidotu, jo ne viņa ķermeņa izmēri, ne krāsa nebija uzkrītoši. Tā kā visi akmeņi bija gandrīz vienā krāsā, viņš nevarēja izveidot nrī no gaisa Ieraugāmu kontrastējošu rakstu. Dara sainī nebija nekā, no kā pagatavot pieklājīga lieluma signalkarodziņu, un arī nekā, ar ko būtu Iespējams kaut ko uzkrāsot uz klintim. Vienīgais, kas vuibut mazliet palīdzētu šis problēmas atrisināšana — tā Dars iedomājās —, būtu viņa siksnu sprādzes.

Sprādzes bija gatavotas no spožas dzelzs un plaIcmas; tās, kaut ari visai mazas, varētu noderēt par spoguļiem. Un, tā kā citas izejas nebija, viņam būs jālieto tās pašas. To Dars izprātoja, vēl aizvien lēni slādams uz ziemeļiem.

Vajadzēja tikai izlemt, vai būtu jāpaliek uz vietas un atlikušais laiks jāveltī, lai pēc iespējas labāk uzstādītu sprādzes tā, ka būtu vislielākās izredzes ar tām pievērst planieristu skatienus, vai arī jācenšas tikt uz priekšu, līdz nepārprotami būs gals klāt. Otrā varianta priekšrocība bija, ka vēl atlika izredzes sasniegt kādu sevišķi izdevīgu vietu — varbūt klints smaili vai lavas plākšņu veidojumu, kas palīdzētu piesaistīt meklētāju uzmanību. To, ka šāda rīcība ietvēra arī

iespēju varbūt atrast ūdeni vēl īstajā laikā un tā izglābt dzīvību, Dars nemaz neņēma vērā; viņš uzskatīja sevi jau par mirušu. Ja viņš paliktu uz vietas, vienīgais labums būtu, ka atlikušo laiku līdz nāvei viņš varētu pavadīt paēnā, kas droši vien būtu patīkamāk nekā soļot uz priekšu divu sauļu svelmē. Iā jau bija paredzams, viņš izšķīrās turpināt ceļu.

Dars gāja, rāpās, kāpelēja, kā nu ik reizes prasīja apstākļi, kamēr sarkanā saule cēlās augstāk un kļuva lielāka. Tad tā sāka jau sliekties atpakaļ austrumu virzienā, bet palika Arēna, kura savā vienmērīgajā gaitā uz rietumiem vēl aizvien bija viņam noderīga ccļvede. Varbūt Dars pareizo virzienu noteica visai miglaini; varbūt viņa gaitu pretim nāvei vispār bija grūti nosaukt par iešanu noteiktā virzienā, jo, laikam ritot un temperatūrai ceļoties, viņa prātu aizvien vairāk aptumšoja no ķermeņa saņemtie mokošo slāpju signāli. Cilvēks jau sen būtu miris — miris un sakaltis sauss. Tomēr Daram Langam Ānam nebija sviedru dziedzeru, un viņa nervu audi spēja izturēt gandrīz ūdens vārīšanās temperatūru, tāpēc viņš dārgo šķidrumu nezaudēja tik ātri kā cilvēks. Tomēr mazliet no tā viņš zaudēja ar katru elpas vilcienu, un elpot kļuva aizvien mokošāk. Dars vairs nebija drošs, vai ainavas virmošanā vainojams karstums vai arī paša redze; bieži vien abas acis bija jāpievērš vienam priekšmetam, lai zinātu, ka redz to pareizi. Nelielās klinšu atradzes mirkļiem viņam šķita līdzīgas dzīvām būtnēm; reiz viņš apķērās, ka sācis novērsties no izvēlētā ceļa, lai izpētītu lavas plāksni. Vajadzēja garas sekundes, lai Dars sevi pārliecinātu, ka aiz tās nekas dzīvs nevarētu būt aizlocījies — šeit nebija nevienas dzīvas radības un nekas nevarēja kustēties. Skaņas, kas aizsniedza viņa ausis, bija tikai brīkšķi, kuri radās, plaisājot saulē sakarsušajiem lavas laukumiņiem. Tos viņš bija dzirdējis jau agrāk.

Tomēr kustība bija bijusi ļoti pārliecinoša. Varbūt vajadzētu iet atpakaļ paskatīties …

Iet atpakaļ. Tas bija vienīgais, ko viņš nedrīkstēja darīt. Tā no visām iespējamām izdarībām būtu nepārprotami visnelietderīgākā. Ja halucinācijas aptumšojušas viņa prātu tik stipri, ka kārdina rīkoties aplam, tad galam jābūt jau tuvāk, nekā viņš domājis. Bija laiks apstāties un uzstādīt reflektorus, kamēr viņš vēl spēj kontrolēt savu muskuļu darbību.

Dars nekavēja laiku, nožēlojot sevi, bet apstājās un rupigi apskatīja apkārtni. Dažus jardus tālāk no lavas garozas bija atlūzusi sacietējusi plāksne, kuru apakšējo, nesacietējušo slānu spiediens bija saslējis C.andrīz stāvus. Tās augšējā mala slējās krietnas desmit pēdas virs tuvākās apkaimes, šis augstums vairāk nekā divas reizes pārsniedza Dara Langa Āna garumu, bet plāksne bija pietiekami nelīdzena, lai varēķi pie tās pieķerties ar nagiem, tāpēc viņš neredzēja nekāda iemesla, kas viņu kavētu novietot sprādzes uz plāksnes

augšmalas.

Dars noņēma grāmatu saini un nolika uz karstās klints. Pārbaudījis, ka sainis ir cieši nosiets, Dars nostiprināja to ar vienu no siksnām; varbūt, kad vasara būs pagājusi, pat šeit uzlīs, un nevarēja pieļaut, ka grāmatas tiktu sabojātas vai aizskalotas projām.

Tad Dars noņēma savas siksnas un ar vienu aci pārbaudīja katru no tām, kamēr ar otru pētīja klints virsmu, uz kuras plānoja novietot sprādzes. Divus vai trīs siksnu gabalus, kas šķita lieki, viņš nolika blakus sainim; pārējās siksnas ar sprādzēm viņš vēlreiz apjoza sev apkārt, lai rāpjoties abas rokas būtu brīvas.

Plāksnes augšējā mala bija tieši tik robota, kā no lejas bija izskatījies, un Daram nebija grūti apvīt siksnas ap izciļņiem. Vienu sprādzi viņš uzrīkoja tā, lai tās atstarotais gaismas kūlis vērstos taisni uz dienvidiem nelielā leņķī pret apvārsni; otru viņš centās novietot tā, lai tā kristu acīs meklētājiem, kas atrastos tieši virs tās. Protams, šķita, ka ne viena, ne otra nespēs sevišķi piesaistīt uzmanību — tās faktiski bija pilnīgi atkarīgas no Arēnas gaismas, jo sarkanā saule paceļas virs apvāršņa tikai īsu laiku pirms un pēc vasaras un pašā karstākajā laikā pa gaisa trasi neviens nelidos. Tomēr tas bija vislabākais, ko Dars Langs Ans varēja izdarīt, un, uzrīkojis metāla sprādzes tā, ka pats palika apmierināts, viņš pirms nokāpšanas vēlreiz pameta acis apkārt.

Ainava virmoja vēl vairāk nekā pirmīt. Atkal viņš bija gandrīz pārliecināts, ka redzējis kaut ko pazūdam aiz klints plāksnes tai virzienā, no kurienes bija nācis. Viņš izmeta šo iedomu no prāta un sāka rāpties lejā, rūpīgi izvēlēdamies, kur pieķerties ar rokām un kājām; ja arī nebija iespējas iekārtoties patiešām ērti, viņam tomēr nebija nekādas vēlēšanās pavadīt pāris atlikušās dzīves stundas, mokoties ar lauztiem kauliem.

Dars sasniedza zemi sveiks un vesels un, dažus mirkļus padomājis, ievilka grāmatu saini klints kores paēnā. Tad, atbalstījis uz tā galvu, viņš mierīgi atlaidās zemē, sakrustoja rokas uz krūtīm, aizvēra acis un palika rāmi guļam. Vairāk nekas nebija darāms; varbūt viņa gadsimtiem ilgi izkoptā pienākuma apziņa nebija gluži apmierināta, tomēr arī tā nevarēja vairs atrast kādu vēl veicamu sevišķu uzdevumu.

Dara domas ietvert vārdos būtu gandrīz neiespējami. Bez šaubām, viņš nožēloja, ka jāmirst agrāk nekā pārējiem viņa ciltsbrāļiem. Iespējams, ka viņš vēroja drūmo ainavu, kas pletās viņa acu priekšā, un gausi prātoja, tieši cik daudz tālāk vēl būtu bijis jāaiziet, lai izbēgtu no nāves. Tomēr Dars Langs Āns nebija cilvēks, un priekšstatus, no kuriem veidojās lielākā daļa viņa domu, bija radījusi redze un civilizācija, kas tik ļoti atšķiras no cilvēku redzes un civilizācijas, ka tās nevarētu adekvāti izprast neviens Zemes iedzīvotājs. Pat Nilss Krūgers, kas bija tik spējīgs piemēroties kā neviens cits un vēlāk tik labi iepazina Daru Langu Ānu, atsakās atminēt viņa domas laika sprīdī

no brīža, kad planierists atgūlās noniirl, līdz brīdim, kad pats piegāja Daram klāt.

Dars nedzirdēja jaunekļa tuvošanos, kaut arī parasti dzirdēja ļoti labi. Tomēr viņš nebija pilnīgi bez samaņas, jo ūdens smarža viņam lika ne tikai atvērt acis, bet pat pielēkt kājās. Tikai mirkli viņa skatiens drudžaini klīda uz visām pusēm, tad viņš abas acis pievērsa radījumam, kas rāpās pāri klintij kādus desmit jardus no viņa.

Daram Langam Ānam līdz šim nekad nebija bijis Iemesla neuzticēties savai atmiņai vai veselajam saprātam, bet šoreiz viņš juta, ka kaut kas nav kārtībā vai nu ar vienu, vai otru. Šī dzīvā būtne bija vairāk vai mazāk pareizi veidota, bet tās lielums šķita neticams. Tā slējās krietnu pēdu virs Dara četrarpus pēdas garā auguma, tas bija taisni aplami. Pārējās dīvainības bija niecīgākas — acis bija sejas priekšpusē, virs mutes bija knābim līdzīgs izcilnis, krāsa nebija vis mēļi melna, bet rožaina —, tomēr garums atšķīra radījumu no visa, ko Dars varēja sameklēt savā atmiņā. Viņa ciltsbrāli, izņemot negadījumu upurus, kuriem bija jāsāk dzīve no jauna, tieši tagad bija četrarpus pēdas gari. Skolotāji bija mazliet īsāki par astoņām pēdām. Nebija neviena divkājaina radījuma, kura augums būtu starp šīm divām robežām.

Tad kāds fakts padzina no Dara apziņas pat svešo lielo radījumu. Odens smarža, kas bija viņu pamodinājusi, nāca no šīs būtnes; tai vajadzēja būt burtiski izmirkušai ūdenī. To sapratis, Dars Langs Ans sāka iet pretī nācējam, tomēr jau pēc soļa apstājās. Viņš bija pārāk vārgs un taustījās atpakaļ, meklēdams atbalstu pie klints plāksnes, kuras ēnā bija gulējis. Tā palīdzēja viņam noturēties stāvus, kamēr neticamā būtne tuvojās; tad, sajuzdams nāsīs degam ūdens smaržu, Dars manīja, ka viss ap viņu gaist. Viņa acu priekšā nolaidās priekškars, un cietais akmens vairs nespieda muguru. Dars vēl juta, kā saļogās ceļgali, bet atsitienu pret lavu vairs nejuta.

II
DIPLOMĀTIJA

Dars atjēdzās no ūdens garšas, tāpat kā pirms pāris minūtēm bija pamodies no tā smaržas. Ilgu laiku viņš ļāva šķidrumam līt mutē, neatverot acis un nemanot neko sevišķu ūdens garšā. Viņš juta, ka kopā ar dārgo šķidrumu ķermenī atkal ieplūst spēks, un gluži vienkārši baudīja šo pārsteidzošo sajūtu, pat nepūlēdamies domāt.

Protams, kad acis būs vaļā, tā nevarēs turpināties, un beidzot viņš tās atvēra. Ar ieraudzīto pietika, lai gandrīz vienā mirklī viņa apziņa atgrieztos.

Viņu nesatrieca tik tuvu pieliektās cilvēka sejas pārdabiskais izskats. Tas bija jau iegūlies atmiņā, pirms viņš zaudēja samaņu, un tagad vairs nepārsteidza. Viņam vajadzēja tikai pāris sekunžu, lai aptvertu, ka šis radījums nav persona tādā nozīmē, kā viņš izprata šo; terminu, bet acīmredzot tas nebija naidīgi noskaņots un tam netrūka saprāta. Galu galā, šis radījums bija sagādājis ūdeni, kas viņu atdzlviiīAja. Satraukumu šobrīd radīja nevis pārsteigums pm Krūgera klātbūtni, bet gan izbrīns par ūdens avotu. Patiesību sakot, dīvaini bija tas, ka viņa atveri. ija mutē plūstošais šķidrums tika izspiests no suliņa auga. Un šis fakts radīja pirmo no tiem daudzajiem pārpratumiem, kuri ilgu laiku sarežģīja viņu abu draudzību.

Dars Langs Ans momentāni secināja, ka Krūgeram jābūt vulkānu rajona iedzīvotājam, ja jau viņš tik pārsteidzoši daudz zina par šejienes augiem. Protams, tas bija iemesls, kāpēc Dars, vērojot jaunekli, izjuta vairāk nekā nemieru vien. Savukārt, Krūgers bija sekojis šai būtnei no planiera nokrišanas brīža uti bija redzējis, ka tā konsekventi ignorē Zemes kaktusiem ļoti līdzīgos augus, un viņam tikai ar lielām pūlēm izdevās sevi pārliecināt, ka mazās būtnes acīm redzamo ciešanu cēlonis tiešām ir slāpes.

Protams, Krūgers Dara vietā būtu pateicīgs ikvienam, kas sagādātu viņam ūdeni, vienalga, vai tas būtu cilvēks vai staigājošs ananass, tomēr viņš gluži labi zināja, ka «pienācīgas pateicības izrādīšana» nebūt nav raksturīga pat visiem viņa planētas iedzīvotājiem. Tāpēc brīdī, kad Dars Langs Ans atvēra acis, jauneklis nolika pa pusei izspiesto kaktusu zemē tā, lai iedzimtais var to aizsniegt, un pats atkāpās. Piesardzība bija tikai daļējs iemesls; viņš gribēja ari atbrīvot šo radījumu no iespējamām bailēm.

Dars Langs Ans vispirms atrisināja vissteidzamāko problēmu. Ar vienu aci vērodams savu dīvaino palīgu — ilgu laiku viņš pat nenojauta, kādu neērtības sajūtu šī rīcība sagādā cilvēkam —, viņš izmantoja otru aci un roku, lai sameklētu un atkal pieliktu pie mutes

augu, kura sula bija viņu atdzīvinājusi. Viņš turēja to pie mutes ilgi, pārliecināts, ka spēs izlietot visu no tā izspiežamo sulu līdz pēdējai lāsītei, bet tad, pirms augs bija pilnīgi iztukšots, viņš iedomāja ko citu un pārtrauca dzeršanu.

Krūgers redzēja, ka viņa jaunais paziņa pēc šķietami ilga laika atņem saspiesto lapu no mutes, un mazliet sasprindzis prātoja, kas tagad notiks. Patiesību sakot, Nilss nebaidījās, jo iedzimtais bija daudz mazāks par viņu, tomēr viņš bija pietiekami pieredzējis un atjautīgs, lai aptvertu, ka ķermeņa un potenciāli nodarāma ļaunuma lielums ne vienmēr ir tieši proporcionāli. Dabiski, viņš cerēja, ka iedzimtais izdarīs kādu kustību, kuru nešaubīgi varēs uzskatīt par draudzīgu, taču ātrumā nespēja iedomāties, kāda rīcība to neapšaubāmi apliecinātu. Tomēr Daram Langam Ānam tas izdevās.

Ar piepūli, kas bija saskatāma pat cilvēkam un no kuras mazais radījums gandrīz atkal zaudēja samaņu, viņš piecēlās kājās. Vel aizvien ar vienu aci vērodams Krūgerti, viņš uzmanīgi izgāja saulē kādus divdesmit jardus no savas sargatājas klints. Tur viņš mirkli apstājās, sakopodams spēkus, tad noliecās, izrāva kaktusu, mazliet pasūkāja pie pilošās pamatnes, lai pārliecinātos, ka tas ir tāds pats kā viņa nule lietotais, atgriezās un pasniedza augu Krūgeram. Jauneklis nodomāja: «Cepuri nost šāda prāta priekšā!»; tas nepārprotami darbojās ātrāk nekā viņējais. Nilss pieņēma dāvanu un padzērās. Piecas minūtes vēlāk abi jau sēdēja blakus, cenzdamies saprast viens otra valodu..

Protams, savā jaunajā draudzībā abi juta zināmu atturību. Dars Langs Ans nespēja pārvarēt aizdomas, kuras bija radījis viņa biedrs, demonstrēdams, cik labi pazīst lavas lauka augāju; Krūgers centās domās saistīt otra neapšaubāmo augu nepazīšanu ar ķietami acīm redzamo inteliģenci. Nilsam iešāvās prātā, ka varbūt Dars ir tikpat svešs uz šīs planētas kā viņš pats, tomēr viņš bija redzējis planiera nogāšanos un pēc pilota aiziešanas veltījis zināmu laiku tā apskatei, šķita pārāk neticami, ka būtne no citas planētas varētu ceļot ar šādu lidaparātu; tai vajadzētu vai nu lidot ar kosmosa kuģi vai kādu tā palīgkuģi, vai arī iet kājām, kā to darīja Krūgers pats. Tomēr palika vēl iespēja., ka šis mazais, cilvēkam līdzīgais radījums, tāpat kā Krūgers, varbūt cietis avāriju, tikai bijis krietni atjautīgāks un viņam izdevies uzbūvēt planieri. Tas atbilstu viņa vai viņas jau parādītajai ātrajai domāšanai; šī doma gan lika Nilsam justies mazliet neērti.

Cilvēkiem ir spēcīga nosliece pieķerties jebkurai hipotēzei, kuru viņi spēj izvirzīt kādas jaunas situācijas izskaidrošanai. Un tā no šī brīža Nilsa lepnumu gan mazliet aizvainojošais priekšstats, ka Dars Langs Āns, kaut arī svešinieks uz šīs planētas, tomēr ir atjautīgāks par viņu, iespiedās Krūgera apziņā un, ar katru dienu nostiprinādamies, kļuva par kaut ko līdzīgu pārliecībai.

Salīdzinājumā ar viņa jauno paziņu Daram šai ziņā bija priekšrocība. Viņa spēcīgākie aizspriedumi bija nevis paša domu izauklēti, bet gan skolotāju un viņu grāmatu iepotēti. Neviens nekad nebija ieminējies par kaut ko līdzīgu Nilsam Krūgeram, tāpēc Dars varēja brīvi apsvērt domu pēc domas par šā dīvainā radījuma dabu. Tā kā neviena no tām viņam neiepatikās, viņš turpināja prātot, līdz muskuļos atgriezās spēks.

Viens bija skaidrs: šis radījums ir inteliģents, un, jādomā, viņa rīcībā ir kādi dabīgi sazināšanās līdzekļi. Pagaidām nekas neliecināja, ka viņam būtu balss, bet to viegli varēja pārbaudīt. Izmēģinājumam Dars Langs Ans pateica šai augumā lielākajai būtnei dažus vārdus.

Krūgers atbildēja tūlīt, radot sēriju Daram pilnīgi nesaprotamu skaņu, kas vismaz pierādīja, ka viņš spēj sarunāties. Šis bija viens no nedaudzajiem notikumiem, kas ietekmēja abus vienādi; viņi vienlaikus nolēma, ka jāorganizē valodu mācīšanās, un vienojās darīt to tūlīt. Tikpat bija pārāk karsts, lai ceļotu tālāk, un Daram arī vēl bija jāatgūst spēki.

Abām saulēm attālinoties vienai no otras — daļējs aptumsums bija noticis, kad Dars gaidīja nāvi—, klints plāksnes mestā ēna kļuva aizvien šaurāka, tomēr vēl bija pietiekami plata, lai sniegtu patvērumu abiem. Krūgers atspiedās ar muguru pret plāksnes malu; Dars ieņēma iepriekšējo stāvokli — ar saini pagalvī.

Valodas var mācīties pēc vairākām metodēm. Kā par nelaimi, ar mācību līdzekļiem, kas bija pie rokas, varēja lietot tikai vienu no tām, un pat tai pašai šo līdzekļu bija pamaz. Lavas lauks, kurā šur tur aug pa kaktusam, liels daudzums ēnu un divas saules, kas visu to apspīd, noderēja par uzskates līdzekli tikai dažiem lietvārdiem un praktiski nevienam darbības vārdam. Varētu gan lietot vairākus īpašības vārdus, bet būtu grūti noskaidrot, ko īsti nozīmē katrs no tiem šādā situācijā.

Krūgers iedomājās, ka varētu izlīdzēties ar zīmējumiem, bet viņam nebija ne zīmuļa, ne papīra, un skices, kuras viņš uzzīmēja uz lavas virsmas ar nolauztu akmens šķembu, pat pašam autoram nelikās diezcik saprotamas. Daram tās noteikti neizteica neko.

Tomēr dažas skaņas pamazām ieguva aizvien līdzīgāku nozīmi abu uztverē. Nosaukt šo domu apmaiņu par sarunu būtu bijis tīrais māns, bet kaut kāda sazināšanās patiešām notika. Kad sarkanā saule bija pazudusi aiz apvāršņa dienvidaustrumos, abi bija vienojušies, ka kopā dosies uz lavas lauka malu meklēt dzeršanai kaut ko piemērotāku par kaktusu sulu un ēšanai kaut ko derīgāku par augu mīkstumu, no kura kļūst gandrīz vai nelabi.

Patiesību sakot, Krūgers par to nemaz nepriecājās. Uz planētas pavadītajos mēnešos viņš bija nogājis kādus trīs tūkstošus jūdžu uz ziemeļiem, lai izbēgtu no periodiskās sarkanās saules neciešamās

kvēles, un, ejot pēdējās simt jūdzes, bija sapratis, ka aizvien biežāk redz zilo sauli. Ieinesls bija pietiekami skaidrs: zilā zvaigzne ziemeļu puslodes ziemeļu daļā bija «cirkumpolārā» zvaigzne jeb, kā būtu teicis «Alphard» navigators, tai uz šīs planētas pastāvīgi bija vismaz pāris grādu ziemeļu deklinācijas. Nelaime bija tā, ka Krūgeram nebija ne mazākās jausmas par planētas kustību attiecībā pret zilo zvaigzni. Viņš nevarēja pat iedomāties, vai tā radīs jaunas sezonālas pārmaiņas vai ne, un, ja radīs, tad cik ilgi sezona turpināsies.

Paris nedēļu pirms Dara planiera pamanīšanas viņš bija rotaļājies ar domu doties atkal uz dienvidiem. Planiera parādīšanās bija pirmā zīme — izņemot tos apšaubāmos gadījumus, kad novērotāji no «Alphard» bija redzējuši gaismu —, kas liecināja, ka uz planētas dzīvo saprātīgas būtnes. Nilss bija devies tai pašā virzienā kā planieris. Tā bija tikai laimīga nejaušība, ka Krūgers bija atradies pietiekami tuvu, lai redzētu nokrītam Dara planieri, vai, pareizāk sakot, ka kritiens bija noticis tik tuvu pie vietas, kurā gadījās nokļūt jauneklim. Nilss vairākas dienas bija sekojis mazajam pilotam; neuzdrošinādamies pazaudēt tā pēdas, viņš bija lēcis pāri tām pašām aizām, kurām Dars, riskēdams vēl vairāk, jo bija gan smagāks, tomēr ne proporcionāli spēcīgāks; un viņš bija dziļi satriekts, atradis savu ceļvedi sabrukušu zemē un, kā likās, nevarīgu lavas tuksneša vidū. Pat tad viņš kaut kā neloģiski bija cerējis, ka varēs no šī radījuma uzzināt par kādu vietu dienvidos, tālu projām no pastāvīgās zilās saules kvēles, kur viņš atrastu patvērumu un civilizētu sabiedrību; galu galā, ja jau planieris devās uz ziemeļiem, tad tam no kaut kurienes vajadzēja būt izlidojušam.

Tomēr, ja pilots gribētu turpināt ceļu uz ziemeļiem, jādomā, neatliktu nekas cits kā sekot viņam. Visticamāk, ka viņš cenšas sasniegt vietu, kur jutīsies patīkami; Krugers aptvēra, ka nespēj noteikt, kāda tur varētu būt temperatūra, pārtika, ūdens, tomēr viens vismaz bija skaidrs — viņa ceļabiedrs nejutās lavas klajumā labāk kā jebkurš cilvēks. Ja vismaz tas abiem bija kopīgs, šķita, ka ir vērts riskēt un palikt kopā ar viņu.

Kad beidzot sarkanā saule norietēja, kļuva krietni vēsāks, un Krūgers pēc pieredzes zināja, ka paies septiņas vai astoņas Zemes dienas, iekāms tā atkal uzlēks šais platuma grādos. Abi bija izsalkuši, bet badā nemira, un sešdesmit vai septiņdesmit stundās no brīža, kad bija ieradies Krūgers, Dars Langs Ans bija krietni atguvis speķus. Zilā saule bija aizslīd jusi uz ziemeļrietumiem, tomēr paies vēl daudz Zemes dienu, pirms tā sāks traucēt viņu ceļojumu, spīdot acīs.

Viņi gāja daudz lēnāk, nekā bija gājis Dars, domādams, ka ir viens. Galvenais iemesls bija Krūgera ķermeņa uzbūve; neviens cilvēks nespēj būt tik žigls kā mazie, lunkanie Abiormenas iedzimtie. Diezgan daudz laika ceļojumā pagāja kāpelējot, un Dara rokas un kājas ar

lielajiem nagiem šais ceļa posmos bija liela priekšrocība; iedzimtais, lai gan vēl aizvien bija vārgs, itin bieži bija.spiests gaidīt savu masīvāko ceļabiedru.

Tomēr viņi tika uz priekšu diezgan ātri. Ceļā vairs negadījās lielas aizas, un pēc vairāku desmitu stundu ceļojuma viņi šur tur uz lavas jau pamanīja pa nelielam augsnes laukumiņam. Augājs kļuva biezāks, un lāgiem iedobumos parādījās ūdens dīķi. Acīmredzot viņi tuvojās lavas lauka malai, jo lava pati bija pārāk poraina, lai uz tās varētu sakrāties šķidrums. Dīķus klāja putas un diezgan smirdoši aļģēm — tās Krūgers pazina — līdzīgi augi, un abi ceļotāji labāk vēl kādu laiku iztika ar kaktusu sulu, nekā dzēra šo ūdeni; tomēr paši dīķi vien jau uzlaboja viņu garastāvokli. Dars savu grāmatu saini pastūma mazliet augstāk un, kā šķila, sāka soļot divtik ātri. Iešana kļuva aizvien vieglāka. Iedobumi lavā bija pildīti ar augsni, ko aizvien biežāk klāja augu sega. Sākumā augi bija mazi un Krūgeram atgādināja krūmus mauriņā, bet, jo biežāk parādījās dīķi un jo mazāk kļuva ar velēnu neapklāto laukumu, jo lielāki kļuva augi, kamēr beidzot tie sasniedza pat koku augstumu.

Vairums augu Krūgeram bija tikpat labi pazīstami kā Daram, jo jauneklis bija redzējis tos pārpilnā sava ce|ojuma laikā dienvidos; viņš turēja acis vaļā, cerēdams pamanīt kādu, kura stublāju vai lapas ir jau iepazinis kā nekaitīgu ēdamo. Krūgers nebija noskaņots izmēģināt jaunus; kad Dars ieraudzīja kādu pazīstamu augu un piedāvāja to ceļabiedram, viņš noraidoši purināja galvu.

— Neko darīt. Visu, ko esmu ēdis uz šīs planētas, man vispirms vajadzēja nomēģināt, nezinot, vai es ar to remdēšu izsalkumu vai ari noindēšos. Pārbaudīdams piecus dažādus augus, es no diviem dabūju briesmīgas vēdergraizes, un esmu laimīgs, ka tik viegli tiku cauri. Paldies, es pagaidīšu, kamēr gadīsies kaut kas pazīstams.

Dars no visa ta saprata tikai atraidījumu, kuru paturēja prātā kā vēl noskaidrojamu jautājumu. Par darba hipotēzi viņam noderēja pieņēmums, ka piedāvāto lapu jauneklis pazīst un viņam tā nepatīk; tas vismaz saskanēja ar teoriju, ka Krūgers ir lavas rajona iedzīvotājs.

Kad zilā saule bija aizslīdējusi uz rietumiem, viņi nonaca apvidu, kur koki bija saauguši tik biezi, ka gandrīz visu laiku varēja iet pa paēnu, bet pamežs kļuvis tik blīvs, ka sāka viņus nopietni aizkavēt. Nevienam no abiem nebija nekādu cērtamo, Krūgeram bija tikai neliels mednieka nazis no viņa kosmiskā skafandra komplekta, un tas ceļa izciršanai nemaz nederēja.

Tāpēc viņi virzījās uz priekšu pavisam lēnām. Dara nepacietība ārēji nekā neizpaudās, vismaz "Krūgers to neredzēja, jo pārak maz pazina ceļabiedra sejas izteiksmi.

Ejot viņi turpināja valodas stundas, kas veicās labāk, jo bija vairāk nosaucamo priekšmetu. Krūgeram likās, ka viņiem jau

vajadzētu gluži labi saprasties un brīvi apmainīties domām, un viņš nevarēja aptvert, kāpēc tā nav. Abi zināja jau krietni daudz lietvārdu un diezgan daudz darbības vārdu. Tagad, kad jia rokai bija tik daudz salīdzināmo priekšmetu, palielinājās arī apgūto īpašības vārdu skaits. Ja ir dažāda lieluma koki, var noskaidrot vārdu «liels» un «mazs» nozīmi, bet, mēģinot salīdzināt lielu lavas gabalu ar mazu kaktusu, nav saprotams, vai tiek salīdzināts lielums, krāsa vai veids, vai vēl kāda cita īpašība.

Tomēr kaut kas nebija kārtībā. Krūgeram pamazām radās aizdomas, ka viņa ceļabiedra valodā ir tikai nekārtnie darbības vārdi un katrs lietvārds lokāms pēc saviem likumiem. Daram, savukārt, šķita, ka Krūgera valoda ir bagātāka ar homonīmiem, nekā lietderīgai valodai pieklātos; piemēram, vārds «koks», likās, apzīmēja gan augu ar garām, spalvainām, violetām lapām, gan arī citu, ar daudz īsāku stumbru un gandrīz apaļām lapām, gan vēl kādu, kuru dažādiem eksemplāriem ir atšķirīgs lielums.

Viņi nedrīkstēja pievērsties valodas problēmām vien. Džungļos dzīvoja dažādi dzīvnieki, un ne jau visi bija nekaitīgi. Dara oža brīdināja viņus no dažiem plēsoņām, tomēr ne no kura katra; vairākas reizes viņam vajadzēja ķerties pie šaujamstopa, un Krūgers, sažņaudzis saujā nazi un nostājies viņam līdzās, cerēja, ka viss beigsies labi. Pāris reižu dzīvniekus, jādomā, atbaidīja svešā cilvēka smaka. Krūgers sprieda, ka tā paša iemesla dēļ tie atteiktos ēst arī viņu pašu, tomēr nejuta nekādu vēlēšanos to eksperimentāli pārbaudīt.

Pirmajās simt džungļos pavadītajās stundās Dars nogalināja vidēja lieluma dzīvnieku, kuru sadalīja ar sava ceļabiedra nazi un gardu muti apēda. Ne bez klusām šaubām arī Krūgers paņēma gabalu jēlas gaļas un nolēma izmēģināt laimi. Protams, tas bija pret visiem likumiem, tomēr, ja viņš ievērotu tos un ēstu tikai iepriekš pārbaudītu barību, viņš būtu nomiris badā jau pirms vairākiem mēnešiem. Šoreiz gaļa, kaut arī negaršīga, tomēr bija ēdama, un, nogaidījis astoņas vai deviņas stundas, Nilss nolēma, ka ir vēlreiz papildinājis atļautās barības sarakstu.

Līdzko viņi iegāja džungļos, Dars mainīja ceļa virzienu un devās uz ziemeļaustrumiem. Krūgers bija centies noskaidrot, kāpēc, un, tā kā viņu vārdu krājums bija palielinājies, beidzot saprata, ka ceļabiedrs cenšas sasniegt vai nu ezeru, vai jūru — katrā ziņā runa bija par lielu ūdenskrātuvi. Tas šķita vēlami, kaut gan slāpju dzesēšana vairs nebija nekāda problēma, jo pa ceļam viņi šķērsoja daudzus strautus. Krūgers bija jau atklājis, ka tik tālu ziemeļos regulāri kādas simt stundas pirms un varbūt piecdesmit pēc sarkanās saules lēkta varēja gaidīt lietu. Daudz tālāk dienvidos, kur viņš bija sācis savu ceļojumu, šī zvaigzne bija pie debesīm visu laiku, un zilā zvaigzne lēca un rietēja neatkarīgi no tās, tāpēc laika apstākļi bija daudz grūtāk paredzami.

Tomēr gaidītais lietus vēl aizvien nebija uznācis, kad viņš pamanīja, ka kaut kas piesaistījis Dara uzmanību. Krūgers zināja, ka ceļabiedrs labi dzird, kaut gan vēl nebija noskaidrojis, kur viņam atrodas ausis, tāpēc arī pats uzmanīgi ieklausījās. Sākumā nevarēja dzirdēt neko citu kā tikai parastos meža trokšņus — lapas un zari vējā šalca, tūkstošiem mazu dzīvnieciņu, tekalēdami pa zemi, čabinājās, laiku pa laikam no lapām nopilēja ūdens — likās, ka tas vispār nekad nemitas pilēt, vienalga, pirms cik ilga laika lijis. Taču Dars mazliet mainīja virzienu, viņš noteikti kaut ko dzirdēja. Abi nogāja vēl pusjūdzi, un tikai tad troksni uztvēra arī Krūgera ausis.

Troksni izdzirdis, Nilss apstājās un iekliedzās. Dars Langs Āns ar vienu aci pavērās atpakaļ un arī apstājās. Dars no cilvēka sejas izteiksmes saprata tikpat maz kā Krūgers no viņējās, tomēr pamanīja, ka jaunekļa seja mainījusi krāsu.

— Kas? — Dars lietoja skaņu kopu, par kuru viņi bija vienojušies kā par visaptverošu jautājumu.

— Man šķiet, būtu labāk turēties pa gabalu no tā.

— Kas? — Tas bija tikai iepriekšējā atkārtojums, nevis detalizētāks jautājums, kas apliecinātu, ka Krūgera vārdi saprasti.

— Tas izklausās kā … — Jauneklis apklusa; viņam gluži vienkārši trūka vajadzīgo vārdu. Nilss atgriezās pie žestu valodas. Kā par nelaimi, ar pirmo kustību viņš norādīja atpakaļ virzienā, no kura viņi bija nākuši, un Dars saprata, ka tas nozīmē — Krūgers ar šo parādību, vienalga, kas tā būtu, ir jau sastapies pirms viņu tikšanās. Viņam bija taisnība, tomēr viņš neaptvēra sava ceļabiedra sevišķo nevēlēšanos atkal to redzēt. Kādu brīdi klusēdams vērojis jaunekļa mēmos žestus, Dars vairs necentās tos izprast un sāka no jauna iet.

— Stāt! — Tas bija vēl viens vārds, par kuru viņiem bija izdevies vienoties, un Dars izbrīnījies paklausīja. Viņi atradās tālu no lavas lauka; vai būtu iespējams, ka šis radījums zinātu par džungļiem kaut ko tādu, ko Dars nezināja? Protams, arī abiormenietim šī skaņa bija sveša, tāpēc viņš gribēja izpētīt tās cēloni. Vai milzis patiešām baidījās no trokšņa? Ja tā, tad derēja vēl padomāt. Ja nezināmais skaņas avots varēja kaitēt Krūgeram, tad ir vairāk nekā ticami, ka tas kaitēs Daram arī. No otras puses, varbūt tā bija tikai nepatika. Tādā gadījumā Dars palaidīs garām izdevību iegūt zināšanas, kas varētu izrādīties noderīgas ierakstīšanai grāmatā. Tātad jautājums bija: vai nu riskēt pazaudēt grāmatas, kas viņam jau bija, vai arī palaist garām iespēju tās papildināt. Protams, risks zaudēt dzīvību Daram nenieka nenozīmēja, bet pārējās divas varbūtības bija būtiskas.

Varbūt viņš varētu labāk novērtēt, cik liels ir risks, redzot, uz ko spējīgs Krūgers, lai atturētu viņu no parādības novērošanas. Ar šo domu prātā Dars Langs Ans pagriezās vēlreiz un sāka iet uz tagad aiz kokiem skaidri sadzirdamā neritmiskā un vienmujā «plop, plop, plop»

pusi.

Krūgers apmulsa. Viņam ne sapnī nenāca prātā uzspiest savu gribu Daram ar varu; viņam nebija skaidrs, kā šāds mēģinājums varētu beigties. Nilss nevēlējās darīt neko, kas radītu naidu viņu starpā vai pat tikai veicinātu neizbēgamu neuzticību. Un viņš darīja vienīgo, kas šais apstākļos atlika. Dars, pagriezis vienu aci atpakaļ uz cilvēku, redzēja, ka tas viņam seko, un turpināja ceļu, pārliecināts, ka īstas briesmas nedraud. Viņš pielika soli, cik vien to atļāva biezais pamežs. Pec dažu minūšu gājiena džungļi kļuva tik reti, ka vairs nevajadzēja ar grūtībām spraukties cauri zariem un staipekņiem, bet varēja brīvi iet. Daram tas bija atvieglojums; Krūge-

Min apstiprināja faktu, par kuru jau bija liecinājis nivicu skaļākais troksnis.

— Dar! Stāt!

Abiorinenietis izbrīnījies paklausīja, Tad viņš parsteigts nolūkojās, kā Krūgers paiet garām un dodas vīnam pa priekšu. Izdarījis kustību kas varētu nozīmei to pašu, ko plecu paraustīšana, viņš sekoja. cilveks gāja lēnāk, nekā Daram būtu paticis, bet var jau būt, ka tam bija kāds iemesls.

Un bija arī. Vēl pēc simt jardiem pamežs pazuda, un gandrīz turpat beidzās arī koki. Priekšā atradās Jardus piecdesmit plats, gluds un kails laukums.

Daram tas bija tikai klajums, pa kuru viegli iet; viņš gandrīz noteikti būtu meties uz priekšu, kārodams ātrāk tikt tam pāri un turpināt ceļu uz noslēpumaino skaņu avotu. Tomēr viņš tika apturēts. pimo reizi visā viņu draudzības laikā Krūgers ne vien pieskārās viņam, bet arī noteikti nostājās priekšā, aizšķērsojis ceļu ar roku, kuras spēks bija šādam nolūkam vairāk nekā pietiekams. Dars pārsteigts paskatījās uz ceļabiedru, tad pārlaida acis klajumam. Viņš vairs nepūlējās tikt garām lielajam draugam un pievērsa abas acis klajā lauka centram.

Skaņu avots atradās tur. Likās, ka lielāko daļu klajuma klāj kāda gluda, cieta viela, bet centrs nemitīgi kustas ik pēc pāris sekundēm tur uzblīst augsts šķidruma un lipīgu dubļu puns, lai, izveidojis milzīgu burbuli, pārplīstu ar viņu dzirdēto «plop» un atbrīvotu laiski izklīstošu garaiņu mākoni.

Krūgers ļāva ceļabiedram brīdi pavērot šo ainu, tad, atkārtojis pavēli: «Stāt!», pagājās pāris soļu atpakaļ. Džungļos parasti nav viegli dabūt akmeni, tomēr viņi vēl nebija tik tālu no lielās lavas straumes, laf ari šeit neatrastu kādu tās atsegumu. Sameklējis šādu vietu, Nilss ar lielām pūlēm nodauzīja pamatīgu gabalu un, atstiepis to, aizsvieda uz klajumu, kura virsma šķita esam pilnīgi cieta. Sakaltušo dubļu garoza ielūza, un lavas akmens ar plunkšķi pazuda zem tās.

— Man šīs vietas nepatīk, — Krūgers stingri teica, neņemdams vērā, ka Dars nevar viņu saprast. — Es pirms pāris mēnešiem

mēģināju vienai tādai pāriet pāri un, kad izkļuvu laukā pa koka sakni, kas bija mani nejauši uz labu laiku nokautējusi, bet arī nebija ļāvusi man nogrimt, atradu iegravētu kokā savu vārdu ar piebildi, cik patīkams jauneklis es esot bijis. Es nevienu nevainoju par to, ka tiku pamests, — viņiem bija iemesls uzskatīt mani par nogrimušu. Taču, ja vienreiz pēc šāda gājiena esmu palicis dzīvs, vairāk gan nedomāju to atkārtot; pēc mana skafandra no šejienes ir jāiet tālu, tālu!

Dars neizdvesa ne skaņas, bet pie sevis nosolījās, ka klausīs drauga padomam tik ilgi, kamēr viņi atradīsies šā lielā radījuma dzimtā vulkānu rajona tuvumā. šeit redzētais noteikti būs jāieraksta grāmatā!

III
PEDAGOĢIJA

Dubļu geizers un vēl arī daži citi bija jau jūdzēm tālu aiz muguras, bet tomēr šur tur trāpījās pa lavas atsegumam, tāpēc Dars joprojām pakļāvās Nilsa vadībai. Ceļojums turpinājās uz ziemeļaustrumiem — nimcklis tā virzienu nebija mēģinājis mainīt —, bet (aut kas viņu attiecībās bija gandrīz netverami pārvērties.

Pirmkārt, sākumā neizbēgamā savstarpējā neuzticība nenovēršami gaisa. Vēl vienu — ne tik loģiskas Izcelsmes pārgrozību radīja gandrīz vai komiskais parpratums, kura dēļ Dars ieguva jo ciešāku pārliecību, ka Krūgers ir mazpazīstamā Abiormenas vulkānu rajona iemītnieks, bet Krūgers bija tikpat drošs, ka Dars Langs Ans vispār nav šīs planētas iedzīvotājs. Tāpēc Dars visu laiku gaidīja padomu no Krūgera. Ja viņš nošāva kādu nepazīstamu dzīvnieku — tas ir, viņam nepazīstamu —, viņš pirms ēšanas gaidīja jaunekļa spriedumu. Dabiski, ka tika izniekots krietni daudz pavisam labas gaļas, jo Krūgers nepārsteidzās riskēt ar savu veselību un dzīvību, izmēģinot jaunu ēdamo.

Tomēr beidzot Dars nogalināja tādu pašu radījumu, kādu cilvēks bija nogaršojis, kad viņi tikko bija ieradušies džungļos. Par šo pilots pat neko nejautāja; viņš aizņēmās no Nilsa nazi un ķērās pie darba. Beidzot saņēmis savu tiesu, Krūgers skatījās uz to ar zināmu netīksmi.

Viņam nepatika jela gaļa, kaut arī iepriekšējā reizē tā nebija neko kaitējusi. Toreiz viņš nebija pieprasījis, ka jaapstajas un jāsakur ugunskurs, jo Dars bija viņu savienības morālais vadonis un acīmredzot uzskatīja, ka jāapēd uz vietas, cik var, bet pārējais jāņem līdzi un jāskrubina pa ceļam. Tomēr tagad, kad Dars no Krūgera gaidīja padomu un gribēja zināt viņa viedokli, jauneklis nolēma gaļu uzcept.

Viņš bija saglābis no skafandra visu, kas varētu lieti noderēt un ko bez lielām neērtībām varēja panest, Tā kā uguns iegūšanas rīks nekādā ziņā nav parasts skafandra piederums, Nilss pats bija pagatavojis provizoriskas «šķiltavas» no maziņas saules baterijas un radioaparātā sadabūtas spoles un kondensatora. Tagad viņš tās lika lietā, pilnīgi pārsteigdams Daru Langu Ānu. Apmierināts ar vēl aizvien labo dzirksteli, Nilss gāja sameklēt sausu kurināmo.

Pirmatnējā lietus mežā tas nemaz nav tik viegli atrodams, tomēr pirms lavas lauka sasniegšanas Krūgers bija krietni iemanījies šai darbā. Dars, galīgi nesaprazdams, ko Nilss grib darīt, sekoja viņam un, savu gaļas gabalu zelēdams, vēroja, kas notiks. Viņa interese par šo pasākumu bija gluži abstrakta, jo viņš gan nojauta, ka notikums atkal varētu būt pierakstīšanas vērts, tomēr pilnīgi pārliecināts nebija. Taču

interese vērot no malas izgaisa, kad Dars sajuta pirmo karstuma vilni no Krūgera ugunskura. Dars nometa gaļu zemē, pielēca pie sava šaujamstopa un satvēra to tik strauji, it kā būtu runa par viņa dzīvību vai nāvi. Dars neizdvesa ne skaņas, un Krūgers, kura uzmanība bija pievērsta ugunskuram, neredzēja, kas notiek. Dara iekšējā cīņa, no kuras iznākuma burtiski bija atkarīga Nilsa dzīvība, norisēja, Nilsam to pat nemanot.

Dars īstenībā bija jau sācis šaujamstopu uzvilkt, ar vienu aci skatīdamies uz to, bet ar otru vērodams aizņemto cilvēku. Krietnu brīdi viņš pārdomāja, svārstīdamies starp pretējiem viedokļiem. Uguns bija visšausmīgākā parādība Dara Langa Ana dzīvē, viņš bija audzināts bailēs no tās. Viņa rase uguni nekad nelietoja, tomēr zibens vai nejauša Arēnas staru koncentrācija dažkārt radīja uzliesmojumu. Skolotāji un grāmatas bija vienisprātis un brīdināja no tās izvairīties. Uguns bija visas — protams, ari viņa paša — dzīvības gals, bet tas pienāks tikai pēc vairākiem gadiem. Kopš lavas lauka malas sasniegšanas, kad atkal varēja iegūt bagātīgi ūdeni un barību, Dars domas par pāragru nāvi bija izmetis no galvas un tagad, kad juta to atkal tik tuvu, bija satriekts.

Tomēr šķita, ka milzis nemaz nedomā par Daru Langu Ānu. Varbūt uguns ietilpa tikai Krūgera personīgajās darīšanās un nemaz neattiecās uz Daru. Galu galā, varbūt vulkānu apkaimes iedzīvotājam tā ir nepieciešama. Šī doma Daru nomierināja tiktāl, ka viņš nolika šaujamstopu zemē, tomēr tālu no tā neaizgāja.

Dars turpināja novērot cilvēku, kaut arī viņa attieksmi pret notiekošo vairs ne salīdzināt nevarēja ar pirmītējo rāmo ziņkārību, kad Krūgers tikai vāca kurināmo. Dars centās visu paturēt prātā — nebija nekādu šaubu, ka skolotāji Ledus Cietoksnī visu vēlēsies ierakstīt grāmatā.

Dīvainais radījums vispirms centās uzkurt lielu liesmu, tad ļāva ugunij iziet, kamēr liesmas gandrīz vai pavisam pazuda. Tomēr no ugunskura vēl aizvien plūda spēcīga svelme, un, kad tas beidzot Krūgeram bija pa prātam, viņš savu ceļa biedru pārbiedēja vēl vairāk, tīšuprāt ielikdams gaļu ugunskurā.

Dars zināja, ka jauneklis ir izsalcis; viņam jau bija izveidojies diezgan noteikts priekšstats par to, cik daudz barības nepieciešams cilvēkam. Kāpēc dīvainā būtne sabojāja savu ēdamo, bija neatrisināma mīkla.

Krūgers beidza savu pārdabisko rituālu, apēzdams gaļu, un pēc tam sāka izdzēst ugunskuru; Dars jau labu bridi bija zaudējis spēju vēl vairāk izbrīnīties. Redzēdams, ka viss beidzies, ārkārtīgi apmulsušais radījums tikai piecēlās un sāka atkal iet.

Patiesību sakot, pārliecība, ka viss jau beidzies, noteikti bija kļūda, turklāt kļūdījās abi — gan Dars, gan Krūgers. Pēdējais sāka to

nojaust kādu pusstundu pēc ēšanas un drīz pēc pirmajām sāpju lēkmēm jau nevarīgs vārtījās zemē. Dars, kas dažkārt to pašu bija redzējis notiekam ar savējiem, šoreiz nespēja saprast lēkmju cēloni un izdomāt, kā lai palīdz. Krampji ar pārtraukumiem turpinājās vairāk nekā stundu; lēkmju starpbrīži bija tieši tik ilgi, lai Krūgers pagūtu iedomāties, vai tikai šoreiz nav pieļāvis savu pēdējo kļūdu. Galu galā viņa samocītais kuņģis izgrūda atpakaļ nemiera cēloni un vēl pēc pāris brīdinošām sāpju lēkmēm lika viņu mierā. Tikai pēc laba laika Nilss spēja sakārtot domas, lai apsvērtu problēmu, kāpēc gaļa jēlā veidā bijusi ēdama, bet cepoties tik radikāli mainījusi savas īpašības. Vai tai būtu kaitējuši ugunskura dūmi? Varbūt tajos radies kaut kas kreozotam līdzīgs? Tomēr, lai varētu kādu no hipotēzēm pārvērst teorijā, būtu nepieciešama labi iekārtota ķīmijas laboratorija. Tagad Krūgeram pietika ar novērotajiem faktiem vien. Patiesību sakot, arī no tiem viņam bija ticis jau mazliet par daudz.

Pec tam kad Tīra atkal bija parādījusies dienvidos un temperatūra sāka celties, parastajā laikā lietus mitējās. Katru reizi, kad sarkanā saule meta kārtējo dīvaino cilpu pie debesīm, Krūgers prātoja, vai nākamo viņš vēl varēs pārdzīvot. Pirms daudziem mēnešiem viņš bija sapratis, ka karstumu neizturēs, vismaz vidējos platuma grādos ne, kur viņš tai laikā atradās. Tai planētas daļā Tīra, mezdama savas cilpas, nekad nenorietēja. Toties tā neaptverami mainīja savus redzamos izmērus; Krūgeram gluži vienkārši nelaimējās, jo Tīra savu lielāko redzamo diametru un reizē ar to arī visaugstāko starojuma temperatūru uz planētas — šīs pirtslāvas — sasniedza, atrazdamās gandrīz vistālākajā cilpas ziemeļu punktā. Diemžēl rajonā, kur biedri viņu pameta, visa cilpa atradās debesu sfēras dienvidpusē, un, lai nokļūtu vietā, kur vismaz kāda tās daļa atrastos aiz apvāršņa, visprātīgāk šķita iet uz ziemeļiem. Protams, radās jautājums, vai viņš var aiziet pietiekami tālu; viņa priekšstati par šīs planētas ģeogrāfiju aprobežojās tikai ar atmiņām par to, ko redzējis no nosēšanās orbītas. Tas nebija daudz. Tomēr Nilsam bija licies, ka neatliek nekas cits kā izmēģināt šo iespēju.

Viņi vēl aizvien nebija nonākuši pietiekami tālu ziemeļos, lai būtu pilnīgi ārpus sarkanās saules apspīdētā rajona, tomēr šķita, ka iespēja nokļūt tādā vietā ir puslīdz droša. Tagad Tīra bija virs apvāršņa apmēram astoņas dienas no sava astoņpadsmit dienu perioda, ja tikai Krūgera pulkstenim vēl varēja ticēt. Viņš būtu kļuvis gluži priecīgs, ja vien viņa prātu arvien vairāk nenodarbinātu Dara par Arēnu dēvētā Alkionc. Bija jau ļoti jauki, ka sarkanā pundursaule viņu nekaitināja vairs bez pārtraukuma, bet tikai brīžiem, tomēr iegūtās priekšrocības zuda, ja tai pašā laikā zilais milzenis pārvērtās no periodiska par pastāvīgu nepatikšanu cēloni. Gandrīz nemitīgi kaudamies ar šo domu, Krūgers darīja, ko spēja, lai ieviestu viņu ikdienas valodā temperatūras

jēdzienu, jo tad varētu no ceļabiedra izdibināt, vai-uz šīs planētas ir kāda cilvēkam par patīkamu uzskatāma vieta.

Mazpamazām Dara valoda kļuva aizvien sakarīgāka, un Krūgera iztēlē sāka veidoties priekšstats par mērķi, uz kuru viņi dodas.

Acīmredzot arī Dars pats vēlējās nokļūt vēsākā vietā. Šo ziņu Krūgers uzņēma ar neslēptu prieku. Varēja gan izrādīties, ka viņš pievilsies, paļaujoties uz Dara izpratni par aukstumu, tomēr šķita, ka, runājot par pašreizējiem apstākļiem, Dars labprāt piemēro īpašības vārdus ar pretēju nozīmi, un tā bija uzmundrinoša zīme. Vēl Nilsu iedvesmoja arī pilota pastāvīgās pūles raksturot kaut ko, kam, spriežot pēc visa, vajadzēja būt ledum.

Sākumā Krūgers uzskatīja šo hipotēzi par pilnīgi neticamu un vai apnika savam ceļabiedram ar prasībām pēc precīzāka apraksta. Tomēr Dars stūrgalvīgi turējās pie savas terminoloģijas, un beidzot Nilsam iešāvās prātā, ka varbūt viņu ceļa mērķis ir kosmosa kuģis, kas atvedis Daru uz Abiormēnu. Tur jau nu noteikti varētu tikt pie ledus, vismaz mākslīgā!

Vēl viena problēma bija okeāns, kas atradās viņiem ceļā un par kura eksistenci Nilss bija dzirdējis no Dara jau agrāk. Nebūdams pilnīgi drošs, vai runa Ir par īstu okeānu vai tikai lielu ezeru, viņš tincināja pilotu, vai iespējams apiet tam apkārt. Neatlaidība, ar kādu Dars centās ieskaidrot Nilsam šāda pasākuma neiespējamību, pārliecināja viņu, ka tam tiešām jābūt okeānam.

Un tikai tad Krūgers iedomājās, ka eksistē taču kartes. Kaut arī viņam nebija zīmētāja talanta, vajadzētu mēģināt uzmest pietiekami skaidru viņu kop jā ceļojuma shēmu no lavas lauka līdz pašreizējai atrašanās vietai tā, lai Dars spētu apjēgt, ko viņš cenšas darīt; tā varētu apgūt vārdu «karte», un tad turpmako zīmēšanu varētu uzvelf Daram Langam Anam.

Kamēr tika zīmēta karte, ceļojums bija jāpārtrauc, tomēr pūles vainagojās ar neapstrīdamiem panākumiem. Dars ne tikai saprata šo vārdu un Nilsa lugumu, bet arī izrādījās lielisks — kartogrāfs — tas bija dabīgs ieguvums no ilgajiem gaisā pavadītajiem gadiem, vadot planieri, jo viņam bija noteikta nosliece par karti domāt kā par attēlu no augšas. Darazīmēja skici pēc skices, skaidri attēlodams visu ceļu, kas viņiem būs jāveic, un parādīja savas milzīgās zināšanas par planētas ģeogrāfiju.

Līdz nokļūšanai pie jūras viņiem bija jāietur tas pats kurss uz ziemeļaustrumiem. Tas nebija tuvākais ceļš uz piekrasti, toties veda uz vietu, no kuras līdz pat otra kontinenta krastam pāri jūrai stiepjas salu virkne. Pārkļuvuši pāri okeānam, viņi dosies gar krastu pa kreisi, Krūgers pieņēma, ka tas būs uz rietumiem, bet faktiski tas bija uz austrumiem; viņi bija jau daudz tuvāk pie Abiormenas ziemeļpola, nekā varēja iedomāties, un paies tam garām, vēl pirms būs sasnieguši

krastmalu. Dars polu kartē neatzīmēja. Gar okeāna otru krastu viņiem būs jānosoļo ievērojams attālums un tad jādodas zemes iekšienē. Šķita, ka drīz pēc tam viņu ceļojums beigsies. Dars, izskatīdamies varen apmierināts, norādīja uz plašu apvidu un, pateicis: «Ledus!», atsēdās tā, it kā diženu darbu padarījis. Krūgers nejutās gluži tik laimīgs. Viņš vēroja Dara nupat uzzīmēto rajonu.

— Tu gribi teikt, ka ledus ir kaut kur šeit? Seit? Vai šeit?

— Tieši šeit, — Dars rādīja punktu, ar kuru bija atzīmējis viņu ceļa mērķi.

— Bet ko tu domā ar to, ka ledus klāj visu šo vietu? Jums taču nevar būt tik daudz kosmisko kuģu, kas aizņemtu pusi planētas!

— Es nezinu, kas ir «kuģi». Ledus ir visur.

— Es vēl aizvien nesaprotu.

Daram šai sarunā radās pietiekami daudz valodas grūtību, lai Nilsa gausā saprašana izvestu viņu no pacietības; viņš sāka zīmēt vēl vairāk karšu. Tās bija apaļas, un drīz kļuva skaidrs, ka tajās ir attēlota visa planēta dažādos rakursos. Dara spējas zīmēt šādas kartes lieliski saskanēja ar Krūgera ideju par viņa izcelsmi, tāpēc jauneklis par to nemaz nebrīnījās. Tomēr dažas detaļas viņu interesēja.

— Un tu saki, ka tur patiešām ir milzīgi plašs ar ledu klāts rajons?

— Divi.

Dars norādīja uz savām kartēm. Krūgers sarauca pieri. Ledus cepures no kosmosa ir viegli ieraugāmas, un nolaižoties viņš noteikti nebija redzējis nevienu pašu. Protams, Nilss nebija pieredzējis novērotājs un nosēšanās laikā vairāk vērības bija veltījis pilota rīcībai, turklāt Abiormenas atmosfērā ir arī savatiesa mākoņu. Pilnīgi iespējams, ka šo iemeslu dēļ viņš tās nebija pamanījis. Planētas tumšajā pusē tās nevarētu būt bijušas; nosēšanās laikā planētas stāvoklis attiecībā pret saulēm bija tāds, ka tumšās puses vispār nebija.

Katrā ziņā ar ledu klātu apgabalu atrašanās uz planētas viņu ārkārtīgi uzmundrināja, it īpaši pašlaik. No aizvien tuvākās Tiras džungļi gan deva patvērumu, kura uz lavas lauka bija trūcis, tomēr augstais gaisa mitfums šo priekšrocību iznīcināja. Arēnas ultravioletā starojuma dēļ Krūgers neuzdrošinājas atteikties vēl no kāda apģērba gabala.

Kad Tīra bija pienākusi viņiem vistuvāk, izrādījās, ka ceļojums gluži vienkārši jāpārtrauc uz kādām piecdesmit stundām — uz Dara valodā ar īpašu nosaukumu apzīmētu laiku, kuru Krūgers, dabiski, pārtulkoja ar vārdu «vasara». Apmetušies pie kādas upes, kura, kā jauneklis cerēja, neizžūs, kamēr viņi uzturēsies pie tās, un uzcēluši sev patvērumu ar lapu jumtu paēnai — jumtu viņi vienā laidā mitrināja, lai būtu vēsāk —, viņi sāka gaidīt. Tīrai virzoties uz austrumiem un pamazām ceļoties augstāk, tās caur kokiem daļēji redzamais sarkanais disks piebrieda arvien lielāks, tad, pakāpies vēl mazliet augstāk,

apmeta loku cilpas galā un, sasniedzis savu vislielāko apjomu, devās atpakaļ uz dienvidaustrumu debesmalu — tā domāja Krūgers, lai gan pola tuvums to bija vērtis drīzāk par ziemeļaustrumu apvārsni —, atkal manāmi saraucies pirms pazušanas aiz tās. Nieka piecdesmit stundās Tīra bija nojoņojusi pa debesīm trešo daļu redzamās cilpas, par ko Krūgers bija tai pienācīgi pateicīgs. Tīrai pazūdot, ceļojums sākās no jauna.

— Vai tu esi pārliecināts, ka mēs ejam pa pareizo ceļu, lai nokļutu salām vistuvākajā krasta vietā?

Dars beidzot bija sapratis šo jautājumu.

— Es nevaru noteikti pasacīt, bet mēs ejam samērā pareizi. Esmu daudzreiz lidojis virs šī ceļa.

— Tomēr tev nav nekādu orientieru; diez vai mēs šais džungļos varam ieraudzīt kaut ko daudz mazāku par kalnu, bet nevienu vēl neesam redzējuši. Vai mēs pārāk nenovirzīsimies uz vienu vai otru pusi?

— Iespējams, tomēr tam nav lielas nozīmes. Gar krastu stiepjas pazemi konusveida vulkāniskie kalni — tu varēsi uzkāpt vienā no tiem, ja mēs neieraudzīsim salas no krasta.

Krūgeram pat prātā neienāca padomāt, kāpēc gan tieši viņam būtu jākāpj kalnā.

— Bet pieņemsim, ka pat no pakalna virsotnes mēs neredzēsim nevienu salu. Pa kādu ceļu mums būtu jāiet? Vai nebūtu labāk tūlīt iet tieši uz krastu, tad nebūtu nekādu šaubu, ka ejam pareizajā virzienā?

— Bet es nezinu ceļu, kuru tu iesaki.

— Tu nezini arī šo ceļu, jo nekad agrāk neesi pa to gājis. Ja tavas kartes ir pareizas, mēs nevaram nomaldīties, bet, sasnieguši krastu, lieki nezaudēsim laiku.

Dars Langs Ans kādu mirkli apsvēra šo gudrības graudu un tad bez ierunām piekrita. Ceļojuma kurss tika attiecīgi mainīts, un viss bija tāpat kā agrāk. Vēlāk Daram iešāvās prātā, ka varbūt Krūgers gribējis mainīt virzienu, lai ātrāk nokļūtu atpakaļ vulkānu rajonā.

Vēl bija jānoiet vairāki simti jūdžu, kaut arī Krūgeram nebija pilnīgi skaidrs, cik, — Dara karšu mērogs bija visai apšaubāms. Deviņpadsmitā gadsimta romānistiem būtu ko gari un plaši izrakstīties par katru noieto jūdzi — ceļojumu apgrūtināja visi lietusmežam raksturīgie dabas apstākļi. Pamežs un muklāji viņus aizkavēja; bīstami plēsīgie zvēri apdraudēja; laiks likās velkamies vienmuļīgi un bezgalīgi. Lāgiem ceļu pāris jūdzes atviegloja kāds parasti erozijā smagi cietis lavas atsegums, bet džungļi tomēr atkal un atkal atgriezās.

Cilpa, ko Tīra meta virs apvāršņa, viņiem ceļojot, pamazām saīsinājās — no astoņām dienām dubļu geizera tuvumā uz septiņām dienām un beidzot — sešām. Tai pašā laikā mainījās arī Arēnas diennakts ceļa loks. Lavas laukā tā bija pacēlusies daudz augstāk

dienvidos nekā ziemeļos; tagad zilā zvaigzne turējās gandrīz vienā augstumā visapkārt apvārsnim. Sis novērojums pievērsa Krūgera uzmanību faktam, ka viņiem vajadzētu atrasties ļoti tuvu pie Abiormenas ziemeļpola. Savā ziņā tas bija labi, bet sagādāja arī raizes. Ja viņi bija jau praktiski pie pola, kur tad ir ledus cepure? Vai, ja tā ir otrpus okeānam tai virzienā, kurā viņi ceļo, — uz to pastāvēja Dars —, kāpēc tad tā nav pie pola? Krūgers uzskatīja, ka jebkuram šādos jautājumos pieredzējušam cilvēkam tā būtu pāris minūtēs atrisināma problēma, bet starpzvaigžņu kuģa pilota karjerai nolemts sešpadsmit gadu vecs kadets šādu izglītību neiegūst.

Katrā ziņā viņš nemaz nebija pārliecināts, vai interesējas par pašu ledus cepuri; šķita, ka Dara rase tikai nosēdinājusi savu kosmosa kuģi tās malā un Dars to izmanto par orientieri. Jauneklim nebija gluži skaidrs, ko viņš darīs, nonācis pie kuģa, bet viņam ne prātā nenāca apšaubīt šā pasākuma mērķtiecīgumu.

Ilgā ceļojuma laikā viņi sāka aizvien labāk saprast viens otru un spēja ātrāk atrast vajadzīgos vārdus. Viņu lietotā valoda bija īsts abu valodu kokteilis, tomēr pārsvarā tajā bija Dara valodas vārdi. Krūgers tā rīkojās ar nodomu. Viņš gribēja, lai, sastopot Dara ciltsbrāļus, varētu ar tiem saprasties, nelūdzot Daru par tulku. Vēl nesasnieguši krastu, viņi jau sarunājās pavisam brīvi, lai gan bieži nācās atkārtot teikto un izlīdzēties ar žestiem, taču galvenais pārpratums joprojām nebija atklāts, un pašlaik tā noskaidrošana bija vēl mazāk ticama nekā jebkad agrāk. Tagad nelaime bija tā, ka pārpratumi bieži paslīdēja garām nemanīti — katrs atkarībā no situācijas domāja, ka vai nu pats ir izteicies nepārprotami, vai arī ir nemaldīgi sapratis draugu, kaut gan īstenībā uztvertā doma stipri atšķīrās no izteiktās. Tā gadījās arī kādu dienu, kad tika pārrunāta iespēja, vai viņus nevarētu izglābt Dara ciltsbrāļi.

— Tu saki, ka pa trasi, kur tu cieti avāriju, ar planieriem lido daudzi tavējie, — Krūgers teica. — Vai nebūtu labi, ja vietā, kur parastā lidojuma trase šķērso krasta līniju, mēs uzmanības piesaistīšanai sakurtu dūmojošu ugunskuru? Tas mums aiztaupītu garu un grūtu pārgājienu.

— Baidos, ka nesaprotu, kāds labums būtu, ja arī tu aizdedzinātu tik lielu ugunskuru, ka viņi mūs ieraudzītu.

— Vai tad viņi nenolaistos un neizglābtu mūs?

— Nu jā … man liekas gan. Bet es nemaz negribētu tik drīz nokļūt Ledus Cietoksnī.

Šai gadījumā būtu bijis iespējams visu noskaidrot, ja tikai Krūgers būtu turpinājis sarunu mazliet ilgāk, bet viņš jau agrāk tika dzirdējis Daru runājam par Cietoksni un guvis iespaidu, ka ledus klātajam rajonam Dars piešķir it kā reliģisku nozīmi, kuru mazais planierists nevēlas tuvāk iztirzāt. Tātad varbūt šie lidojumi notika pēc grafika un

Daram tur bija jāierodas tikai noteiktā laikā, turklāt iespējams, šai programmā paredzēti pat negadījumi, kādu Dars šoreiz bija cietis. Protams, tā bija aiz matiem pievilkta ideja, bet puslīdz labi saskanēja ar Dara Langa Āna stāstīto, turklāt Krūgers arī baidījās aizvainot savu mazo ceļabiedru. Tāpēc sarunas temats tika mainīts, un Dars uzskatīja, ka ir izskaidrojis, kas būtu noticis, ja kāds no viņa draugiem, sīkāk pārbaudot ugunskura apkārtni, būtu atradis viņu pie tā.

— Ko tu darīsi, nokļuvis ledus rajonā? — Krūgers jautāja tālāk, pieņemot, ka Dars var noklusēt visu, par ko nevēlas runāt, ja sarunā tiktu skarts kāds bīstams temats.

— Vēl atlicis tikai nedaudz gadu, — abiormenietis aukstasinīgi atbildēja. — Ja pareizi atceros, tad divdesmit divi. Ja būs kāds lieks planieris, jādomā, turpināšu savu parasto darbu. Ja ne, darīšu visu, ko liks skolotāji.

Krūgers jau bija izpratis vārdu «gads» — tas bija pilns sarkanās saules cikls; tātad Dara minētais laiks bija apmēram trīspadsmit mēnešu. Iekāms viņš paspēja vēl ko pajautāt, Dars ierunājās:

— Ko tu darīsi? Vai tu patiešām nāksi man līdzi visu ceļu līdz ledum un sastapsies ar skolotājiem? Man gandrīz šķita, ka tu grasies palikt piekrastē, kad mēs līdz tai būsim tikuši.

— Man būtu patīkamāk palikt kopā ar tevi, cik ilgi tu man ļausi. Protams, tie jau ir tavējie; ja tu negribi, ka es ar viņiem tiekos, tā ir tava darīšana.

— Es ļoti gribētu, lai tu nāktu līdzi pie manējiem, tikai nebiju drošs, ko tu domā par šādu priekšlikumu.

— Kāpēc lai es par to daudz prātotu? Man palīdzība vairāk nepieciešama nekā tev, un varbūt tavi skolotāji būs ar mieru man to sniegt. Jādomā, tavējie ir ļoti aizņemti, ja tu paredzi, ka tev tūlīt atkal būs jāsāk strādāt, — bet es varu pagaidīt. Varbūt, kad būs pagājis tevis pieminētais laiks, viņi būs brīvāki un varēs man palīdzēt. Līdz tam esmu ar mieru darīt viņu labā visu, ko vien varēšu.

Šoreiz Dars neatbildēja tūlīt; kad Krūgers bija iepazinis Daru tuvāk, lai noprastu, kādu smagu pārdzīvojumu viņam varētu būt sagādājuši šie vārdi, jauneklis bija jau piemirsis sarunas sīkumus. Ļoti iespējams, ka viņš arī nekad neaptvēra, ko šai brīdī jutis Dars. Atbilde bija tik izvairīga, kādu vien mazais planierists šai mirklī spēja atrast.

— Esmu pārliecināts, ka kaut ko varēs darīt.

Tā būtiskais pārpratums tika vēl vairāk padziļināts, vismaz no vienas puses.

Tomēr abu draudzība kļuva ciešāka. Katrā ziņā Krūgers bija ar mieru apzvērēt, ka tā ir; viņš apzinājās, ko jūt pret Daru, un arī pierādījumi par svešinieka jūtām pret viņu bija pārliecinoši. Vēl vienu apstiprinājumu tam viņš ieguva pēc pāris «gadiem», kad viņi beidzot bija sasnieguši piekrasti.

Džungļi bija kļuvuši mazliet retāki, un lavas un vulkānisko pelnu laukumu uzradies vairāk. Acīmredzot šejienes vulkāni bijuši aktīvi, runājot ģeoloģiskos mērogos, pavisam nesen. Bija daudz vairāk jākāpelē nekā kādās simt iepriekš noietajās jūdzēs — neviens no pauguriem nebija augstāks par pārsimt pēdām, bet bieži vien tie bija ar diezgan kraujām nogāzēm, jo irdeno vulkānisko pelnu nobrukumu stāvums parasti ir kādi trīsdesmit grādi. Atcerēdamies Dara jau agrāk teikto, Krūgers sāka domāt, ka viņi drīz ieraudzīs jūru, tomēr tā viņu tik un tā pārsteidza.

Uzkāpuši kādā pakalnā, kurš šķitās esam gluži tāds pats kā pārējie, viņi nonāca pie lielāka klajuma neka līdzšinējie, un skatienam atklajās ainava jūdzēm tālu uz priekšu. Ko redzēt bija daudz.

Ziemeļos abpus viņu ceļam slējās divi kādas tūkstoš pēdas augsti, visai lieli vulkāniskas izcelsmes konusi. Un starp tiem dzirkstīja tik spoži zils klajums, ka tas nevarēja būt nekas cits kā viņu tik ilgi gaidītais ūdens. Tomēr ne jau okeāns piesaistīja abu ceļotāju uzmanību. Pāris minūšu viņi mulsi blenza ainā, kas bija pavērusies starp viņiem un jūru — ielejā starp vulkāniem un arī to lēzenajās nogāzēs, Viņi palūkojās viens otrā un gandrīz reizē jautāja:

— Tavējie?

IV
ARHEOLOĢIJA

Patiesību sakot, neviena dzīva būtne nebija redzama, tomēr tām vajadzētu būt šeit bijušām. Pilsētas neceļas pašas no sevis, un laukumā starp vulkānu konusiem nenoliedzami atradās pilsēta, vienalga, vai uz to raudzījās ar cilvēka vai ar abiormeņješa acīm. Neizskatījās, ka ēkas būtu sevišķi augstas. Spriežot pēc logu izvietojuma, visaugstākajām bija trīs vai četri stāvi. Logi rādījās būt lieli — no šāda attāluma mazus būtu bijis grūti pamanīt; šķita, ka tie nav iestikloti, jo neviens neatstaroja gai§mu. Protams, tā varēja būt arī nejaušība, tomēr abu sauļu apspīdēto logu bija tūkstošiem un iespēja, ka neviens no tiem neatstarotu gaismu pret ceļiniekiem, likās visai niecīga.

Krūgers gandrīz vienā mirklī saprata — diez vai šo pilsētu varētu būt cēluši Dara ciltsbrāļi, ja vien viņa uzskati par Daru atbilda patiesībai. Tomēr Nilss gaidīja atbildi, turklāt vairākas sekundes, jo arī Dars savukārt gaidīja atbildi uz savu jautājumu. Krūgers padevās pirmais.

— Nē, manējie šo pilsētu nav cēluši. Ne šo, ne kādu citu tai līdzīgu nekad agrāk neesmu redzējis.

Dars atbildi uzklausīja diezgan atturīgi, tomēr arī savukārt paziņoja, ka nezina neko par to.

— Ledus cepurē patvērums ir ledū iekšā, — viņš stāstīja. — Sīs ēkas celtas virs zemes. Mana dzimtā vieta Kvarra gan arī ir virszemē, bet celtnes un to krāsa ir pavisam citādas. Arī es nekad neesmu redzējis neko līdzīgu.

Dars cerēja, ka šis «arī» neizklausās pārāk uzbāzīgi — kā ar nokavēšanos prātā iešāvies.

— Manuprāt, pilsēta ir pamesta. Katrā ziņā apskatīsim to.

Tieši tagad Dars pierādīja cilvēkam savu draudzību. Būdams viens, viņš, protams, mestu ap pilsētu pēc iespējas lielāku likumu. Par Krūgera piezīmi, ka pilsēta ir pamesta, viņš nebija tik priecīgs, kā varētu gaidīt. Skolotāji attiecībā uz dažiem jautājumiem par uguni bija diezgan noslēpumaini. Par spīti šaubām, kas bija visai tuvas bailēm, Dars Langs Āns neiebilda pret Krūgera priekšlikumu, un abi sāka kāpt lejā no pakalna uz pilsētu.

Lai to sasniegtu, vēl vairākas jūdzes bija jānoiet pa džungļiem. Dars ieinteresēts vēroja, ka visapkārt brikšņos nav vairs ne zīmes no dzīvniekiem. Ja arī Krūgers bija to pamanījis, viņš ne vārda neteica.

Dars aptvēra, ka Nilss to laikam vispār nav ievērojis; jau sen viņš bija noskaidrojis, ka pats dzird daudz labāk par draugu. Savvaļas dzīvnieku trūkums, jādomā, varēja nozīmēt tikai to, ka pilsēta nemaz

nav tik pamesta, kā tic Krūgers, tāpēc Dars turēja gatavībā šaujamstopu.

Tomēr neradās vajadzība ieroci lietot. Beidzot abiem džungļi bija aiz muguras, un tikai pārsimt jardu puslīdz klaja laukuma šķīra viņus no pirmajām pilsētas ēkām. Apstājušies abi uzmanīgi apskatīja tās.

Vēl aizvien nekas nekustējās un neviena aizdomīga skaņa nesasniedza pat Dara ausis. Pāris minūšu nogaidījis, Krūgers gāja atkal tālāk. Viņš neatskatījās, vai ceļabiedrs seko, bet Dars turējās viņam līdzi, lai gan galvā viņam drūzmējās domas, kas cilvēkam liktos pilnīgi nesaprotamas. Ja neattaisnosies viņa gluži neloģiskā uzticēšanās Krūgeram un kaut kas notiks, tad tam būtu jānotiek tūlīt. Dars vēl aizvien turēja šaujamstopu uzvilktu, lai gan viņam par godu jāsaka, ka bulta nebija mērķēta pat ne uz to pusi, kur atradās Krūgers.

Kājas negaidīti sataustīja cietu pamatu, uz kura Dara nagi klusi skrapstēja. Ietvju segums, tāpat kā ēkas, bija veidots no četrstūros saskaldītiem un rūpīgi salāgotiem lavas blokiem. Kā jau bija liecinājis logu izvietojums, celtnes lielākoties bija trīsstāvu un četrstāvu, taču, tā kā katra stāva augstums vidēji bija tikai kādas piecas pēdas, tās īstenībā nebija tik augstas, kā Krūgeram pa gabalu bija licies.

Šīs ēkas bija grūti nosaukt par mājām — vismaz no Krūgera viedokļa —, tās bija pārāk atklātas. Vairāk nekā pusi sienu platības aizņēma neiestiklotu logu ailes, un pirmajā stāvā siena likās sastāvam no durvju arkām vien. Eku jumti gan bija pamatīgi uiļ acīmredzot pasargāja no lietus, tomēr tas arī bija viss, kas padarīja tās kaut cik piemērotas apdzīvošanai.

Durvis — ja tās vispār varēja saukt par durvīm — bija mazliet dīvainas. Krūgers, apskatījis kādu pusduci ēku no ārpuses, nespēja izšķirties, vai par apakšējiem stāviem būtu jāsaka, ka ik pēc pāris pēdām sienā ir zvanveida arkas vai arī ka ārējo sienu vietā ir dīvainas formas kolonnas. Pēdējais šķita mazliet precīzāks apzīmējums, jo nosaukt par durvīm trīsarpus pēdas augstu un pie pamatnes četras pēdas platu atveri sienā, kuras kontūras atgādina Gausa līkni, būtu pārāk plašs šā vārda vispārinājums.

Vienu gan ceļotāji aptvēra pavisam drīz — abi bija teikuši patiesību, noliegdami jebkādu sakaru ar pilsētu. Griesti bija pārāk zemi cilvēkiem, un durvis, savukārt, nebija paredzētas Daram līdzīgām būtnēm, lai gan visās iekšējās telpās viņš varēja brīvi kustēties. To aptvēris, Dars gandrīz nolaida savu ieroci, tomēr gluži mierīgs vēl nebija.

Krūgers gribēja izpētīt dažu ēku iekšieni, bet pēc Dara priekšlikuma vispirms apskatīt visu pilsētu piekrita draugam. Un viņi devās tālāk pa to pašu ielu, už kuras nokļuvuši pirmo reizi juta cietu pamatu zem kājām.

Iela veda uz jūru, tomēr acīmredzot nesasniedza krastmalu.

Pilsētas plāns bija diezgan sarežģīts, un šķita, ka neviena no ielām neved cauri visai pilsētai. Krūgers centās iet uz jūras pusi, domādams, ka lielākajām un interesantākajām ēkām vajadzētu būt? ūdens malā.

Daļēji viņam bija taisnība. Pilsēta pletās līdz jūrai, un, jo tālāk viņi gāja, jo impozantākas kļuva celtnes, tomēr vislielākās atradās nevis ūdens malā, bet gan patālu līcī zem ūdens.

Krūgeram vajadzēja labu brīdi, lai to pilnīgi aptvertu. Dars bija iztrūcies vēl vairāk, jo, būdams ar mieru noticēt, ka Krūgeram nav nekāda sakara ar šīs pilsētas cēlējiem, viņš tomēr bija cieši pārliecināts — tie bijuši uguns cienītāji. To šķita pierādām gan pilsētas atrašanās vieta, gan celtniecībai lietotie materiāli. Taču šāds pieņēmums gluži nesaderējās ar celtnēm, kas šķita būvētas ūdenī, pilnīgi ignorējot tā līmeni. Dars par uguni zināja maz, bet pat viņam bija skaidrs, kādi pretstati ir uguns un ūdens. Viņš pievirzījās tuvāk lielajam draugam.

Man šķiet, pilsētai jābūt senākai, nekā biju domājis, — Krūgers lēni novilka. — Bijis vajadzīgs ilgs laiks, lai krasts nogrimtu tik zemu vai arī ūdens līmenis paceltos tik augstu, ka applūdinājis ēkas. Tas arī nevarētu būt noticis pēkšņi, jo tad celtnes būtu bojātas.

— Ko mēs tagad darīsim?

— Nu, es vēl labprāt izietu cauri vienai no šīm ēkām. Iepriekš nevar pateikt, vai mēs tur neatradīsim kaut ko noderīgu, un es esmu arī ziņkārīgs.

Dars juta, ka, par spīti astoņu gadsimtu tradīciju nastai, pats tāpat jūt ziņkārību, un, kad Krūgers devās uz tuvējo celtni, nometās četrrāpus un ielīda pa vienu atveri, viņš bez iebildumiem sekoja. Iekšā Dars varēja piecelties stāvus, un līdz griestiem atlika vēl brīva vieta; viņš ērti varēja apstaigāt telpu, kamēr Krūgers kādu laiku palika, ceļos nometies, un lūkojās apkārt.

Arējās sienas atklātajai struktūrai bija sava priekšrocība — daudzo aiļu dēļ ēkā iekļuva papilnam gaismas, bet tas nozīmēja arī, ka gandrīz visu iekšā atrodamo viņi bija redzējuši jau no āra. Un šeit bija ļoti maz, ko apskatīt. Istaba jeb halle bija apmēram piecpadsmit pēdu plata un stiepās visā ēkas garumā paralēli ielai; tajā nebija nekādu mēbeļu. Pasāžas dibensienā bija tikpat lielas un tādas pašas durvis kā ārējā sienā, kas izgāja uz ielu, tikai to nebija tik daudz. Krūgers uz labu laimi izvēlējās vienas un ielīda pa tām. Dars viņam sekoja.

Arī šī telpa bija gara un šaura, tā atradās ar galu pret ielu, nevis paralēli tai; durvis, pa kurām viņi bija ienākuši, bija telpas vienā galā. Tā bija daudz mazāka nekā ārējā halle. Tālākajā galā apmēram pēdu virs grīdas pacēlās paaugstinājums. Četrās vietās tieši no grīdas, šķiet, izvietoti uz labu laimi, slējās uz augšu divas pēdas augsti kupolveida priekšmeti ar rievotiem sāniem; tie atgādināja otrādi apgrieztas galerta bļodas. Priekšmeti bija gatavoti no kāda gaiša akmens; Krūgers, nostājies starp sienu un vienu no priekšmetiem, atspērās un

tik tikko spēja to izkustināt no vietas. Priekšmetu uzdevums nebija saprotams. Citu mēbeļu funkcijas šķita vieglāk izskaidrojamas. Telpā vēl bija kāds metāla priekšmets, kuru varētu saukt par skapīti ar atvilktnēm, un vienā sienā iebūvēta obsidiāna plāksne, gluda kā stikls. Spogulis — ja tāds bija priekšmeta uzdevums — pēc lieluma un formas bija ļoti līdzīgs «durvīm». Skapīša vai diezin kādiem mērķiem domātā priekšmeta atvilktnes bija aizšautas ar vienkāršām bultām. Augšējā atvilktne bija tukša. Otra bija gandrīz pilna ar metāla rīkiem, no kuriem puse bija domāta neizprotamiem mērķiem, kamēr pārējie itin labi varētu noderēt rasēšanai. Atvilktnē atradās pāris cirkuļu, iedaļās sadalīta plāksnīte ar taisnu malu, pusapļa veida transportieris ar astoņpadsmit dziļi metālā iegravētām galvenajām iedaļām un vairāki darbarīki, acīmredzot gan griešanai, gan gravēšanai. Uz vienu skalpelim līdzīgu rīku ar abpusēju asmeni un apmēram trīs collas garu rokturi Nilss norādīja Daram, ieteikdams paņemt to līdzi; līdz šim abiormenietis, kopš bija atklājis metāla asineņa priekšrocības, tika lietojis gaļas griešanai Krūgera nazi. Rokturis nebija sevišķi piemērots viņa rokai, bet arī Nilsa naža spals nebija viņam parocīgs, un šis vismaz vairāk atbilda pēc lieluma.

Turpinot telpas izpēti, viņi atklāja, ka no sienas rēgojas laukā caurulītes gals, kurā šķita esam sprausla. Krūgers nosprieda, ka tas ir gāzes radziņš apgaismošanai, un tūlīt secināja, ka pilsētas celtniekiem ir bijušas acis.

Paaugstinājumā telpas dibenā bija divi sekli bļodveida iedobumi, nepilnas četras pēdas diametrā; tie varētu būt bijuši vai nu puķupodi, vai vannas — tā vismaz iedomājās Krūgers. Tomēr, kad viņš tuvojās sienai, šķita, ka temperatūra paaugstinās. Visu laiku mircis vienos sviedros, viņš sākumā nebija par to gluži drošs, bet, pieskāries sienai, atrāva roku, pārsteigumā iekliegdamies, — sienas virsma bija kvēlojoši karsta.

Dars tikai ar milzīgu gribas piepūli paglābās no panikas. Viņš negribēja nonākt saskarē ar karstuma avotiem, vienalga kādiem — mākslīgiem vai dabiskiem, un tāpēc ar skubu atgriezās pie durvīm, atstājot Krūgeru vienu pašu pabeigt telpas izpēti. Tas prasīja zināmu laiku, jo tieši tad, kad Krūgers nolēma, ka vairāk nekā nav, ko apskatīt, viņš ieraudzīja metāla plāksni vienā līmenī ar grīdu. Tikai kādu kvadrāteollu lielā plāksne šķita pavisam neuzkrītoša, tomēr pēc rūpīgas pārbaudes atklājās pa pārim mazu caurumiņu netālu no katras malas.

Krūgers piegāja pie atvilktnes ar rasēšanas piederumiem, izņēma cirkuli un, iespraudis tā adatas divos caurumos, beidzot plāksni pacēla. Pēc šīs, jādomā, visai neparastās apiešanās metālā nebija manāma ne skrambiņa, kaut gan tai brīdī šis fakts nepiesaistīja Krūgera uzmanību.

Nilss ieraudzīja vienīgi blāvu virsmu ar diviem nelieliem caurumiem. Vairākas sekundes klusēdams vērojis to, Krūgers vēlreiz ķērās pie darba ar savu improvizēto sviru, un pēc dažām minūtēm blāvā plāksne tika novietota blakus savam vāciņam. Zem tās atradās tieši tas, ko jauneklis bija gaidījis, — divas sudrabotas, ar melniem, elastīgiem apvalkiem viena no otras atdalītas stieplītes, kas stiepās uz metāla caurulītēm. Pat paturot prātā svešās civilizācijas iespējas attīstīties pa citu ceļu, Krūgers tomēr bija gandrīz pilnīgi pārliecināts, ka atklājis ietaisi, kas paredzēta elektriskās strāvas pievadīšanai jebkuram telpas iedzīvotāju izvēlētam punktam. īsi sakot, kontaktligzdu.

Nepareizi svilpodams kādu melodiju, Nilss nolūkojās gan uz vadiem, gan caurules galu ar degli pie sienas, gan atkal uz vadiem. Tad viņš atlika vietā vāciņu un nomierināja Daru, atstādams telpu.

Redzētais nebija iebaidījis Krūgeru, taču samulsinājis gan. Gluži labi saglabājusies pilsēta, bet bez neviena iedzīvotāja; domājams, pamesta pavisam n sen, tomēr iesniegusies okeānā tik dziļi, ka nevilšus jādomā par gadsimtiem ilgu zemes nosēšanos; ar elektrības vadiem apgādātas mājas, tomēr apgaismotas ar gāzi.

Dars nespēja izskaidrot šīs pretrunas. Viņš atzina drauga pamatotos argumentus visā, izņemot jautājumu par gāzi un elektrību, kurā gribēja dzirdēt lietpratēja viedokli. Krūgers, cik labi prazdams, izskaidroja viņam lietas būtību, kamēr viņi atpūtās paēnā ēkas priekštelpā. Tīra pašlaik atradās vistuvāk planētai, un doties tālāk tikpat nebija iespējams. Dars bez grūtībām saprata, ka gāzes gaisma ir uguns paveids, un steigšus novirzīja sarunu uz elektrību. Krūgers nemaz necerēja, ka šā jēdziena skaidrošana varētu ko dot Daram, tāpēc bija jo patīkamāk pārsteigts, atklādams, ka Dars, kā likās, var sekot domai pavisam labi. Protams, skaidrojums bija garš, bet, kad Tīra atkal bija aizslīdējusi aiz pakalniem, jauneklis bija pilnīgi pārliecināts, ka ticis saprasts.

Radās jautājums, kas viņiem šai situācijā būtu darāms. Krūgers domāja, ka vislabākais būtu apskatīt vēl vismaz vienu vai divas ēkas, lai pārliecinātos, vai jau redzētā ir tipiska; tad viņiem būtu vairāk vai mazāk apkopota informācija, kuru Dars varētu nodot savējiem. Iespēja, ka Krūgers varēs par to ziņot savējiem, šķita esam daudz neticamāka, tomēr varbūt šīs zināšanas noderētu viņam pašam.

Daram bija radušās nopietnas problēmas. Protams, viņa interese bija pamodināta un, no vienas puses, viņš gribētu uz šejieni atvest grupu savējo un varbūt dažus skolotājus, lai viņi uzzinātu kaut ko vairāk par elektrību, kuru bija aprakstījis Krūgers. Tai pašā laikā nebija noliedzams, ka viņš ir pārkāpis stingros un jau sen spēkā esošos likumus — ne tikai skolotāju pavēles, bet ilgi pirms viņa paaudzes grāmatās ierakstītos —, kas aizliedz jebkādu saskari ar uguni.

Nevarēja būt šaubu, ka šīs pilsētas cēlēji — vienalga, kas tie būtu bijuši — nekad nebija dzirdējuši par tādiem likumiem. Ja Dars iesniegs izsmeļošu ziņojumu Ledus Cietoksnī, kādas gan būs sekas — ekspedīcija uz šejieni vai rājiens Daram? Protams, tā bija viņa problēma, un viņš nevarēja prasīt padomu Krūgeram. Cilvēks acīmredzot nekad nebija dzirdējis par šo likumu, un viņu par to nevarēja vainot; viņa izcelšanās un dzīves apstākļi bijuši pavisam citādi.

Tomēr tas, kas būtu jādara ar iegūto informāciju, nekā nevarēja ietekmēt viņa tieksmi uzzināt vēl vairāk. Tāpēc viņš ļāvās Krūgera vadībai, un pāris stundas abi pavadīja, izpētot vēl dažas celtnes.

Tās nebija cita citai līdzīgākas kā mājas kādā Zemes pilsētā, un nevienā arī neatradās nekas sevišķi pārsteidzošs. Kā šķita, paradokss — gāzes radziņi un elektrības kontaktligzdas — bija visur; Dars piezīmēja, ka caurulītes atrodoties tikai iekštelpās, kamēr elektrības kontakti biežāk redzami priekštelpās un pat ārējās sienās. Šķita, it kā pilsētas iedzīvotājiem būtu bijis aizspriedums pret elektrības lietošanu apgaismošanai. Krūgers nepiekrita Dara domām, ka viņi neesot izgudrojuši elektrisko apgaismošanu. Pēc jaunekļa uzskatiem, katrs, kas spēj radīt drošu strāvas avotu veselas pilsētas apgādei, spēj radīt arī kaut vai elektrisko loku. Varbūt viņam bija taisnība.

Lai gan kopš Tīras norietēšanas nebija pagājis ilgs laiks, kamēr viņi pētīja pilsētu, pāri tai pārbrāzā vairāki pērkona negaisi ar lietu. Kad abi nosprieda, ka redzēts jau gana un laikam vajadzētu turpināt ceļu, viņi pamanīja nākam virsū vēl vienu negaisu. Nebūtu jau neiespējami turpināt ceļu arī lietū — Krūgers parasti tik un tā bija cauri slapjš —, bet bija slikta redzamība, tāpēc abi nolēma nogaidīt.

Tāpat kā vairums iepriekšējo negaisu, arī šis neturpinājās ilgi, un drīz vien debesis kļuva gaišākas. Dars uzvēla plecos saini, un viņi devās laukā, lietum vēl šalcot. Lāses plīkšķēja uz ietves tik skaļi, ka bija pagrūti sarunāties, un ūdens straumītes burbuļoja pa slīpo ielu bez notekām uz jūras pusi. Varbūt šis troksnis neļāva Dara ausīm uztvert brīdinošās skaņas. Vismaz tā viņš vēlāk apgalvoja.

Lai kāds arī būtu iemesls, neviens no abiem nemanīja, ka viņi vairs nav vieni, kamēr piesardzīgi parādījās uzbrucēju grupa. Viņu ceļojums tika pārtraukts gan ar vārdiem, gan darbiem. Vārds bija: «Stāt!», un par darbiem liecināja bulta, kas atsitās pret ielas segumu viņiem priekšā. Dars un Krūgers, noprazdami, ka šāviens nācis no augšas, ātri pārlaida acis tuvējo namu jumtiem, tomēr nekur nemanīja neko kustamies.

Vārds tika teikts Dara valodā, tāpēc atbildēja viņš, apdomīgi atturēdamies pacelt savu šaujamstopu.

— Ko jūs vēlaties?

— Jums jānāk mums līdzi.

— Kāpēc? — Krūgers no sarunas bija sapratis pietiekami daudz, lai pajautātu.

— Jūs esat … pilsētā.

Jauneklis saprata tikai teikuma sākumu un beigas.

— Par ko viņi uztraucas? — Krūgers jautaja draugam.

— Jāuztraucas ir mums. Slikti ir tas, ka mēs esam … ka mēs … ienācām šai pilsētā.

— Kāpēc?

— To viņi nesaka.

Dars nemaz nepieminēja, ka viņš domājas to zināms, jo šobrīd nebija īstais laiks gariem paskaidrojumiem.

— Vai tu zini, kas viņi ir?

— Varu nojaust, tomēr noteikti nezinu.

— Kā tev šķiet, kas mums būtu jādara?

— Tas, ko viņi liek.

Dars, stāvēdams tukšās ielas vidū, nebija noskaņots ar savu šaujamstopu uzsākt cīņu pret nezināmu skaitu pretinieku, kas visi atradās lieliskā aizsegā. Tomēr viņam nelika mieru kāda doma:

— Kas mums draud par to, ka esam ienākuši jūsu pilsētā?

— Tas, ko lems skolotāji. Mēs nevaram neko noteikt.

— Kā bija agrak?

— Jau ilgus gadus visi klausa skolotājiem. Sākumā, kad bijām jauni, daži neklausīja; par to viņiem bija jācieš, un pēc tam viņi vairs nepārkāpa likumu.

— Bet ja nu mēs nezinājām, ka rīkojamies nelikumīgi?

— Tev tas bija jāzina, tu esi sabiedrības loceklis. Tam, kas ir kopā ar tevi, varbūt piedos. To izlems skolotāji.

— Bet es nekad neesmu dzirdējis par šo pilsētu; mani skolotāji man par to nekad nav stāstījuši, un arī grāmatās nekas nav rakstīts. Kā gan es varēju zināt?

— Tad nu gan tavi skolotāji ir dumji! Var būt, ka tevi par to nevainos.

Dars jutās pietiekami sašutis, lai atcirstu tā, kā Krūgers, ja būtu sarunu sapratis, nebūtu viņam ieteicis darīt:

— Vai es esmu no jūsu pilsētas?

— Nē.

— Vai jūsu skolotāji jums ir stāstījuši par manu pilsētu?

— Nē.

— Tad jau mani skolotāji vien nav dumji.

Ja Krūgers šo sarunu būtu sapratis, viņš noteikti par atbildi būtu gaidījis bultu krusu, tomēr nekas tamlīdzīgs nenotika. Neredzamais runātājs tikai at: griezās atkal pie pirmā jautājuma:

— Vai jūs bez pretošanās nāksit mums līdzi?

— Iesim.

Dars atbildēja, nemaz ncapspriedies ar Krūgeru. Galu galā, jauneklis jau bija jautājis Daram, kā jārīkojas, un acīmredzot šoreiz viņam nebija pašam savu uzskatu.

Tūlīt no apkārtējām ēkām iznāca apmēram piecdesmit radījumu. Krūgers vēroja tos bez sevišķa pārsteiguma, bet Dars bija bez mēra satriekts, jo uzbrucēji fiziski bija gluži tādi paši kā viņš. Planierists bija daudz ceļojis; ar darbu saistītajos braucienos uz Ledus Cietoksni un citām vietām viņš bija sastapi savas rases piederīgos vairākos desmitos pa visu Abiormenu izkaisītu pilsētu un nekad nebija dzirdējis par kādiem citiem planētas iedzīvotājiem, kuriem nebūtu sakaru ar skolotāju pārvaldītajām pilsētām, ja neskaita nenotvertos mežoņus. Tomēr fakti bija neapstrīdami — viņu aplencēji varētu būt jebkuras viņa apciemotās pilsētas iedzīvotāji. Tie bija apjozuši pat gluži tādas pašas siksnas kā viņš, un šaujamstopi, kuri bija vairumam no tiem, pilnīgi varētu būt Kvarras meistara Mera Kra Lara gatavoti.

Līdzko pienācis pie viņiem, viens no uzbrucējiem, kā šķita, grupas vadonis, sāka runāt:

— Pirms brīža tu lietoji vārdu, kuru es nekad agrāk neesmu dzirdējis. Kas ir grāmata?

So jautājumu Krūgers nesaprata; Dars nekad netika viņam stāstījis, kas ir sainī, kuru viņš tik rūpīgi glabā. Dars nemaz nebūtu pārsteigts, ja viņa ceļabiedrs cilvēks neko nezinātu par grāmatām, bet tas, ka tāds pats radījums kā viņš nekad par tām nav dzirdējis, bija neiedomājami. Dzīve nevarētu turpināties, ja netiktu pierakstīts, kā tā ritējusi līdz šim.

Kad Dars atguvās no pārsteiguma, kādu viņam bija sagādājis jautājums, viņš mēģināja paskaidrot, kas ir grāmata, tomēr šķita, ka klausītājs viņu nesaprot. Dars izņēma no saiņa grāmatu un atvērtu turēja priekšā neprašam, cenzdamies izskaidrot zīmju jēgu, taču sekas bija neparedzētas.

— Es īsti labi nesaprotu, kāpēc tev vajadzīgs šāds priekšmets, ja visu, kas jāuzzina, var pajautāt skolotājiem, bet varbūt mūsu skolotāji varēs pateikt, kāpēc tev tā ir nepieciešama. Mēs tavas grāmatas parādīsim viņiem. Dod tās šurp.

V
KONFISKĀCIJA

Nekas cits neatlika; viens šaujamstops neko nevar uzsākt pret četrdesmit. Mirkli Dars iedomājās, ka vajadzētu strauji izlauzties cauri aplencēju grupai un izmantot aizsegam tuvāko ēku, tomēr tūlīt atmeta šo ideju. Palikdams dzīvs, viņš varbūt varēs atgūt grāmatas.

— Es labāk gribētu tās aiznest un parādīt jūsu skolotājiem pats, — viņš lika priekšā.

— Nav nekādas vajadzības vest tevi pie skolotā5iem, ja viņi paši to nepavēlēs, — skanēja atbilde, — bet tavas grāmatas viņi noteikti gribēs redzēt. Es aiziešu pie viņiem, parādīšu grāmatas un pajautāšu, ko darīt ar tevi.

— Bet es gribu pats redzēt skolotājus un izskaidrot viņiem, kāpēc nezināju, ka pārkāpju viņu likumus.

— Es viņiem to pateikšu. Tā kā esi rīkojies nelikumīgi, nav nekādas nozīmes tam, ko tu vēlies.

— Bet vai skolotāji negribēs redzēt manu ceļabiedru? Tu jau pats teici, ka viņš atšķiras no visiem citiem.

Jā, viņu es aizvedīšu pie Skolotāja.

— Tad tev vajadzēs aizvest arī mani. Viņš labi neprot īsto valodu, bet es zinu dažus vārdus viņa valodā.

— Ja skolotāji gribēs viņu redzēt un runāt ar viņu un viņiem būs vajadzīga tava palīdzība, pēc tevis aizsūtīs.

Runātājs pastiepa roku, un Dars negribīgi atdeva savu bezgala dārgo saini.

Tika dota pavēle sakārtoties pārgājienam, un grupa sāka iet pa to pašu ceju, pa kuru bija ieradušies Dars un Krūgers, tomēr neiegriezās ielā, pa kuru abi bija gājuši uz jūru, bet šķērsoja to un devās uz vulkāna pret jūru pavērstās nogāzes pusi — tā vulkāna, kas, Krūgeram un Daram ienākot pilsētā, bija atradies pa kreisi no viņiem.

Pirmo reizi Dars nožēloja, ka nebija uzstājis, lai Krūgers iemāca viņam labāk savu valodu. Galvenā problēma tagad bija atgūt grāmatas un aizbēgt no šīs cilts — jo ātrāk, jo labāk; ja tas neizdotos, vajadzēja aizbēgt pašam un nodot ziņojumu Ledus Cietoksnī, pavēstot, kur atrodas pilsēta. Tas viss bija jāizdara nepilnos divdesmit gados; nekāda alternatīva nebija iespējama. Ja laimētos, Nilss Krūgers varētu viņam palīdzēt. Tikai nebūtu pareizi tagad sīkāk iztirzāt šo jautājumu; pārāk daudzus vārdus, kas viņiem būtu jālieto, saprastu arī visi apkārtējie. Varbūt vēlāk viņus atstās vienus, bet, ja ne, Daram vajadzēs izlīdzēties ar jau apgūto angļu valodas mazumiņu. Sai sakarā viņam iešāvās prātā kāda ideja, un viņš uzrunāja Krūgeru, pēc iespejas

lietojot tikai angļu vārdus:

— Nils, ejot runā! Savā valodā. Vienalga, par ko.

Skaidrāk viņš nedrīkstēja izteikties. Dars gribēja, lai Krūgers runā par to, ko viņi iedami redzēs, cerēdams, ka jau zināmu vārdu kontekstā trāpīsies arī jauni vārdi ar nojaušamu nozīmi. Krūgers neaptvēra, kam tas vajadzīgs, bet varēja redzēt, ka Daram ir noteikts mērķis, tāpēc Nilss centās rīkoties savam ceļabiedram pa prātam. Tā kā vispiemērotākais sarunas temats bija tieši tas, par ko vēlējās runāt Dars, tad veicās tīri labi.

Vairumam cilvēku šāda metode nedotu sevišķus panākumus, bet būtnei ar Dara atmiņu tā nebija gluži nepieņemama. Mazā planierista vārdu krājums palielinājās, kaut ari ļoti, ļoti lēni, turklāt ne visus vārdus viņš saprata pareizi.

Grupa devās tālāk, paejot garām vulkānam pa šauro, ar pelnu pulveri klāto liedagu. Aiz tā džungļi ar paretiem augāju puduriem nokāpa vai līdz pašam krastam; starp tiem milža izvirdumu sasviesto bluķu kaudzes un šur tur vīdēja nelieli lavas atsegumi. Pāris stundu viņi lauza ceļu pa šiem džungļu ielāpiem, pamazām virzīdamies projām no jūras. Viņi nekāpa pret kalnu; apvidus nesniedzās augstāk par jūras līmeni, un Krūgers nebūtu pārsteigts, nokļūstot vēl kādā muklājā. Tas gan nenotika, toties viņi ienira miglā,

Uz Abiormenas pavadītajos mēnešos Krūgers pirmo reizi sastapās ar šo dabas parādību un bija ne mazumu izbrīnījies. Šķita, ka miglai nav sakara ar gaisa temperatūru, tomēr peldošie ūdens garaiņu mākuļi nepazuda, bet, grupai virzoties tālāk, kļuva lielāki un biežāki. Jauneklis pietiekami labi pārzināja fiziku, lai par miglas izraisītāju uzskatītu vienu no diviem — vai nu kaut kas dzesē ar ūdens tvaikiem piesātināto gaisu, vai arī tuvumā ir ūdens masas, kuru temperatūra augstāka nekā apkārtējam gaisam. Tāpēc viņš nejutās sevišķi pārsteigts, kad otrais variants izrādījās pareizs. Takas abās pusēs parādījās ūdenskrātuves, tūlīt tālāk viņi nonāca divus vai trīs simtus jardu platā klajumā, kas bija kā nosēts ar baseiniem, no kuriem cēlās biezi garaiņu vāli. Dažos ūdens mežonīgi burbuļoja, citos rāmi mirgoja saulē, kaut gan šķita, ka visos tas ir karsts. Dara satraukums kļuva redzams — redzams viņu sagūstītājiem, jo Krūgers vēl aizvien nespēja saskatīt viņa jūtu izpausmes, Radījums, kas nesa Dara saini, jutās spiests apjautāties:

— Vai tavs ceļabiedrs pateica tev ko nepatīkamu?

— Nē, — Dars atbildēja, — bet man šķiet, ja nu kāds ieiet aizliegtā zonā, tad to pašlaik dara tava grupa.

— Kāpēc? Sis rajons nav aizliegts, mums lika šeit dzīvot.

— Jūsu skolotāji?

— Protams.

— Kaut arī šeit ir tādi dūmi?

— Tie ir ūdens dūmi, kas nevienam nedara neko jaunu. Palūk, tavs draugs par tiem nemaz neuztraucas.

Krūgers bija pagājis sāņus pie viena no karstā ūdens baseiniem un, sagūstītāju nekavēts, tikai uzmanīgi novērots, rūpīgi apskatīja gan ūdeni, gan iežus ap baseinu. Līdz šim viņš nekur uz planētas nebija redzējis kaļķakmeni, bet šo baseinu apjoza travertīns. Baseina mala slējās kādu pēdu pāri apkārtējiem iežiem.

Nopētījis visu, Krūgers kā apstiprinot pats sev pamāja ar galvu un atgriezās pie pārējiem. Viņu sagūstītāji pārsteidzoši vēlīgi bija apstājušies, ļaujot Nilsam pabeigt apskati. Krūgers pajautāja grāmatu saiņa nesējam:

— Cik bieži šie…?

Viņš strauji pacēla un izpleta rokas, tā ka viņam pietrūkušā darbības vārda nozīme kļuva skaidra visiem, vienīgi Daram ne. Vadonis bez vilcināšanās atbildēja:

— Nekāda likuma nav. Dažkārt vienreiz divos va! trijos gados, citreiz divdesmit vai četrdesmit reižu gadā.

— Cik augstu?

— Reizēm tik tikko pāri malai, reizēm koku augstumā. Daudz trokšņa, daudz tvaika.

Protams, geizeri vulkānu rajonā nav nekas pārsteidzošs. Tomēr Krūgeram bija izveidojies uzskats, ka mežonīgas un mazattīstītas tautas parasti izvairās no tiem, un viņš labu bridi prātoja, vai saņemtā atbilde kaut kā nepaplašina viņa zināšanas par šiem radījumiem. Nilss drūmi atzina, ka nekāda praktiska labuma no tā nav.

Kamēr Krūgers visu to apsvēra, cejojums bija jau gandrīz galā. Viņi bija šķērsojuši klajumu, kurā atradās geizeri; tā tālākajā malā džungļos stāvēja celtņu puduris, kas, kā izrādījās, bija sagūstītāju «pilsēta». Tā par šiem radījumiem pavēstīja krietni vairāk, nekā to varētu vārdi.

Celtnes bija vienkāršas būdas ar niedru jumtiem, mazliet sarežģītākas konstrukcijas nekā tās, kuras pārgājiena laikā vasaras sezonas vidū bija slējis Krūgers pats, tomēr daudz primitīvākas nekā afrikāņu krālos atrodamās. Tuvojoties ciematam, vadonis iekliedzās, un no būdām iznira pārējie iedzīvotāji, lai! noskatītos gūstekņu ierašanos.

Krūgers bija izlasījis savu tiesu piedzīvojumu romānu un lielāko daju zināšanu par pirmatnējām tautām bija smēlies no tiem, tāpēc viņā jūtamu nemieru radīja kāda ap gūstekņiem salasījušos būtņu īpatnība. Cik viņš ar savu aci varēja noteikt, tās bija viena lieluma. Pirmajā brīdī jauneklis secināja, ka tā ir kareivju grupa, bet visas sievietes un bērni atstāti būdās. Viņš mazliet nomierinājās, ieraudzījis, ka vienīgi viņu sagūstītāji un Dars ir apbruņoti. Tomēr jaunpienācēju klusēšana pēc kāda laika sāka viņu nomākt. Dabiski būtu, ja viņi cits

caur citu izprašņātu par gūstekņiem; tai vietā viņi tikai stingi blenza uz Krūgeru.)

Klusumu pārtrauca Dars — ne jau tāpēc, ka viņu būtu aizvainojusi vērotāju nevērība šādos apstākļos, bet tāpēc, ka viņš bija noraizējies par savām grāmatām.

— Nu, kad tad mēs redzēsim tos jūsu skolotājus? — viņš apjautājās.

Dara saiņa nesējs pašķielēja uz viņu.

— Kad viņi pavēlēs. Mēs taisāmies vispirms paēst, bet, kamēr sagatavos ēdienu, es viņiem paziņošu par mūsu atgriešanos.

Viens no tiem, kas nebija bijuši līdzi grupai, ierunājās:

— Ir jau paziņots; mēs dzirdējām jūsu tuvošanos un pēc svešinieka balss varējām spriest, ka esat guvuši panākumus.

Krūgers no šā teikuma saprata pietiekami daudz, lai viņam kļūtu skaidrs, kāpēc ciemata iedzīvotāji ir mazāk pārsteigti, nekā varētu gaidīt. Grupa noteikti bija izsūtīta sagūstīt ceļiniekus — Dars un viņš droši vien bija redzēti šķērsojam klajumu pa ceļam uz pilsētu. Laika ziņā viss sakrita.

— Skolotājs, kas atbildēja, teica, ka grupa un gūstekņi varot paēst. Pēc tam abi svešinieki jāaizvedot pie viņa.

Ne Krūgers, ne Dars pret to neiebilda, kaut arī jauneklis, kā parasti, baiļojās par ēdienu.

Vispirms pasniedza dažādus augus lielos grozos, kurus nolika zemē. Visi sasēdās apkārt un ņēma, ko gribēja; tā Krūgeram nebija grūti atlasīt tikai tādu ēdamo, par kura nekaitīgumu viņš bija pilnīgi drošs. Tomēr maltītes laikā daži cieminieki bija aiznesuši uz geizeriem gabalos sagrieztu gaļu. Atgriezušies no turienes, viņi jau iztukšotos grozus piepildīja ar gaļas gabaliem, un Krūgers satrūcies ieraudzīja, ka gaļa ir karsta — pat pārāk karsta, lai varētu to ņemt pirkstos. Kā redzams, tā bija izvārīta vienā no karstajiem avotiem.

Viņi abi ar Daru vēl bija izsalkuši, bet, atceroties Krūgera piedzīvojumu, ne viens, ne otrs neuzdrošinājās gaļu nogaršot. Abi drūmi vēroja, kā ciemata iedzīvotāji loka to iekšā, līdz jauneklim iešāvās prātā:

— Dar, šie ļaudis ir tādi paši kā tu. Viņiem vārītā gaļa nekaitē, — tad kāpēc vismaz tev neēst? Vienam no mums jāsaglabā spēki.

Dars mazliet šaubījās par savu identitāti ar ciemata iedzīvotājiem, tomēr Krūgera teiktais iedarbojās uz viņa pienākuma apziņu un, dažus mirkļus pacīnījies ar saviem aizspriedumiem, viņš piekrita, ka draugam taisnība. Kamēr Dars ēda, visi apkārtējie skaidri manīja viņa satraukumu, un tas, kā šķita, radīja pat lielāku izbrīnu nekā Krūgera parādīšanās.

PFotams, Daram vaicāja, kas par lietu, un, kad viņš bija pastāstījis par nelaimīgo piedzīvojumu ar cepto gaļu, visu acis pārsteigumā

pievērsās Krūgeram.

— Es nesaprotu, kā tas varējis notikt, — ieminējās kāds no cieminiekiem. — Mēs vienmēr esam gaļu vārījuši; tas ir likums. Varbūt tavs draugs to vārīja avotā ar indīgu ūdeni?

— Viņš nemaz nevārīja to avotā. Tur bija tikai upe ar aukstu ūdeni, un mums nebija nekā, kur to ieliet, vismaz neka pietiekami liela.

— Kā tad viņš varēja gaļu izvārīt?

— Viņš turēja to virs uguns.

šo vārdu izraisītā pēkšņā sarunu murdoņa Daram šķita esam pirmā saprātīgā šejieniešu reakcija, taču jau visai drīz viņš aptvēra, ka ticis pārprasts.

— Vai uguns bija netālu no šejienes? — atskanēja nākamais jautājums. — Mums ir rīkojums paziņot skolotājiem par katru vulkānu, kas sāk darboties, izņemot tikai tos pie Lielās Pilsētas.

— Tas nebija vulkāns. Viņš pats radīja uguni.

Visu acis atkal šķielēja uz Nilsu Krūgeru, un iestājās kapa klusums. Neviens neprasīja, lai Dars atkārto savus vārdus; vidusmēra abiormenietis pārāk paļaujas uz savu dzirdi un atmiņu, lai iedomātos, ka varētu būt pārpratis tik vienkāršu teikumu. Radās jūtama neticības atmosfēra. Dars būtu bijis ar mieru derēt uz savām grāmatām, kāds būs nākamais jautājums, un viņš būtu vinnējis.

— Kā tad to dara? Viņš izskatās dīvains, taču ne pārāk varens.

Pēdējais vārds nenozīmēja tikai fizisko spēku vien; tas bija vispārīgs termins dažādu spēju apzīmēšana!.

— Viņam ir rīks, kas, ja tikai ar to pareizi rīkojas, rada pavisam mazu uguntiņu. Ar to viņš aizdedzina sīkus koka gabaliņus un, kad tie iedegušies, tad lielākus.

Iedzimtais šaubījās, tāpat arī citi viņa ciltsbrāļi; atskanēja vispārēja piekrītoša murdoņa, kad viņš teica;

— Tas man jāredz.

Dars piesardzīgi atturējās savilkt seju cilvēka smaidam atbilstošajā vaikstā.

— Vai jūsu skolotāji pagaidīs, kamēr viņš to parādīs jums, vai arī gribēs redzēt tūlīt?

Jautājums izraisīja ciemata iedzīvotājos dzīvu diskusiju, kuras kulminācijas brīdī viens no viņiem ar skubu devās uz mazu nomaļu būdiņu netālu no dzīvojamo ēku pudura. Dars ieinteresēts noraudzījās, kā šis zellis pazūd būdiņā, un pūlējās saprast no turienes dzirdamo kluso balsu dudināšanu. Viņam neizdevās neko sadzirdēt, un bija jāgaida ziņneša atgriešanās.

— Skolotājs lika atnest svešiniekam vajadzīgos kokus un grib redzēt, kā rada uguni.

Iedzimtie tūlīt izklīda pa savām būdām, bet Dars tikmēr

izskaidroja Krūgeram to, ko viņš no sarunas nebija sapratis. Līdzko Dars bija beidzis, no visām pusēm jau sāka pienest kurināmo.

Neviens zariņš nenāca tieši no džungļiem; kā redzams, tie bija cirsti pirms laba laika un kaltēti būdās. Nebija iemesla pēc sanesto koku veida secināt, ka tie būtu bijuši domāti kurināšanai, un viss par šīm būdām zināmais liecināja, ka tā arī nevarētu būt, tomēr kurināmais bija. Atlasījis dažus koka gabalus, Krūgers ar savu nazi noplēsa skalus un piecēlās, rādot, ka ir gatavs. Dars devās uz būdas pusi, kurā pirmīt bija iegājis ziņnesis.

Viņu tūlīt apturēja.

— Uz to pusi ne, svešinieki.

— Bet vai tad jūsu skolotāji nav tur?

— Tādā mazā būdiņā? Protams, ne. Taisnība, viņi tur runā, bet tagad viņi grib redzēt tevi un tavu uguns radīšanas rīku. Nāc līdzi!

Runātājs devās atpakaļ pa to pašu taku, pa kuru viņi bija ieradušies ciematā, un gūstekņi viņam sekoja. Pārējie gāja viņiem pa pēdām.

Labi iemita taka vijās starp karstajiem avotiem. Gūstekņi gāja pa to uz kādu neparasti lielu baseinu klajuma pretējā malā. Acīmredzot šis baseins pārplūda biežāk nekā pārējie vai arī apakšzemes avota ūdens, kas tajā sakrājās, saturēja vairāk minerālvielu, jo tā apmale bija gandrīz trīs pēdas augsta; ūdens tajā nikni burbuļoja līdz pašai malai.

Laukums ap baseinu bija klajš, tikai vienā vietā pie baseina apmales bija pieslējies travertīna bluķis, kas izskatījās kā nošķelts no klints. Tam bija no virsas nedaudz saplacināta kupola veids un augstums nepārsniedza baseina apmali, bet diainetrs bija pēdas piecas. Visumā gludo virsmu izraibināja dziļas iedobes.

Krūgers tam nebūtu pievērsis uzmanību, ja viņi netiktu apstādināti tieši pie tā un ciemata iedzīvotāji nebūtu salasījušies viņiem apkārt. Tāpēc jauneklis pamatīgi aplūkoja bluķi un nosprieda, ka te darbojies visai prasmīgs mūrnieks. Jādomā, ka tur iekšā atrodas skolotāji; mazie caurumiņi droši vien noder novērošanai un ventilācijai. Nekādas redzamas izejas nebija. Varbūt tā atradās baseina apmales iekšpusē, kur to nevarēja redzēt, vai pat kaut kur tālāk un už to veda tunelis. Nilsu nepārsteidza balss no kupola:

— Kas tu esi?

Jautājums nebija pārprotams — teikuma gramatiskā konstrukcija nešaubīgi liecināja, ka tas uzdots tieši Krūgeram. Vienu mirkli jauneklim nebija skaidrs, ko lai atbild, tad viņš nosprieda runāt patiesību.

— Es esmu Nilss Krūgers, zvaigžņu kuģa «AIphard» lidotājs kadets.

Lietvārdus abiormeniešu valodā viņam vajadzēja pārtulkot metaforiski, taēu viņš bija diezgan apmierināts ar savu veikumu.

Tomēr nākamais jautājums lika viņam pārdomāt, vai viņa rīcība bijusi pareiza.

— Kad tu mirsi?

Jautājums Krūgeru mazliet izsita no sliedēm, un viņš uzreiz neattapa, ko atbildēt. Šķita, ka tas ir tikai godīgs jautājums bez jebkāda zemteksta, bet uz to, cik ilgi viņš dzīvos, atbildēt nebija viņa varā.

— Es nezinu. — Tas bija vienīgais, ko viņš varēja pateikt.

Sekoja vismaz tikpat ilgs klusuma brīdis kā viņa vilcināšanās, cenšoties rast atbildi. Nākamie neredzamā runātāja vārdi radīja iespaidu, ka mulsinošais temats atlikts — vismaz uz laiku.

— Šķiet, tu varot radīt uguni. Dari to!

Krūgers, galīgi nesaprazdams, kādas īsti ir viņa un neredzamā runātāja attiecības, paklausīja, šis uzdevums grūtības neradīja; malka bija sausa, un Arēna sniedza mazajai baterijai nepieciešamo starojumu. Dzirksteļu spiets lika tuvākajiem cieminiekiem acumirklīgās izbailēs atkāpties, kaut arī Krūgers to manīja tikpat maz kā savā laikā Dara šaujamstopa uzvilkšanu. Skali tūlīt aizdegās, un jau pēc minūtes mazs, visai kārtīgs ugunskurs liesmoja uz akmens pāris jardu no skolotāju travertīna patvēruma. Visu darbošanās laiku Krūgers tika apbērts ar jautājumiem un atbildēja uz tiem. Kāpēc sākumā nepieciešami smalki skaliņi? Kāpēc viņš izvēlējies sausu.malku? No kā radušās dzirksteles? Atbildēt bija ārkārtīgi grūti. Tāpēc Nilss centās izgudrot dažādus žestus un vārdus vēl ilgi pēc tam, kad ugunskurs bija jau izdzisis.

Radījums akmens patvērumā beidzot šķita apmierināts ar to, ko bija uzzinājis par uguni, vai, pareizāk, ar to, ko Krūgers zināja par uguni, un turpināja iztaujāt jaunekli par lietām, kas, jādomā, viņu vairāk interesēja.

— Vai tu esi no Tīras otras pasaules vai kādas citas pasaules, kas riņķo ap Arēnu?

Dars šo jautājumu nesaprata, bet Krūgers saprata pat pārāk labi. Viņu bija ķēris tikpat kā zibens, kā parasti gadās cilvēkiem, kuri pēkšņi konstatē, ka viņu iemīļotākās teorijas vienā acumirklī kļuvušas nepārliecinošas.

— Deviņi pērkoni! — viņš pie sevis nomurmināja, bet sakarīgu atbildi acumirklī nespēja izdomāt.

— Ko tu teici?

Krūgers uz brīdi bija aizmirsis šīs pasaules iemītniekiem gluži parasto ārkārtīgi aso dzirdi.

— Pārsteiguma izsauciens manā valodā, — Nilss steigšus atbildēja. — Man šķiet, ka nesapratu tavu jautājumu.

— Manuprāt, saprati gan.

Lai gan runātāja intonācija nebūt nelīdzinājās cilvēka intonācijai,

Krūgeram pēkšņi likās, ka barjeras viņā pusē it kā redz stingru skolotāju, un viņš izlēma, ka arī turpmāk jārunā vien patiesība.

— Nē, es neesmu no planētas, kas riņķo ap Arēnu, es pat nezinu, vai tai kāda planēta ir, un apkārt Tīrai riņķo tikai viena pati — šī.

Klausītājs pieņēma jauno vārdu bez komentāriem; tā nozīme viņam droši vien bija skaidra no konteksta.

— Mana dzimtā planēta riņķo ap sauli, kas ir daudz blāvāka par Arēnu, bet spožāka par Tīru; tās attālumu no šīs sistēmas es tavā valodā neprotu pateikt.

— Tātad ir arī vēl citas saules?

— Jā.

— Kāpēc tu ieradies šeit?

— Mēs pētījām… mācījāmies, kādas ir citas pasaules un to saules.

— Kāpēc tu esi viens?

Krūgers sīki atstāstīja negadījumu, kā viņš, skafandrā tērpies, iekritis dubļu ezerā un viņa draugi nolēmuši, ka viņš gājis bojā, un kā viņš palicis dzīvs tikai tāpēc, ka tur nejauši bija trāpījusies koka sakne.

— Kad atgriezīsies tavējie?

— Es viņus vispār negaidu atpakaļ. Viņiem nav nekāda iemesla domāt, ka šai pasaulē ir iedzīvotāji; Dara rases pilsētas, par kurām viņš man stāstīja, netika ieraudzītas, un tavas cilts ciemats droši vien nav pamanāms. Katrā ziņā kosmosa kuģis atrodas pētījumu ceļojumā, kas varbūt ilgs krietni daudz jūsu gadu, un pēc kuģa atgriešanās mājās vēl paies tikpat daudz gadu, kamēr tiks izpētītas ziņas par šo sistēmu. Un pat tad viņiem nebūs nekāda sevišķa iemesla atgriezties; ir vēl daudz darba krietni tuvāk pie mājām.

— Tātad tavējiem tu esi jau miris?

— Jā, droši vien tā ir.

— Vai tu zini, kā darbojas jūsu kuģi?

Uz šo jautājumu Krūgers vilcinājās atbildēt; tad atminējās, ka bija dēvējis sevi par lidotāju kadetu.

— Jā, es zinu, kādi spēki un iekārtas tos darbina.

— Kāpēc tad tu nemēģini uzbūvēt tādu kuģi un atgriezties savā pasaulē?

— Zināšanas un iespēja kaut ko izdarīt ir dažādas lietas. Es zinu, kā radusies šī pasaule, tomēr pats nevaru to uztaisīt.

— Kāpēc tu esi kopā ar to, kuru tu sauc par Daru?

— Es viņu sastapu pa ceļam. Diviem kopā ir labāk nekā vienam. Es meklēju uz šīs planētas vietu, kas būtu pietiekami vēsa cilvēkam, un Dars stāstīja kaut ko par ledus cepuri, uz kuru viņš ejot. Ar to man pietika.

— Ko tu darīsi kopā ar citiem tādiem pašiem kā Dars, ja sastapsi viņus pie šis ledus cepures?

— Man šķiet, centīšos ar viņiem sadzīvot. Savā ziņā tā būs vienīgā

man pieejamā sabiedrība; ja viņi man atļaus, es izturēšos pret viņiem kā pret savējiem.

Pēc šīs atbildes iestājās klusums, it kā neredzamie skolotāji apspriestos vai pārdomātu. Tad atkal sākās iztaujāšana; šoreiz tincināja Daru Langu Anu.

Savā atbildē Dars apliecināja, ka esot planierists un viņa parastais maršruts bijis no Kvarras pilsētas uz Ledus Cietoksni. Skolotāji prasīja, kur atrodoties pilsēta, un Daram tā bija jāapraksta visos sīkumos. Dars un Krūgers prātoja, vai skolotāji patiešām nekā nezina par to vai arī tikai pārbauda, vai Daram var ticēt.

Skolotāji neieminējās, ka Dars varētu nebūt šīs planētas iedzīvotājs, un, iztaujāšanai turpinoties, Krūgers samulsa aizvien vairāk. Pagāja krietns brīdis, iekāms viņam iešāvās prātā, ka, tā kā Dars acīm redzami ir tāds pats radījums kā šie, arī viņiem jābūt no kādas citas planētas. Kāpēc viņi gluži kā mežoņi dzīvo uz šīs, bija noslēpums, bet varbūt viņu kuģis bija bojāts un viņi paši kā lamatās notverti šeit. Ar to varētu izskaidrot, kādēļ viņam jautāja, vai viņš varētu uzbūvēt kosmosa kuģi. Patiesību sakot, vienu mirkli Nilsam šķita, ka tas arī izskaidro visu, vienīgi to ne, kāpēc skolotāji uzturas slēptuvē.

— Kas ir tās «grāmatas», kuras tu nes līdzi un par kurām tā uztraucies?

Šis jautājums atkal piesaistīja Krūgera uzmanību. Viņš jau labu laiku bija gribējis pavaicāt Daram to pašu.

— Ziņojumi par to, ko mūsējie iemācījušies un veikuši, — nu jau mirušo mums atstātie ziņojumi, kuri sen nogādāti drošībā Ledus Cietoksnī un kuru saturs jau noskaidrots. Bet pastāv likums, ka ikvienai paaudzei vēl jāsaraksta savas grāmatas, kas jāglabā tāpat kā tās, kuras sacerētas pirms mūsu laikmeta.

— Saprotu. Interesanta ideja; mums par to būtu vēl jāpadomā. Bet tagad par ko citu: dažiem mūsējiem radies iespaids, ka tu uzskati uguns lietošanu par nelikumīgu. Vai tā ir?

— Jā.

— Kāpēc?

— To mums stāsta mūsu skolotāji, un grāmatas no seniem laikiem arī vēsta to pašu.

— Vai viņi saka, ka uguns jūs nogalinās?

— Ari to, bet ir vēl kas cits. Tikt nogalinātam ir viena lieta — katrā ziņā mēs visi mirstam, kad pienāk laiks —, bet šķiet, ka ar uguni ir ļaunāk. Manuprāt, tas, kas nomiris no karstuma, ir vēl vairāk miris vaī apmēram tā. Ne skolotāji, ne grāmatas to nekad īsti skaidri nepasaka.

— Un tomēr tu ej kopā ar būtni, kas iededzina uguni, kad vien grib?

— Sākumā es par to raizējos, bet tad nolēmu — tā kā viņš nav īsta persona, viņam droši vien ir citi likumi. Es nojautu, ja aiznesīšu par viņu ziņas savējiem Ledus Cietoksnī, tās atsvērs manus likuma pārkāpumus. Turklāt es turējos cik vien iespējams tālu no viņa iededzinātās uguns.

Atkal iestājās diezgan ilgs klusums. Kad Skolotājs sāka runāt, viņa vārdi un tonis bija gluži uzmundrinoši.

— Jūs abi esat snieguši ziņas, sadarbojušies ar mums un bijuši noderīgi, — neredzamā būtne teica. — Mēs protam to novērtēt un pateicamies jums. Pagaidām jūs paliksit pie mūsējiem. Viņi parūpēsies, lai jūs justos ērti un būtu paēduši; baidos, ka pašlaik mēs neko nevaram darīt, lai sagādātu vēsumu, pēc kura ilgojas svešinieks, bet varbūt ar laiku arī to varēs nokārtot. Nolieciet grāmatas un uguns radīšanas rīku uz akmens un ejiet visi projām!

VI
PĒTĪJUMI

Pārmaiņus gan spīdēja saule, gan lija lietus, uz īsu laiku atgriezās Tīra un atkal nozuda. Abiem ceļotājiem sāka likties, ka viņu sagūstītāju skolotāji ir varbūt gan viņiem diezgan labvēlīgi noskaņoti, tomēr nepiekāpīgi radījumi. Ja viņi ko teica, tad tā tam arī bija jābūt. Kā par nelaimi, viņi bija noteikuši, ka Nilsam Krūgeram un Daram Langam Anam vienmēr jābūt viņu rīcībā sarunām, un ciemata iedzīvotāji, kas akli paklausīja skolotājiem, stingri turējās pie viņu norādījumiem.

Patiesību sakot, viņi nebija īsti gūstekņi. Viņi varēja klaiņot pa ciematu un tā tuvāko apkaimi, kur vien patika, tikai nedrīkstēja iet būdā, kurā cieminieki sarunājās ar skolotājiem. Kad neredzamās būtnes uzzināja par Krūgera pulksteni — tas notika otrajā sarunā —, tās laipni piekrita, ka abiem nemaz neesot visu laiku jāuzturas ciemata tuvumā, ja tikai viņi pēc noteiktiem starplaikiem, par kuriem savstarpēji vienojās, atrodoties ciematā. Krūgers atskārta, ka te darbojas gluži labi psihologi; tai pašā laikā, kad viņiem tika piešķirta šī brīvība, Daram pa pusei apsolīja, ka drīz vien atdošot viņa grāmatas, nepasakot gan, kad īsti.

— Tieši pašlaik tās ar dziļu interesi tiek pētītas.

Krūgeram nepalika nepamanīts, ka Daru nelūdza, lai viņš kādu apmāca savā rakstu valodā, bet svarīgākais bija, ka ar solījumu atdot grāmatas Dars tika piesiets uz vietas tik droši kā ar dzelzs važām. Viņš atteicās pat apspriest jebkuru priekšlikumu par bēgšanas iespēju, ja būtu jāpamet viņam tik dārgās grāmatas.

Tikai izmēģinājumam Krūgers reiz apvaicājās, vai ciematā valdošais likums, kas aizliedz ieiet pilsētā, attiecas arī uz gūstekņiem. Nilss gaidīja strupu noraidījumu, bet bija patīkami pārsteigts, saņēmis atļauju iet uz pilsētu — ar noteikumu, ka viņi no tās nenesīs neko projām un neko tajā nesabojās. Krūgers, protams, neieminējās par nazi, kuru Dars jau bija piesavinājies, un priecīgu prātu apsolīja prasīto ievērot.

Dars baiļojās, ka ciemata iedzīvotāji varētu apvainoties, — šķita mazliet dīvaini, ka gūstekņiem atļauj to, ko nedrīkst darīt viņu sagūstītāji. Tomēr, tā kā šāds aizvainojums nebija manāms, abi beidzot nosprieda, ka skolotāji cieminiekiem ir absolūtā un vienīgā autoritāte.

Dars un Nilss vairākkārt izmantoja šo atļauju, tomēr neatrada neko interesantāku par jau pirmajā pilsētas apskatē redzēto. Krūgers pēc rūpīgi izstrādāta plāna cītīgi meklēja spēkstaciju, kas piegādājusi

enerģiju pilsētas elektrotīklam, tomēr neatrada. Viņš jutās vīlies, jo būtu ļoti vēlējies uzzināt, kas kalpojis pilsētas celtniekiem par enerģijas avotu.

Skolotāji nekad nejautāja, cik stingri viņi ievēro noteikumus, kaut gan kādu dienu sarunas laikā abi pamatīgi pārbijās.

— Dar, — Skolotājs bija vaicājis, — no kāda materiāla ir gatavotas tavu siksnu sprādzes?

Likās, ka planierists par šo jautājumu nemaz neuztraucas, bet Krūgers pēkšņi atskārta, kas varētu aiz tā slēpties, un steigšus iejaucās:

— Viņam tās bija jau pirms ierašanās šeit; tās nav no pilsētas.

— Tas mums ir skaidrs, — sekoja atbilde, — to mēs negribējām uzzināt. Dar?

— Tās ir no dzelzs, — planierists teica patiesību.

— Tā jau mēs domājām. Vai tu vari izskaidrot, kā persona, kurai aizliegts rīkoties ar uguni un kuras ciltsbrāļi pakļauti tam pašam likumam, tikusi pie šādiem priekšmetiem?

— Pateikt es varu, bet izskaidrot gan ne, — Dars precīzi atbildēja. — es tās atradu. Pie pilsētas, kurā rnēs sākumā dzīvojām, bija daudz šāda materiāla. Mēs paņēmām, ko gribējām, jo nav likuma, kas aizliegtu to darīt. Es nezināju, ka dzelzij ir kāds sakars ar uguni.

Dars nemierīgi paskatījās uz sprādzēm.

Ar to saruna beidzās; patiesību sakot, tā tika varmācīgi pārtraukta. Nepilnus trīsdesmit jardus no vietas, kur sēdēja gūstekņi, kāds geizers bija izvēlējies tieši šo brīdi, lai atbrīvotu daļu savas enerģijas, un pēkšņi izšļāca milzīgu daudzumu verdoša ūdens. Dars un Krūgers, nekavējot laiku atvadām, metās prom, cik ātri to atļāva garaiņu mutuļi.

Krūgers divas reizes paklupa pret klints izciļņiem; abas reizes viņš tik tikko paspēja uzlēkt kājās, lai izvairītos no verdošā ūdens šļakatām. Abiem šķita, ka stundām ilgi viņu prātu nodarbina vienīgi doma par glābšanos, tomēr bija pagājusi labi ja minūte, kad viņi jau bija drošībā.

Tiklīdz briesmas bija garām, abi apstājās, un prātā viņiem iešāvās viena un tā pati doma, kurai gan vairs nebija nekāda sakara ar viņu drošību. Veselu stundu — vēl ilgi pēc garaiņu izklīšanas — viņi gaidīja un vēroja, cerēdami kaut uz mirkli ieraudzīt skolotājus, kuri droši vien tāpat kā gūstekņi bija padzīti no sava patvēruma. Tomēr visu šo laiku viņi nemanīja ne mazāko kustību un, kad gaiss bija jau pilnīgi tīrs, redzēja akmens kupolu šķietami gluži tādu pašu, un nebija ne zīmes, ka tā tuvumā kāds būtu kustējies. Abi devās atpakaļ un apgāja apkārt baseinam, pie kura kupols atradās, lai apskatītu to no visām pusēm, jo tagad būtu īstā reize atklāt ieeju, ja tā vispār kādreiz ir redzama.

Abi bija mazliet pārsteigti, kad, pēc parastā starplaika atgriezušies, konstatēja, ka saruna turpinās, it kā nekas nebūtu noticis.

Krūgers vēlējās, kaut drīkstētu pajautāt, kā skolotāji paglābušies, tomēr nespēja saņemties, lai to izdarītu.

Sai laikā viņš skolotājiem bija jau pavēstījis krietni daudz par Zemes iedzīvotājiem, un Dars bija pastāstījis par savējiem. Krūgera valodas zināšanas bija uzlabojušās nesalīdzināmi straujāk nekā tādā pašā laika sprīdī, esot kopā tikai ar Daru.

Tagad Dars jau bija atklājis, ka kļūdījies, uzskatīdams Krūgeru par vulkānu apkaimes iemītnieku, kaut arī viņa priekšstati par astronomiju bija visai miglaini. Tomēr jauneklis vēl aizvien nebija pārliecināts, ka Dars un cieminieki ir šīs planētas pamatiedzīvotāji; skolotāji vienmēr bija veikli izvairījušies no tiešas atbildes uz šo jautājumu, tomēr nebija arī nekādu pierādījumu, kas kaut vai šķietami apstrīdētu Nilsa sākotnējo priekšstatu, ka arī viņi ir strandējušie, tāpat kā viņš, — vismaz neviena, kuru Krūgers varētu uzskatīt par tādu.

Uzturēšanās ciematā neaprobežojās ar pētījumiem un sarunām vien. Atgadījās pat pāris visai satraucošu notikumu. Reiz Krūgers iekrita nomaskētā bedrē, kas acīmredzot bija ierīkota dzīvnieku ķeršanai; no smailā mieta tās dibenā viņam bija laimējies izvairīties tikai tāpēc, ka lamatas, jādomā, bija paredzētas diezgan lieliem zvēriem. Citreiz Krūgeru un Daru pilsētas nomalē gandrīz apraka acīmredzot nesenā lietus izskalotu vulkānisko pelnu nogruvums, kad viņi atstāja kādu ēku paaugstu vulkāna nogāzē. Viņi tik tikko paspēja iesprukt atpakaļ ēkā, lai vēlāk ar grūtībām — vismaz Krūgers — meklētu izeju celtnes otrā pusē, jo durvis piekalnē bija pilnīgi aizbērtas.

Dars atkārtoti lūdza skolotājus atdot atpakaļ grāmatas — viņam atvēlētais laiks steidzās ne tikai vienā nozīmē vien. Tomēr skolotāji turpināja tēlot dziļu interesi par tām un nevarēja precīzi pateikt laiku, kad šī interese izgaisīs.

Ne reizi vien Krūgers, būdams divatā ar Daru, vairāk vai mazāk uzstājīgi lika priekšā kādu dienu gluži vienkārši neiet atpakaļ uz ciematu, doties uz Ledus Cietoksni un atgriezties ar pietiekami daudziem palīgiem, lai piespiestu skolotājus atdot Dara īpašumu, tomēr planierists atteicās bēgt. Vajadzēja sagadīties diezgan sarežģītiem apstākļiem, lai viņš savas domas grozītu.

Viņi bija izpētījuši lielāko daļu pilsētas ciemata pusē, bet faktiski neko — otrā. īstenībā bija maz iemeslu iedomāties, ka tur varētu atrasties kaut kas neredzēts, un pat Krūgeru jau sāka mazliet nogurdināt klejošana pa pamestajām celtnēm, kad Dars nejauši ievēroja ielu, kas, jādomā, veda no pilsētas tālākās malas apkārt otram vulkānam, līdz kuram viņi nekad nebija aizklīduši. Šo ielu nevarēja pamanīt, atrodoties jūras līmenī. Dars to ieraudzīja no pilsētas nomales krietni augstu otra kalna nogāzē — patiesību sakot, pavisam tuvu vietai, kur viņi gandrīz bija tikuši aprakti. Abi nolēma tūlīt to

izpētīt.

Pagāja labs laiks, kamēr viņi nokāpa no viena vulkāna, šķērsoja pilsētas līdzeno daļu un uzkāpa otrā vulkānā tik augstu, ka tur, pēc Dara atmiņas, varētu sākties viņus interesējošā iela; beidzot to sasnieguši, viņi saprata, ka uz nākamo sarunu ar Skolotāju ieradīsies par vēlu. Abi vienmēr bija sargājušies palikt projām ilgāk par atļauto laiku, gluži loģiski domādami, ka, rīkojoties citādi, varētu zaudēt savu brīvību, tomēr šoreiz viņi nolēma riskēt.

Iela veda diezgan stāvi kalnup, sākumā mezdama loku ap vulkāna nogāzi jūras pusē. No lejas viņi nebija varējuši noteikt, vai tā vijas uz vulkāna virsotni zigzagveidā vai arī pa spirāli; abi pavisam drīz noskaidroja, ka pareizs bijis otrais minējums.

Cerēdami nokļūt vulkāna virsotnē, viņi domāja, ka varēs iegūt labāku priekšstatu par vietējo ģeogrāfiju nekā pastaigās. Dars neredzēja jēgas, kāpēc būtu būvēta iela uz kalna virsotni, tomēr bija ar mieru atturēties no sprieduma, kamēr tiks pārbaudīti fakti.

— Katrā ziņā, — planierists norādīja, — ja tu patiešām gribi uzkāpt vulkāna virsotnē, nav nozīmes iet pa ceļu. Mēs jau arī agrāk esam rāpušies kraujās.

— Jā, bet es nezinu, kāda ir kāpšana šai kalnā. Atceries, kas notika pilsētas otrā malā! Būtu visai bēdīgi, ja atkal gadītos zemes nobrukums un tuvumā nebūtu nevienas ēkas, kur iemukt.

Es domāju, ka nav ko uztraukties. Augsnes slānis uz šī vulkāna šķiet krietni noturīgāks nekā uz otra, un es nemanīju nekādas nesenu nogruvumu pazīmes.

— Tās es neredzēju arī otrā pusē, un varbūt šeit pirms mums vēl neviens nav kāpaļājis. Iespējams, ka vulkāns to vien gaida, lai mēs to patraucējam.

Šo diskusiju viņi būtu varējuši aiztaupīt — līdz virsotnei abi nemaz netika. Apmēram tad, kad no redzes lauka pagaisa visa pilsēta, izņemot tās applūdušo daļu, ceļš beidza virzīties augšup, un abi, nemaz nesarunājuši, turpināja iet pa to. Atskatoties uz līci, pavērās plaša ainava; jūras dibenā kļuva redzama platība, kurai reiz vajadzēja būt bijušai sauszemei, kā to liecināja cauri dzidrajam ūdenim redzamais pilsētas ielu tīkls. Priekšā jūdzēm tālu stiepās gandrīz taisna, tālumā izgaistoša krasta līnija.

Zemes pusē, cik tālu vien sniedzās skats, pletās džungļi. Pat no šī augstuma — tiesa, tas nemaz nebija tik ievērojams — viņi nevarēja pārredzēt visu plašumu, kas viņus šķīra no lavas lauka, kur abi bija satikušies. Vēl aizvien likās, ka vispār nebūtu bijis iemesla būvēt šo ceļu; šķita, ka tas nekur neaizved. Ar pieaugošu ziņkāri viņi steidzās uz priekšu pa to.

Ceturtdaļjūdzi no vietas, kur skatienam bija pazudis līcis, viņi nonāca pie krātera. Viņus par to nekas netika brīdinājis — vēl pirms

brīža kalna nogāze vienā pusē ceļam slējās augšup un otrā sliecās lejup tikpat nolaideni kā visu laiku, bet nākamajā mirklī apakšējā nogāze bija pazudusi un ceļš pārdroši aizlocījās pa kādas trīssimt pēdas augstas, pilnīgi stāvas kraujas malu. Ceļa malā bija masīvas metāla aizsargmargas, pie kurām abi tūlīt piesteidzās un pārliecās tām pāri.

Krāteris — ja tas vispār kādreiz bijis krāteris — atradās nevis kalna virsotnē, bet krietni sāņus no tās; ceļš bija uzvedis viņus tā malas augstākajā punktā, un, kad viņi stāvēja, lūkodamies krāterī, vulkāna virsotne slējās augšup vēl kādas pārsimt pēdas viņiem aiz muguras. Tas nebija parasts krāteris; iekšējās sienas bija stāvas klintis, un tas Krūgeru sākumā padarīja nedrošu, bet tad viņš ievēroja, ka tās neveido tie paši ieži, kas kalna nogāzes, un pavisam gausi atausa atziņa, ka krāteris ir mākslīgs.

Sienas bija no betona vai kāda tam līdzīga materiāla un apstrādātas ar darbarīkiem. Krātera dibens nebija piltuvveida, kā parasti maziem krāteriem, tomēr nebija ari pilnīgi plakans. Tajā vizēja mazs ezeriņš, bet gandrīz visu atlikušo laukumu klāja augājs. Šķita, ka sienas apakšmalā betonējums turpinās, veidojot līmenisku apmali, uz kuras nekas neaug. Novērotāji varēja redzēt sienā alu vai tuneļu atveres uz šo apmali, un abi bez vārda runas reizē sāka meklēt ceļu lejup.

Iekšējā sienā nekur nebija nekā kāpnēm līdzīga, tāpēc likās saprātīgi turpināt gājienu pa ceļu, kuram gan vajadzētu būt būvētam kaut kādā sakarā ar šo bedri. Drīz izrādījās, ka viņi devušies pareizajā virzienā, jo ceļš, neturpinoties apkārt kalnam tai augstumā, pa kuru tik ilgi bija vedis, sāka vīties lejup gar bedres malu. Visstāvākajā posmā tā gludais segums kādus divsimt jardus pārvērtās par kaut ko, kas varētu būt lēzenas kāpnes ar ļoti šauriem pakāpieniem vai arī vienkārši seguma krokojums berzes palielināšanai.

Drīz viņi sasniedza vietu, kur koki auga tieši ceļmalā un to zari nokarājās pāri gan ceļam, gan arī bedres malai. Tāpēc viņi no augšas nebija varējuši redzēt, kurp ceļš aizved; kā izrādījās, tā paša iemesla dēļ viņi nebija arī pamanījuši vairākas celtnes, kas bija izvietotas diezgan vienādā atstatumā cita no citas uz leju pa nogāzi. Šķita, ka tās būvētas tādā pašā stilā kā ēkas pilsētā, tikai visas bija vienstāva. Dars un Krūgers apspriedās, vai apskatīt tās tūlīt sīkāk vai) arī izpētīt, uz kurieni aizved ceļš, lai, ja atliks laiks, atgrieztos atpakaļ. Viņi izšķīrās par otro variantu.

Tomēr nevajadzēja ilgu laiku, lai noskaidrotu, kurp aiziet ceļš. Vēl divsimt jardu zemāk pa nogāzi tas pārvērtās ar plāksnēm klātā laukumā, kuru Krūgers, ilgi nedomādams, savā prātā nosauca par «automašīnu stāvvietu». Un, kad vairākas minūtes pārlikšanas un pētīšanas nepalīdzēja atrast tam piemērotāku nosaukumu, abi

atgriezās pie celtnēm. Līdzko viņi bija iegājuši pirmajā no tām, Krūgeram pagaisa visas bažas par sen jau nokavēto satikšanos ar skolotājiem.

Viņa pirmā doma bija, ka tai jābūt pilsētas spēkstacijai. Elektroģeneratori, vienalga, kas tos būtu būvējis un iedarbinājis, vienmēr izskatās visai līdzīgi, un iekārtas pirmajā ēkā neapšaubāmi bija elektroģeneratori. Tie bija lieli, tikai Krūgers zināšanu trūkuma dēļ nespēja noteikt, vai tie ir pietiekami vareni, lai apgādātu ar enerģiju visu pilsētu. Milzīgie enkuri bija samontēti uz stateniskām asīm, un mehāniskās enerģijas avots acīmredzot atradās zem grīdas. To ievērojuši, abi metās meklēt ieeju, un atalgojums neizpalika — viņi atrada ieeju šaurā tunelī, kas, kā viņi jau bija gaidījuši, veda lejup.

Vienīgās grūtības sagādāja tas, ka tunelis bija šaurs un zems. Krūgeram vajadzēja rāpties uz leju četrrāpus, un kritums bija stāvs. Pat ja viņi nokļūtu lejā, atpakaļceļš būtu grūts, ja ne neiespējams, jo tuneļa grīdu klāja gluds un ļoti slidens māls. Dara stāvoklis bija vēl ļaunāks; viņu gan mazāk apgrūtināja auguma apjoms, toties pirmo reizi viņu pazīšanās laikā bija radusies situācija, kurā viņa nagi bija mazāk piemēroti nekā Krūgera kājas. Beidzot Nilss izlēma, ka drosmē visvērtīgākais ir apdomība, un atlika pazemes stāva pētīšanu līdz tam brīdim, kad būs apskatītas pārējās ēkas.

Vieta bija interesanta, un tās apskate prasīja laiku.

šeit bija visdažādākās tehniskās iekārtas, bet visas bija pārāk lielas, lai kādu varētu paņemt līdzi; tas Krūgeram sagādāja vilšanos, toties vairs nepalika nekādu šaubu, ka pilsētas celtnieki piederējuši pie augsti civilizētas rases. Ģeneratori un motori, apdedzināšanas krāsnis un metālapstrādes darbgaldi pavēstīja svarīgāko par viņiem, tikai to vien ne, kas piespiedis viņus aiziet un pamest pilsētu ar tās iekārtu. Karš būtu iznīcinājis visu; mēris būtu atstājis pēdas — līķu atliekas, ja vien tie nebūtu bijuši moluskiem līdzīgi mīkstmieši. Krūgers, jauns cilvēks, kas uzaudzis uz Zemes starpzvaigžņu pētījumu pirmajās desmitgadēs, bija gatavs noticēt arī tādai iespējai, bet pat viņš nevarēja to uzskatīt par pārliecinošu.

Pretrunas bija redzamas visur; daļēji jūrā iegrimusī pilsēta, kurai vajadzēja būt pamestai jau gadsimtiem ilgi, un iekārtas, kuras klāj tikai pavisam plāna putekļu kārtiņa, ar zāli vēl neapaugušais ielu segums, vēl pavisam labi saglabājušās stingrās sienas ar neizdrupušu cementējumu. Izskatījās arī, ka vairums mašīnu būtu iedarbināmas, tikai tās vajadzētu notīrīt un apgādāt ar enerģiju.

šis ēku ansamblis varētu kļūt par skolu, kurā jebkurš kompetents arheologs uzzinātu praktiski visu par tā cēlējiem; šķita, ka viena no ēkām īstenībā varbūt arī bijusi skola. Tajā atradās skaists abu vulkānu makets ar pilsētu starp tiem, ar tagadējo līci — ūdens līmenis gan nebija atzīmēts — un bedri, kuras malā stāvēja pati ēka. Turklāt te

bija arī daudzu iekārtu modeļi, kuras pašas atradās citās ēkās; abi pētnieki varbūt būtu palikuši šeit stundām ilgi, ja vien nebūtu pamanījuši vēl kaut ko.

Ari no šis ēkas vienīgā stāya lejup veda tunelis, un šis bija pietiekami plašs, lai Dars bez jebkādām grūtībām varētu soļot stāvus. Arī kritums tajā nebija tik stāvs kā iepriekšējā; grīdu klāja grumbuļains materiāls, pie kura mazā abiormenieša nagi varēja it labi pieķerties. Un vēl — tunelis veda uz bedri, un, līdzko abi bija aptvēruši šo faktu, viņi bez garām runām devās lejā.

Apgaismojums nebija sevišķi labs, tomēr no nule pamestās ēkas iespīdēja pietiekami daudz gaismas, lai būtu pamanāms jebkurš tuneļa atzarojums. Kādu laiku vispār nebija nevienas sānejas, bet tad abās pusēs parādījās vairākas vaļējas durvis. Spriežot pēc atbalss, tās veda uz tukšām telpām; tagad lejā bija jau tik tumšs, ka ar skatienu to pārbaudīt vairs nevarēja. Tomēr pēc brīža priekšā pavīdēja vārga gaismiņa. \

Taču viņi nepaspēja to pat īsti aptvert, kad viņu uzmanību novērsa jauna parādība. Gandrīz tai pašā mirklī, kad Dars ieraudzīja gaismu, viņiem aiz muguras atskanēja svelpjoša rūkoņa un viņus panāca pēkšņs karstuma vilnis. Abi reizē metās uz priekšu, un skaņa tūlīt apklusa; beidzās arī karstums. Viegls caurvējš no nule atstātās ēkas ietina viņus ūdens tvaika mākonī, kas aizvēlās uz tuneļa galu.

— Kas tas bija par raganu katlu? — Krūgers iesaucās.

— Varbūt vēl kāds geizers. — Dara atbilde gan vairāk izklausījās pēc jautājuma.

Krūgers sāka iet atpakaļ uz pārsteidzošā notikuma vietu, gatavs — ja izrādītos nepieciešams — vēlreiz mesties bedres virzienā.

Un tas bija nepieciešams. Atkārtojās tas pats, kas pirmīt. Pēc vairāku minūšu ilgiem mēģinājumiem kļuva skaidrs — karstā tvaika strūklas, kas sitās šķērsām pāri tunelim, atbrīvojas svara ietekmē, ja to novieto uz grīdas posma jardus desmit aiz izplūdes sprauslām vai arī pārvieto pa šo posmu.

— Tas ir interesanti, — Krūgers secināja. — Man liekas, mums vajadzētu būt pateicīgiem, ka viņi uzstādījuši šo iekārtu, lai mūs brīdinātu. Jādomā, tikpat viegli būtu bijis uzstādīt releju tieši pirms viņu sasodītajām caurulēm.

— Varētu iedomāties, ka viņi grib paturēt šeit iekšā jebkuru, kas te iekļuvis, — Dars piebilda, — un viņi nemaz neuztraucas, ja kāds patiešām ienāk. Esmu ziņkārīgs, kas gan varētu būt tuneļa viņā galā. Nils, vai nazis tev ir līdzi?

— Ir. Esmu gatavs tev sekot, Robin Hud!

Ar uzvilktu un uz priekšu vērstu šaujamstopu rokā mazais iedzimtais devās lejup pa slīpni pretim gaismai, kas kļuva aizvien spilgtāka. Krūgers viņam sekoja. Abiem iešāvās prātā, ka pirmītējais

troksnis iznīcinājis jebkuru iespēju pārsteigt kādu, kas varbūt atrodas viņiem priekšā, tomēr neviens no abiem to neizteica skaļi.

VII
TEHNIKA

Bažām iemesla nebija bijis. Viņu satraukums atslāba, un, ilgāk nekā stundu pārmeklējuši krātera dibenu, viņi bija spiesti atzīt, ka tur nedzīvo neviens par vāveri lielāks dzīvnieks. Savā ziņā tas mazināja sa-

springtību, tomēr iemesls, kas pamudinājis tunelī ierīkot lamatas, kļuva vēl mīklaināks. Viņi to pārsprieda, atpūzdamies pie ezeriņa un apēzdami gaļu, kuru ar sīvu šaujamstopu bija sagādājis Dars.

— Man šķiet, ir gluži saprotams, ka neatradām šeit nevienu dzīvu būtni, jo pilsēta taču ir pamesta, bet vai tev neliekas — te,vajadzētu atrasties vismaz kādam skeletam, — Krūgers piezīmēja.

Dars ar vienu nagu skrāpēja mālaino zemi.

— Par to es neko nezinu. Pat kauli, no kuriem noskrubināta pilnīgi visa gaļa, nesaglabājas sevišķi, ilgi, bet, ja pie tiem atstāts daudz gaļas, tie tūlīt sairst. Tomēr alās — tais pašās, kuras redzējām no augšas — vajadzētu būt kādām zīmēm, kas liecinātu, ka tās bijušas apdzīvotas.

Visas atveres bija tikušas izpētītas, lai sameklētu vai nu krātera iemītniekus, vai arī otru ceļu laukā no tā, bet visas tās bija tikai ieejas betonētās kamerās.

Krūgeram bija radusies vēlēšanās pasēdēt un paprātot par iespējamām krātera funkcijām toreiz, kad pilsēta bijusi vēl apdzīvota; Daru nodarbināja praktiskākas problēmas.

— Kas mums par daļu, vai tās lietotas ļaundaru vai plēsīgu dzīvnieku turēšanai gūstā, — viņš teica.

— Ļaunākais ir tas, ka, jādomā, arī mēs esam šeit sagūstīti. Protams, badā mēs nemirsim — te ir gan barība, gan ūdens —, tomēr man atlicis pārāk maz gadu, ko dzīvot, lai es gribētu tos pavadīt šeit, turklāt tik tālu no savām grāmatām. Vai labāk nebūtu padomāt, kā izkļūt laukā?

— Man liekas, būtu gan, — Krūgers piekrita.

— Tomēr, ja mēs zinātu, kas šeit turēts, mums būtu skaidrāks priekšstats, kā tikt ārā. Bet tā kā tagad..«

— Tagad rnēs zinām visu par ieslodzījuma vietu, kā. tu to sauc. Ja mēs iesim pa tuneli, kļūs karsts. Man nav personīgas pieredzes, kas notiktu, ja es iekļūtu tvaikā, bet es pieņemu, Ka maniem skolotājiem ir bijuši dibināti iemesli atturēt mani no šādām lietām. Es pamanīju, ka arī tu, lai gan nebaidies uguns, neizrādīji nekādu vēlēšanos pieiet cieši klāt tvaika caurulēm.

— Pareizi. Es nebaidos no uguns, kuru varu kontrolēt, bet šeit tā

nav. Pagaidi! Tu nupat iedvesi man kādu ideju. Ja mēs ejam augšā pa tuneli, mēs pieskārāmies ar relejrfem saistītajam posmam grīdā, bet tas neatrodas tieši pretim tvaika sprauslām. Tas nevar arī sākties tieši aiz tām, jo tad mēs ienākot būtu noplaucēti. Droši vien ir iespējams pa gaiteni pārkļūt pāri grīdas daļai, kas iedarbina vārstus, un tur nogaidīt, kamēr tvaiks izsīkst, un tad iziet laukā.

Dars par to mazliet šaubījās.

— Tas šķiet pārāk vienkārši, — viņš teica. — Ko gan viņi būtu varējuši šeit turēt tādu, kas būtu iebaidāms ar troksni vien? Ja tava ideja ir pareiza, tad jau tas ir bijis vienīgais kavēklis, kas ieslodzīto aizturējis šeit.

— Varbūt tieši tā arī ir bijis, — Krūgers atcirta. — Katrā ziņā pamēģināsim!

Šoreiz ne viens, ne otrs nebija pārsteigts, kad, nostājušies uz attiecīgā grīdas posma, viņi par atbildi izdzirda tvaika rūkoņu. Krūgers pirmais piegāja tik tuvu pie karstā tvaika plūsmas, cik vien uzdrošinājās; tas šļācās laukā no sprauslām vienā gaiteņa sienā un gandrīz viss saplūda lielākās atverēs pretējā sienā. No strūklas atrāvušās tvaika daļiņas virpuļoja un vijās ap abiem karstas miglas vērpetēs, tomēr gaisa elpošanai pietika, un viņi minūti pēc minūtes stāvēja līdzās nāvi nesošajai plūsmai un gaidīja.

Beigu beigās Krūgers bija spiests atzīt, ka Daram bijusi taisnība. Viņi tagad atradās daudz tuvāk tvaikam nekā pirmīt, iekšā nākot, bet šķita, ka tas neizsīks. Acīmredzot lamatu iekārtojums bija komplicētāks, nekā Krūgers bija domājis.

Protams, bija iespējams cits izskaidrojums. To Krūgers negribēja apsvērt. Vai tas ienācis prātā arī Daram, Nilss nezināja, tāpēc, kad viņi bija atkal atgriezušies pie ezeriņa, viņš piesardzīgi atturējās par to ieminēties.

— Kā tev šķiet, vai lamatas noderējušas mazo dzīvnieku ķeršanai, kurus mēs ēdām? — pēc ilga klusuma iejautājās Dars.

— Beidzot tu sāc domāt tāpat kā es? — Krūgers iesaucās. — Es to nezinu un arī neredzu, kāds labums būtu, ja mēs to zinātu.

— Ari es to nesapratu, iekams tu pirmīt neierunājies. Es sāku prātot, cik liels svars nepieciešams, lai atvērtu to vārstu. Mēs zinām, ka māsu abu svars kopā to dara; man šķieta pietiktu ar tavu svaru vien arī, bet nav skaidrs, vai ar manējo būtu diezgan, un vispār mums nav ne jausmas, cik mazs tas varētu būt, lai, nolikts uz grīdas, neiedarbinātu relejus.

— Ja tavējais to iedarbinās, kāda nozīme uzzināt vēl ko citu?

— Vai tad nepieciešams novietot visu savu svaru uz vienas plāksnes? Iespējams, ka, noklājot uz grīdas zarus un kārtis, mēs varētu..

Krūgers bija jau pielēcis kājās, teikumu pabeigt nebija vajadzības.

Šoreiz pa tuneli pirmais devās Dars, un Krūgers turējās dažus so]us aiz viņa.

Noteiktā brīdi tvaika šņākoņa liecināja, ka releji paveikuši savu. Krūgers p,aliita stāvam uz vietas, kamēr Dars atgriezās pie viņa. Šņākoņa beidzās; bija skaidrs, ka vārstu iedarbinājis Dara svars. Gandrīz pilnīgi tumšajā ejā bija grūti pārliecināties, kur īsti atrodas plāksne, kas iedarbinavārstu. Dars virzījās uz priekšu un atpakaļ, atrada jutīgā posma malu ar precizitāti līdz collai un tad teica ceļabiedram:

— Nils, ja tu izietu ārā un sameklētu dažāda smaguma akmeņus, mēs varētu uzzināt, cik jutīga tā būšana īsti ir. Es palikšu un paturēšu acīs vajadzīgo vietu.

— Tā būs pareizi!

Krūgers saprata, kas mazajam padomā, un paklausīja bez piebildēm un jautājumiem. Pēc piecām minūtēm viņš bija atpakaļ ar klēpi lavas akmeņu, kuru kopējais svars apmēram atbilda Dara piecdesmit piecām mārciņām, un abi sāka tos citu pēc cita velt pāri liktenīgajai līnijai. Dažas minūtes šņākoņa un klusums pamīšus liecināja, ka vārstu patiešām iedarbina smagums; pietika ar aptuveni piecpadsmit mārciņām jebkurā vietā visā ejas platumā vismaz desmit pēdu garā posmā. Kā likās, svara novietošana izklaidus nedeva nekāda labuma: tiklīdz akmeņu kopējais svars sasniedza piecpadsmit mārciņu, izplūda tvaiks.

Kad viņi bija nonākuši pie šāda slēdziena, Dars norādīja:

— Mēs tomēr varam uztaisīt tiltu pāri šai vietai.

— Tas tik būs darbiņš! — Krūgers visai pesimistiski atsaucās. — Ar mūsu diviem nažiem būs krietna drāšana.

— Ja tu vari izdomāt ko citu, es ar prieku to izmēģināšu. Ja ne, ķersimies pie darba!

Kā bieži bija noticis, arī šoreiz Dara vārdi šķita tik saprātīgi, ka nebija, ko.piebilst, un viņi atgriezās saules gaismā sameklēt materiālus.

Par nelaimi, sava taisnība bija arī Krūgeram. Viņiem bija divi naži, un neviens no tiem nebija sevišķi masīvs. Koki uz Abiormenas atšķīrās cits no cita, tāpat kā uz jebkuras planētas, tomēr, neviens nebija tik mīksts, lai to nogāztu ar kabatas nazi pusstundā vai pat dienā. Draugi cerēja-atrast kādu pietiekami resnu stumbru, kas spētu viņus noturēt, sevišķi neieliecoties, tomēr būtu tik tievs, ka to varētu nocirst un aiznest. Birzite krāterī nebija sevišķi liela, un vajadzēja samierināties ar visai pieticīgu vēlmju piepildījumu; neviens no abiem neatcerējās, ka pirmītējā apskatē būtu pamanījis piemērotu stumbru, kaut gan, protams, tai laikā viņus bija nodarbinājušas citas problēmas.

Klīstot pa krātera dibenu, Krūgers vēl šaubījās. Viņš nebija slinkāks par jebkuru parastu cilvēku, tomēr viņu nemaz nevilināja

izredzes mesties ar nazi virsū kaut vai collas sešas resnam stumbram. Šādas situācijas varbūt vainojamas vairumā atklājumu un izgudrojumu, kuri veikti pēdējos pusotra miljona gados, tāpēc nebija nekas pārsteidzošs, ka Nilsam, meklējot koku, prātā bija citas domas.

Nebija arī nekas pārsteidzošs, ka daži viņa smadzenēs pa plauktiņiem saliktie fakti pēkšņi pārvietojās uz vienu vienīgu — šķiet, visas idejas parasti dzimst tieši tā.

— Pasaki, Dar, — viņš piepeši jautāja, — kur gan rodas šis tvaiks, ja pilsēta ir pamesta un elektrostacija acīmredzot nedarbojas? Es saprotu, ka tādas vienkāršas ierīces kā svira un vārsts ilgi var saglabāties nebojātas, bet no kurienes varētu rasties enerģija?

— Visapkart ir daudz tvaika, — norādīja Dars. — Vai viņi nebūtu varējuši ierakties tik dziļi pazemē, lai piekļūtu tai pašai ugunij, kas liek darboties vulkānam un sakarsē ūdeni ciematā?

Krūgera seja mazliet apmācās, aptverot, ka viņam pašam būtu vajadzējis to iedomāties.

— Vienalga, — viņš teica, — man šķiet, tur varētu būt tikai noteikts daudzums tvaika. Kāpēc mēs nevarētu uz jutīgā grīdas posma atstāt dažus akmeņus un pagaidīt, kamēr tvaiks izbeidzas?

— Nu jau gan labu brīdi strūkla ir tikusi palaista un atkal apturēta, tomēr nav ne zīmes, ka tvaika kļūtu mazāk. Tomēr, manuprāt, tas varētu arī būt iespējams. Katrā ziņā, ja noliksim tur kādu smagumu, vairāk laika tērēt mums nevajadzēs un mēs varēsim atgriezties pie darba. Darīsim tā!

— Tur mēs abi neesam vajadzīgi. Būšu tūlīt atpakaļ.

Atgriezies tunelī, Krūgers pavēla vienu no pamestajiem akmeņiem uz lamatu pusi, līdz izdzirda, ka tas nokļuvis pietiekami tālu; un nepagāja ne divas minūtes, kad viņš bija atkal atpakaļ pie Dara.

Tā bija īsta likteņa ironija, ka vienīgais viņu nolūkiem šķietami noderīgais koks atradās tik tālu no tuneļa, cik vien bija iespējams. Tā kā no gaušanās nekāda labuma nebūtu, abi ķērās pie darba ar saviem mazajiem asmenīšiem. Koksne bija mīkstāka nekā priedei, bet pat tad vajadzēja ilgu laiku, lai dabūtu pušu koka septiņas collas resno stumbru. Vairākas reizes viņi atpūtās un vienreiz pārtrauca darbu, lai kaut ko nomedītu un paēstu, iekams koks bija dabūts gar zemi.

Sā koka zari bija sakārtoti tā, ka tas drusku līdzinājās daudzkārtainam lietussargam, un starp atsevišķajām zaru kārtām bija četru piecu pēdu atstatums. Viņi nolēma atstāt dažus resgalim un dažus tievgalim tuvākos zarus, lai tie noderētu par «kājām» vidusdaļas un «tilta» lietotāju noturēšanai virs zemes. Krūgers nejustos pārsteigts, ja šis darbs būtu prasījis veselu gadu, bet viņu apņēmība un pieaugošā veiklība deva augļus — pagāja tikai dažas Zemes dienas un stumbrs jau bija sagatavots ievilkšanai tunelī. Visu šo laiku tvaika gaudoņa nebija mitējusies — nevajadzēja nemaz iet uz tuneli, lai pārbaudītu

sprauslas darbību. Ja arī skaņa varbūt kļuva klusāka, tad gan tikai pamazām, tā ka strādājot ne viens, ne otrs to nepamanīja, un vienīgi pēkšņi iestājies pilnīgs klusums spēja piesaistīt viņu uzmanību.

Tas notika tieši mirklī, kad viņi sāka vilkt baļķi uz tuneli. Kādu brīdi svelpjošās rūkoņas atbalss vēl klīda pa krāteri, tad kļuva pavisam kluss. Dars un Krūgers saskatījās un, ne vārda nepārmijuši, skriešus metās uz tuneļa ieeju.

Par spīti īsākajām kājām, Dars sasniedza to pirmais; pamežs bija pietiekami rets, lai Dars tiktu tam cauri diezgan viegli, turpretim Krūgeram ceļš bija jāizcīna. Tuneļa grīda bija mitra no gandrīz verdoša ūdens strūkliņām, kas acīmredzot, tvaikam kondensējoties uz sienām un griestiem, bija satecējušas aizritējušajās pārdesmit stundās. Gaiss tunelī bija elpojams vienīgi caurvēja dēļ, kurš vilka no — bedres; virmojošajā miglā varēja redzēt tikai dažus jardus tālu, Gaisa strāva vilka miglas priekškaru sev līdzi, un viņi soli pa solim devās uz priekšu un drīz sasniedza netālu no grīdas bīstamās plāksnes atstāto akmeņu kaudzi.

— Mirkli pastāvēsim un paskatīsimies, vai uz plāksnes uzliktais akmens vēl ir savā vietā; varbūt tvaika strūkla to aizskalojusi — tas nebija sevišķi smags.

Dars pie sevis nodomāja, ka piecpadsmit mārciņu smagu akmeni nu gan nevarētu izkustināt no vietas tikai tvaika strūkliņas tunelī, tur būtu vajadzējis ko vairāk, tomēr apstājās. Pietika ar pāris mirkļiem, lai redzētu, ka akmens vēl aizvien ir savā vietā; acīmredzot vārsts ari tagad bija vaļā, un strūklu tātad bija apturējis kas cits. Mazliet nedroši Krūgers pārvietoja savu svaru uz priekšu, kamēr atradās blakus akmenim. Nekas nenotika, un kādu bridi ceļabiedri domīgi raudzījās viens uz otru. Abiem prātā bija viena un tā pati iespēja.

Neviens no abiem nezināja neko sīkāk par tvaika vārsta vadības sistēmu. Iespējams, ka bija vairāki drošinātāji tā aizvēršanai pirms visa tvaika krājuma izsīkšanas un tos varbūt bloķē vēl citi releji. Bažas radīja tas, ka šīs sistēmas radītāji nebija cilvēki un, kā varēja spriest, nebija arī Dara rases piederīgie; nebija iespējams uzminēt, kādu konstrukciju viņi būtu varējuši uzskatīt par vissaprātīgāko.

— Man šķiet, to var pārbaudīt tikai vienā veidā, Dar. Labāk būs, ja ļausi man iet pirmajam; es varbūt izturēšu nelielu tvaika devu, ja viss sāksies no jauna, bet, spriežot pēc tavu skolotāju stāstītā, nevar paredzēt, ko tvaiks varētu nodarīt tev.

— Tā ir, tomēr es sveru mazāk. Varbūt būtu labāk, ja es ietu pirmais?

— Kāds no tā labums? Ja arī tev izdosies tikt pāri, mēs tomēr nezināsim, kā būs ar mani. Esi tikai gatavs zibens ātrumā sekot man, ja man veiksies!

Dars ilgāk nestrīdējās, bet palīdzēja lielajam ceļabiedram

pārliecināties, vai viņa nelielais ekipējums ir labi nostiprināts — nevienam no abiem nebija nekādas vēlēšanās atgriezties pēc kaut kā, kas varētu pa ccjam nokrist. Kad tas bija izdarīts, Krūgers vairs netērēja laiku; viņš metās uz priekšu pa tuneli, cik ātri vien spēja.

Dars palika vērojam, līdz bija drošs, ka jauneklis jau noteikti ir garām tvaika strūklām; tad viņš sekoja. Dars panāca Krūgeru pie izejas no tuneļa, tomēr ne viens, ne otrs neapstājās, iekāms nebija tikuši laukā no ēkas, kurā sākās tunelis. Aiz viņiem joprojām valdīja klusums, un Krūgers, stāvēdams un ieklausīdamies, pamazām sāka elpot mierīgāk.

— Es domāju, nu mums pietiek, — viņš beidzot sacīja. — Ko mēs tagad darīsim? Par kādu pusgadu esam nokavējuši sarunu ar Skolotāju ciematā; vai, tavuprāt, mums izdosies viņu pārliecināt, ka nokavējāmies nejauši, un viņš būs ar mieru atdot tavas grāmatas?

Dars bridi pārlika. Pat viņu jau bija mazliet nogurdinājušas mūžīgās atrunas, tiklīdz viņš prasīja atpakaļ savu īpašumu, un Krūgera jautājums bija trāpījis vārīgā vietā. Dars bija pietiekami godprātīgs, lai pats sev atzītos, ka viņu nokavēšanās nebija gluži! nejauša — viņiem būtu bijis jādodas atceļā uz ciematu jau labu laiku pirms iekļūšanas krāterī ierīkotajās lamatās.

— Brīnos, kāpēc efemata iedzīvotāji vēl nav klāt, — viņš pēkšņi iesaucās. — Viņi zināja, kur mēs esam, un noteikti būtu varējuši mūs atrast arī šoreiz.

— pamatots jautājums, uz kuru nespēju tūlīt atbildēt. Tvaiks nevarētu viņus atbaidīt, viņi ir pieraduši pie geizeriem.

— Vai tu domā — viņi varbūt zināja, ka mēs esam iekrituši lamatās, un mīļuprāt atstāja mūs tajās? Meklētāju grupa pa lielu gabalu būtu dzirdējusi tvaika šņākoņu un mūs atrastu, gluži vienkārši paskatoties lejā pāri krātera malai.

— Tā pilnīgi varētu būt, tikai izkļūšana no lamatām ir pārāk viegla, lai viņiem ienāktu prātā, ka mēs esam tajās iekrituši uz mūžīgiem laikiem. Bet, ja tā, tad vēl aizvien visapkārt vajadzētu būt sargiem, kuri mūs būtu.notvēruši, kad nācām laukā.

— Varbūt bija viens vienīgs sargs, kuram neiešāvās prātā, ka troksnim varētu būt kāda nozīme; viņi varbūt ir pārliecināti, ka tvaika krājums ir neizsīkstošs; es pats noteikti būtu tā domājis. Tādā gadījumā viņš varbūt ir devies pēc pastiprinājuma. Esmu apbruņots, un viņš droši vien neuzskatīja par savu pienākumu sagūstīt mūs viens pats.

— Šo pieņēmumu mēs nevaram pārbaudīt — ja nu vienīgi mēs šeit gaidītu, vai neparādās kareivji. Vai mums tas būtu jādara?

— Laikam gan ne. — Dars vēl aizvien atbildēja mazliet negribīgi. — Varbūt tev jau sākumā bija taisnība. Mēs esam vienīgi izniekojuši laiku, un man atlicis vairs tikai sešpadsmit gadu. Labāk

sāksim ceļojumu uz Ledus Cietoksni vēlreiz un cerēsim, ka paspēsim atgriezties šurp ar palīgiem laikus, lai atdabūtu grāmatas.

— Tas man ir pa prātam, es jau no sākta gala to vien gribēju. Nevarētu teikt, ka šī pirts ar laiku būtu kļuvusi man tīkamāka; varu vai apzvērēt, ka no gada gadā kļūst arvien karstāks. Dosimies ceļā, turklāt ar skubu!

Viņi neapmierinājās ar vārdiem vien un bez lfekām runām atstāja kalnu un pilsētu aiz sevis.

Pa jūras krastu iešana bija ma-zliet vieglāka. Liedaga smiltis parasti bija stingri noblietējušās, kaut ari pati smilšu josla bija šaura — Abiormenai nav pietiekami liela pavadoņa, lai rastos kaut cik manāms paisums un bēgums, un tik tuvu polam pat Tīras izraisītās plūdmaiņas ir neievērojamas. Krūgers mazliet šaubījās, vai ir pareizi doties pa ceļu, uz kura viņi atstāj tik skaidras pēdas, bet Dars aizrādīja, ka kopš sagūstīšanas viņi ir izpļāpājuši pietiekami daudz, lai varbūtējie sekotāji tāpat zinātu īsto virzienu. Bēgļiem šai gadījumā varēja līdzēt ātrums un tikai ātrums.

Mežā bija daudz dzīvnieku, tie visu laiku nāca ari uz krastmalu un, kā šķita, neviens sevišķi nebaidījās no ceļiniekiem. Šad tad Dara šaujamstops apgādāja viņus ar pusdienām, kas uz vietas tika sadalītas un tāpat ejot apēstas; kad viņiem bija nepieciešams atpūsties, viņi apmetnes vietā arī paēda.

Vienu vai divas reizes patālu zemes iekšienē parēgojās vulkānu konusi; tikai viens no tiem aizkavēja viņu ceļojumu. Abiem vajadzēja ziedot pāris stundu, lai pārvarētu kādreiz jūrā saplūdušās lavas lauku.

Parasti viņi varēja pārredzēt liedagu jūdzēm tālu sev aizmugurē, un bieži jo bieži viena Dara acs bija vērsta šai virzienā, bet nekad viņš neredzēja neko citu kā tikai savvaļas dzīvniekus, kas pa lielākai daļai nelikās ne zinis gar ceļotājiem.

Ceļojums kļuva par vienmuļīgu virzīšanos uz priekšu sutīgā karstumā vai nepatīkamā siltā lietū.

Sad tad Krūgers izpeldējās jūrā; kaut arī ūdens bija silts, pēc peldes viņš tomēr jutās svaigāks un tāpēc domāja, ka ir vērts riskēt. Viņš peldējās tikai tais reizēs, kad Dars gribēja atpūsties, jo abiormenietis nepeldējās un, kā likās, domāja vienīgi par laiku, kuru viņi patērē ceļojumam.

Viņiem nekā nebija iespējams precīzi noteikt noieto attālumu, pat Dars nevarēja iedomāties, kad īsti kļūs redzamas viņu meklētās salas; beigu beigās tās tomēr parādījās. Ieraudzījis pie apvāršņa pirmos nelielos pauguriņus, Dars izdvesa atvieglojuma nopūtu.

— Vēl piecpadsmit gadu, ko iet. Mēs paspēsim.

Viņa pārliecība varbūt nebija īsti vietā, taču Krūgera neziņa par redzēto karšu mērogu neļāva viņam apjēgt, ka salu virkne, pa kuru Dars gribēja,doties tālāk, stiepjas astoņsimt jūdžu pāri okeānam un

gandrīz tikpat liels attālums vēl šķir pretējo krastu no viņu ccļ*k* a mērķa ledus cepurē. Nilss pieņēma, ka abiormenieša aprēķins ir pareizs, un gandrīz nomierinājās.

— Kā mēs tiksim pāri jūrai? — viņš tikai apjautājās.

— Mēs peldēsim.

Un Dars Langs Āns tieši tā arī domāja.

Krūgers raizējās, un ar laiku viņa bažas vēl pieauga. Kļuva skaidrs, ka Dars nodomājis doties ceļā ar plostu — vienīgo ar viņu darbarīkiem uzbūvējamo pārvietošanās līdzekli; šīs izredzes nebūt neiepriecināja jaunekli, kaut arī viņš nezināja, cik liels attālums viņiem būs jāpārvar. Viņiem nebija nekāda materiāla buru pagatavošanai, un, kad Krūgers par tām ieminējās un mēģināja Daram ieskaidrot, kas tās ir, planierists paziņoja, ka tikpat visu laiku pūtīšot pretvējš. Viņiem būšot jāairē.

— Vai vējš nekad negrozās? — Krūgers izbijies vaicāja, vērtēdams, cik daudz muskuļu spēka būs jāpatērē, airējot smago un neveiklo plostu, kura apveids okeāna krastā kjuva aizvien apjaušamāks.

— Nekad tā, ka tam būtu kāda nozīme.

— Bet kā tu to zini?

— Es visu mūžu esmu lidojis pa šo trasi, un planieri nespēj vadīt neviens, kas nezina, ko dara gaisa strāvas.

— Vai tu neteici, ka pāri šo salu virknei jūsu planieri kursē uz Ledus Cietoksni? — Krūgers pēkšņi jautāja.

— Jā, tie, kas lido no Kvarras.

— Kāpēc tad mēs nevienu neesam redzējuši?

— Tu tikai neesi skatījies uz augšu. Kopš mēs esam šeit, esmu redzējis jau trīs. Ja tev acis būtu galvai sānos un mazliet izvirzītas …

— Liec mieru maniem redzes trūkumiem! Kāpēc tu nedevi viņiem nekādu signālu?

— Kā?

— Kad es tevi atradu, tu grasījies ar savas jostas sprādzēm atstarot saules gaismu; mēs varētu arī iekurt ugunskuru.

— Tava uguns radīšanas ierīce palika glabāšanā pie draugiem, kurus pametām, un, pat ja mēs sakurtu ugunskuru — tev tagad vajadzētu gan to saprast —, neviens no maniem ciltsbrāļiem tam netuvotos. Ja lidotājs ieraudzīs dūmus, viņš no tiem izvairīsies un droši vien ziņos par jaunu vulkāniskās aktivitātes centru.

— Bet kā ar gaismas atstarošanu? Tavas sprādzes vēl ir spožas!

— Kā gan var nomērķēt ar spoguli atstarotas gaismas kūlj? Kad tu mani atradi, es šo metodi lietoju tikai tāpēc, ka toreiz tā bija vienīgā iespēja; ja tu nebūtu uzradies, es būtu iau miris, kā patiešām būšu miris pēc nepilniem piecpadsmit gadiem.

— Vai tu nevarētu ieraudzīt sprādzes atstarotu gaismas kūli?

— Nē, reiz es redzēju tik ideāli plakanu spoguli, ka tā atstarotais saules gaismas stars bija samanāms pat vieglā dūmakā, bet manas sprādzes tam neder.

— Ja tās izkliedē staru kūli, tad jo vieglāk būs to novirzīt vajadzīgajā virzienā. Kāpēc tu vismaz nepamēģini?

— Manuprāt, tā būtu tikai lieka laika tērēšana; ja tu vari iedomāties veidu, kā pietiekami precīzi notēmēt starus, vari jau to izmēģināt, kad parādīsies kāds planieris.

— Lūdzu, iedod sprādzes man.

Dars izpildīja Nilsa lūgumu tā, it kā censtos iztapt visai tiepīgam bērnam. Krūgers rūpīgi pārbaudīja metāla plāksnītes. Četrstūrainajām, collas divas platajām un collas četras garajām sprādzēm bija daudz gludāka virsma, nekā Nilss pēc Dara vārdiem bija cerējis. Katrai sprādzei bija divas kvadrātcollu lielas spraugas ādas siksnas caurvēršanai un posmā starp spraugām apaļš caurumiņš mēlītes nostiprināšanai. Pabeidzis apskati, smaidā atplaukušais Krūgers atdeva sprādzes atkal Daram un bez īpašiem komentāriem noteica:

— Es pieņemu tavu piedāvājumu. Kad parādās kāds planieris un es pats to nepamanu, pasaki man!

Dars atgriezās pie darba, maz interesēdamies par Krūgera ideju, lai kāda ari tā būtu, tomēr paklausīgi ļāva vienai acij klīst gar apvārsni. Viņu mazliet aizvainoja, ka Krūgers tagad pastāvīgi atgāza galvu un arī skatījās gaisā, tomēr viņš bija pietiekami godprātīgs, lai atzītu, ka nabaga radījums jau citādi nemaz nevar. Vēl vairāk Dars apvainojās, kad izrādījās, ka Krūgers pirmais pamanījis tuvojošos planieri, tomēr ar interesi vēroja, kā jauneklis gatavojas lietot sprādzes signalizēšanai.

Krūgers bija pacēlis sprādzi pie vienas no savām mazajām acīm, kura, domājams, lūkojās uz tuvojošos planieri pa caurumiņu sprādzes centrā. Dars nesaprata, kā tas varētu palīdzēt notēmēt atstaroto gaismas kūli. Viņš tikai redzēja caur to pašu caurumiņu krītošās gaismas laukumiņu uz Krūgera sejas, taču nevarēja zināt, ka jauneklis pavērsis sprādzi tā, lai gaismas laukumiņš uz viņa sejas attēla sprādzes otrā pusē sakristu ar caurumiņu, pa kuru saskatāms planieris. Cenzdamies nepakustēties, Nilss jautāja:

— Vai jūs lietojat gaismas uzliesmojumu signālu — kaut ko tādu, ko planierists noteikti pazītu?

— Nē.

— Tad mums atliek tikai cerēt, ka nemitīgā mirgošana padarīs viņu ziņkārīgu.

Runājot Krūgerssāka grozīt spoguli. Kad planiera manevri skaidriliecināja, ka tā vadītājs ievērojis uzliesmojumus, Dars Langs Ans neslēpa savu pārsteigumu. Krūgers izlikās, ka notikums būtu pavisam ikdienišķs — galu galā, viņš taču vēl bija tik jauns.

VIII
LIDOJUMS

Planieris nenolaidās; tā pilots bija pārāk piesardzīgs, lai nosēstos. Vienalga, kas arī zibinātu krastā, planiera pacelšanās katapultas jau nu tur noteikti nebija, un, nolaidies zemē, viņš turpat arī paliktu. Viņam bija vedamas savas grāmatas, un viņš nebūt nevēlējās ar tām riskēt. Tomēr planierists pārslīdēja pāri ceļotājiem pietiekami zemu, lai ieraudzītu Daru un Krūgeru un apmulstu, tāpat kā Dars, pirmoreiz redzēdams jaunekli.

Viena no planiera priekšrocībām ir tā klusais lidojums. Sī lidaparāta īpašība kopā ar abiormeniešu neticami aso dzirdi deva iespēju planiera pilotam pārmīt dažus vārdus ar Daru. Saruna bija saraustīta — viņi sakliedzās, kad lidaparāts slīdēja lejup, un aprāva sarunu, kad tas bija pārtraucies ceļiniekiem pāri mežmalas virzienā, kur, augšupnesošās gaisa plūsmas nests, tas atguva zaudēto augstumu, lai vēlreiz atkārtotu lidojumu viņiem pāri. Beigu beigās Dars bija paspējis paziņot planieristam vissvarīgāko — kur atrodas grāmatas.

— Es saprotu, — pilots beidzot uzsauca. — Es turpināšu ceļu, nodošu savu kravu un tavu ziņojumu. Jūs labāk palieciet uz vietasl Vai vēl ko vajadzētu pateikt skolotājiem?

— Jā. Par maņu ceļabiedru. Tu jau redzi, ka viņš nav mūsējais. Viņš zina daudz tāda, par ko nav rakstīts grāmatās; viņam vajadzētu pašam ierasties pie skolotājiem.

— Vai viņš prot runāt?

— Jā, kaut arī ne.īsti labī. Viņam ir savi vārdi, citādi nekā mūsējie, un viņš visus mūsu vārdus vēl nav iemācījies.

— Vai tu zini kādus viņa vārdus?

— Jā, dažus.

— Tad varbūt vislabāk būtu, ja mēs aizvestu arī tevi. Tā ietaupīsies laiks, un tā vairs nav daudz.

— Neesmu pilnīgi drošs, tomēr man liekas, ka viņš nemirs īstajā laikā — viņš pats domā, ka dzīvos ilgāk. Varbūt nevajadzēs steigties.

Viens no biežajiem sarunas pārtraukumiem ļāva šai informācijai iespiesties pilota atmiņā. Vēlreiz lidodams garām, viņš uzsauca:

— Katrā ziņā paliec pie viņa. Es paziņošu visu, ko tu man stāstīji, un kāds no mums atgriezīsies pateikt tev skolotāju lēmumu. Notikumus varētu paātrināt, ja jums izdotos uztaisīt provizorisku katapultu četrvietīga planiera palaišanai, jo iespējams, ka visas pārvietojamās ir jau izjauktas.

Pilots aizlidoja viņiem garām un sāka mest lokus, nepārprotami vēlēdamies atgūt augstumu. Dars pievērsās Krūgeram un atbildēja uz

viņa jautājumiem par tiem sarunas fragmentiem, kurus viņš vai nu nebija dzirdējis, vai arī nebija sapratis.

— Man bija aizdomas, kurām līdz šim tomēr nespēju noticēt, — Krūgers beidzot ieminējās.

— Kādas aizdomas?

— Ka «laiks», kuru tu tik bieži piemini, nozīmē tavas dzīves galu. Kā iespējams, ka tu zini, kad mirsi?

— Es to esmu zinājis visu mūžu, tā ir daļa no zināšanām, kas ierakstītas grāmatās. Dzīve sākas, turpinās noteiktu laiku un tad beidzas. Tāpēc grāmatām jānokļūst Ledus Cietoksnī, lai tās palīdzētu skolotājiem, apmācot citus, tos, kas dzīvos pēc mums.

— Tu domā, ka visi mirst vienā un tai pašā laikā?

— Protams. Praktiski visi arī sāk dzīvot vienā laikā, izņemot nedaudzus, kuriem gadās kāda nelaime un jāsāk dzīve no jauna.

— Kā jūs mirstat?

— To mēs nezinām, kaut gan skolotāji varbūt zina. Viņi vienmēr ir pateikuši mums laiku, kad mirsim, bet nekad ne — kā.

— Kas īsti ir šie skolotāji?

— Nu, tie nav tādi kā pārējie. Tie ir… tie ir skolotāji. Tas ir, viņi izskatās gan tādi paši, tikai ir daudz lielāki… lielāki pat par tevi.

— Vai tu atšķiries no viņiem vēl ar kaut ko tādu, ar ko tu neatšķiries no manis?

— Viņi visi ir tieši tādi paši kā es, izņemot lielo augumu … un, protams, viņi zina ļoti daudz.

— Un viņi turpina dzīvot no vienas paaudzes uz otru, tas ir, visu laiku, kamēr dzīvo ar tevi reizē dzimušie, un vēl arī tad, kad sāk dzīvi jūsu pēcteči, bet visi citi, kas nav skolotāji, mirst, kad pienāk laiks?

— Tā saka viņi, un tā rakstīts grāmatās.

— Cik ilgi jūs parasti dzīvojat?

— Astoņsimt trīsdesmit gadu. Tagad mēs esam astoņsimt sešpadsmit gadu veci.

Krūgers pārdomāja dzirdēto, mazliet galvā parēķināja un mēģināja iedomāties, kā justos viņš, zinādams, ka atlikuši nepilni deviņi mēneši līdz nāvei. Jauneklim bija skaidrs, ka tas viņu satrauktu, tomēr Dars Langs Ans, šķita, to uzskatīja kā pašu par sevi saprotamu. Krūgers prātoja, vai viņa mazais draugs tomēr nelolo slepenu vēlēšanos nodzīvot.ilgāku laika sprīdi. Jautāt viņš neuzdrošinājās — likās, ka tas varētu būt Joti delikāts temats. Un Nilss ļāvaDaram ievirzīt sarunu viņam vēlamā gultnē. Beidzot Krūgers atskārta, ka, jādomā, mazais planierists nožēlo viņu, jo Nilss nezina, kad beigsies viņa dzīve; lai gan trūka atbilstošu vārdu savu izjūtu izteikšanai — kuras arī bija mazliet par abstraktām, lai tās precīzi izskaidrotu —, jauneklim radās noteikta pārliecība, ka Dars nepavisam nevēlētos atrasties šādā situācijā.

— Gana par to spriedelēts.

Arī Dars, kā likās, juta, ka saruna tuvojas robežai, kuras šķērsošana varētu būt nepatīkama viņa ceļabiedram.

— Planierists ieteica mums uztaisīt katapultu, lai tevi varētu pacelt gaisā ar planieri. Mums vajadzētu vismaz sākt darbu pirms viņa atgriešanās. Patiesību sakot, nepieciešami tikai balsti, troses viņi noteikti atvedīs līdzi.

— Kā darbojas katapulta?

Dars izskaidroja. Acīmredzot tā bija ļoti liela, «pāraugusi» kaķene. Darbus sarežģīja, pirmkārt, tas, ka pati katapulta jānovieto tā, lai planieri iesviestu pietiekami vienmērīgā augšupnesošā gaisa plūsmā, un, otrkārt, tās balsti, pie kuriem tiks pieāķēta tauva, jānostiprina tā, lai tie pilnīgi droši izturētu slodzi; pēkšņi no zemes izrautu pavirši sastiprinātu baļķu jūklis, kas triektos virsū planierim, visu neticami sarežģītu. Jūras krastā nebija grūti tikt galā ar pirmo priekšnoteikumu, turpretim otra izpildīšanai bija nepieciešama pieredze. Darbs, patiesību sakot, bija vieglāks, nekā būvējot plostu, jo lietojamās koka detaļas bija daudz tievākas. Krūgers pēc sīka Dara apraksta vairumu no tām izdrāza ar savu nazi; mazais iedzimtais tās ātri un prasmīgi nostiprināja.

Arēna, laiski riņķodama virs apvāršņa, rādīja, ka laiks steidzas, bet neviens no strādātājiem to sevišķi neievēroja. Viņi pārtrauca darbu vienīgi, lai medītu, paēstu un atpūstos, bet Krūgers tā arī īsti nezināja, cik ilgs laiks paies, kamēr viņu ieraudzītais planieris aizlidos līdz ledus cepurei, noorganizēs glābšanas ekspedīciju un atgriezīsies pie viņiem. Katrā ziņā tam vajadzēja mazāk par gadu — starplaikā starp šiem diviem notikumiem viņi ne reizi nebija redzējuši Tīru —, taču, kad pirmais planieris atslīdēja pāri jūrai, katapulta bija jau gatava.

Lidaparāts nolaidās diezgan tuvu pie katapultas. Nākamajā pusstundā tam sekoja vēl divi, un no katra izkāpa pa pilotam. Dars iepazīstināja Krūgeru ar viņiem; visi trīs bija Dara paziņas. Ne tad, ne arī vēlāk Nilss nespēja tos atšķirt citu no cita; viņš apmulsis atskārta, ka nepazītu arī Daru, ja uz viņa drauga siksnām nebūtu pazīstamo traipu, plaisu un skrambu, un arī signalizācijai lietoto dzelzs sprādžu. Pārējiem bija šādi tādi metāla nieki, tomēr tie kalpoja citām vajadzībām; likās, ka viņu siksnu sprādzes bija no kāda kaulam līdzīga materiāla.

Pilotu vārdi bija Dars Ens Vajs, Rī Sans So un Dars Tū Kens. Krūgers bija norūpējies, aptverdams, ka daudzo Daru dēļ turpmāk vairs nevarēs atļauties ērtības labad pa paradumam saīsināt drauga vārdu. Viņš prātoja, vai vārdi varētu nozīmēt kādu radniecību, kaut gan pēc Dara Langa Ana stāstītā tas šķita neticami.

Viens no planieriem bija krietni lielāks par pārējiem diviem. Krūgeram likās, ka tas ir pirmā pilota pieminētais «četrvietīgais»

lidaparāts. Dars Langs Ans piesauca Nilsu pie tā, un visi sāka apspriesties, kā vislabāk tajā ievietot relatīvi milzīgo cilvēku. Vadītāja sēdeklis, protams, bija jāatstāj savā vietā pilotam; ja pārējos trīs gluži vienkārši izņemtu, Krūgeru balstītu tikai trauslais fizelāžas apvalks. Protams, neviens sēdeklis nebija pietiekami liels Krūgeram, kaut arī no cilvēka redzes viedokļa to veids bija gluži saprātīgs. Galīgais atrisinājums bija no tieviem zariem pagatavots pinums, kas drīzāk gan atgādināja matraci nekā sēdekli. Tas likās pietiekami izturīgs, lai Nilss neizkristu cauri apšuvumam, un diezgan viegls, lai atbilstu visām stingrajām planiera līdzsvara prasībām, pret kurām jauneklis jau tā mazliet grēkoja ar savu apjomīgo ķermeni.

Krūgers noprata, ka starp vienas rases bojā ejas brīdi un nākamās parādīšanos paiet zināms laiks, bet, kad viņš par to apjautājās, neviens nespēja viņam atbildēt. Trīs jaunieradušos abiormeniešus jautājums izbiedēja, un likās, ka no šā brīža viņi Nilsu uzskatīja par vēl lielāku ērmu, nekā to varētu attaisnot pat viņa vispāratzītais dīvainais izskats. Tāpēc lielā planiera pilotam nebija iebildumu, ka lidaparātu, kamēr uz tā atrodas Krūgers, vada Dars.

Kad viss bija tiktāl nokārtots, Dars apjautājās, kur varētu atrasties pārējie planieri. Vai varbūt reidam uz ciematu, kurā aizturētas viņa grāmatas, paredzēta tikai šī grupa vien? Rī Sans So atbildēja:

— Mēs uz ciematu vēl nelidosim. Skolotāji grib sīkāku ziņojumu par stāvokli, un to vari sniegt vienīgi tu, turklāt viņi grib redzēt arī tavu ceļabiedru Krūgeru. Tu stāstīji, ka viņš zinot vairāk, nekā rakstīts grāmatās, tāpēc skolotāji domā, ka vissvarīgāk nogādāt viņu Ledus Cietoksnī, jo sevišķi, ja viņš nepanes karstumu.

Dars Langs Ans atzina, ka tāds lēmums ir pareizs, kaut gan visā mūžā ieaudzinātā pienākuma apziņa neļāva viņam justies īsti mierīgam par zaudēto kravu. Krūgeram šis lēmums bija pa prātam; katru reizi, izdzirdot vārdu, kas, viņaprāt, nozīmēja «ledus», viņu pārņēma nostalģija. Turku pirts šad un tad ir gluži vietā, taču viņš tajā uzturējās jau gandrīz pilnu Zemes gadu.

Planiera palaišana nesagādāja nekādas grūtības. Visus planierus pēc kārtas noenkuroja vajadzīgajā attālumā no katapultas, un tiem priekšgalā pieāķēja trosi; viegla, nestaipīga virve bija izvilkta augšā cauri — skavai un pārlaista pāri blokam, no kura stiepās atpakaļ uz vinču. To grieza, kamēr troses gals sasniedza skavu, tad virvi atkabināja un novāca un planieri palaida vaļā no enkura. Kad tas pāršāvās pāri skavai, āķis tā priekšgalā atbrīvojās un nokrita, un tādus pašus sagatavošanas darbus varēja atkārtot ar nākamo planieri.

Tikai ar pēdējo lidaparātu, kurā atradās Dars Langs Ans un Krūgers, rīkojās savādāk. Šoreiz āķi iestiprināja skavā, nevis pie lidaparāta, vinča tika uzstādīta uz pamatnes pilota kabīnē un planieri nostiprināja ar slīdošu mezglu, kuru varēja atraisīt pilots no savas

vietas. Tāpēc trose pacēlās gaisā kopā ar viņiem, un, kad viņi bija jau drošā augstumā, Krūgers to uztina. Tikai tad, kad tas bija padarīts, Dars pastāstīja, kas būtu noticis, ja āķis būtu iestrēdzis palaišanas ierīces skavā.

— Bet, ja nu tā notiek, vai tu kaut kā nevari atbrīvot šo troses galu? — jautāja Krūgers.

— Tas ir izmēģināts, bet parasti pilots nespēj pietiekami ātri reaģēt, lai no tā būtu kāds labums. Viņš pamana, ka āķis iestrēdzis, tikai tad, kad trose norauj planiera priekšgalu uz leju un viņš pats jau ir izrauts no drošības jostas.

Krūgers norīstījās un apklusa.

Lidojums bija interesants, kaut arī diezgan vienmuļš. Protams, pēc Krūgera izpratnes, viņi lidoja lēni; Dars reti kad varēja doties tieši uz nodomāto mērķi. Viņam vajadzēja laisties no vienas augšupnesošās gaisa strāvas nākamajā, un Krūgeram nebija gluži skaidrs, kā viņš tās atrod. Dars, protams, ne vienmēr prata izskaidrot savu prasmi; viņš nespēja savās apmēram četrdesmit Zemes gados apgūtajās zināšanās dalīties ar draugu vienā vienīgā lidojumā.

Viens bija skaidrs: Dars Langs Ans uz Zemes varētu ar kuru katru planieri iegūt pirmo vietu jebkurās sacensībās, nemaz neaptvēris, ka piedalās tādās. Noteicošais nebija tas, ka šajā lidojumā viņi veica vairāk nekā tūkstoš piecsimt jūdžu, bet drīzāk gan tas, ka Dars šo ceļojumu uzskatīja par pašsaprotamu, nepieļaujot iespēju, ka tas varētu arī neizdoties, vairāk kā cilvēks, kas lido no Honolulas uz Ņujorku. Kad pēc vairākām stundām krasts vēl nebija redzams, Krūgers pamazām sāka novērtēt drauga spējas.

Beidzot parādījās sauszeme, un tā bija pavisam citāda nekā nesen pamestā. Atstātais apvidus bija relatīvi līdzens, un pāri tarn slējās tikai vulkānu konusi, turpretim šis bija kalnains, ar raksturīgām gan nomātu, gan lūzumu procesā veidotām kalnu grēdām; ģeologi šos kalnus nenoliedzami klasificētu kā jaunus. Stāvas klintis, tūkstošiem krāčainu un ūdenskritumiem bagātu upīšu, asas, kailas kalnu smailes — viss vēstīja vienu un to pašu. Gaisa strāvas bija neticami sarežģītas, un Dars lika lietā tādu prasmi, kas brīžiem šķita jau pārdabiska. Pārējie planieri sen bija pazuduši skatienam; ar saviem mazāk noslogotajiem spārniem tie spēja izdarīt «lēcienus» no vienas augšupnesošās gaisa strāvas citā, bet Dars negribēja riskēt.

Ieraudzījis krastu, Dars novirzīja lidaparātu pa kreisi un šķērsoja krasta līniju garā planējumā. Parasti viņi turējās pārāk augstu, lai varētu redzēt kādu dzīvnieku vai atsevišķus kokus mežos, kuri klāja zemākās kalnu nogāzes. Tomēr dažreiz planieris ienira dziļāk kādas ielejas aizvēja pusē, lai pretējā pusē izmantotu kalnu kraujas augšupnesošās gaisa strāvas, un Krūgers redzēja, ka šeit aug citi koki. Viens iemesls bija skaidrs: šeit, kā Krūgers manīja, bija zemāka

temperatūra. Lidojuma sākumā viņš bija juties labi tikai, planierim sasniedzot lielu augstumu, tagad šī labsajūta radās jau daudz tuvāk zemei.

Bet, stundām paejot, kļuva ļaunāk. Krūgeram nebija skaidrs, kādu attālumu viņi nolidojuši, tomēr viņš apjēdza, ka droši vien tas būtu mērāms jūdžu simtos. Jauneklis bija noguris, izsalcis un izslāpis. Šķita, ka Dars no visiem šiem ļaunumiem nejūt neko, tāpat kā aukstumu, kas viņa ceļabiedram cilvēkam tagad gandrīz vai lika skumt pēc džungļiem. Pa šīm ilgajām stundām viņi reti sarunājās, bet katru reizi, kad Krūgeram gribējās pajautāt, cik ilgi viņiem vēl jālido, viņu no tā atturēja bailes izskatīties pēc čīkstuļa. Galu galā pirmais ierunājās Dars:

— Iespējams, ka mēs netiksim galā pirms tumsas, — viņš pēkšņi teica. — Man drīz vajadzēs nosēsties, un lidojumu varēsim turpināt tikai pēc saules lēkta.

Krūgers izbrīnījies paskatījās uz zilo zvaigzni, kurai krietnu laiku nebija pievērsis sevišķu uzmanību. Kā likās, Daram bija taisnība. Arēna bija noslīdējusi gandrīz līdz pašam apvārsnim viņiem aiz muguras, mazliet pa labi no planiera kursa, un lēnām rietēja. Krūgers mēģināja izmantot šo faktu, lai noteiktu, kurā vietā uz planētas viņi atrodas; tam vajadzēja kaut ko nozīmēt, jo viņš zilo sauli pie debesīm bija redzējis pastāvīgi vairāk nekā sešus Zemes mēnešus. Viens šķita skaidrs: Tīra šogad neuzlēks. Viņi bija pārvietojušies uz Abiormenas «tumšo pusi». Un ledus cepure pēkšņi šķita gluži labi iederamies šai ainavā.

Tomēr, vadoties pēc rietošās zvaigznes ceļa leņķa, Krūgers sprieda, ka tā neienirs sevišķi dziļi aiz apvāršņa. Viņš par to ieminējās Daram.

— Tik tumšs taču nekļūs, ka nevarēs redzēt, vai ne? — viņš jautāja.

— Nē, bet mēs parasti nelidojam, ja pie debesīm nav nevienas no saulēm, — Dars atbildēja. — Vertikālās gaisa strāvas kļūst retākas un grūtāk pamanāmas pat tuvumā. Tomēr darīšu, ko spēšu, lai mēs nokļūtu līdz Cietoksnim pirms saules rieta; man nav lielas vēlēšanās piecpadsmit vai divdesmit stundu nosēdēt kāda pakalna virsotnē.

Tam Krūgers no sirds piekrita.

Bija grūti pateikt, kas īsti notiek ar zvaigzni, jo planieris bieži un strauji mainīja augstumu, tomēr nebija šaubu, ka tā riet. Izzūdošā zvaigzne bija piesaistījusi Nilsa uzmanību tik cieši, ka viņš vairs nevēroja ainavu lejā, ko citādi būtu darījis, un ledus cepure bija redzes laukā jau labu laiku, iekāms viņš to pamanīja. Un tad Nilss neko citu vairs vispār neredzēja.

Liela upe, kas zem viņiem tecēja uz tagad jau tālo jūru, bija pirmais viņam acīs iekritušais tās vēstnesis. Pievērsis skatienu upei,

viņš ieraudzīja, ka tā iztek no milzīga, gandrīz līmeniskajos Arēnas staros rožaini mirgojoša vaļņa piekājes. Krūgeram vajadzēja vairākas sekundes, lai atskārstu, ka valnis ir ledāja pamatne. Upes izteka atradās tālāk zemes iekšienē, tikai tur tā bija ledus upe. īstenībā tuvāk kontinenta centrālajai daļai kalni kļuva augstāki, tomēr šobrīd Krūgeram likās, ka tie sarūk, jo to pamatnes bija apraktas, kā šķita, gadsimtiem ilgi krātā sniegā. Cik tālu vien sniedzās skatiens no planiera lidojuma augstākā punkta, pletās ledus lauks. Vairumu ledus blāķu savaldīja lielie kalni, kas bija izurbušies tiem cauri, tomēr gar malām ledus brīvi slīdēja lejup un centās atrast ceļu uz okeānu. Cepures malā ledus noteikti bija tūkstoš vai pat vairāk pēdu biezs; Krūgers prātoja, cik biezs gan tas varētu būt dziļāk kontinentā.

Ledus lauks liecināja, ka viņi vairs nevarētu būt tālu no mērķa; ja nebūtu bijis nepieciešams, Dars nebūtu lidojis tik tuvu daudzu lejupnesošu gaisa strāvu avotam. Kad Krūgers pajautāja pilotam, tas atbildēja apstiprinoši.

— Mēs noteikti paspēsim. Vēl apmēram divas reizes jāpaceļas uz augšu, ja atradīšu pietiekami labas augšupnesošās strāvas, un atlikušo ceļu varēsim slīdēt lejup.

Jauneklis atturējās viņu vēl vairāk traucēt un aizrautīgi vēroja ainavu lejā, kur mežu nomainīja sniega un ledus lauki un augsnes kārta pārvērtās par melnpelēku, baltām svītrām sašvīkātu klintāju.

Beidzot planierists pamāja ar roku, un jauneklis, paskatījies viņa norādītajā virzienā, ieraudzīja tālu augšā kāda kalna nogāzē līdzenu laukumu — jādomā, dabisku terasi. Tā nevarēja būt nekas cits kā viņu nolaišanās vieta. Ieleja zem viņiem bija pilna ar ledu — šļūdoņa daļu, kura neizkususi un nesadrupusi bija noslīdējusi krietnas desmit jūdzes lejāk. Terase bija apmēram kā kāpņu laukums — gar tās malu vīdēja vairākas ieejas milzīgos tunejos; šķita, ka tie ved dziļi kalna iekšienē. Vairāku spārnotu priekšmetu apveidi ieeju tuvumā neatstāja nekādas šaubas par šīs terases uzdevumu.

Krūgeram šķita, ka viņi varētu nolaisties no pašreizējā atrašanās punkta, tomēr Dars Langs Ans ļabi pazina-negantās lejupnesošās gaisa strāvas terases malā, kad saule neapspīd krauju, un izmantoja pēdējo iespēju pacelties augstāk. Planieris divas trīs minūtes riņķoja, pēdējo Arēnas staru apspīdēts, un novērotāji no terases droši vien varēja to redzēt.

Tad zvaigzne nozuda aiz kalna smailes un zem planiera priekšgala izpletās terase. Dars planēja pāri gludajam laukumam un, kad planieris bija vairs tikai kādas piecsimt pēdas virs laukuma, izdarīja divus asus pagriezienus, lai zaudētu augstumu, un viegli kā spalviņa nosēdās pie viena tuneļa ieejas. Krūgers, pēdējā augstuma uzņemšanas laikā gandrīz vai ragā sasalis, laimīgs izstreipuļoja no planiera un pateicīgs satvēra krūzi ar ūdeni, ko viņam tūlīt pasniedza viens no

sagaidītājiem.

Acīmredzot viņi bija gaidīti — un tas bija dabiski, jo pārējie planieri droši vien bija ieradušies jau sen.

— Vai tev nepieciešama atpūta pirms sarunas ar skolotājjem? — viens no sagaidītājiem vaicāja. Dars Langs Ans palūkojās uz Krūgeru, jo zināja, ka jauneklis bijā palicis nomodā daudz ilgāk nekā parasti, bet, viņam par pārsteigumu, Nilss atbildēja:

— Nē, iesim! Es varēšu atpūsties vēlāk. Es vēlētos satikt jūsu skolotājus un zinu, ka Dars Langs Ans grib steigties atpakaļ uz ciematu. Vai līdz skolotāju telpām ir tālu?

— Ne visai.

Abiormenietis devās viņiem pa priekšu atpakaļ tunelī, kas tūlīt pārvērtās par slīpu spirālveida eju lejup. Kad viņi bija gājuši pa to, kā jauneklim šķita, jau kādu pusstundu, viņš sāka brīnīties, ko gan īsti viņa pavadonis uzskata par «visai» tālu, tomēr beidzot slīpā eja noveda viņus uz lielas alas gludās gridas. Ala bija gandrīz tukša, bet sienās bija vairākas durvis, un pavadonis veda viņus pie vienām no tām.

Izrādījās, aiz durvīm atradās kaut kas kabinetam līdzīgs un tajā — divas būtnes, kuras, pēc Dara Langa Ana apraksta spriežot, gandrīz nepārprotami bija skolotāji. Kā Dars bija stāstījis, šie radījumi izskatījās tādi paši kā viņš, tikai bija daudz lielāki — vismaz astoņas pēdas gari.

Abi paspēra soli pretim ienācējiem un klusēdami gaidīja, kamēr viņus iepazīstinās. Krūgers pamanīja, ka skolotāju kustības ir lēnas un mazliet neveiklas, un šis novērojums pēkšņi pārvērta jau labu laiku viņu urdošās aizdomas īstā pārliecībā.

IX
TAKTIKA

Zeme no Alkiones un tās zvaigznāja ir kādus piecsimt gaismas gadus tālu. Galaktisko attālumu mērogos tas nav daudz, tā ka jau labu laiku pirms Nilsa Krūgera un Dara Langa Āna sastapšanās pirmie «Alphard» savāktie dati bija aizsnieguši dzimto planētu. Pētniecības kuģis bija savācis spektrometriskus, fotometriskus un stereometriskus datus un vides paraugus no kādiem pieciem simtiem punktu kosmosā Sietiņa zvaigznājā, kā arī ieguvis bioloģiskus un meteoroloģiskus datus par savu duci šā zvaigznāja planētu, tādēļ daļa materiāla bija jāatstāj neizpētīta.

Par spīti tam, planēta, uz kuras, kā domāja, gājis bojā Nilss Krūgers, pievērsa sev uzmanību ļoti ātri. Iegūto datu nepietika, ne lai aprēķinātu planētas orbītu ap sarkano punduri, kura sistēmā tā acīmredzot iekļāvās, ne arī šīs saules kustību attiecībā pret tuvējo Alkioni, tomēr kosmisko gāzu miglājā tītās planētas, pundurzvaigznes un tās milzīgā kaimiņa ciešā kopa bija visai ekscentriska parādība gandrīz vai no jebkuras kosmoloģijas teorijas viedokļa. Astrofiziķis, kas bija pirmais uzdūries šiem materiāliem, vēlreiz tos pārskatīja un aicināja talkā kolēģus. Tika izsūtīti informatīvi ziņojumi, kuri astronomu aprindās izraisīja dedzīgu vēlēšanos iegūt sīkākas ziņas. Nilss Krūgers nemaz vēl nebija tik miris, kā pats domāja.

Tomēr jauneklis, pats nebūdams astronoms, nevarēja iedomāties, ka Abiormenas orbīta, pa kuru tā riņķo ap savu sauli un par kuru viņam tagad bija radies puslīdz skaidrs priekšstats, spēs īpaši ieinteresēt arī vēl kādu citu. Domas par Zemi viņš bija izmetis no galvas, turklāt gandrīz pilnīgi, jo bija jāapsver pavisam kas cits. Nilss paredzēja, ka viņam mūžs būs jānodzīvo uz Abiormenas; viņš bija atradis vienu vienīgu būtni, kuru uzskatīja par savu draugu. Un nu šis draugs paziņo, ka viņu draudzība var vēl; ilgt tikai nedaudzus Zemes mēnešus, jo pēc tam viņš mirs dabīgā nāvē.

Krūgers šai nāvei neticēja vaj vismaz neticēja, ka tā ir neizbēgama. Dara Langa Ana stāsts par skolotājiem bija jauneklī iesējis aizdomas. So lielo radījumu izskats tās tikai apstiprināja, un pirmo sarunu ar skolotājiem Nilss sāka nelokāmas apņēmības pilns darīt visu, kas būs viņa spēkos, lai novilcinātu Dara Langa Ana galu, kuru pats Dars uzskatīja par nenovēršamu. Nilsam pat prātā neienāca pajautāt Daram, vai tā izdarīs viņam pakalpojumu.

Nav nekādas iespējas noskaidrot, vai skolotāji, kuri izjautāja Nilsu Krūgeru, juta jaunekļa slepeno naidīgumu; neviens viņiem to nepajautāja atlikušajā īsajā dzīves laikā, un viņi paši neuzskatīja par

vajadzīgu atzīmēt grāmatā tādu sīkumu. Skolotāji nelikās naidīgi noskaņoti; viņi izturējās pieklājīgi pēc savas izpratnes un atbildēja gandrīz uz tikpat daudziem jautājumiem, cik uzstādīja paši. Skolotāji neizrādīja ne mazāko pārsteigumu par astronomijas datiem, kurus Krūgers bija spiests pieminēt, paskaidrojot, no kurienes ieradies; daudzi jautājumi bija tādi paši, kādus bija uzdevis Skolotājs ciematā. Kad sarunās bija pavērsušās šai virzienā, Nilss pastāstīja arī, kaSkolotājs paturējis viņa uguns iegūšanas ierīci. Krūgers bija gatavs aizstāvēt Daru Langu Anu, kurš bija saskāries ar uguni, tomēr šķita, ka šis fakts skolotājus neinteresē. Dara atvieglojums par to bija acīm redzams pat Krūgeram.

Skolotāji izrādīja Krūgeram Ledus Cietoksni ļoti sīki — sīkāk, nekā jebkad bija izdevies redzēt Daram Langam Ānam. Alas kalnā bija tikai priekšposteņi; galvenā nometne bija dziļi pazemē jūdzēm tālu zemes iekšienē. Vairāki tuneļi savienoja to ar tādām pašām nolaišanās platformām kā tā, uz kuras tika nolaidies viņu planieris. Pazemē bija bibliotēkas, kurās viņi ieraudzīja pa visu Abiormenu izkaisīto pilsētu piesūtīto grāmatu kaudzes; šeit grāmatas reģistrēja un sakārtoja nākamajai sadalei. Kad Skolotājam pajautāja, kad notiks šī sadale, viņš bez izvairīšanās atbildēja:

— Nākamā dzīve sāksies apmēram četrsimt gadu pēc šīs dzīves beigām. Tad desmit gadu laikā pilsētās atkal atgriezīsies jauni iedzīvotāji un sāksies to izglītošana.

— Tātad jūs esat jau sākuši atstāt pilsētas. Vai visi jūsējie ierodas nomirt šeit?

— Nē. Mēs nepametam savas pilsētas; tās ir apdzīvotas līdz pašām beigām.

— Bet tā, ko atradām mēs ar Daru Langu Anu, bija pamesta!

— Tā nav mūsu pilsēta. Ne tās kaimiņos esošā ciemata iedzīvotāji, ne arī skolotāji nav mūsējie.

— Vai jūs zinājāt, ka šāda pilsēta ir?

— Sevišķi noteiktu ziņu mums nebija, kaut arī šie skolotāji mums nav pilnīgi sveši. Mēs vēl neesam izlēmuši, kā šai gadījumā rīkoties.

Iejaucās Dars:

— Mums gluži vienkārši jādodas atpakaļ pietiekami lielā skaitā un jāatņem grāmatas; un es esm pārliecināts, ka jūs gribat dabūt arī Nilsa uguns iegūšanas riku, lai gan uguns mums nav vajadzīga. Arī tās ir zināšanas, kurām jānokļūst bibliotēkā.

Skolotājs piekrītoši pamāja ar roku.

— Savā ziņā tev taisnība. Tomēr es stipri šaubos, vai mēs varēsim viņus piespiest to visu atdot. Vai! tu neteici, ka grāmatas tika atstātas pie patvēruma starp karstā ūdens avotiem?

— Jā, bet tur taču nevar glabāt grāmatas!

— Es par to neesmu tik pārliecināts kā tu. Katrā ziņā, ja, kā tu

iesaki, mēs viņiem uzbruktu, viņiem pietiktu gan laika, gan, iespējams, arī vēlēšanās tās noslēpt citur.

— Bet vai mēs nevaram piespiest viņus mums pateikt, kur? — jautāja Krūgers. — Ja mēs to vietu ieņemtu, mēs varētu kaulēties ar viņiem — viņu dzīvības pret mūsu īpašumu.

Kādu brīdi skolotājs cieši skatījās uz jaunekli ar abam acīm reizē.

— Man liekas, ka viņu nogalināšanai es nevaru piekrist, — viņš beidzot sacīja.

Krūgeram sametās mazliet neērti no skolotāja ciešā skatiena.

— Nu, bet viņiem jau nebūtu jāzina, ka īstenībā netaisāmies viņus nogalināt, — Nilss diezgan nepārliecinoši nomurmināja.

— Bet, ja nu šie priekšmeti vēl ir pie skolotājiem, kāda jēga draudēt ciemata iedzīvotājiem?

— Vai tad mēs nesagūstīsim arī skolotājus?

— Šaubos.

Krūgeram nemanīts paslīdēja garām šīs atbildes strupais tonis.

— Pat ja mēs nesagūstītu skolotājus, vai tad viņu audzēkņi viņiem nerūpētu tik daudz, lai to glābšanai viņi atdotu mūsu īpašumu?

— Varbūt. — Skolotājs brīdi klusēja. — Pilnīgi iespējams, ka… tā arī notiktu… Dažas no tavām idejām man nepavisam nepatīk, tomēr jāatzīst — tajās ir kāds vērtīgs kodols. Mums nemaz nebūtu jādraud, ka kādu nogalināsim; pietiktu tikai aizvest cieminiekus vai, pareizāk, piedraudēt, ka to darīsim. Man tas jāapspriež ar citiem skolotājiem. Ja vēlies, paliec un apskati bibliotēku, bet man šķiet, tu gribēsi būt jau atpakaļ priekšpostenī, kad lēmums tiks pieņemts.

Krūgers jau bija redzējis visu, ko gribēja, — gan grāmatu novietošanu, gan pašus bibliotekārus, kuri pēc auguma vairāk līdzinājās Daram nekā skolotājiem, — tāpēc izteica velēšanos atgriezties virszemē. Dars Langs Ans devās viņam līdzi, un abi sāka garo gājienu uz augšu pa tuneli. Ar to pietika, lai Krūgeram nesaltu, kaut gan temperatūra bija tikai kādi četrdesmit pieci grādi pēc Fārenheita. Pa ceļam viņš prātoja, kāpēc gan vajadzīgs šāds patvērums — virs galvas atradās pusjūdze klints un vairāk nekā trīs jūdzes ledus, kā bija teikuši skolotāji. Vēl pārsteidzošāk bija, ka visu to uzbūvējušas būtnes, kuru rīcībā, kā šķiet, ir tikai visvienkāršākie darbarīki. Tomēr nebija šaubu, ka, pirmo reizi ierodoties šeit, tām ir bijuši piemēroti darbarīki; tagad Krūgers bija pārliecināts, ka katastrofai, kuras rezultātā Dara rase strandējusi uz Abiormenas, vajadzētu būt notikušai pirms vairākām paaudzēm. Kaut vai tāpēc vien, ka uz planētas acīmredzot bija vairāk iedzīvotāju, nekā spētu uzņemt viens pats kosmosa kuģis.

Skolotāji krietni ilgi apsprieda Krūgera priekšlikumus, un jauneklis šo laiku veltīja gan pazemes, gan virszemes apskatei.

Ārā temperatūra bija ap nulli, kā jau sagaidāms vietā, kur tik

daudz ledus. Krūgers nevarēja palikt laukā ilgi, jo savā laikā bija izvēlējies kombinezonu tā, lai tajā būtu pēc iespējas vēsi. Par laimi, sintētiskais materiāls, no kura apģērbs bija pagatavots, nelaida cauri vēju, un, cieši savilcis to ap plaukstu locītavām, potītēm un kaklu, jauneklis bija mazliet pasargāts no aukstuma. Dars Langs Ans, kas pavadīja viņu gandrīz visos gājienos pa virszemi, likās tikpat nejūtīgs pret aukstumu kā agrāk pret karstumu.

Reiz Krūgers palika ārā visai ilgi, bet tas nenotika gluži no laba prāta. Viņš bija izgājis viens un, atgriezies pēc pusstundas ilga klejojuma, nobridies pa sniega kupenām un bīstamiem ledus vižņiem, atrada durvis aizslēgtas. Aizejot viņš nebija pārbaudījis, kāda tipa atslēga tām pierīkota, un jādomā, ka tā bija patentatslēga. Lai cik ilgi un stipri Nilss arī dauzījās pie durvīm, neviens tam nepievērsa uzmanību, jo durvis atradās vismaz ceturtdaļjūdzi no šā līmeņa galvenās ejas, un beidzot Krūgeram vajadzēja doties apkārt kalnam uz planieru palaišanas platformu. To viņš sasniedza pusdzīvs un pēc šā notikuma vienmēr ļoti uzmanījās ar durvīm.

Sad tad viņam misējās pat iekšā. Reiz viņš gandrīz nosmaka pārtikas noliktavas apcirknī, kuru apskatīja; citreiz par mata tiesu paglābās no iekrišanas kādā lūkā, kas, kā vēlāk noskaidrojās, bija slīpa atkritumu tekne. Pēc tam viņš uzzināja, ka tā beidzas šaurā aizā, kas bija pilna ar izkusušā sniega ūdeni, kurš parasti aiznes projām atkritumus. Viņš vairs nekur negāja viens. Nilss neapšaubāmi jutās atvieglots, kad apspriede beidzās un uzbrukuma plāns bija pieņemts.

Nilsam tas šķita samērā atjautīgs. Viņam ar Daru planieri bija jāatgriežas uz pilsētu un vispirms jāriņķo virs ciemata, līdz rodas pārliecība, ka viņi ieraudzīti. Pa to laiku lielai strēlnieku vienībai jānolaižas otrā pusē pilsētai, pietiekami tālu, lai paliktu nemanīta, un jāieiet pilsētā. Abām grupām jāsastopas Dara izvēlētā vietā, kuru viņš atzīmēja pēc savas fotogrāfiskās atmiņas uzskicētajā kartē.

Domājams, ka ciemata iedzīvotāji atkal sūtīs savus karotājus sagūstīt iebrucējus. Dars un Krūgers šo grupu aizvilinās uz laukumu, kur apkārtējās ēkās būs paslēpušies strēlnieki no ledus cepures. Iespēdams, ka abus pievilinātājus saņems gūstā vai pat uz vietas nogalinās, bet, tā kā Dars nelikās par to ne zinis, Krūgers uzskatīja par labāku neizrādīt savas jūtas.

šoreiz Nilss pārbaudīja, vai lielajā planierī iekrauj arī pārtiku un ūdeni, kaut gan Dars domāja, ka šādam ceļojumam tas neesot nepieciešams.

Protams, atgriešanās tropos Krūgeru iepriecināja tikai uz īsu brīdi. Pabijis neilgu laiku mitrajā un karstajā gaisā sev nepiemērotajā okeāna pusē, viņš atskārta, ka ar skumjām atceras vējus uz ledus cepures, gluži cilvēciski aizmirsdams, ka reiz šie paši vēji viņu gandrīz vai noveda nāvē. Grūti iedomāties, kā īsti būtu reaģējis Dars Langs

Āns, ja būtu zinājis drauga domas. Tā kā Krūgers tās rūpīgi slēpa, pilots varēja visu uzmanību pievērst saviem pienākumiem.

Vulkānu konusi tika atrasti bez grūtībām. Vairums planieru bija jau nolaidušies liedagā pāris jūdžu no kalniem; tāpat kā pagājušajā reizē, vieglākie planieri bija lidojuši ātrāk. Dars un Krūgers redzēja, kā to apkalpes lejā pulcējas gājienam uz pilsētu, un nolēma palikt gaisā vēl mazliet ilgāk, lai būtu pilnīgi pārliecināti, ka strēlniekiem pietiks laika ieņemt pozīcijas.

Aizlidojuši gar krastu garām vulkāniem, viņi riņķoja gaisā, pūloties saskatīt savu sagūstītāju ciematu.

Izrādījās, ka koki itin labi noslēpj būdas, toties geizeru rajons bija diezgan viegli atrodams. No tiem plūstošais karstums radīja lielisku augšupnesošu gaisa strāvu, kurā Dars riņķoja vairākas minūtes, un abi sīki izpētīja rajonu, tomēr nemanīja tajā nekādas dzīvības zīmes. Beidzot Dars aizvadīja planieri atpakaļ pie vulkāniem un nosēdināja liedagā tik tuvu pie pilsētas, cik vien varēja.

Pilsētā viņi iegāja kājām, skaidri apzinādamies, ka atstāj liedaga smiltīs labi saskatāmas pēdas, tomēr neuztraukdamies par to. Vismaz Dars Langs Āns neraizējās; Krūgers sāka prātot, vai viņi šai pasākumā nekļūst par daudz pārdroši. Viņš to pateica draugam, kuru šāda doma pilnīgi pārsteidza.

— Manuprāt, mums nav daudz jābažījas, — Dars beidzot atbildēja. — Viņi redzēs, ka esam nolaidušies liedagā; mēs, protams, nevarējām nosēdināt planieri džungjos, un pa smiltīm citādi nemaz nav iespējams pārvietoties, kā tikai atstājot pēdas. Pilsētā mēs nekritīsim acīs.

— Labi, labi, tā jau laikam ir.

Krūgeram sāka rasties aizdomas, ka Dara Lang Ana ciltsbrāļiem ir visai niecīga pieredze militāros pasākumos. Tomēr, ja viņiem uzsmaidīs laime, lamatās ievilināmie cieminieki varbūt izrādīsies tikpat vientiesīgi; pašlaik cits nekas vairs nebija darāms.

Pilsēta bija tikpat klusa kā pagājušo reizi. Ielu seguma iedobēs pēc nesenās lietus gāzes bija sakrājušās peļķes. Lāgiem no tām nevarēja izvairīties — bija vien jābrien pāri, un tad viņu pēdas iezīmēja ceļu uz laukumu, kurā strēlniekiem vajadzēja viņus sagaidīt. Krūgeru mazliet uztrauca jautājums, cik ilgi mitruma piesātinātais gaiss ļaus saglabāties pēdu nospiedumiem, bet šķita, ka Daram tas pat prātā neienāca.

Par spīti ilgajam gaisā pavadītajam laikam, norunāto vietu viņi sasniedza pirmie. Kad beidzot ieradās strēlnieki, tiem vēl bija jātērē laiks, novietojoties slēpņos. Kad arī tas bija veikts, Daram un Krūgeram neatlika nekas cits kā vēlreiz izpētīt ēkas.

— Nespēju iedomāties, ka mēs varētu atrast vēl ko sevišķi interesantu, — jauneklis piezīmēja. — Mēs esam jau bijuši gandrīz

visās tuvējās celtnēs. Mums vajadzēja izvēlēties citu, mazāk rūpīgi izpētītu rajonu.

— Tad es nevarētu būt drošs, ka mājas noder par slēpni, — Dars norādīja. — Tu zini, ka es varu vadīties tikai pēc atmiņas.

— Liekas gan, ka tā ir. Nu, ieiesim šeit un paskatīsimies, kas te redzams!

Krūgers pirmais iegāja tuvākajā celtnē, un viņi rīkojās tāpat kā agrāk. Kā jau abi bija paredzējuši, ēkas virszemes daļā nekā jauna nebija, bet, jau iedomājoties vien par pazemi, viņi juta gluži saprotamu nepatiku.

Aizritēja stundas. Bieži jo bieži Dars Langs Āns iegriezās ēkā, kurā bija paslēpies strēlnieku vadonis, lai pārrunātu notikumu gaitu, kaut gan, tā kā nekas nenotika, lāgā nebija arī nekā apspriežama. Krūgers beidzot atklāti pateica, ka ciemata iedzīvotāji vai arī viņu skolotāji droši vien ir uzminējuši viņu nodomu un tagad atliek vienīgi ar visu strēlnieku grupu doties tieši uz ciematu. Sāda ideja, kā liekas, nopietni satrauca viņa biedrus — tā nesaskanēja ar skolotāju instrukcijām.

— Kādu laiku mums vēl noteikti jānogaida, — Tens Lī Bars, vienības komandieris, pastāvēja pie sava.

— Bet cik daudz laika jums vēl atlicis? — Krūgers asi attrauca. — Šķiet, man tas nav tik svarīgi, kaut gan arī es vēlētos nokļūt viņpus okeānam, pirms pēdējais jūsu planieris paliks uz zemes, tādēļ ka nebūs vairs neviena pilota, bet, ja jūs neatgūsit savas grāmatas drīz, tad neredzēsit tās vairs nekad, un arī jūsu skolotāju iekārotais elektriskais aparāts vēl ilgi, ilgi nenonāks viņu rokās.

Iedzimtais izskatījās samulsis.

— Bez šaubām, savā ziņā tev ir taisnība. Tomēr, ja mūsu pasākums neizdosies tāpēc, ka nerīkojamies pēc plāna … — Viņš uz mirkli apklusa, bet tad atplauka. — Es atceros, ka tu stāstīji par elektriskajām iekārtām šai pilsētā. Vai tu pa šo laiku nevarētu dabūt kādu no tām paraugam? Es ar prieku tev palīdzēšu.

Krūgers atzina stingru apņēmību, kaut arī to parāda citas civilizācijas pārstāvis. Viņš paraustīja plecus.

— Kā nu paši gribat. Nāc līdzi, es paskatīšos, ko varēs atrast.

Viņš pagriezās uz tuvāko ēku un, Dara Langa Āna un Tena Lī Bara pavadīts, pirmais cauri priekštelpai iegāja dziļāk ēkā. Tāpat kā visur šai pilsētā, arī šeit bija kontaktligzdas, un, abiormeniešu novērots, Krūgers pacēla segplāksnītes un atklāja skatienam vadus.

Dars Langs Ans paskaidrojumus par elektrību bija jau dzirdējis, tāpēc lielāko daļu stāstījuma laida gar ausīm, tomēr uz beigām ieinteresējās arī viņš. Tas notika brīdī, kad Krūgers skaidroja, kālab vajadzīgi divi vadi un kas notiek, ja tos savieno ar jebkuru priekšmetu, kurš labi vada strāvu. To vajadzēja izklāstīt ļoti precīzi, jo pie rokas nebija nekāda uzskates materiāla. Kad Tens Lī Bars, kā par nelaimi,

salika stieples kopā, lai redzētu, ko jauneklis īsti domājis, tievās sudraba stieplītes pēkšņi iekvēlojās sarkanas un viņš atrāva roku, iesēkdamies aiz negaidītām sāpēm.

Bet viņš nebūt nebija vairāk pārsteigts kā Krūgers pats. Brīdi jauneklis blenza uz kvēlojošajām stieplēm, tad atvienoja tās vienu no otras ar sava naža spalu, kas nevadīja strāvu.

— Vai tu jūti tikai karstumu vien, vai vēl ko citu arī? — Krūgers aizgūtnēm iesaucās.

— Es nezinu. Ja tas bija karstums, tad es saprotu, kāpēc grāmatas mūs no tā brīdina.

Strēlnieks bija piespiedis pirkstus pie lūpām pārsteidzoši līdzīgi tam, kā to būtu darījis cilvēks.

Aptvēris, ka nevar iegūt nekādu informāciju no būtnes, kas pat nepazīst apdeguma sajūtu, Krūgers sāka eksperimentēt. Ar savu nazi radījis dažas dzirksteles, viņš nosprieda, ka spriegumam jābūt ļoti zemam. Pārliecinājies, ka akmens grīda, uz kuras viņš stāv, ir sausa — cik jau vispār akmens var būt sauss tādā atmosfērā —, viņš ar diviem pirkstiem noslēdza ķēdi. Nilss nejuta nekādu strāvas sitienu, kaut ari galīgā pārbaude ar naža asmeni pierādīja, ka vados vēl aizvien plūst strāva.

Krūgeram tagad bija jāatrisina jautājums: vai pilsētā parasti lieto zema sprieguma strāvu un tās ģeneratori vēl darbojas vai arī šīs ir pēdējās strāvas paliekas no kādas avārijas akumulatoru sistēmas. Un ari, vai skolotājiem tuvējā ciematā tas zināms un tāpēc viņi aizlieguši apmeklēt pilsētu? Krūgers jau bija sācis justies gluži kā viens no Dara Langa Āna rases locekļiem, par spīti naidam, kuru juta pret viņu skolotājiem. Ja viņi paši pēc savas iniciatīvas nemēģinās iegūt vajadzīgo informāciju, Nilss Krūgers viņus piespiedīs to darīt! Viņš strauji pagriezās pret Tenu Lī Baru.

— Tas maina notikumu gaitu. Mēs ar Daru Langu Anu dosimies uz ciematu; jāuzzina, kas īsti notiek. Tu ar saviem strēlniekiem vari nākt līdzi vai palikt šeit, kā pats vēlies.

— Bet, ja jūs ejat, kāda jēga mums palikt šeit?

— Man nav ne jausmas. Izlem pats! Mēs dosimies ceļā.

Krūgers devās ārā no ēkas, nemaz nepajautājis Daram, vai viņš ies līdzi. Tens mirkli noraudzījās viņiem pakaļ, tad arī viņš izgāja laukā un pasauca savus strēlniekus no slēpņiem. Krūgers atskatījās un, redzēdams, ka abiormenieši seko, neteica ne vārda, tikai nosmaidīja un gāja tālāk.

Ce|u atrast bija viegli — viņi taču pa to agrāk bija daudzreiz gājuši. Pa ceļam nekas neatgadījās. Nebija ne miņas no kādiem dzīvniekiem vai ciemata iedzīvotājiem, nekas nebija redzams, nekas nebija dzirdams. Kad viņi sasniedza geizeru klajumu, pat tur valdīja klusums. Tur, kur no ceļa nogriezās taciņa uz parasto sarunu vietu ar

skolotājiem, Krūgers pagriezās uz verdošā baseina pusi, kurš savā laikā bija viņus gandrīz aprijis. Pēc dažiem mirkļiem visa grupa stāvēja pie akmens patvēruma, kas slējās pāri baseina apmalei.

Vēl aizvien klusumu traucēja tikai abiormeniešu nagu skrapstoņa uz akmeņiem. Pāris minūtes nogaidījis, Krūgers drosmīgi devās klāt pie kupola un sāka to sīki pārbaudīt, meklēdams ieeju. Pārliecies pāri baseina malai, jauneklis vispirms izpētīja to no ūdens puses, jo jau sen bija sev iestāstījis, ka ieejai vajadzētu būt paslēptai tur. Tomēr viņš neatrada akmenī ne spraudziņas. Ari sānu un priekšpuses apskate nedeva nekādus rezultātus.

Meklējumi uz kupola virsmas izrādījās veiksmīgāki. Tur bija smalkas, gandrīz nesaskatāmas plaisas, kas it kā iezīmēja kvadrātveida lūkas aprises, tomēr atvere bija tik maza, ka labi ja pa to varētu iespraukties Dars Langs Ans. Ne par ko visā kosmosā tajā nespētu ielīst neviens no lielo skolotāju augumiem. Nebija nekādu šaubu, ka grāmatas un ugunsiegūšanas rīks gājuši šo ceļu, bet pa kurieni staigā skolotāji paši, vēl iizvien palika noslēpums.

Krūgers paplašināja meklējumu zonu, iekļaudams tajā vairākus jardus apkārt baseinam; sapratuši, ko viņš grib, un pārvarējuši verdošā ūdens iedvesto satraukumu, vienības strēlnieki sāka viņam palīdzēt.

Viņi atrada daudzas plaisas, tomēr tās visas šķita dabiskas izcelsmes un tikai nejauši radušās. Mēģinājums ieskatīties pa mazajiem caurumiņiem, pa kuriem, domājams, skolotāji bija raudzījušies laukā, iz rādījās tikpat veltīgs — neviens no tiem nebija dziļāks par pāris collām. Krūgers sāka šaubīties, vai viss notikušais nav bijis tikai milzīgs farss, pārdomāta uzmanības novēršana aplamā virzienā. Varbūt skolotāji vienmēr sarunu laikā novērojuši viņus no mežmalas vai kādas citas izdevīgas vietas? Kur tādā gadījumā viņi bija tagad? Joprojām nav ne miņas ne no ciemata iedzīvotājiem, ne arī no Skolotāja balss — Krūgers pēkšņi jutās neomulīgi.

Kamēr Nilss stāvēja, iegrimis pārdomās, pārējie bija beiguši meklēšanu un atkal sapulcējušies ap viņu, gaidot turpmākus norādījumus, un jauneklis jutās gandarīts, ka pārņēmis ekspedīcijas vadību savās rokās.

— Iesim uz ciematu! — viņš strupi teica un devās ceļā.

Ciematā nemanīja nekādu dzīvības zīmju. Viņi piesardzīgi tuvojās klajuma malai un, ieraudzījuši pirmās būdas, apstājās. Pēc Krūgera pavēles visi izklīda, lai nebūtu pārāk labs mērķis ciemata strēlniekiem, kas varbūt bija paslēpušies, un turpināja iet uz priekšu, kamēr nonāca ciematā.

Vēl aizvien neko ne dzirdēja, ne redzēja. Uzmanīgi viņi gāja no būdas uz būdu un pārmeklēja tās bez jebkādiem panākumiem. Ciemats patiesi bija pamests.

— Un man šķiet, manas grāmatas pazudušas kopā ar viņiem! —

Dars Langs Āns sarūgtināts secināja.

— Liekas gan, ka tā, ja tikai tu negribi iet atpakaļ pie baseina un atlauzt vaļā lūku. Protams, mēs vēl neesam bijuši mazajā būdiņā, kurā cieminieki sniedza ziņojumus saviem skolotājiem. Kaut gan tagad, kad esmu redzējis jūsu skolotājus, es nevaru iedomāties, kā tur varētu ietilpt kāds no viņiem.

— Tas nav svarīgi.

Kā bulta, kas izšauta no viņa stopa, Dars metās uz būdu. Viņš pazuda tajā un pēc mirkļa sauca Nilsu.

— Kas ir? — Krūgers jautāja, iedams uz būdu. — Vai viņi atstājuši tavas grāmatas kā labas gribas pierādījumu?

— Ne jau grāmatas, es nemaz nemāku pateikt, kas tas ir.

Pie pēdējiem Dara vārdiem Krūgers bija jau būdas durvīs. Brīdi viņš apstājās, kamēr acis aprada ar pustumsu, tad ieraudzīja to, par ko bija runājis mazais planierists.

Būdas vidū uz primitīva galda atradās aparāts. Tas nebija ievietots korpusā un sastāvēja no skatienam atklātām spolēm un kondensatoriem, un kaut kā, kas laikam bija radiolampas. Krūgers gandrīz momentāni aptvēra, kam tam vajadzēja būt, bet viņam nebija izdevības izteikt savas domas. Ierīce uz galda ierunājās pirmā:

— Nāc iekšā, Nils Krūger! Es tevi gaidu jau ilgi. Mums abiem daudz kas jāpārrunā.

X
IZSKAIDROJUMS

Nebija šaubu, ka tā ir Skolotāja balss. Tāpat nebija šaubu, ka Nilsam Krūgeram būs jāpārvērtē daudzi savi priekšstati. Cik viņš zināja, radio nebija pat rasei, kura ierīkojusi savu galveno nometni ledus cepurē un izkaisījusi savas pilsētas vai pa visu planētu. Vai šī būtne zinātu vairāk par elektrību, nekā varēja spriest pēc pamestās pilsētas?

— Kāpēc tu mani gaidīji? — jauneklis jautāja. — Es pat; s nebūt nebiju drošs, ka atgriezīšos. Varbūt tu domāji*1*, ka man ļoti nepieciešams mans uguns, iegūšanas rīks un es ilgi neatstāšu to tev?

— Es biju pārliecināts, ka Dars Langs Āns atgriezīsies pēc savām grāmatām; es pārāk labi pazīstu viņa rasi, lai šaubītos par to. Vēlāk es zināju, ka tu būsi kopā ar viņu.

— Kā tu to zināji?

— Man to pateica. Es tev tūlīt visu pēc kārtas paskaidrošu. Tu jau vari man neticēt, bet, par spīti visam, ko esmu darījis un ko tu varbūt esi ņēmis ļaunā, es neesmu gluži tavs ienaidnieks. Esmu ar mieru ļaut tev dzīvot tik ilgi, cik daba to atļauj — gan tikai tad, ja tu ievērosi dažus noteikumus.

— Un ja es to nedarīšu? — Neredzamās būtnes vārdi, protams, bija aizvainojuši Krūgeru.

— Turpināsies negadījumi, un no visiem tev nelaimēsies izbēgt.

Jauneklis pamazām sāka apjaust šo vārdu nozīmi.

— Tu gribi teikt, ka zemes nobrukums pie pilsētas un krāteris … tas viss notika ar nodomu?

— r» Tieši to es domāju. Un es domāju arī, ka zināmās durvis nenoslēdzās nejauši un lūka tika atstāta vaļā tīšām, un zināmam geizeram tika ļauts izšļākt verdošo ūdeni gaisā, nevis ieplūdināt to siltuma apmaiņas sistēmā. Esi prātīgs, Krūger; tu zini pārāk maz par šo planētu, bet es — pārāk daudz.

— Bet tu nevari… — Krūgers aprāvās; jau tas vien, ka šai būtnei zināmi notikumi Ledus Cietoksnī, padarīja smieklīgus jebkādus iebildumus. Viņš tomēr sameklēja piemērotākus vārdus: — Kā tu to uzzināji? Vai tu esi viens no turienes skolotājiem?

— Es bieži aprunājos ar viņiem.

— Vai tu pieprasīji, lai viņi inscenē tos negadījumus? Vai viņi paši gribēja tikt no manis vaļā, vai arī tu rīkojies par spīti viņiem?

— Viņi tos sagatavoja pēc manas pavēles. Viņi negribēja tevi iznīcināt; raugoties no personīgā redzes viedokļa, arī es to nevēlos. Kā par nelaimi, tu pārāk gribi sadarboties ar Dara rasi.

— Kā? Kāpēc tas runātu par mani ļaunu?

— Kamēr tu biji šeit gūsteknis, es tevi daudz izjautāju ne tikai par tevi pašu, bet arī par tavām zināšanām tehnikā. Tu uz visiem jautājumiem atbildēji patiesi un, cik varu spriest, godīgi. Es neesmu elektriķis, tomēr zinu pietiekami daudz, lai varētu izsekot visu, ko stāstīji.

— Kādi tev būtu iebildumu pret to?

— Ja tu visu stāsti man, turklāt tev nav iemesla man uzticēties, tad droši vien to pašu izstāstīsi ari Dara Langa Ana ciltij. Man nav iebildumu pret viņu pašreizējo civilizācijas līmeni, tomēr ir pamatoti iemesli, kāpēc mēs nevēlamies, ka viņu tehnoloģija sasniegtu tādu līmeni kā tavā civilizācijā.

— Kā tu zini, kāds ir mūsu tehnoloģijas līmenis?

— Ar to vien, ka atrodies šeit, tu pats esi man to darījis zināmu.

— Kādi tev iebildumi, ka viņi apgūst mūsu tehnoloģiju, ja arī tu pats to mācies?

— Mēs principā nevēlamies, lai viņi atstātu šo planētu. Mums viņi ir nepieciešami šeit.

Sai brīdī Krūgeram radās stipras aizdomas, un, lai tās pārbaudītu, viņš jautāja:

— Un kā ar taviem cieminiekiem? Vai tev ir iebildumi arī pret to, ka viņi mācītos?

— Turklāt ļoti lieli. Viņus vieglāk kontrolēt, kamēr viņi ir tādi kā tagad.

— Kā tu uzdrīksties man to teikt, Daram Langam Anam dzirdot?

— Viņa skolotāji jau to zina. Viņi negribēja man palīdzēt tikt no tevis vaļā, bet es spēju viņus piespiest. Kad viņu mēģinājumi neizdevās, es viņiem pavēlēju sūtīt tevi atpakaļ, lai pārliecinātu, ja tas būtu iespējams, vai lai iznīcinātu, ja nebūsi pārliecināms.

Nopratis, ka viņa aizdomas bijušas pareizas, Krūgers, salīcis uz priekšu, runāja ar vēl nekad mūžā neizjustu niknumu:

— Skaidrs. Tu nepiederi Dara un ciemata iedzīvotāju rasei. Tu pēc savas gribas piespied cieminiekus strādāt ikdienas darbus un pārējos norīko sarežģītākiem pasākumiem. Es nezinu, vai šī planēta ir tavas vai Dara rases dzimtene, bet skaidri saprotu, kāpēc tu tagad nevēlies, lai viņi pamestu planētu. Tad jums pašiem vajadzētu strādāt! Vai tā nav?

Pēdējos teikumus runājot, Krūgers bija jau tā pārskaities, ka bija jābrīnās, kā neredzamā būtne vēl spēj viņu saprast, bet saprasts viņš tika.

— Daļēji tev ir taisnība, — Skolotājs rāmi atteica.

— Daļēji! Man ir taisnība no viena gala līdz otram! Lien laukā, lai varu tevi apskatīt!

— Baidos, ka pašlaik tas nav iespējams.

— Kāpēc ne? Vai tev bail, ka es tevi samīšu?

— Ne gluži. Tomēr mūsu sastapšanās vienā vidē patiešām beigtos ar to, ka viens no mums mirtu. Es nespēju dzīvot tādos apstākļos kā tu un esmu puslīdz drošs, ka tu aizietu bojā manā vidē. Vismaz Dars Langs Āns noteikti to neizturētu.

— Tātad šī planēta ir viņa, nevis tava dzimtene! Jūs ieradāties un iekarojāt to!

— Es nezinu pietiekami daudz par pagātni, lai atspēkotu tavu apgalvojumu, bet man ir iemesls to apšaubīt.

— Viss jau tāpat ir pietiekami skaidrs.

— Tu, pamatojoties uz ļoti nepilnīgiem datiem, izdari ārkārtīgi kategoriskus secinājumus. Vai esi ar mieru apsolīt, ka bez mūsu piekrišanas neiepazīstināsi Dara Langa Ana rasi ne ar kādām zināšanām, kuru atklāšanai mēs nepiekrītam? …

— Nē!

— Ļauj man pateikt visu — līdz tam laikam, kamēr tu būsi uzzinājis pietiekami daudz, lai tev rastos objektīvs priekšstats par mums.

— Kas izlems, vai mans priekšstats ir objektīvs vai nav?

— Es būšu ar mieru atbrīvot tevi no šā solījuma, tiklīdz tu to pieprasīsi, bet tad tev skaidri jāapzinās, ka varu uzskatīt par nepieciešamu atbrīvoties no tevis.

— Kāpēc tu domā, ka es turēšos pie šādi izspiesta solījuma?

— Es neieteiktu tev darīt vai runāt kaut ko, kas varētu likt man apšaubīt tevis doto vārdu. Esmu pārliecināts — tu saproti, kāpēc.

— Kas notiks ar Daru?

— Kā jau teicu, kamēr viņš dzīvos, viņš var runāt,

ko grib. Viņam nav tādu zināšanu, pret kurām man būtu iebildumi. Tās viņš savai rasei var stāstīt.

— Viņš dzirdēja mūsu sarunu par elektrību.

— Es to atceros.

— Labi, es neizpaudīšu neko, iepriekš tevi godīgi nebrīdinājis, tomēr lieku tev pie sirds — mani pārliecināt tev nāksies ļoti grūti.

No skaļruņa atskanēja kaut kas atvieglojuma nopūtai līdzīgs.

— Tas man patīk daudz labāk. Tici vai netici, es labprāt būtu ar tevi tādās pašās attiecībās, kādas, Šķiet, tev nodibinājušās ar Daru Langu Anu.

— Lai pēc inscenētajiem negadījumiem tu varētu to pierādīt, nepieciešami darbi — un arī uzticēšanās.

— Pēc taviem vārdiem spriežot, jādomā, ka varbūt tu piederi rasei, kas nekad nekļūdās. Manējā tāda nav. Tomēr labāk centīšos tev visu paskaidrot. Pirmkārt, tava ideja, ka mēs nostrādinām Dara Langa Ana rasi, ir pavisam aplama. To izdarīt mums būtu praktiski neiespējami, jo mēs nevaram dzīvot tādos pašos apstākļos kā viņi. Ar

viņu nāvi, kas tagad pienāks pēc pāris gadiem, sāksies periods, kad mēs spējam normāli dzīvot uz šīs planētas.

— Tu gribi teikt, ka jūs dzīvojat tai laikā, kad viņi miruši, un …

— Un vairums no mums mirst, pirms sākas viņu dzīve. Tas ir pareizi.

— Tātad pilsētu starp vulkāniem esat uzcēluši jūs!

— Tā ir. Un, kamēr lielākā daļa mūsējo ir miruši, kāds paliek to pieskatīt, un es esmu viens no viņiem.

— Tad tāpēc ēkā bija elektrība.

— Kad? Nupat?

— Jā, kad mēs pirms nākšanas uz šejieni bijām pilsētā.

No skaļruņa atskanēja tāda buldurēšana, kuru cilvēka balss saites neparko nevarētu atdarināt, pēc tam sekoja īss klusuma brīdis. Tad neredzamais radījums atkal sāka runāt:

— Pateicos tev. Man nesen vajadzēja ieslēgt strāvu, lai savestu kārtībā tvaika vārstu — šķiet, par to man jāpateicas tev —, un es aizmirsu to atkal izslēgt. Jā, baidos, ka mana jaunība jau sen aiz kalniem.

— Tu domā to ierīci krāterī aiz pilsētas… To iedarbināji tu?

— Sākumā ne — tā ir automātiska. Ierīce saņem tvaiku no apakšzemes karstuma avota, no kura tas plūst arī uz geizeriem. Siltuma krājumi faktiski ir neizsmeļami, bet ūdens gan ne. Man vajadzēja aizvērt vārstu ar rokām, jo tvaika zudums apdraudēja lielāko daļu mūsu mašīnu. Vai manas aizdomas, ka tu biji šo nepatikšanu cēlonis, ir pareizas?

— Laikam gan.

Stāstot par šo notikumu, Krūgers juta, ka atgūst humora sajūtu.

— Saprotu, — teica Skolotājs, kad Nilss bija beidzis savu stāstu. — Ceru, ka pirms aizlidošanas uz ledus cepuri tu atradīsi laiku novākt akmeņus. Es varētu likt to izdarīt savējiem, bet dažu iemeslu dēļ es negribu, ka viņi pagaidām ierodas šeit.

— Labprāt, ja vien ar roku darbināmais vārsts pa to laiku paliek izslēgts, — Krūgers atbildēja.

— Šķiet, ka mēs sākam viens otram uzticēties, — sekoja atbilde. — Tomēr atgriezīsimies pie mūsu sarunas temata. Kā jau teicu, mēs esam citādi nekā tavi draugi; mes dzīvojam citādos apstākļos, lietojam citādus darbarīkus, mūsu ēkas ir citādas, mēs ēdam citu barību. īsi sakot — mēs ar viņiem nesacenšamies; tikpat labi mēs varētu dzīvot uz pavisam citas planētas.

— Kādi tad jums ir iebildumi pret to, ka viņi dzīvotu uz citas planētas, vai vismaz pret to, ka viņi būtu spējīgi to darīt?

— Tāpēc, ka tas ir tikpat daudz viņu, kā arī mūsu interesēs; to tev varētu pateikt arī jebkurš viņu skolotājs. Un kāda garantija, ka viņi, pametuši šo planētu, atradīs citu līdzīgu?

— Es nezinu; bet tādām planētām vajadzētu būt ne vienai vien. Galaktikā ir milzum daudz planētu.

— Tomēr ļoti nedaudzas vai varbūt pat nevienas, kas viņus nogalinātu īstajā laikā. Es noprotu, ka tu nezini, kad mirsi, tev tas patīk un tu esi apmierināts. Vai kādreiz esi mēģinājis noskaidrot, kā tādos apstākļos justos tavs draugs Dars?

Krūgers klusēja; viņš jau bija sapratis, ka Dars gandrīz vai nožēlo cilvēku, kuram jādzīvo pastāvīgā neziņā. Tad viņš atcerējās vienu no savām daudzajām iemīļotajām teorijām.

— Dars visu mūžu ir pieradināts pie domas, ka miršana noteiktā laikā ir dabīga un nenovēršama, bet man šķiet, tas ir atkarīgs tikai no audzināšanas — daži viņa ciltsbrāļi ir gluži laimīgi par izredzēm dzīvot ilgāk.

— Ledus Cietoksnī tev to neteica.

Krūgers šo atbildi izskaidroja pēc sava prāta — ka viņa teorija atzīta par pareizu.

— Viņiem tas nemaz nebija jāsaka; es neesmu akls. Visa Dara Langa Ana rase, pat tavējie šeit — visi ir viena lieluma un viena vecuma. Viņu skolotāji arī ir viena lieluma, tikai daudz garāki nekā Dars. Nemaz nevajag būt ģēnijam, lai saprastu: vai nu šie ļaudis aug visu mūžu, vai arī miršanas laikā, par kuru tu runā, viņi vēl nav pilnīgi pieauguši. Daži dzīvo ilgāk par noteikto laiku un turpina augt. Un tie ir skolotāji.

— Galvenajos vilcienos tev ir pilnīgi taisnība, bet, man šķiet, piezīme par skolotāju attieksmi pret viņu garāko mūžu ir tukšs minējums. Vai tu aprunājies Ledus Cietoksnī ar kādu no tiem, kuri būs skolotāji nākamās dzīves laikā?

— Ko tu ar to gribi teikt? Es runāju ar daudziem viņu skolotājiem.

— Bet tu taču nedomā, ka tagadējā skolotāju grupa pārdzīvos šo miršanas reizi? Tam, ka viņi visi ir lieli, kā tu pats teici, vajadzēja tev to pierādīt. Nākamie skolotāji būs ar Daru Langu Ānu reizē dzimušie.

— Bet kā tos izvēlējās? Kāpēc Dars nevarēja viņiem pievienoties?

— Viņš varēja, tikai es neesmu pārliecināts, vai viņš gribēja. Ledus Cietoksnis ir vienīgā vieta uz Abiormenas, kur viņa rase spēj dzīvot laikā, kamēr planēta ir mūsu rokās. Tur nevar patverties visi, tāpēc nepieciešama kaut kāda izlase. Tā kā skolotāji ilgi jāapmāca, viņus izvēlas agri.

— Tu apgalvo, ka izvēlētie nav sevišķi laimīgi. Man grūti tam noticēt.

— Izvēlētais skolotāja pienākumu uzņemas tikai aiz apziņguma. Dzīve ilgāk par dabas nolikto laiku prasa upurus. Tu redzēji, ka skolotāji Ledus Cietoksnī kustas lēni, ja vispār kustas. Tu neredzēji viņus visus; šai laikā trīs no katriem četriem faktiski ir jau kropji. Viņu ķermeņa apmēri pieaug, bet spēki ne. Locītavas kļūst stīvas, rodas

gremošanas traucējumi. Attīstās dažādas fiziskas kaites, kas dzīvi no izpriecas pārvērš par nastu. Viņi samierinās ar savu likteni, jo citādi katrai nākamajai paaudzei viss būtu jāsāk no paša sākuma un šis planētas iedzīvotāji uz laiku laikiem paliktu tikai mežonīgi dzīvnieki.

— Vai tāpat notiek ar tavas rases skolotājiem?

— Jā. Tomēr man pienākumi nebeigsies tik drīz kā skolotājiem ledus cepurē; man jāiztur vēl manas rases nākamais dzīves periods vai vismaz lielākā daļa no tā. Pagaidām dzīve man vēl nav kļuvusi pārāk grūta.

— Bet kāda tad īsti ir atšķirība starp jūsu rasēm? Un kas tie par apstākļiem, kuru maiņa nogalina vienus un dod iespēju dzīvot otriem? Vai šīs pārgrozības iespaido arī pārējās dzīvības formas uz planētas?

— Uz pirmo jautājumu ir grūti atbildēt, ja vien mēs neatrodam kādu iespēju, kā tu varētu mani apskatīt, bet es tādas neredzu. Lai mēs abi paliktu dzīvi, manai videi jābūt izolētai no tavējās, un es nezinu piemērotu barjeru, kurai cauri mēs redzētu viens otru.

Krūgers gribēja likt priekšā stiklu vai kvarcu, bet konstatēja, ka nezina ne vienas, ne otras vielas nosaukumu. Iekāms viņš paspēja izdomāt frāzes, ar kurām aprakstīt šos materiālus, balss turpināja:

— Apstākļi mainās diezgan būtiski, bet vissvarīgākais faktors ir temperatūra. Tai strauji paaugstinoties (šie vārdi lika Krūgeram klusi iesvilpties), mainās gaisa sastāvs.

— Vai tu elpo gaisu vai ūdeni, vai abus? — jauneklis vaicāja. — Jūsu pilsēta iesniedzas okeānā.

— Tikai pašreiz. Mūsu dzives laikā okeāni gandrīz pilnīgi izzūd. Mēs domājam, ka tie tvaika veidā pārvietojas uz nevienas saules neapspīdēto Abiormenas daļu, lai nogulsnētos tur šķidrā vai kristāliskā veidā. Mēs diezgan saprotamu iemeslu dēļ šos rajonus neesam varējuši izpētīt, taču ziņas par apstākļiem Ledus Cietoksnī šo teoriju apstiprina.

— Bet Arēna gandrīz visu laiku apspīd Ledus Cietoksni.

— Tieši pašlaik jā; manis pieminētais rajons atrodas ceturtdaļekvatora attālumā no Cietokšņa.

— Es sāku izprast situāciju, — Krūgers teica. — Es jau visu laiku domāju, ka Abiormena riņķo apkārt Tīrai pa stipri izstieptu orbītu; ja tiešām ir tā, kā tu saki, tad Tīras orbīta ap Arēnu ir apmēram tāda pati.

— Tā mēs esam secinājuši, kaut gan orbītas precīzie izmēri un forma nav skaidri zināmi. Mēs neesam varējuši izgudrot vajadzīgās mērierīces nepieciešamo lielumu noteikšanai. Tomēr mēs esam pārliecināti, ka abas saules ir daudz lielākas nekā Abiormena un atrodas ļoti tālu no tās, tāpēc liekas saprātīgi pieņemt, ka riņķo Abiormena, nevis saules.

— Es laikam apjaušu, kam jānotiek šai pasaulē, un man šķiet, ka mans pēdējais jautājums bijis lieks. Ja temperatūra mainās tā, kā tu

saki, tā noteikti iespaido visas dzīvības formas uz planētas. ES jau brīnījos, kāpēc gan vairums vienai sugai piederošo augu un dzīvnieku ir vienāda lieluma; tagad tas kļūst skaidrs. Lielākā daļa no viņiem droši vien beidz augt apmēram vienā laikā.

— Cik noprotu, tad tavā pasaulē tā nav.

Sī frāze bija pa pusei jautājums. Krūgers labu laiku aprakstīja gadalaiku maiņu uz Zemes un dažādu dzīvības formu piemērošanos šai maiņai.

— Tad jau šķiet, — Skolotājs pie šīs informācijas piebilda, — ka lielākā daļa jūsu radījumu visu gadu turpina vairāk vai mazāk normālu dzīvi vai arī sev nepiemēroto gadalaiku noguļ. Sai pasaulē pirmais variants ir neiespējams, vismaz mums, un man grūti iedomāties, ka kāds radījums varētu pārdzīvot Abiormenas klimata galējības. Otrs variants man šķiet ārkārtīgi neracionāls — ja kāda dzīvības forma nespēj pārciest attiecīgā gadalaika apstākļus, kāpēc tās vietu šai periodā nevarētu ieņemt cita?

— Tas izklausās saprātīgi, — Krūgers atzina.

— Kādi tad tev iebildumi pret to, ka mana rase dala Abiormenu ar Dara Langa Ana rasi?

— Nekādi. Mani tikai uztrauc jūsu izturēšanās pret viņiem. Aizliedzot man stāstīt viņiem pietiekami daudz par fiziku, jūs neļaujat viņiem atbrīvoties no jūsu kundzības. Tev droši vien nebūtu nekādu iebildumu pret to, ka es visu iespējamo informāciju nodotu jums.

— Ja man personīgi, tad ne. Ja manai rasei — tad man ir tieši tādi paši iebildumi kā pret zināšanu nodošanu Dara Langa Ana rasei.

— Tu gribi teikt, ka nevēlies, lai tava paša rase, uzzinājusi no manis, kā būvē kosmosa kuģus, to darītu?

— Tieši tā.

— Tas taču ir bezjēdzīgi. Kādi tev varētu būt iebildumi, ja daži tavējie gribētu aizlidot no planētas un atstāt Dara rasi vienu?

— Es tev jau pirmīt teicu, ka Dara rase mums ir nepieciešama, kaut arī tev labpatika pārprast manus vārdus. Vēl vairāk, viņiem mēs esam tikpat nepieciešami, un, ja Dars Langs Ans pats to nezina, tad vismaz viņa skolotāji to zina.

— Tad kāpēc jūs izturaties pret viņiem nevis kā pret draugiem, bet gan kā pret zemākiem radījumiem?

— Viņi ir draugi. Sevišķi pieķēries es esmu Daram Langam Anam; tas ir viens no iemesliem, kāpēc pret ievi izturējās tik labi, kad tu biji šeit pirmo reizi, un kāpēc es aizsūtīju projām ciemata iedzīvotājus, lai izvairītos no vardarbības, tev šoreiz ierodoties.

— Ja Dars tev ir tik mīļš — kaut arī, cik es noprotu, tu viņu nekad mūžā nebiji redzējis —, kāpēc tu paturēji viņa grāmatas? Par tām viņš raizējas daudz vairāk nekā par visu citu pēc mūsu iepazīšanās notikušo.

— Baidos, ka tas bija tika? izmēģinājuma dēļ, jo es gribēju uzzināt pēc iespējas vairāk par tevi. Man ļoti žēl, ka sagādāju ciešanas Daram, bet esmu laimīgs, uzzinājis, ka tu spēj just draudzību un līdzjūtību. Viņa grāmatas būs noliktas uz lūkas tai vietā, kur mēs mēdzām sarunāties, tiklīdz es pēc šīs sarunas beigām paspēšu tās tur nogādāt.

— Kā ar manu uguns iegūšanas rīku?

— Vai tu patiešām gribi to atpakaļ? Es to izjaucu un neesmu pārliecināts, ka varēšu atkal salikt. Kondensators (viņš pārtrauca stāstījumu, lai izskaidrotu šo vārdu), protams, bija mums labi pazīstams, bet tā daļa, kas pārvērš saules siltumu elektrībā, gan ne. Ja tu vari bez tā iztikt, mūsu zinātniekus — kad mums tādi atkal būs — tas ļoti interesētu.

— Manuprāt, tu negribēji, lai tavi ļaudis iemācās pārāk daudz.

— Negribu, tomēr stipri šaubos, vai tieši šī ierīce spēs kādu no viņiem aizvest projām no planētas. Es spriežu, ka tas mūsu vajadzībām ir mazāk piemērots nekā jau esošie ģeneratori, kuros tiek izmantota Abiormenas vulkānu siltuma enerģija.

— Tātad jūs dzīvojat pazemē pie vulkāniem, kur jums ir pietiekami karsts? Spriežot pēc šajā kontinentā redzētā, laikam diezgan daudzi jūsējie pārdzīvo auksto periodu.

— Kā tu saki, es esmu pazemē, bet te nav daudz mūsējo. Sajā rajonā mēs esam tikai četri; tāds pats skaits dzīvo citās mūsu pilsētās.

— Bet jums droši vien ir vairāk telpas dzīvei jums nepiemērotajā sezonā nekā otrai rasei. Viņu skolotāji ir saspiesti zem ledus cepures …

— Kas savā šaurākajā vietā ir daudzus simtus jūdžu plata. Būtu iespējams izrakt alas un varbūt uzkrāt pietiekami daudz pārtikas ja ne visiem, tad vairumam viņu rases.

— Toties pussala ar vulkāniem stiepjas — es pat nezinu, cik simtu jūdžu no vietas, kur tiku pamests un sāku savu ceļojumu. īsi sakot, šķiet, ka nebūtu nekāda iemesla abām rasēm nenodzīvot mūžu līdz galam. Kas manā domā ir aplams?

— Visā mūsu sarunas gaitā es devu tev mājienus, kas tajā ir nepareizs. Es tev teicu, ka abas rases nepieciešamas viena otrai; šķiet, tu nospriedi, ka iemesls tam ir tikai mūsu laiskums. Es pieminēju, ka citas planētas nebūtu piemērotas, jo tās nenogalinātu mūs īstajā laikā, bet tu laikam gan iedomājies, ka tā ir tikai māņticība. Es tev saku, ka es personīgi.

Joti interesējos par Dara Langa Ana labklājību, bet, kā redzams, tu gluži vienkārši netici man. Tu pats atzini, ka nav tehniski neiespējami vai pat tikai pārāk grūti mums palikt dzīviem visu laiku, ja vien mēs to gribētu. Tu nevis apkopo šīs ziņas, bet aplūko katru no tām atsevišķi kā kādu aplamību. Atzīstos, kopš paša mūsu sarunas

sākuma es centos iegūt zināmu priekšstatu par cilvēku inteliģenci, bet katrā ziņā tavējā neliecina, ka tā būtu uz augsta līmeņa. Vai tu tiešām šai faktu kopai nespēj atrast vienojošu izskaidrojumu?

Krūgers saraina pieri, un pāris minūtes abi klusēja, tad ierunājās Dars Langs Ans:

— Skolotāj, ja tu pārbaudi inteliģenci, tad pareizāk būtu salīdzināt Nilsa inteliģenci ar manējo. Esmu visu mūžu nodzīvojis uz Abiormenas un tomēr nesaprotu, uz ko tu centies aplinkus norādīt.

— Tev traucē audzināšana.

— Tad jādomā, ka man ari, — mazliet aizvainots atcirta Krūgers. — Kāpēc gan lai es spētu uzminēt tavu mīklu, ja Dars to nespēj?

— Nu, labi, negribu tevi kaitināt. Izskaidrot es laikam vislabāk varēšu, ja tu man pateiksi dažus savas valodas vārdus. Kā noprotu, tad tavas rases indivīdi tieši reproducē jaunus indivīdus? Kā tie tiek saukti?

— Bērns — dēls vai meita atkarībā no …

— Pietiks ar kopējo terminu. Vai ir kāds vārds, kas apzīmē viena un tā paša indivīda reproducētu divu bērnu radniecību?

— Brālis vai māsa atkarībā …

— Labi, es pieņemu, ka var lietot vai nu vienu, vai otru vārdu. Man nav bērnu, jo es esmu vēl dzīvs, bet Dars Langs Ans ir mana brāļa bērns.

Šoreiz iestājās daudz ilgāks klusums, kamēr Krūgers gabaliņu pa gabaliņam salika kopā šīs āķīgās miklas detaļas, un viņa attieksme no tīras neticības, pamazām iegūstot aizvien vairāk ticamības, pārvērtās pilnīgā izpratnē.

— Tu vinnēji, tēvocīt, — viņš beidzot mulsi izdvesa. — Tomēr es vēl aizvien nesaprotu …

Krūgeru pārtrauca — bet ne jau Skolotājs.

— Man arī laikam būs jāsauc pēc tēvoča!

Šie lēni stieptie vārdi tika pateikti angliski, bet tādu balsi Krūgers neatcerējās ne reizi dzirdējis.

— Es pieļauju, — balss turpināja, — ka nesakarīgajos radio trokšņos šad tad varētu gadīties kāda skaņa, kas izklausās kā vecās, labās angļu valodas vārds, un esmu itin priecīgs par šādu nejaušību. Tomēr, ja vārdi «bērns», «dēls», «meita», «brālis», «māsa» un «tēvocis» pēc kārtas dzirdami trīsdesmit sekunžu laikā, tad visa prātošana par nejaušībām jātriec pie joda! Mister Nils Krūger, ja jūs pēdējās pāris nedēļās esat aktīvi piedalījies sarunās, kuras mēs te ierakstām, tad ceru, ka jums ir laba izruna. Citādi dažs labs man pazīstams filologs patiešām būs ļoti, ļoti nikns!

XI
ASTRONOMIJA; DIPLOMĀTIJA

Vairums cilvēku turpina cerēt vēl ilgi pēc tam, kad zudis jebkāds loģisks pamats to darīt. Cilvēks, kas dodas cīņā pretī drošai nāvei, lidotājs, kurš nepamet (logošu lidmašīnu un nejauj tai nokrist pilsētā, uz nāvi notiesāts noziedznieks savā kamerā — tikai nedaudzi no viņiem zaudē cerību, kamēr vēl elpo. Art Nilss Krūgers nebija pilnīgi zaudējis cerību atkrl ieraudzīt Zemi. Tomēr viņš nebija gaidījis glābējus. Viņam bija dažas ne visai skaidras, paša par neloģiskām atzītas idejas, kā, apvienojot abiormeniešu tehnoloģiju un savas zināšanas, varbūt izdotos uzbūvēt kādu kosmosa lidaparātu, kas spētu pārvarēi piecsimt gaismas gadu lielo attālumu līdz Saules sistēmai. Pat tad, kad viņš bija ieguvis diezgan skaidru priekšstatu par Dara Langa Āna rases ierobežotajam tehniskajām zināšanām, šī doma pilnīgi ncizgaisa; tomēr, lai kāds aplamis arī viņš šai ziņā būtu, viņš ne mirkli nebija iedomājies, ka viņa mūžā cits kosmosa kuģis no Zemes varētu tuvoties Sietiņa zvaigznājam. Zemiešiem jau tāpat bija pārāk daudz uzdevumu.

Tāpēc nepārprotami cilvēkam piederošas balss iejaukšanās viņa sarunā ar radījumu, kas ir tik neticami atšķirīgs no cilvēka, Krūgeru satrieca tā kā vēl nekas viņa mūžā. Pāris mirkļu viņš nespēja izdvest ne skaņas. No skaļruņa atskanēja vairāki jautājumi, un, kad par atbildi tika saņemti tikai Dara Langa Āna visai neveiklie vingrinājumi angļu valodā, kosmosa kuģī izcēlās vismaz tikpat liels satraukums kā būdā.

— Tas nevar būt Krūgers — viņš tā nerunātu, viņš noteikti ir miris.

— Bet kā iedzimtie iemācījušies angļu valodu?

— Mans gadu vecais sīkais angliski runā sakarīgāk nekā šitais!

— Krūger, vai tas esat jūs, vai ari filologi ir jukuši?

— Es … es tiešām esmu šeit, bet tas nevar būt… Kas tas ir par kuģi? Un kā jūs uztvērāt mūsu sarunu? Un ko jūs darāt Sietiņā?

— Tas ir tas pats jūsu kuģis «Alphard». Runā Donabeds. Jūsu radio nu gan ir gaužām nožēlojams: es vēl aizvien nespēju ticēt, ka tā ir jūsu balss. Mēs te esam jau pāris nedēļu un uztveram un ierakstām visus radio trokšņus, kurus vien atklājam, cerēdami pirms nosēšanās mazliet iemācīties viņu valodu. Priecājos, ka esat bijis pietiekaTni saprātīgs, lai negaidītu mūs atpakaļ; šķiet, šai sistēmai piemīt kaut kas tāds, kas astronomus vai trakus padara, un tāpēc tie atbrauca paši apskatīties. Vai tas radio ir iedzimto ražojums, vai arī to sameistarojāt jūs?

— Pilnīgs pašmāju ražojums. — Krūgers bija atguvies, kaut arī

ceļgali viņam vēl aizvien trīcēja. — Vienu acumirkli, mums te ir klausītājs, kas neprot ne vārda angliski.

Krūgers abiormeniešu valodā izskaidroja Daram un Skolotājam, kas noticis.

— Vai pa nosēšanās laiku jūs, lūdzu, nepaskaidrotu man, kas šeit ir tik dīvains no astronomu viedokļa?

— Es gan neesmu astrofiziķis, bet pastāstīšu, kā es izprotu situāciju, — Donabeds atbildēja. — Jūs zināt elementārus faktus par zvaigžņu enerģijas avotiem un to, ka galvenās secības zvaigznes, tādas kā Saule un šis sarkanais punduris, spētu turpināt enerģijas izstarošanu pašreizējā daudzumā vēl biljoniem gadu. Tomēr kosmosā ir ne mazums daudz spožāku zvaigžņu par Sauli, dažreiz pat desmitiem tūkstoš reižu spožāku. Tādas saules izlieto savu ūdeņradi tik strauji, ka nespēj pastāvēt ilgāk par pāris miljoniem vai, lielākais, pāris desmitiem miljonu gadu. Alkione, tāpat kā dažas citas Sietiņa zvaigznes, ir tieši šāda saule.

Tiktāl viss ir skaidrs. Sietiņa zvaigznājā ir daudz difūzo miglāju, un, jādomā, tie vēl joprojām kondensējas un izveido aizvien jaunas zvaigznes, kas pievienojas simtiem jau tagad šai grupā esošo zvaigžņu; bet te sākas mūsu nepatikšanas. Zinātnieki izstrādājuši diezgan precīzu šo kondensējošos mākoņu modeli. Var paredzēt, ka zināmos apstākļos, kustības daudzuma momentam pieaugot līdz noteiktai vērtībai, izveidosies vairākas zvaigznes, kas riņķos cita ap citu, — parastās dubultzvaigznes vai vairākkārtīgās zvaigznes. Mazāka kustības daudzuma momenta gadījumā lielākā daļa masas tiks izmantota tikai vienai zvaigznei un no atliekām izveidosies planētu sistēma. Tikpat labi — tas gan ir mazliet pārsteidzoši, bet nebūt ne neiespējami — var izveidoties arī dubult-, zvaigznes vai daudzkārtīgas zvaigznes ar planētām; tomēr planētas atklāšana pie tādas zvaigznes kā Alkione ir tik pārsteidzoša, ka pārspēj jebkuru fantāziju. Tās starojums ir desmitiem tūkstošu reižu intensīvāks neka Saules starojums, un ar tā spiedienu pietiktu, lai no Alkioncs apkārtnes aizslaucītu visas cietas daļiņas, kurām varētu rasties vēlēšanās izveidot planētu. Visu var aprēķināt ar skaitļotāju un pārbaudīt eksperimentāli, un pret to ir grūti kaut ko iebilst. Sā iemesla dēļ zvaigžņu ķīķerētāji pārāk neuztraucās, atklājuši mūsu ziņojumos, ka Alkionei ir pavadonis —.sarkana pundurzvaigzne; bet, uzzinājuši, ka ap pavadoni riņķo vēl arī planēta, viņi kļuv gluži kā apsēsti. Mums bija īsta noņemšanās, kamēr iestāstījām dažiem no viņiem, ka neesam pieļāvuši nekādu kļūdu; mums pat nācās ierīvēt viņiem degunā, ka, galu galā, esam taču patiešām nosēdušies mz planētas.,

— Un man jāsaka, ka to mēs izdarījām gan, — : Krūgers nomurmināja.

— Kas lai to zinātu labāk par jums! Starp citu, ja tas jūs interesē,

planētas nosaukums tagad ir «Krūgers».

— Manuprāt, pēc tradīcijas tās nosaukums ir un paliek Abiormena, — jauneklis atbildēja. — Bet, lūdzu, turpiniet!

— Nekā daudz vairs nav, ko stāstīt. Astronomi vai no ādas sprāga laukā, ka jāatsakās no viņu lolotajam teorijām, un pa ceļam uz šejieni visu laiku pārcilāja dažādas iespējas, kā Alkione varētu būt sagūstījusi sarkano punduri, kad tam jau bijusi sava plar. la vai planētas, un tā joprojām. Vēl ir milzums darāmā, un jūs varēsit krietni daudz palīdzēt. Rādās, ka jūs tīri ciešami esat ielauzījies šejieniešu valodā un varēsit mums ietaupīt laiku, darbodamies par tulku.

— Jā, zināmā mērā; ar vienu no viņiem mēs gan agrāk vai vēlāk sastrīdamies katrā sarunā. Varbūt pat tagad, man pašam nezinot, tas jau noticis, jo neesmu nemaz redzējis to zelli, ar kuru runājos pa radio.

— Kā tad tā? Neesat redzējis?

— Nē, un man nav ne jausmas, kāds viņš izskatās. Klau, major, ja jūs te nosēdīsities un izpestīsit mani no šīs pirts, es varēšu daudz sakarīgāk visu p skaidrot, un, ticiet man, skaidrot vajadzēs varen daudz.

— Mēs esam jau ceļā. Vai jūs kuģī ieradīsities viens pats?

Krūgers īsi izskaidroja Daram jautājumu un prasīja, vai viņš negribētu doties līdzi. Iedzimtais brīdi šaubījās, bet tad atskārta, ka uz kuģa, bez šaubām, būs jauna viela grāmatai, un bija ar mieru pavadīt draugu.

— Dars Langs Ans nāks man līdzi, — Krūgers ziņoja Donabedam.

— Vai viņam būs nepieciešami īpaši apstākļi?

— Lsmu vērojis, cik omulīgi viņš jūtas uz ledāja, un ar planieri viņš ir nolidojis veselas divas dienas bez dzeršanas, tā ka man šķiet, temperatūra un gaisa mitrums viņam raizes nesagādās. Nezinu, kā būs ar gaisa spiedienu; kā jau jūs teicāt, šeit tas ir augstāks.

— Cik augstu viņš lido ar planieri?

— Es nezinu. Viņa lidaparātā nav mērinstrumentu kā mūsējos.

— Vai viņš kādreiz paceļas virs parastajiem gubmākoņiem?

— Jā. Es lidoju kopā ar viņu. Garos pārlidojumos viņš vienmēr paceļas iespējami augstu.

— Labi. Es domāju, ka Zemes atmosfēra viņam nekaitēs. Tomēr, ja varat, labāk izskaidrojiet viņam, kāds ir risks, un lai tad viņš pats izlemj.

Krūgers nekad nebija īsti pārliecināts, vai Dars viņu pilnīgi sapratis, tomēr, lai kā tas arī būtu, draugs stāvēja blakus viņam, kad «Alphard» palīgkuģis nosēdās klajumā starp geizeriem. Skolotājam bija paziņots, kas notiks, un jauneklis apsolījā atjaunot ar viņu sakarus pa kuģa radio, cik ātri vien būs iespējams. Skolotājam virfa slēptuvē nebija nekādu iebildumu, kaut gan viņš droši vien saprata, ka Krūgers

kļūs viņam nepieejams.

Atceļš uz «Alphard», kas riņķoja drošā attālumā ārpus Abiormenas atmosfēras, visiem, izņemot Daru Langu Anu, šķita gluži neinteresants. Lidojuma laikā Dars ne reizi neko nejautāja, toties visu uz palīgkuģa redzamo gluži vai aprija ar acīm. Vienu viņa izturēšanās savdabību pamanīja lielākā daļa komandas. Parasti jebkuru vairāk, vai mazāk primitīvu radījumu, kurš pacelts no savas planētas, interesē galvenokārt tas, kāda izskatās viņa pasaule no kosmosa. Turpretī Dars gandrīz nedalītu uzmanību bija pievērsis palīgkuģa uzbūvei un vadībai. Vienu vienīgu reizi viņš nolūkojās lejup ilgāk par acumirkli — kad tika sasniegts pirmais kosmiskais ātrums un iestājās bezsvara stāvoklis. Tad Dars raudzījās uz savas planētas virsmu gandrīz minūti, bet pēc tam uztvēra šo parādību ka kaut ko pilnīgi dabisku, ār to pamatīgi pārsteigdams vērotājus. Acīmredzot viņš bija spējis pārliecināt sevi, ka kritiena sajūta vēl nebūt nav īsts kritiens vai arī, ja tomēr būtu, ka pilots pratīs saglābt stāvokli, iekāms tas kļūs bīstams. Sai brīdī majors Donabeds sāka just patiesu cieņu pret Daru Langu Anu; savā mūžā viņš bija redzējis pārāk daudzus izglītotus cilvēkus, kuri līdzīgos apstākļos kļūst histēriski.

Jauneklis atcerējās, ka Dars, protams, ir planierists un neskaitāmas reizes izjutis pēkšņu svara zudumu, krītot lejupnesošās gaisa strāvās vai sastingstot augšupnesošās strāvas virsotnē, tomēr šī sajūta nekad neturpinās ilgāk par pāris sekundēm. Sis puisis bija lielisks; pat Krūgeram, kas vai veselu Zemes gadu bija pavadījis, juzdams stingru pamatu zem kājām, tagad sametās mazliet nelabi.

Paredzētajā laikā viņi ieraudzīja masīvo «Alphard», un palīgkuģis, pielidojis tam klāt, pa speciālām slūžām ieslīdēja tā korpusā. Grupa izkāpa, un tūdaļ tika sasaukta apspriede.

To sarīkoja vislielākajā kuģa telpā, jo visi gribēja dzirdēt Krūgera stāstu. Ar vienprātīgu piekrišanu pirmais ziņojumu sniedza viņš, īsi pastāstot, kā izdevies izbēgt no nāves, kad tika pamests; tad Krūgers pakavējas pie savām atziņām par Abiormenas augiem, dzīvniekiem, minerāliem un iedzīvotājiem. Nilss pastāstīja gan to, ka uz planētas nav nekā līdzīga augļiem un daudzu augu stublāji ir ēdami, kaut ne sevišķi barojoši, gan arī to, kā viņam bija jāriskē, lai noskaidrotu, ka tie vismaz nav indīgi. Tālāk sekoja pārskats par to, kā viņš apņēmies pamest karsto vulkānu zonu, kurā tika atstāts, un doties ceļā uz polu, kur varbūt būtu patīkamāka uzturēšanās. Tomēr, kad Nilss bija beidzis savu stāstījumu, ikvienam klausītājam atradās pa jautājumam, un «Alphard» komandierim vajadzēja uzņemties sanāksmes vadītāja pienākumus.

— Dodoties ceļa, jums droši vien bija grūti noteikt virzienu? — jautāja viens no astronomiem.

Tas mani mazliet mulsināja gan. — Krūgers pasmaidīja. — Ja

sarkanā saule būtu tikai mainījusi savu lielumu, nebūtu tik ļauni, bet tai vietā, kur es atrados, tā kustējās kā svārsts 110 dienvidaustrumiem uz dienvidrietumiem, un pagāja krietns laiciņš, kamēr es pie tā pieradu. Ar zilo bija vieglāk — Alkione, kā pienākas, lec austrumos un noriet rietumos.

Vismaz tā notika tālāk no pola, un, kad biju nokļuvis ziemeļos, nebija pārāk grūti saprast, kāpēc tā vairs nav.

— Pareizi. Sarkanā pundura redzamā kustība ir diezgan dabīga, ja atceras, cik ekscentriska ir planētas orbīta. Kāda, pēc jūsu pieredzes, ir tās librācija? Es esmu novērojis planētu tikai viena pilna apgrieziena laikā.

— Es teiktu, ka apmēram sešdesmit grādu uz katru pusi no viduspunkta.

Astronoms apmierināts pamāja ar galvu un savus jautājumus ar to beidza. Kapteinis deva vārdu kādam no ģeologiem.

— Jūs sakāt, ka viss jūsu redzētais rajons ir vulkānisks?

— Tai kontinentā, kur jūs mani atradāt, jā. Tomēr atcerieties, ka es neapceļoju visu planētu. Garā pussala, pa kuru es devos uz ziemeļiem …

— … apmēram trīs tūkstoši jūdžu, — kāds no fotogrāfiem papildināja.

— Pateicos. Tā visā garumā bija aktīvi vulkāniska, un kontinenta zona, no kuras tā izvirzās, ir lielākoties klāta ar dažāda vecuma lavas straumēm. Ledus cepures tuvumā virsa ir kalnaina, tomēr acīmredzot nav vulkāniska.

— Labi. Ja gribam gūt priekšsatu par šīs planētas vecumu, mums pēc iespējas ātrāk jākartē stratigrāfiskā secība. Ja nemaldos, ledus zonas tuvumā jūs neredzējāt nekādas fosilijas?

— Esmu bijis tikai apmetnes tuvumā; pārējai platībai es lidoju pāri. Tomēr iespējams, ka Dars Langs Ans var jums palīdzēt.

— Vai viņš gribēs to darīt?

— Droši vien. Viņa zinātkāre ir visai ievērojama. Es jums paskaidroju, kālab viņš cenšas apgūt zināšanas, — tās tiek fiksētas grāmatās nākamajai paaudzei, viņējā ilgi vairs nedzīvos.

To sakot, Krūgers sadrūma — izredzes zaudēt Daru nomāca viņu ar katru dienu vairāk.

— Vai jūsu draugs pastāstīs mums mazliet sīkāk par šīm paaudžu mijām? — jautāja biologs. — Uz Zemes sastopami organismi ar līdzīgu attīstības ciklu, kaut gan abas to formas nav adaptējušās dzīvei tik radikāli atšķirīgās vidēs. Tomēr pašlaik mani galvenokārt nodarbina jautājums par šiem skolotājiem. Kad viņi beidzot mirst, vai tad rodas otra tipa būtnes vai arī nerodas nekas?

— To nezinu ne es, ne arī Dars Langs Āns. Jums labāk vajadzētu to paprasīt «karsto» Skolotājam, ar kuru sarunājos, kad mani

izdzirdējāt. Es pat nezinu, vai parasti rodas viens vai vairāki pēcnācēji.

— Tas ir pietiekami skaidrs. Tikai šādi reproducējolies — ja rastos viens pats pēcnācējs —, rase jau sen būtu izmirusi. Turklāt šad tad daži droši vien aiziet bojā negadījumos.

— Vienīgais, kam to varētu jautāt, ir Skolotājs. Es jūsu vārdā viņam par to apvaicāšos.

— Kālab gan skolotāji to visu slēpj no vairuma savējo? — kāds cits painteresējās.

— Tas jums jāprasa viņiem pašiem. Būdams viņu vietā, es tā rīkotos, lai nesaceltu paniku, bet, kā apgalvo šis skolotājs, iedzimtos netraucējot tas, ka viņi precīzi zinot savu nāves brīdi.

— Par to man gribētos parunāties ar jūsu draugu.

— Labi. Tikai man šķiet, ka vajadzētu sastādīt (jautājumu sarakstu.

Bezgalīgā virknē mijās jautājumi un atbildes, līdz beidzot Krūgers vairs nepūlējās slēpt žāvas. Galu galā kuģa komandieris beidza sanāksmi; bet arī tad jauneklis vēl krietnu brīdi netika pie miera. Viņš turpināja izrādīt Daram Langam Anam «Alphard» un atbildēja, cik labi vien spēdams, uz mazā drauga jautājumiem.

Beidzot viņš likās gulēt — pirmo reizi pēc ilgiem mēnešiem atkal bezsvara stāvoklī. Nilss nenoskaidroja, vai Dars spēj gulēt šādos apstākļos, bet no rīta abiormenietis izskatījās pietiekami atspirdzis, lai Krūgers nospriestu, ka draugs ir labi izgulējies. Dars atteicās nomēģināt cilvēku barību, apgalvojot, ka neesot izsalcis, bet Krūgers notiesāja tik pamatīgas brokastis, ka daži paziņas jutās spiesti viņu brīdināt. Relatīvi zemā Abiormenas augu barības vērtība uz planētas pavadītajā laikā bija viņu pamazām pieradinājusi apēst daudz lielāku barības daudzumu.

Apmierinājis izsalkumu, Nilss pieteicās pie komandiera, kas uz vietas sasauca vēl vienu sanāksmi — šoreiz tajā piedalījās tikai zinātnieki. Tika nolemts, ka lauvas tiesa Dara laika ziedojama filologiem, lai iespējami ātrāk sagatavotu vairākus tulkus. Biologiem ieteica nolaisties uz planētas ar palīgkuģi un pašiem noķert dažus dzīvniekus — viņiem lielāko daļu zināšanu nāksies iegūt sūrā darbā. Krūgers viņus uzmundrināja ar solījumu palīdzēt sarunās ar Skolotāju, kamēr Dars vadīs valodas stundas.

Toties ģeologiem tieša Dara palīdzība bija taisni nepieciešama. Protams, viņi paši varētu kartēt visu Abiormenas cietzemi un pārmeklēt piemērotākos sedlmentu atsegumu rajonus, tomēr tā patērēto laiku varētu izlietot lietderīgāk. Tāpēc Daram parādīja speciālistu meklēto iežu krāsainās fotogrāfijas, izjautājot, wai viņš nezina uz planētas vietas, kur tie būtu atrodami.

Par nelaimi, Dars pēc fotogrāfijām nepazina nevienu iezi. Izrādījuši viņam visas fotogrāfijas, ģeologi droši vien būtu atmetuši ar

roku un atgriezušies pie sākotnējā kartēšanas plāna, ja Krūgers nepamanīju, ka vienā no fotogrāfijām attēlotais iezis ir pilnīgi identisks tiem, kurus viņš bija redzējis pie geizera. Viņš pievērsa Dara uzmanību šim attēlam.

— Jūsu fotogrāfijās nav sevišķi labas, — Dars atsaucās.

Pēc divdesmit minūtēm bija noskaidrots, ka Dars Langs Āns redz gaismu ar viļņa garumu no četri tūkstoši astoņi simti līdz gandrīz astoņpadsmit tūkstošiem angstrēmu, tas ir, ne gluži tik tālu spektra violetajā daļā kā vidusmēra cilvēks, toties vairāk nekā oktāvu tālāk infrasarkanajā. Krāsainās fotogrāfijas, kurās kombinētas trīs pamatkrāsas tā, lai reproducētu cilvēka acs uztverto oriģinālu, gluži vienkārši neatainoja ne pusi no Daram saredzamā krāsu spektra, tāpēc no viņa viedokļa tās tiešām nebija labas — krāsas uz filmas šai spektra daļā neatbilda oriģinālam.

— Nav nekāds brīnums, ka es no viņa nekad neesmu dzirdējis nevienas krāsas nosaukumu, — Krūgers satriekts nomurmināja.

Problēmu atrisināja, pagatavojot melnbaltas kopijas un ļaujot Daram koncentrēties uz iežu struktūru. Tā viņš spēja identificēt vairāk nekā pusi fotogrāfiju un pateica, kur var atrast lielāko daļu paraugu. Pēc īsas ģeoloģijas stundas viņš pat ieteica lūzumu rajonus un aizas, kur atklāti noslāņojumi simtiem un tūkstošiem pēdu dzijumā; viņa zīmētās kartes bija vairāk nekā pietiekamas attiecīgo rajonu atrašanai. Petrogrāfi bija sajūsmā. Priecājās arī Dars Langs Āns un Nilss Krūgers — pēdējais gan tikai viņam vienam zināma iemesla dēļ.

Kamēr risinājās šie notikumi, jauneklis bija atjaunojis radiosakarus ar Skolotāju un pastāstījis viņam visu notiekošo. Viņš izskaidroja, kādu informāciju vēlas iegūt atbraucēji, un piedāvāja sniegt tik daudz zināšanu, cik vien šis radījums vēlētos. Par nelaimi, Skolotājs vēl aizvien uzskatīja, ka pārāk daudz zinātnes nenāktu par labu viņa rasei. Viņš negribēja atteikties no sava viedokļa, ka zināšanas ar laiku novestu pie ceļojumiem kosmosā un tie savukārt kļūtu par iemeslu abiormeniešu dzīves cikla iziršanai, jo būtu smieklīgi iedomāties, ka apstākļi uz kādas citas planētas varētu būt līdzīgi tiem, kādi ir uz Abiormenas.

— Bet jums nemaz nav jāpaliek uz citas planētas, kāpēc gluži vienkārši neaizlidot uz kādu no tām, lai nodibinātu tirdzniecības sakarus, mācītos no tās iedzīvotājiem vai arī tikai apskatītu planētu?

— Nils Krūger, es reiz jau izskaidroju, cik ļoti tevi maldina manas rases nepazīšana. Lūdzu, tici man, ja es saku — tu tāpat maldies, domādams, ka tai kaut kādā veidā palīdzētu aizceļošana no šīs planētas.

Šai punktā viņa stūrgalvība nebija salaužama, un Krūgeram bija jāpadodas.

Par savu neveiksmi viņš paziņoja kuģa komandierim Bērkam un

bija mazliet pārsteigts par virsnieka atbildi.

— Vai jums nav laimējies, ka viņš noraidīja jūsu priekšlikumu?

— Kāpēc, ser?

— Cik noprotu, jūs viņam apsolījāt faktiski jebkuras tehniskās zināšanas, par kurām viņš varētu ieinteresēties. Jāatzīstas, mēs vairs neesam tik ļoti norūpējušies par drošību kā pirms pāris paaudzēm, kad uz Zemes vēl notika kari, tomēr ari tagad uzskatām par nevēlamu pārāk nepiesardzīgi dalīties zināšanās par potenciāli iznīcinošu tehniku ar rasi, kuru vēl neesam pietiekami labi iepazinuši.

— Bet es viņus pazīstu!

— Piekritu, jūs pazīstat Daru Langu Anu. Jūs esat sastapis vēl pāris viņa rases pārstāvju, vairākus skolotājus un pa radio esat sarunājies ar Skolotāju, kas pieder pie rases, kura būtu dēvējama par papildinošo. Es atsakos ticēt, ka jūs «pazīstat» šo rasi pilnībā, un vēl aizvien apgalvoju: ja šis radījums būtu pieņēmis jūsu piedāvājumu, jūs būtu nokļuvis visai nepatīkamā situācijā.

— Bet jums taču nav iebildumu, ka Daram stāsta visu, par ko viņš pajautā.

— Apmēram to pašu iemeslu dēļ, kāpēc Skolotājam nav nekas pretī, ka jūs apmācāt Daru.

— Jūs domājat — tāpēc, ka viņš drīz mirs? Vai jūs pirms tam neatļausit viņam atgriezties Ledus Cietoksnī? Viņš ir pārliecināts, ka tiks atpakaļ.

— Domāju gan. Manuprāt, no t.ā necelsies nekāds ļaunums; viņš neņems līdzi nekādus pierakstus un bez tiem, pēc manas pārliecības, nevarēs nodarīt neko ļaunu.

Krūgers pieķēra sevi, ka tik tikko nebija ieminējies par abiormenieša neparasto atmiņu. Nilss gribēja, lai Dars Langs Āns apgūst pēc iespējas vairāk zināšanu. Viņam bija skaidrs, ka mazais iedzimtais atcerēsies visu, kas viņam rādīts un stāstīts, un nodos savas zināšanas tālāk skolotājiem Ledus Cietoksnī. Varbūt Skolotājam ciematā būs iebildumi, bet, jādomā, neko daudz viņš nespēs izdarīt; Krūgers bija turējies pie norunas.

Taču vai šis radījums vispār varētu ko darīt? Viņš bija apgalvojis, ka viņam uz skolotājiem Ledus Cietoksnī esot pietiekami liela ietekme, lai liktu viņiem pret pašu gribu nogalināt Krūgeru. Varbūt ciemata Skolotājs varēs viņus piespiest.ignorēt Dara aizvestās zināšanas vai pat iznīcināt Daru, bet tas nu gan neietilpa Krūgera plānos. Tomēr cik liels iespaids īsti bija šai būtnei? Vai būtu iespējams ierobežot tās varu vai padarīt viņu nekaitīgu? Vajadzēs ar Skolotāju atkal parunāties, un saruna jāplāno patiešām ļoti rūpīgi. Nodevies pārdomām, jauneklis nekustēdamies ilgu laiku planēja gaisā, kamēr beidzot nedaudz atplauka. Pēc dažiem mirkļiem viņš atgrūdās no tuvākās sienas un devās uz sakaru telpu.

Skolotājs uz izsaukumu atbildēja nekavējoties.

— Tu laikam būsi sameklējis vēl kādus argumentus, kāpēc man vajadzētu atļaut uz Abiormenas ieviest jūsu tehnoloģiju?

— Ne gluži, — atbildēja Krūgers, — es tikai gribēju šo to pajautāt. Tu stāstīji, ka šai pilsētā esot četri skolotāji. Eslabprāt gribētu zināt, vai šai jautājumā pārējie ir vienisprātis ar tevi.

— Viņi domā tāpat.

Atbilde bija ātra un noteikta un jaunekli mazliet samulsināja.

— Nu, labi. Bet kā domā skolotāji citās pilsētās? Tu taču esi viņiem pastāstījis visu, kas noticis?

Šoreiz Skolotājs neatbildēja tik ātri un pārliecinoši.

— Patiesību sakot, mēs viņiem neesam neko ziņojuši. Mēs neuzturam pastāvīgus sakarus, tikai katru gadu pārbaudām sazināšanās iekārtas. Tagad viņus izsaukt būs grūti, jo varbūt viņi ir pat izslēguši uztvērējus. Tam arī nav nekādas nozīmes, par viņu viedokli šaubu nevar būt. Galu galā, ilgus gadus mūsu politikas mērķis ir bijis ierobežot pašu tehnoloģiju un panākt, lai pārējie varētu iegūt zināšanas tikai no mums — piemēram, radiosakaru aparatūra Ledus Cietoksnī ir mūsu izgatavota, viņi paši to nemaz neprot.

— Skaidrs. — Krūgers bija drusku zaudējis dūšu, tomēr nemaz netaisījās padoties. — Tad tev nebūs iebildumu, ja mēs apciemosim pārējās pilsētas un satiksimies ar taviem kolēģiem skolotājiem, un viņiem tieši pateiksim savu priekšlikumu?

Viņš kaismīgi vēlējās, kaut tikai sarunas biedram nenāktu prātā pajautāt, vai visi cilvēki šai jautājumā ir vienisprātis.

— Protams. Ja jūs viņiem izskaidrosit stāvokli tāpat kā man; viņi atbildēs to pašu.

Krūgers Jauni nosmīnēja.

— Jā, mēs varētu rīkoties tā vai arī varētu viņiem izstāstīt savādāku stāstu, piemēram, ka tavs saprāts ir nedaudz cietis, tu no mums esi izkrāpis informāciju un, skolotāja pienākumos ietilpstošo daudzo upuru nogurdināts, esi sācis būvēt ierīces augstas temperatūras saglabāšanai planētas lielākajā daļā, lai izbeigtu tavas rases miršanu noteiktajā laikā…

— Vēl nekad mūžā neesmu dzirdējis tādas blēņās!

— Protams, ka neesi. Un tavi draugi citās pilsētās arī ne. Bet kā viņi zinās, ka tās ir blēņas? Vai viņi uzdrošināsies neizmantot izdevību?

Nilss brīdi klusēja, tomēr atbilde no radio neatskanēja.

— Man vēl aizvien šķiet, ka tavas rases pārstāvjiem nebūs nekādas vajadzības lidot kosmosā tāpēc vien, ka viņi iemācījušies drusku fizikas. Varbūt citi skolotāji nespēj saskatīt ar to saistītās briesmas tā kā tu?

— Pagaidi, man jāpadomā!

Ilgu laiku valdīja klusums, kuru pārtrauca tikai klusi atmosfēras traucējumu radīti sprakšķi. Krūgers sasprindzis gaidīja.

— Tu man šo to esi iemācījis, cilvēk, — beidzot atkal atskanēja Skolotāja balss. — Es tev neteikšu, ko. Taču lai Dara Langa Āna skolotāji apgūst zinības, kādas vien spēj.

Vairāk neko Skolotājs neteica.

Krūgers nomierinājās, un pār viņa seju pārslīdēja smīns. Plāns izdosies; tagad tas nevar neizdoties.

Dars Langs Āns iegūs plašu informāciju, kuras pietiks daudzām grāmatām — tik daudzām, ka tās nebūs iespējams uzrakstīt līdz viņa nāves brīdim. Dars Langs Āns atgriezīsies ar savu zināšanu krājumu Ledus Cietoksnī tad, kad būs pienācis laiks noslēgt alas, lai paglābtos no pieaugošā karstuma un atmosfēras pārvērtībām, un vēl aizvien diktēs vai rakstīs pats. Viņš atradīsies Cietoksnī, nevis «auksto» pilsētā un nemirs reizē ar saviem ciltsbrāļiem. Nepieciešamības spiests, Dars Langs Ans kļūs par skolotāju, un Nilss Krūgers nezaudēs savu mazo draugu.

XII
ĢEOLOĢIJA; ARHEOLOĢIJA

Abiormena ir lielāka par Zemi, un ūdens klāj relatīvi mazāku tās platību pat aukstajā periodā, tāpēc ģeologiem pētāmā teritorija bija milzīga. Protams, viņi nemēģināja apgūt to visu; viņu pamatprogrammā bija paredzēts izpētīt stratigrāfisko ainu tiktāl, lai rastos skaidrs priekšstats par planētas ģeoloģisko vēsturi, un, ja vien iespējams, iegūt radioaktīvo vielu paraugus no pietiekami dziļiem slāņiem, lai pēc tiem varētu noteikt vismaz planētas vecuma apakšējo robežu. Tas būtībā arī bija viss, ko astronomi gribēja uzzināt, toties biologu prasības bija daudz augstākas. Viņi ķērās pie darba, gatavi analizēt jebkuras atrodamās fosilijas ar visām viņu nozarē lietotajām metodēm.

Nogulumieži tika izpētīti slānis pēc slāņa. Dažkārt tie bija jūdzēm biezi, dažkārt izzuda jau pēc pāris jardiem — varbūt slāņus bija sajaukušas zemestrīces, tā radot mīklu, kuras atrisināšanai nepieciešama krietna pieredze; varbūt dabas parādībai, kuras rezultātā tie nogulsnējušies, bijis vietējs raksturs un formācija jau pašā sākumā bijusi stipri lokalizēta. Miljoniem kvadrātjūdžu plaša jūras kaļķakmens gultne ir viena lieta, bet smilšakmens lēcveida iegulas kādreiz nelielā ezerā ietekošas upes deltā — jau pavisam cita, turklāt nebūt ne patīkama, ja jāizdara relatīva datēšana.

Krūgers bija pateicīgs liktenim, ka komandieris Bērks nebija līdzi šai grupai uz planētas, un klusībā lūdzās, kaut viņš nekad nedzirdētu nevienu no piezīmēm, ar kurām apmainījās ģeologi, jo Dars Langs Āns no dienas dienā aizvien labāk apguva angļu valodu, un ir maz zinātņu nozaru, kurās fotogrāfiskā atmiņa būtu noderīgāka un vērtīgāka nekā stratigrāfijā. Bez izņēmuma visi ģeologi lūkojās uz abiormenieti ar godbijību un juta pret viņu draudzību, kas ļoti līdzinājās paša Krūgera jūtām. Agrāk vai vēlāk komandieris visu nopratīs, tomēr jauneklim vēl atlika cerība, ka tad viņa mazais draugs būs jau tik iemīļots, ka vecais virsnieks būs spiests aizmirst savas aizdomas.

Šķita, ka uz planētas nekur nav formāciju, kas atbilstu dažiem Zemes rajoniem tik raksturīgajiem vairogiem. Acīmredzot visa tagadējā planētas virsma ir iznirusi samērā nesen; bija vairāk nekā tikai viens vien iemesls spriest, ka Abiormena pakļauta daudz aktīvākiem seismiskajiem un oroģenēzes procesiem nekā Zeme. Kāds speciālists apgalvoja, ka iemesls varot būt «garā gada» sezonālās maiņas, kad lielākā daļa jūras ūdens sakrājas ledus cepurēs. Dienvidu puslodes ledus cepures (tā neatrodas dienvidpolā) seismiskā pārbaude liecināja, ka ledus biezums sasniedz gandrīz trīsdesmit piecus

tūkstošus pēdu. Pārbaudes laikā sniga, turklāt Alkiones parādīšanās šai Tīras nekad neapspīdētajā planētas daļā bija gaidāma tikai pēc vairākiem Zemes gadiem.

Astronomu aizdomas apstiprinājās, pirms vēl bija pagājuši daži Abiormenas īsie gadi un radusies iespēja noteikt formācijas absolūto vecumu. Protams, ģeologi jau no paša sākuma turēja acis vaļā, meklējot pegmatītus un citus izvirduma iežus, kas varētu saturēt datēšanai piemērotas radioaktīvās vielas, un diezgan drīz šādus iežus tiešām arī atrada vairākās pētāmā kontinenta vietās. Šobrīd vēl nebija iespējams precīzi noteikt šo paraugu atbilstību nogulumiežiem, bet vienā no tiem urāna un svina proporcija liecināja par nepilna pusotra miljarda gadu vecumu. Paraugs bija liels, un tika izdarītas desmit cita no citas neatkarīgas pārbaudes, taču nevienā netika iegūts rezultāts, kas no vidējā atšķirtos vairāk par divdesmit miljoniem gadu. Tā kā astronomi negribēja ticēt, ka Alkione eksistē ilgāk nekā apmēram vienu procentu no šā laika, viņi jauno ziņu uzņēma ar nelielu īgnumu.

Tomēr nogulumieži bija interesanti arī neatkarīgi no tā, vai to vecums noteikts vai ne. Ja Dars Langs Āns kādreiz mūžā bija redzējis fosiliju, viņš nebija par to ilgi prātojis. Tomēr šī vienaldzība bija viegli izskaidrojama, jo nogulumiežos bija arī sava daļa organisku atlieku. Kaļķakmens lēcveida iegulas vidēji ap divi simti jūdžu biezā slānī netālu no kontinenta centrālās daļas šķita sastāvam galvenokārt no koraļļu nogulām, un tajās tika atrasti vairāki simti koraļļu sugu. Tur bija tūkstošiem — tā vismaz šķita Krūgeram — mīkstmiešu, kas varētu būt nākuši tieši no Zemes; viens no biologiem patērēja daudz laika, meklējot to anatomiskās atšķirības.

— Manuprāt, — viņš beidza savu stāstījumu, — jūsu tagadējo okeānu krastos varētu atrast krietni daudz radījumu, kas identiski šiem. Šķiet, ka moluskiem un to radiniekiem piemīt īpaša spēja laimīgi pārciest visas pārmaiņas, kas notiek uz planētas. Uz Zemes tie dzīvo jau pusmiljarda gadu — protams, pārveidojušies, taču to attīstība pilnīgi atbilst senajai! attīstības pamatlīnijai.

— Es saprotu visu, ko jūs stāstāt, tikai vienu ne, — Dars Langs Ans iebilda savā lēnajā, rūpīgajā angju valodā. — Es šeit esmu visu laik-u bijis ar jums kopā un esmu redzējis tādas pašas fosilijas dažādos iežu slāņos, un tas, kā jūs sakāt, ir normāli, bet es nekad neesmu redzējis nevienu dzīvu radījumu, kas kaut kā atgādinātu šīs fosilijas.

— Vai jūs kādreiz esat ilgāku laiku uzturējies jūras krastā?

— Daudzreiz. Vēl nesen mēs ar Nilsu Krūgeru nogājām pa krastu apmēram trīssimt jūdžu, ja arī cits manā astoņsimt gadu ilgajā mūžā pie jūras pavadītais laiks nebūtu vērā ņemams.

— Pareizi! — Krūgers satraukts iesaucās. — Es jutu tai liedagā kaut ko savādu, tikai nevarēju pateikt, ko īsti. Tur nebija neviena gliemežvāka, nevienas malā izmestas medūzas, ne arī kā cita

tamlīdzīga. Nav nekāds brīnums, ka tas izskatījās dīvaini!

— Hm! Atzīstos, tas patiešām ir savādi. Un kā bija ar citiem jūras iemītniekiem?

— Nezinu. Man šķiet, jūrā dzīvo dažādi radījumi, un es esmu pārliecināts, ka ir arī jūras augi. Nedomāju gan, ka tie būtu sevišķi daudzveidīgi.

Biologs ziņoja to savam kolēģim, kas nodarbojās ar pētījumiem tieši uz planētas; viņš pats bija pārāk aizņemts ar fosiliju sistematizāciju, lai noņemtos vēl arī ar šo problēmu.

Pamazām viņš šajā haosā ieviesa kārtību. Viņš iedalīja Abiormenas pagātni vēl diskutējamos periodos, kuru laika robežas, jādomā, noteikusi šā kontinenta vispārējā applūšana, kas arī radījusi kaļķakmens noslāņojumus. Ģeologi nevarēja atrast nekādu liecību par noteiktiem kalnu izcelšanās periodiem — tas būtu ļoti noderējis viņu mērķim; kā viņi jau bija gaidījuši, uz Abiormenas oroģenētiskās aktivitātes līmenis šķita visu laiku paliekam vienmērīgs.

Protams, bija daudz iemeslu, kuru dēļ šī planēta varētu būt seismiski aktīvāka nekā Zeme. Pirmkārt, tā bija lielāka — tās diametrs bija deviņi tūkstoši simt jūdžu —, un tā bija par četrdesmit procentiem blīvāka, tā ka simt septiņdesmit mārciņu smags cilvēks uz tās svēra apmēram simt astoņdesmit mārciņu. Procentuālā starpība bija neliela, bet kopīgie oroģcnēzes procesus izraisošie gravitācijas spēki bija daudz lielāki nekā uz cilvēces dzimtās planētas. Vismaz liecība par to bija — kalnu veidošanās periodi bija īsi, bieži un lokāli.

Tas varētu iepriecināt biologus, kaut gan solīja nepatikšanas astronomiem. Kā par nelaimi, jaunas galvassāpes biologiem sagādāja mugurkaulnieku fosilijas.

Nenāktos grūti pat visai precīzi restaurēt evolūcijas gaitu uz planētas vairāku simtu miljonu Zemes gadu ilgā laikposmā. Evolūcija sākās ar radījumiem, kuriem nebija pietiekami blīvu iekšējo orgānu, lai to atliekas spētu saglabāties, to turpināja radījumi ar kaulu sistēmu — tos varētu salīdzināt ar zivīm — un beigu beigās radījumi ar ekstremitātēm — tie, cik noprotams, elpojuši gaisu un visu mūžu vai vismaz ta lielāko daļu pavadījuši uz sauszemes. Būtu jau jauki, ja varētu novietot visvienkāršāko būtni no šā radījumu attīstības saraksta lappuses apakšā un Daru Langu Anu pašā tās augšā, ar loģiskām starpformām pa vidu, tomēr to padarīja neiespējamu kāds fakts: visas atrastās fosilijas liecināja, ka jebkuram mugurkaulniekam, kuram vispār bijušas ekstremitātes ar kauliem, tās vienmēr bijušas sešas. Dars pietiekami līdzinājās cilvēkam — viņam bija divas rokas un divas kājas, un nebija nekādu redzamu pazīmju, ka to kādreiz būtu bijis vairāk.

Padevies biologu neatlaidigajiem lūgumiem, abiormenietis atjāva izdarīt rentgena uzņēmumus. Rezultāti interesēja viņu tikpat lielā

mērā kā visus citus, un viņš tāpat kā jebkurš biologs varēja pārliecināties, ka viņa skeletā nav nekādu trešā ekstremitāšu pāra rudimentu.

Pamatvilcienos iepazinies ar evolūcijas teoriju tikpat labi kā katrs izglītots vidusmēra cilvēks, Dars labi saprata speciālistu satraukuma iemeslus. Neviens vēl nebija paspējis neko jautāt, kad viņš jau teica:

— Izskatās, ka jūs klintīs neesat atraduši neko, kas varētu būt manas rases tiešais priekštecis. Varbūt mēs esam ieradušies no kādas citas pasaules, kā Nilss jau agrāk domāja, bet izlasītajās grāmatās un skolotāju izteicienos es neesmu atradis nevienu norādījumu, kas apstiprinātu šādu domu.

— Tātad tā atkrīt, — biologs skumīgi piezīmēja.

— Pilnīgi ne; iespējams, tas noticis tik sen, ka mums nav rakstītu ziņu par to, varbūt arī šīs ziņas ir pazudušas. Tomēr baidos, ka to būs visai grūti pierādīt.

— Varbūt jums taisnība. Man šķiet, vissaprātīgāk būtu meklēt formācijas, par kurām noteikti zināms, ka tās ir jaunākas.

Saruna notika parastā pusdienas pārtraukumā, un to dzirdēja arī ģeologi. Viens no viņiem ieminējās:

— Ir pagrūti, pavirši apskatot kādu formāciju, pateikt: tā ir jaunāka par miljonu gadu. Protams, mēs turam abas acis vaļā, bet jūs gluži labi zināt, ka noteikt formācijas vecumu var tikai vēlāk — kad pabeigti izrakumi un to fosilijas salīdzinātas ar citās formācijas atrastajām.

— Ko liecina vēl pilnīgi nepārakmeņojušies atradumi nobrukumu kraujās un alās?

— Tas gan nav mūsu kompetencē, bet mēs cītīgi izpētīsim visu atrasto. Nenāk tikai prātā neviens rajons ar īsti labi izveidotām alām, kaut gan daži kaļķakmens slāņi attiecīgos klimatiskajos apstākļos varētu būt piemēroti.

— Esmu dzirdējis par alām kādā citā kontinentā; tajās uz sienām esot redzami dīvaini zīmējumi un gravējumi, — Dars Langs Ans piebilda.

Visi kā viens pievērsās viņam.

— Vai jūs varat mūs aizvest uz turieni? — gandrīz reizē iejautājās vairākas balsis.

— Varbūt. Būtu drošāk, ja mēs dotos uz vienu no tā kontinenta pilsētām un pieaicinātu kādu vietējo par pavadoni.

Pēc apspriešanās ar komandieri Bērku uz tālā rAlphard» tā arī izdarīja. Uz planētu nogādāja vēl vienu lidaparātu, lai ģeologiem netiktu laupīts viņu transporta līdzeklis, un tas uzņēma nelielo ģeologu grupu; ar to bija atlidojuši arī vēl vairāki citi speciālisti.

Kontinents atradās tālu uz dienvidrietumiem no līdzšinējo pētījumu vietas, tomēr arī to vēl apspīdēja sarkanā Tīra. Dars Langs

Ans bez grūtībām atrada pilsētu un, sniedzis parasti neizbēgamos paskaidrojumus par cilvēkiem, sadabūja pavadoni. Patiesību sakot, daudzi pilsētnieki vēlējās doties viņiem līdzi, lai redzētu svešiniekus strādājam; viņiem nekas svarīgs vairs nebija darāms, jo visas grāmatas no pilsētas bija jau aizvāktas uz Ledus Cietoksni un iedzīvotāji tagad gaidīja tikai nāvi.

Alas bija tieši tādas, kā Dars bija stāstījis; nevienam cilvēkam nebija šaubu, ka tās apdzīvojuši radījumi pašā civilizācijas rītausmā. Vairumu apmeklētāju pievilka zīmējumi uz sienām, kurus bija minējis Dars, bet lietpratēji ķērās pie ārkārtīgi rūpīgas alu grīdu izpētes.

Cieti noblietēto zemi rūpīgi novāca slāni pa slānim un izsijāja, lai pārbaudītu, kas tajā atrodams. Iedzimtie brīvi izteica savas domas par visu, kas parādījās dienas gaismā; viņiem pašiem nekad nebija ienācis prātā izdarīt te izrakumus, un viņi acīmredzot nepazina nevienu no atrastajiem priekšmetiem. Tie tikpat labi varētu būt atrasti līdzīgās alās uz Zemes — tur bija akmens un kaula darbarīki un priekšmeti, kuri būtu varējuši noderēt par rotaslietām.

Izrakumi turpinājās dienām ilgi. Zinātnieki sākumā bija domājuši, ka varbūt atradīs alu iemītnieku skeletus, tomēr bija vīlušies. Viens no viņiem ieminējās par to Daram.

— Tas mani sevišķi nepārsteidz, — iedzimtais atbildēja. — Cik noprotu, viņu dzīves veids atšķīries no mūsējā, tomēr nedomāju, ka pārāk daudz. Viņi ir vai nu miruši noteiktajā laikā, neatstājot nekādas pēdas, vai arī gājuši bojā varmācīgā nāvē, un tas nevarētu būt noticis šais alās.

— Mēs īstenībā nemaz nezinām, vai šeit dzīvojušas jums līdzīgas būtnes, — viens no zinātniekiem sausi piezīmēja. — Jādomā, kaut kad jūsu planētas vēsturē noticis liels lūzums. Ja vien mēs nezinātu par tēva— dēla attiecībām, kādas ir abām jūsu rasēm, man rastos aizdomas, ka jūsu rase ieradusies no citas planētas, bet Abiormenas iedzimtie bijuši «karstā» rase.

— Varbūt tās abas ieradušās no citurienes, — ieminējās Dars.

Biologs atplauka.

— Tas ir iespējams. Es vēlētos, kaut šo alu iedzīvotāji būtu uzzīmējuši pāris savu pašportretu.

— Kā jūs zināt, ka viņi nav to darījuši?

Zinātnieks lūkojās uz pārdabisko būtņu attēliem,

kas pletās pa kaļķakmens sienām un griestiem.

— Es nezinu, — viņš skumji atbildēja. — Jautāt jau tā var. Tomēr nevienam no tiem nav sešu ekstremitāšu; tas vismaz liek domāt, ka alu apdzīvotāji bijuši vairāk radniecīgi jums nekā tie, ko atradām iežos.

Zinātnieks atgriezās pie sava darba, un Dars Langs Ans pirmo reizi, kopš Krūgers viņu pazina, aizgāja viens pats nomaļus. Viņš pamanīja, ka jauneklis noraugās viņam pakaļ, un, savilkdams seju

smaidam atbilstošā grimasē, uzsauca:

— Neraizējies! Es tikai kādu brīdi gribu pabūt viens. Man daudz kas jāpārdomā. Nebaidies mani pasaukt, ja gadās kaut kas interesants.

Krūgers nomierinājās, tomēr nebija īsti drošs, ko viņa mazais draugs uzskatītu par interesantu. Tūlīt pēc rAlphard» ierašanās šķita, ka saistošs ir itin viss; abiormenietim bija grūti koncentrēt uzmanību uz vienu priekšmetu vai parādību, jo apkārtnē viss prasīt prasījās pēc apskates. Ar laiku šī noslieksme zuda. Krūgers prātoja, vai Dars nezaudē interesi par zinātni, kuru jauneklis centās viņā attīstīt. Nilss nolēma, ka ir zināms risks: šis darbs patiešām kļuva mazliet nogurdinošs pat Krūgeram. Jau sen bija garām laiks, kad katra jauna fosilija, krama nazis vai kaļķakmens drumsla šķita pievienojam ievērojami daudz viņa zināšanu krājumam.

Nilss pārlika, vai nebūtu vērts kopā ar Daru atgriezties uz «Alphard» paskatīties, ko dara astronomi. Tā būtu pārmaiņa, un, ja Dara interese no tiesas būtu atslābusi — lai gan tas likās ārkārtīgi neticami —, varbūt stāvoklis mainītos uz labu. Kad Dars iznirs no savām pārdomām, Krūgers izteiks viņam šo priekšlikumu.

Tomēr izrādījās, ka mazais planierists nav noguris no ģeoloģijas, vienīgi savas iedzimtās pieklājības dēļ viņš lika priekšā abiem vēlreiz apciemot ģeologus «vēl tikai uz īsu brītiņu» pirms došanās uz kuģi; ja Dars nebūtu nopratis, ka Krūgeram kļūst garlaicīgi, viņam ne prātā nebūtu nācis atgriezties uz «Alphard».

Kad viņi ieradās pie ģeologiem, izrādījās, ka tie uzzinājuši daudz — vairāk, nekā varēja gaidīt; tik daudz, ka Krūgera garlaicība izgaisa pāris sekunžu pēc piezemēšanās pašreizējā izrakumu vietā. īsi sakot, ģeologi bija uzgājuši «lūzumu» ģeoloģiskās attīstības gaitā.

Pēc ilga neauglīga darba vienam no ģeologiem bija ataususi doma, ka straujā klimata maiņa katrā «garajā gadā» varētu radīt noslāņojumus, kas līdzīgi tiem, ko sezonālās pārmaiņas rada uz Zemes, tikai daudz izteiktākus. Piemēram, ezeri pilnīgi izžūtu, un vēja sapūstie slāņi atšķirtos no zemūdens nogulsnējumiem daudz noteiktāk, nekā redzēts uz dzimtās planētas. Paturot prātā šo domu, viņi bija izvēlējušies lielu, seklu ezeru. Krastā iegūto paraugu salīdzināšana ar līdzīgiem paraugiem no visdziļākās vietas ezerā noveda pie secinājumiem, kuri nenoliedzami aplaimos astronomus.

Domājams, tālā geizeru ciemata Skolotāja aprakstītās sezonālās pārmaiņas turpinās jau gandrīz sešus miljonus gadu, pēc viena pētnieka uzskatiem, vai arī mazliet vairāk nekā desmit miljonu gadu, pēc otra domām. Abu šo viedokļu piekritēji dalījās skaitliski apmēram vienādās grupās. Pirmie pamatoja savu viedokli ar pieņēmumu, ka «garais gads» vienmēr bijis tikpat garš kā pašlaik, tas ir, ildzis apmēram sešdesmit piecus Zemes gadus, otrie uzskatīja, ka sezonālā perioda ilgums droši vien vairāk vai mazāk vienmērīgi saīsinās.

Otrajai grupai nebija nekādu argumentu šādas parādības izskaidrošanai, tomēr zinātnieki turējās pje savas savākto faktu interpretācijas. Dars Langs Ans bija ieintriģēts — šī bija pirmā reize, kad viņš izprata, ka jaunas zināšanas ne vienmēr ir tūlītējs zinātnisko pētījumu rezultāts.

Grupas vadītājam atlika tikai rezumēt ģeoloģisko situāciju jau pirmajā ēdienreizē pēc Dara un Krūgera atgriešanās.

— Šķiet, ka, saskaņā ar tagad iegūtajiem pierādījumiem, šīs planētas vēsture īsumā ir šāda. Tā izveidojusies apmēram tikpat sen kā Zeme — plus vai mīnus kāds miljards gadu — un, cik varam spriest, tādā pašā veidā. Abiormena pārdzīvojusi tādu pašu atdzišanas periodu, līdz beidzot radusies iespēja kondensēties ūdenim. Pirmatnējā atmosfēra varbūt bijusi mazliet noturīgāka nekā uz Zemes, jo otrais kosmiskais ātrums šeit ir par vairāk nekā divdesmit procentiem lielāks. Iespējams, ka dzīvība radusies spontāni parastajā veidā, bet varbūt arī cēlusies no ienestām sporām un attīstījusies apmēram tāpat kā uz pārējām mums pazīstamajām planētām, tas ir, radikāli, pārveidojot pirmatnējo atmosfēru, līdz tā kļuvusi vairāk vai mazāk līdzīga Zemes atmosfērai.

Šai periodā, kas ildzis lielāko daļu planētas pastāvēšanas laika, domājams, nenotika milzīgās klima: tiskās pārmaiņas, kuras tagad ir saistītas ar tās periodisko tuvošanos Alkiones ceļam; vismaz nav atklāts neviens fakts, kas to apstiprinātu, toties krietni daudz nozīmīgu faktu norāda uz pretējo. Piemēram, dažos slāņos atrasts daudz molusku, kā arī citu būtņu palieku, tomēr vienai sugai piederošo īpatņu lielums nenoliedzami bija ļoti dažāds un nebija arī nekādu noslāņojumu, kas liecinātu, ka mazākie indivīdi būtu miruši agrāk, šie fakti vedināja domāt, ka tai laikā dzīve uz Abiormenas, vismaz spriežot pēc reproducēšanās veida, ritējusi normāli — dzīvie radījumi piedzimuši, auguši un novecojuši, un miruši dabīgā nāvē kad nu kurais.

šādos apstākļos dzīvība attīstījusies līdz gaisu elpojošu mugurkaulnieku stadijai, un tipiskākajiem to pārstāvjiem bijušas sešas ekstremitātes. Nav nekādu pierādījumu, ka būtu attīstījušās inteliģentas būtnes.

Tad, apmēram pirms pieciem līdz desmit miljoniem gadu, sākušās Alkiones izraisītās milzīgās temperatūras svārstības un praktiski visa dzīvība uz planētas tikusi iznīcināta. Vai nu nedaudzas primitīvas dzīvības formas kataklizmu pārdzīvojušas un no tām attīstījušās tagadējās, kas parvar klimatiskos apstākļus mums zināmajā veida, vai tikušas ienestas jaunas sporas, vai arī radušās pilnīgi jaunas dzīvības formas.

Mēs vēl aizvien zinām ļoti maz par šiem pēdējiem pāris miljoniem gadu; šķiet, mēs visi esarn vienisprātis, ka vajadzētu nosusināt ezeru

un izdarīt plašus izrakumus tā gultnē, lai atklātu šā perioda dzīvo būtņu atliekas. Tomēr mēs zinām, ka pašlaik uz planētas dzīvība eksistē paaudžu formā, kuras nomaina viena otru; tā rodas iespēja dzīvot divās ārkārtīgi atšķirīgās vidēs. Vai pie šā rezumējuma ir vēl kaut kas piebilstams vai labojams?

— Tikai piebilde: steidzīgi nepieciešama astronomu palīdzība, — kāda balss sauca.

— Piekrītu. Es šo nelielo runu ierakstīju magnetofona lentē un aizsūtīšu uz «Alphard» pēc iespējas drīz.

Pusdienas tika pabeigtas bez turpmākām pārrunām par zinātni.

— Ko tu par to domā, Dar? — Krūgers vēlāk jautāja. — Vai tas runā pretī tam, ko tev stāstīja tavi skolotāji?

— Nekādu pretrunu nav; viņi nekad mums par tādām lietām nav stāstījuši. Tagad, zinot, kas skolotāji ir, es varu iedomāties arī, kāpēc, — viņi paši par to nekad nav domājuši.

— Vai nav iespējams, ka tavi skolotāji iebildīs, ja tu to visu mēģināsi pastāstīt? Un, ja viņiem tas būs pa prātam, vai vismaz dažiem «karsto» skolotājiem nebūs iebildumi?

— Esmu par to domājis. Man šķiet, mūsu pašu skolotājus tas interesēs tāpat kā mani, un es nonācu pie slēdziena, ka «karsto» skolotāji par mūsu rīcību zina tikai tik daudz, cik mūsējie viņiem paziņo pa radio. «Karstie» nevar dzīvot nekur Ledus Cietokšņa tuvumā.

— Pat ne pazemē?

— Varbūt ļoti dziji, tomēr viņi nespētu mūs rūpīgi novērot. Kaut vai tāpēc vien ne, ka — Skolotājs no geizeru ciemata jau par to runāja — nav nekādas iespējas tev redzēt viņu vai arī viņam tevi, jo nav tādas barjeras, aiz kuras jūs abi būtu drošībā un tomēr redzētu viens otru.

— Nebiju par to iedomājies. Taču, ja viss atkarīgs no tavu skolotāju ziņojumiem, kāpēc viņi nevarēja gluži vienkārši pateikt, ka nogalinājuši mani, bet centās izpildīt pavēles?

— Nu, ja viņiem tas arī iešāvās prātā, viņi varbūt baidījās: iemesls, kura dēj «karstais» Skolotājs vēlējās tavu nāvi, varēja būt tāds, ka viņam noteikti izdotos uzzināt, ja tu paliktu dzīvs. Piemēram, ja manējie tūlīt pēc tam iemācītos krietni daudz no tavas zinātnes, to būtu pavisam grūti noslēpt.

— Tā gan liekas. Tomēr es noteikti labāk riskētu, nekā nogalinātu draugu.

— Varbūt mani skolotāji nebija īsti pārliecināti, cik labs draugstu esi. Viņi nebija ar tevi kopā pavadījuši tik ilgu laiku kā es. Zini, tev ir dažas diezgan savādas īpašības. Es saprotu, kāpēc «karsto» Skolotājs gribēja tikt no tevis vaļā.

— Laikam gan. Mēs tagad viens otru pazīstam gluži labi, tomēr

brīžiem šķietam viens otram visai dīvaini. Taču mani tas vairs neuztrauc.

— Mani arī ne.

Abi saskatījās tik pilnīgā savstarpējā sapratnē, kādu nebija spējuši sasniegt nekad pirms šā brīža un nesasniedza arī vairs nekad vēlāk.

XIII
ASTRONOMIJA; KSENOLOĢIJA

Lidaparāts, ar kuru astronomiem nogādāja ģeologu ziņojumu, aizveda atpakaļ uz «Alphard» arī Daru Langu Ānu un Nilsu Krūgeru. Dars bija noklausījies rezumējumu līdz galam, bet lāgā nesaprata, kāpēc nepieciešama astronomija, lai pārbaudītu petrologu teorijas. Viņa ziņkārība par visu, kam kāds sakars ar dabaszinātnēm, bija kļuvusi tik liela kā retam no bērna vecuma izaugušajam.

Dars uzmanīgi noklausījās ģeologu rezumējuma atskaņojumu astronomiem, tomēr nedzirdēja neko jau ieraksta laikā neiegaumētu. Viņš uzmanīgi ieklausījās šo citas nozares zinātnieku sarunās, un ne reizi viņam neienāca prātā, ka viņa neatlaidīgos jautājumus varētu uzskatīt par apgrūtinošiem, un, patiesību sakot, lielākā daļa zinātnieku to tiešām ari nedarīja.

— Es gluži skaidri nesaprotu, ko jūs domājat, sakot, ka Arēna varbūt «sagūstījusi» Tīru un Abiormenu, — Dars reiz teica.

— Manuprāt, jaunais Krūgers jums būs šo to pastāstījis par Ņūtona likumiem, — skanēja atbilde. Saskaņa ar noteiktu likumu, jebkuri divi ķermeņi pievelk viens otru, un šis pievilkšanas spēks plus visparastākā inerce — parādība, kas liek akmenim lidot, kad to atbrīvojusi sviedēja roka — liek ķermeņiem kustēties pa noteiktām iepriekš paredzamām trajektorijām, piemēram, pa tādu, pa kādu pašlaik virzās «Alphard», riņķojot apkārt jūsu planētai. Sakot «ir sagūstījusi», mēs tikai liekam saprast, ka pašā sākumā Tīra neriņķoja ap Arēnu, bet kustējās kosmosā pati pa savu ceļu, kas galu galā noveda to Arēnas tuvumā. Zvaigznes pievilkšanas spēki mainīja šo ceju tā, ka tagad tās riņķo viena ap otru.

— Tas izklausās diezgan saprotami. Bet, kā esmu dzirdējis, daži jūsējie uzskata, ka šim viedoklim piemīt daži trūkumi.

— Turklāt daudzi. Parasti sagūstīšana nenotiek — tai nepieciešami pārāk sarežģīti priekšnoteikumi.

— Kāpēc? Ja šis spēks mainās atkarībā no attāluma, kā jūs sakāt, tad, man šķiet, vienīgi nepieciešams, lai abi objekti nokļūtu pietiekami tuvu viens pie "otra. Faktiski es nesaprotu, kāpēc Tīra un Arēna jau sen nav nokritušas viena uz otras, ja jūsu teiktais atbilst patiesībai.

— Pareiza doma. Tas nenotiek tāpēc, ka, diviem ķermeņiem krītot vienam uz otru, to ātrums palielinās — tas ir viegli saprotams. Ja kustības sākumā tie nav precīzi nomērķēti viens uz otru, tie nesaduras, un, ja tie nesaduras, tad atkal attālinās viens no otra un to ātrums samazinās tikpat strauji, kā iepriekš bija pieaudzis. Attālināšanās trajektorija izveidojas gluži tāpat kā tuvošanās trajektorija, tāpēc

nenotiek abu ķermeņu trajektoriju saplūšana pa spirāli. Nāciet, es jums parādīšu!

Tā kā «Alphard» atradās brīvā kritienā, to viegli varēja demonstrēt. Divas ar elektrību uzlādētas lodītes slūžās, no kurām bija izsūknēts gaiss, uzvedās iieši tā un padarīja visu pilnīgi saprotamu zinātkārajam abiormenietim.

— Kā tad vispār var notikt sagūstīšana? — viņš jautāja, kad viņa instruktors bija atgriezies kuģa galvenajā daļā un atbrīvojies no skafandra. — Man šķiet, kaut kā tas tomēr ir iespējams, jo citādi jūs to nebūtu pat pieminējis.

— Tāda iespēja jau ir — bet tikai iespēja. Ja tuvumā ir vēl trešais ķermenis, kas kustas īstajā virzienā attiecībā pret abiem pārējiem, viss var notikt tieši tā, kaut arī šāda varbūtība nav sevišķi liela; ja es pirms brīža būtu ielaidis slūžās gaisu, berzes spēku dēļ lodītes tuvotos viena otrai pa spirālveida trajektoriju.

— Vai jūs gribat teikt, ka kāda cita šīs grupas zvaigzne ir kalpojusi par trešo ķermeni?

— Man šī ideja ne sevišķi patīk, jo tās atrodas diezgan tālu, bet varbūt tā varētu izskaidrot radušos situāciju.

— Lai nu kā, tomēr iespējams, ka kāda tamlīdzīga parādība ir pamatā karsto periodu sākumam uz Abiormenas.

— Iespējams. Vairāk neko arī nevaru pastāstīt.

Pagaidām iedzimtajam bija ar to jāapmierinās.

Dabiski, nevajadzēja nemaz pārāk daudz ar «varbūt» un «iespējams» piebārstītu atbilžu, lai Daru sāktu urdīt «kā tu to zini?» tipa jautājumi. Kādu laiku astronomi vēl turpināja paskaidrojumus, bet galu galā viņi, cik vien taktiski varēja, ieteica Daram palūgt Krūgeru, lai iemāca viņam mazliet elementārās algebras.

Daram nekad pat prātā nenāca apvainoties. Viņš bija neapmierināts, ka pats nav to iedomājies, jo tik daudzās atbildēs uz viņa iepriekšējiem jautājumiem jau bija atrodami matemātikas zināšanu fragmenti. Dars priecīgs meklēja Krūgeru, kas viņu vairs nepārtraukti nepavadīja, jo viņa angļu valodas zināšanas bija ievērojami uzlabojušās.

Dars nemaz nemanīja vieglo nepatiku, ar kādu draugs uzklausīja viņa lūgumu: viņš uz vietas gribēja mācīties algebru. Krūgers darīja, ko spēja, tomēr nebija pats labākais skolotājs pasaulē. Viņam tas būtu veicies labāk, ja viņu nebūtu apsēdušas bailes, ka šādas lietas var apslāpēt Dara interesi par zinātni.

Par to bažīties viņam nebūtu vajadzējis. Vairumam cilvēku, kuriem nepadodas matemātika, grūtības rada priekšstats par to kā par kaut ko iegaumējamu, bet Daru Langu Anu nebiedēja nekas, kas jāpatur galvā. Varbūt šā iemesla dēļ viņš ārkārtīgi lēni aptvēra algebras pamatideju — ka tā ir instruments dažādu problēmu

risināšanai; viņš viegli iemācījās visus likumus, bet, sadūries ar problēmu, pārcieta tās pašas grūtības, ko daudzi iesācēji. Tomēr drīzāk gan Krūgers, nevis Dars galu galā mēģināja tikt vaļā no algebras.

Atrast jaunu priekšmetu, kas interesētu Daru, nebija grūti, bet personīgu iemeslu dēļ Krūgers vēlējās, lai šoreiz tam nebūtu sakara ar matemātiku. Viņš, tāpat kā daudzi citi, domāja, ka šāds priekšmets varētu būt bioloģija, un izlēma — būtu laiks izdibināt, ko dzīvības pētnieki uzzinājuši par Abiormenu.

Izrādījās, ka biologu grupa jau labu laiku cenšas atrisināt problēmu, kā izpētīt vienīgo pieejamo «karstās» dzīvības formas pārstāvi — vienu no skolotājiem vulkānu sakarsētajā patvērumā. Indivīds geizeru ciematā vēl aizvien nebija sevišķi noskaņots sadarboties, tomēr zinātnieki juta, ka pazīst viņu labāk nekā pārējos, tāpēc tieši viņu izvēlējās saimnieka lomai «Alphard» inženieru steigā sameistarotā un ar televīzijas aparaturu apgādātā robota «viesošanās» laikā. Līdzko Dars bija ieraudzījis šo ierīci, viņa zinātkāre tūlīt ievirzījās jaunā gultnē, un Krūgeram nācās izskaidrot, kā darbojas televīzijas iekārta un kā notiek robota vadīšana no attāluma. Viņš ar to nopūlējās vēl pat tad, kad viņi visi bija jau sakāpuši palīgkuģī, ar kuru veda arī robotu.

Patiesību sakot, Dars juta, ka viņam radies puslīdz skaidrs priekšstats par to, ko aparāts spēj izdarīt, un viņš arī sāka visai skaidri apjēgt, cik maz viņam izredžu uzzināt, kā tas tiek darīts. Kamēr piezemējoties Krūgers no palīgkuģa pa radio sarunājās ar Skolotāju, viņš klausījās, tomēr pats ne vārda nebilda.

— Mēs būtu ļoti pateicīgi, ja tu atļautu mūsu robotam ieiet tavā patvērumā. Esam pārliecināti, ka tas spēs izturēt turienes apstākļus.

— Kāpēc? Kāds labums no tā būs jums vai mums?

— Tu mūs esi redzējis, un tev par mums ir radies kāds priekšstats. Vai tev neliekas, ka mūsu uzskati par tevi varētu mainīties, ja būsim tevi redzējuši? Galu galā, tu daudz reižu esi apgalvojis — mēs nepiekrītot tavam viedoklim par zināšanu izplatīšanu tikai tādēļ, ka nesaprotot tevi. Man šķiet, tu labprāt darītu visu, lai veicinātu mūsu saprašanos.

— Kā tu zini, ka es vispār esmu tevi redzējis? Es tev teicu, ka nezinu nevienu materiālu, kas spētu atdalīt mūsu vides un kuram tomēr varētu redzēt cauri.

— Tad tu neesi teicis man visu patiesību — jums ir kaut kāda televīzijas iekārta. Tu redzēji mūs pietiekami skaidri, lai apjautātos par dzelzs sprādzēm pie Dara jostas.

— Labi, labi. Bet cik pārliecināts es varu būt, ka, mani redzējuši, jūs, svešinieki, nāksit pie prāta?

— To es nevaru pateikt; kā es varu apsolīt, ko mēs secināsim no vēl nenotikuša fakta? Katrā ziņa tu varētu mūs labāk iepazīt.

— Man nav nekādas sevišķas intereses ar jums tuvāk iepazīties.

— Tomēr pirms pāris gadiem, kad tu mani sīki iztaujāji, tev tāda bija.

— Toreiz es uzzināju visu, ko gribēju zināt.

— Ne tikai Dars Langs Ans, bet arī daudzi citi ir uzzinājuši vairāk par zinātni. Desmitiem un desmitiem Dara ciltsbrāļu novēroja, kā mēs pētījām alu tālu dienvidos.

— Šķiet, es visai maz varu darīt, lai to izbeigtu.

— Bet, ja arī tu mācītos no mums, tev vismaz rastos priekšstats par to, ko uzzina citi; tu zināmā mērā arī varētu kontrolēt, ko iemācīsies tavējie, kad pienāks viņu laiks sākt dzīvi.

Daru šis arguments mazliet samulsināja; viņš nespēja pilnīgi izprast, ko jauneklis cenšas panākt, un vēl mazāk — kas notiek tālumā esošā Skolotāja galvā. Dars nezināja, vai viņu pārsteidz vai nepārsteidz fakts, ka šis arguments neredzamo būtni pārliecināja, tomēr viņam bija skaidrs, ka Krūgers ar iznākumu ir apmierināts.

Kaut arī robots bija mazs, tomēr par lielu, lai varētu iekļūt Skolotāja patvērumā pa lūku tai vietā, kur Dars un Krūgers bija sarunājušies ar viņu. Pēc Skolotāja norādījuma lidaparāts piezemējās netālu no krātera, kurā tik ilgu laiku bija sagūstīti abi ceļotāji, un robotu nogādāja ēkā, kurā viņi reiz bija atraduši ģeneratorus. Atgriezušies lidaparātā, cilvēki sapulcējās pie televizora; tas bija noregulēts uz robota vilni.

— Un tagad? — viens no cilvēkiem jautāja Skolotājam.

— Sūtiet savu aparātu lejā pa slīpni!

Operators izpildīja viņa prasību; mazā kaste u savām kāpurķēdēm aizrāpoja lejup pa slideno tuneli. Dziļāk kļuva tumšāks, un, lai varētu redzēt, tika ieslēgts robota starmetis.

— Uz priekšu pa gaiteni! Nenogriezties citos gaiteņos!

Aparāts devās uz priekšu. Eja bija gara un acīmredzot iesniedzās dziļi kalnā; pēc laba laika ceļu aizsprostoja diezgan pamatīgas durvis.

— Pagaidiet!

Operatori paklausīja, pēc brīža durvis atvērās.

— Atr…!

Robots ieripoja pa durvīm, un tās aiz viņa aizvērās.

— Taisni uz priekšu! Vairāk nozarojumu nav. Es iešu pretī, lai sastaptu jūsu aparātu, bet lēnām, jo man jānes līdzi radioaparāts. Es vēl esmu netālu no ciemata.

— Tev nav jāpūlas iet pretim robotam, ja tikai tu negribi no mums slēpt kādu jūsu stacijas daļu, — teica viens no biologiem. — Aparāts var veikt šo ceļu, nevienu neapgrūtinot.

— Ļoti labi. Es gaidīšu šeit, tad arī mani biedri varēs sarunāties ar jums.

Laikam viens pats garš tunelis savienoja gaiteņus zem ģeneratora

ēkas ar rajonu zem ciemata pie geizeriem. Pagāja ilgs laiks, pārvarot šo attālumu, bet beigu beigās robots sasniedza vietu, kurā gaitenis pēkšņi izpletās apmēram astoņas pēdas augstā plašā telpā, no kuras atzarojās vairāki citi tuneļi. Runātājs, kas bija pietiekami labi iemācījies abiormeniešu valodu, lai varētu justies gandrīz pilnīgi neatkarīgs no Krūgera un Dara, paziņoja Skolotājam robota atrašanās vietu un lūdza tālākus norādījumus.

— Aparāts ir jau pavisam tuvu, būs vieglāk, ja pats rādīšu ce]u. Pagaidi, pēc brīža es būšu klāt!

Cilvēki pie televizora nenolaida acu no ekrāna.

Pēc dažām sekundēm vienā no tuneļu mutēm pazibēja kaut kas kustīgs, un tūdaļ visu acis pievērsās attēlam uz ekrāna. Viņu uzmanība nemazinājās ari tad, kad jaunatnācējs tuvojās robotam.

Neviens nebija sevišķi pārsteigts. Visiem, izņemot Daru, bija lielāka vai mazāka darba pieredze uz Zemes kosmiskajiem pētniecības kuģiem, un viņi bija redzējuši visdažādākā izskata būtnes, kuras, kā izrādījās, bija gan saprātīgas, gan civilizētas.

šī būtne nelīdzinājās nevienam radījumam, ko savā mūžā bija redzējis abiormenietis. Melones veida ķermenis balstījās uz sešām ekstremitātēm,kas pie ķermeņa bija resnas un gandrīz saplūda kopā, bet, uz leju kļūdamas arvien smailākas, pie grīdas bija tievas kā adatas. Cilvēkiem radījums atgādināja neparasti resnu jūras zvaigzni, kas staigā ar saviem stariem, nevis izpletusies guļ. Robota spuldzes gaismā ķermeņa augšējā trešdaļa cilvēku acīs likās tumši sarkana, un tādas pašas krāsas svītras stiepās lejup līdz katras ekstremitātes galam; pārējais ķermenis bija melns. Radījumam neredzēja ne acu, ne ausu, nedz citu tamlīdzīgu maņas orgānu, izņemot plankumu pašā augšā, kas tikpat labi varētu būt gan cieši aizvērta mute, gan arī tikai krāsu rotaļa. Televīzijas attēls Daram neļāva novērtēt radījuma apmērus; robota operators, noteikdams tā attālumu no kameras ar vienkāršu fokusēšanu, vērtēja, ka būtne esot apmēram Dara augumā un droši vien sverot astoņdesmit vai deviņdesmit mārciņu.

— Es pieņemu, ka varat mani redzēt.

Daram radās pārliecība, ka saklausījis ironiju radījuma vārdos. Tas neapšaubāmi bija Skolotājs, jo tagad robota translētā balss bija tā pati agrāk dzirdētā.

— Ja aparāts pēc jūsu rīkojuma sekos man, mēs varēsim iekārtoties ērtāk, un tad noskaidrosim, ko jūs gribat uzzināt.

Radījums neapgriezdamies sāka iet atpakaļ, un robots viņam sekoja. īss gaitenis aizveda apmēram piecas pēdas augstā telpā, kas ļoti līdzinājās Dara un Krūgera pilsētā redzētajām. Dars visu dedzīgi vēroja, cerēdams uzzināt, kā lieto dažādās mīklainās ierīces.

Dažu uzdevums kļuva saprotams tūlīt. Uz trim kupolveida priekšmetiem novietojās tādi paši radījumi kā robota gids; ķermeņi

atradās kupola virsotnē, un visas sešas ekstremitātes bija izstieptas pa sānu gropēm. Gids pats devās uz telpas galu un, izpletis ekstremitātes uz visām pusēm, uzmetās uz vienas no «mazgājamām bļodām». Nekas šo radījumu uzvedībā neliecināja, ka viņi apskatītu robotu, bet nebija arī gandrīz nekādu šaubu, ka tieši to viņi dara.

Gids no sava «troņa» sāka sarunu.

— Te nu mēs esam. Varbūt jūs varat sniegt mums skaidrāku priekšstatu par to, ko īsti gribat uzzināt, mūs apskatot, un kāpēc šīs zināšanas spēs padarīt mūsu viedokli jums pieņemamāku?

— Mēs ceram uzzināt, kā jūs dzīvojat, ko ēdat, kādas varētu būt gan jūsu fiziskās, gan garīgās spējas un to robežas, kā arī pēc iespējas vairāk par jūsu attiecībām ar «aukstajiem», kas ir gan jūsu pēcteči, gan priekšteči. Kad mums tas būs skaidrs, varbūt mēs labāk sapratīsim, kāpēc jums ir iebildumi pret tehnisko zināšanu izplatīšanos jūsu pasaulē. Man jāatzīstas, ka pašlaik jūsu nostāja atgādina dažus vēsturiskus nogrupējumus mūsu pašu pasaulē, un katru reizi pagātnē, kad šādiem cilvēkiem izdevās ierobežot vai kontrolēt zināšanu izplatīšanos, sekas bija ārkārtīgi bēdīgas. Mēs labprāt noskaidrotu, vai Abiormenas iedzīvotāji tik ļoti atšķiras no mums, ka šāds iznākums nedraud.

— Kā uz jauno informāciju reaģēja tie, kas novēroja jūsu darbu?

— Gandrīz visi bez izņēmuma bija ieinteresēti. Un viens no viņiem ir iemācījies krietni daudz un pārliecinājis mūs, ka jūsu planētas iedzīvotāji ir vismaz tikpat saprātīgi kā zemieši.

— Man šķiet, tu domā Daru Langu Anu. Viņš droši vien plāno paplašināt savu skolotāju patvērumu vai konstruēt jūsējam līdzīgus lidaparātus?

— Par to viņš nav ieminējies, bet tu jau vari pajautāt viņam pašam. Viņš ir pie mums.

No šāda sarunas pavērsiena Dars satrūkās, tomēr nevilcinādamies teica:

— Protams, ka man pat prātā nenāk kaut ko tādu darīt. Katrā ziņā es neesmu iemācījies tik daudz, lai spētu izdarīt vienu vai otru.

Ir vēl kaut kas, ko, kā ceru, tu neesi iemācījies, bet ko man iemācīja tavs draugs Krūgers. Tomēr taņi, ko tu pats esi iemācījies, drīz būs maz nozīmes.

To es zinu.

Dars apklusa, un sarunas temats atkal mainījās.

— Man liekas, šo savu aparātu jūs kontrolējat ar kādu savdabīgu radioiekārtu, — piezīmēja viens uz kupolveida «krēsla» gulošais radījums.

Biologs apstiprināja, ka tā tiešām ir.

— Kādus viļņus jūs lietojat, ka tie izspiežas cauri tik biezām klintīm? Mūsu sarunām lietotajam aparātam raidošā antena atrodas

virszemē.

— To es nevaru sīkāk pastāstīt, — atbildēja biologs, — jo tas neietilpst manā zinātnes nozarē. Robotam ir antena, taču tā nav sevišķi ievērojama; ja rūpīgāk apskatīsi robota korpusu, tu atradīsi vairākkārtīgu stiepļu vijumu augšdaļā tieši zem tornīša, uz kura uzmontēta acs.

Jautātājs piecēlās no sēdekļa un, lietojot visas sešas ekstremitātes, devās pie robota. Dars ievēroja, ka viņš nekustas tik neveikli un ar tādām grūtībām kā bieži vien, it sevišķi mūža pēdējos gados, viņa skolotāji. Piegājis pie robota, radījums nostājās uz četrām ekstremitātēm un pārējās divas izmantoja, lai aptaustītu tā virsmu. Šai procesā katras ekstremitātes galā kļuva redzams kušķītis stīgu, kuras viņš acīmredzot lietoja apmēram tāpat kā cilvēks pirkstus.

— Es sataustīju stiepļu vijumu, — viņš pēc mirkļa teica, — kaut gan tas ir pārāk smalks — vismaz atsevišķas stieples —, lai es varētu to saskatīt.

— Baidos, ka tādam nolūkam gaisma nekrīt visai labi, — biologs atbildēja. — Mēs to orientējam tā, lai mums pašiem būtu ērti redzēt.

— Ko? Vai tu saki, ka uz šā aparāta arī ir gaismas avots? Kad tu sāki runāt par gaismu, man šķita, tu domā mūsējo. Ja tu aizvadītu robotu gaismā, varbūt es to redzētu mazliet labāk, tomēr šaubos; kā jau teicu, stieples ir ļoti smalkas.

Visi biologi uzreiz galvenajos vilcienos nojauta, kas par vainu; runātājs rezignēti piebilda:

— Jā, robotam ir gaismas avots — mazs cilindrs pašā augšā; varbūt tu vari to sataustīt, ja arī neredzi. Kur ir tā gaisma, par kuru tu runā?

— Tur.

No grīdas pacēlās vēl viena ekstremitāte un pamāja. Dars Langs Āns, paskatījies norādītajā virzienā, ieraudzīja to pašu caurulīti ar sprauslu galā, kuru Krūgers bija nosaucis par gāzes radziņu.

— Vai tu domā to caurulīti? — biologs jautāja.

Krūgers ar skubu, ierunādamies par desmitdaļ sekundes ātrāk, pirms paspēja atvērt muti Dars, izteica savu apsvērumu:

— Ja tas ir gāzes radziņš, kāpēc tas nav aizdedzināts?

— Varbūt ir gan. Iespējams, ka tā ir ūdeņraža liesma, kas mūsu robota gaismā nav saredzama.

Operators izslēdza gaismu, tomēr uz ekrāna nekas nebija samanāms, un viņš to tūlīt atkal ieslēdza. īsā starpgadījuma laikā Skolotājs paspēja apstiprināt, ka šī caurule patiešām esot tā, kuru viņš domājis.

— Skaidrs, mēs redzam citādā gaismā, — biologs sacīja. — Vai tu to nezināji? Jūsu «aukstie» šai ziņā tikai nedaudz atšķiras no mums, vismaz mēs esam tik līdzīgi, ka varam lietot vienas un tās pašas

apgaismošanas ierīces, tātad jūsu redze droši vien atšķiras arī no viņu redzes.

— Mēs zinājām, ka viņi var saskatīt mazākus priekšmetus nekā mēs, tomēr iemesls mums nebija zināms. Mēs nedomājām, ka ir dažāda veida gaisma.

— Vai jūs nezinājāt, ka jūsu radioviļņi ir tie paši, kas dod iespēju jums redzēt? Tiem vienīgi ir cits garums.

— Jāsmejas! Radioviļņi pārvietojas tik ātri, ka tos nevar izmērīt, bet varbūt tie izplatās pat acumirklīgu Redzamās gaismas viļņi, ja tie vispār ir viļņi, pārvietojas mazliet ātrāk nekā skaņa.

— O-ho! — Cilvēks mazliet padomāja, tad jautāja: — Vai tu vari izskaidrot, kā darbojas jūsu gaismas avots?

— Tā ir vienkārši tvaika strūkla, kas izplūst pa sevišķa veida sprauslu. Būtu ļoti grūti aprakstīt tās veidu, vismaz ar vārdiem, kādus mēs abi zinām.

— Tas nekas; tu man pastāstīji jau pietiekami daudz, es tikai vēl nespēju saprast, kā jūs esat uzzinājuši kaut ko par abām saulēm — jūs taču noteikti nevarat tās «redzēt».

— Protams, tās fievar redzēt, bet tikai just.

Dars Langs Āns nebija sapratis jau vairākus teikumus, un Nilss, steidzīgi čukstēdams, centās viņam izskaidrot, par ko ir runa:

— «Karstie» neredz tā kā mēs; atšķirība ir vēl lielāka nekā starp mums abiem. Mēs vismaz redzam vienu un to pašu gaismu — elektromagnētiskos viļņus. Pēc tā, ko pastāstīja šis «karsto» Skolotājs, viņu redze balstās uz kaut kādas skaņas formas uztveršanu — man šķiet, ļoti augstas frekvences skaņas, jo viņš pieminēja, ka tā pārvietojoties mazliet ātrāķ nekā «parastā» skaņa.

— Kā gan var redzēt ar skaņu?

— Jādomā, kaut kā jau var; savā ziņā redzēt it kā varētu jebkuras svārstības, kas izplatās pa taisni, un skaņas viļņi, ja tos nekas neaizkavē, tā izplatās. Ļoti īsie. skaņu viļņi — ultraskaņa — šai ziņā ir piemērotāki nekā tie, kurus radām runājot. Protams, tie neparādīs neko ļoti mazu; atceries, viņš teica, ka stieple esot pārāk smalka, lai to varētu redzēt.

Abi atkal pievērsa uzmanību sarunai pa radio, vismaz Krūgers to darīja. Daram, kā parasti, tagad bija kas jauns, par ko domāt.

— Jūs paši droši vien esat daudz prātojuši, lai uzzinātu par šo planētu sistēmu tik daudz, cik tagad zināt, — biologs sacīja, — jo ārpus Abiormenas atmosfēras jūs varat pamanīt tikai tos priekšmetus, kuri izstaro jūtamu siltumu.

— Aina, ko attēloju Nilsam Krūgeram, bija tikai viena no vairākām teorijām, — radījums rāmi atbildēja.

— Līdz šim, kā izrādās, tā ir visai pareiza. Bet, ja ar zinātnisku domāšanu jūs varat veikt tik daudz, kāpēc jums ir aizspriedumi pret

zfnātni?

Būtu jauki, ja jūs beigtu daudzināt vienu un to pašu. Tomēr — atbildot uz jautājumu — kāds mums no tā būtu labums? Vai mēs esam kaut ko ieguvuši, uzzinot, ka Abiormena riņķo ap Tīru un Tīra ap Arēnu? Atzīstu, šādas zināšanas ir nekaitīgas, jo nevar beigties ar bīstamu rīcību, tomēr tā ir lieka laika tērēšana.

— Citiem vārdiem, jūs dalāt zināšanas nederīgās un bīstamās?

— Praktiski, jā. Šad tad gadās izņēmumi; protams, šo gaismas avotu izgudrotājs ir izdarījis labu darbu. Tomēr visas jaunās zināšanas ir rūpīgi jāpārbauda, lai gūtu pārliecību, ka tās nav bīstamas.

— Es sāku saprast tavu viedokli. Jādomā, tev nebūs iebildumu, ja mēs tērēsim savu laiku, jūs sīkāk iepazīstot.

— Man vienalga, ko jūs darāt ar savu laiku. Jautā!

Zinātnieki jzpildīja viņa prasību, un pamazām Dars Langs Ans sāka saprast, kādas būtnes bijuši viņa senči — un kādi būs viņa bērni.

«Karsto» pilsētas nebija izkaisītas pa visu Abiormenu, bet tikai vulkānu rajonos, kur nedaudzi to iedzīvotāji varēja patverties pazemē, lai pārlaistu auksto periodu; tā kā uguns bija tabu, neviens no Dara paaudzes tām nekad netuvojās. Tomēr šķita, kaut arī Skolotājs par to plaši neizteicās, ka šis tabu ir viens no piemēriem, kas pierāda, cik liela ietekme «karstajiem» ir pār «aukstajiem». «Karsto» rasei šāda aizlieguma nebija, tā dzīvoja un mira, kur vēlējās; ļas arī ieskaidroja, kā tādi priekšmeti kā Dara jostas sprādzes varēja tikt un arī tika atrasti «auksto» pilsētu tuvumā viņu dzīves cikla sākumā. Tāpat kā Dara paaudze, arī «karstie» bija ļoti pūlējušies nodrošināt zināšanu nodošanu no viena cikla nākamajā, kaut gan tas mazāk bija atkarīgs no grāmatām, vairāk — no skolotāju atmiņas. Kad Dars pārtrauca sarunu, lai pajautātu, kāpēc nebūtu labāk, ja «karstie» nodotu zināšanas «aukstajiem» un tie savukārt atkal «karstajiem», tā iesaistot abas rases zinātnes attīstībā, Skolotājs ļoti pacietīgi paskaidroja, ka šda rīcība faktiski izslēgtu iespēju kontrolēt zināšanu izplatību.

«Karstie» bija visai kompetenti elektrotehniķi un lieliski celtnieki; šķita, ka arī ķīmija ir sasniegusi samērā augstu līmeni, kas gan bija pārsteidzoši rasei, kuras zinātniekus ierobežoja viņu redzes spējas. Dabiski, ka astronomija gandrīz nemaz neeksistēja un sarežģītākajās fizikas nozarēs viņi bija galīgi atpalikuši. Protams, radioaktīvie elementi bija atklāti, bet viņiem nebija nekādas jēgas par to nozīmi.

Daudzi cilvēku jautājumi mulsināja Daru, un dažreiz tas nebūt nebija tāpēc, ka viņš būtu nejēga cilvēku zinātnē. Cik Dars varēja noprast, cilvēki centās izdibināt «karsto» skolotāju attieksmi pret Dara rasi — tas ir; vai «karstie» jūt pret viņiem patiku un cienu vai nicināšanu kā pret zemāku rasi vai arī uzskata viņus tikai par mazsvarīgu, bet nepieciešamu neērtību. Dars atcerējās, kā viens no klātesošajiem radījumiem bija centies notēlot draudzības jūtas, kuras

it kā balstītos uz viņu asinsradniecību, kaut arī neparko nevarēja saprast, pēc kā gan šādu radniecību varētu noteikt.

Sis jautājums iešāvās prātā arī biologam — vienam no tiem, kuri bija klausījušies pirmās pārtvertās Krūgera radiosarunas ar Skolotāju un vēlāk bija pieprasījuši to tulkojumu. Dars jutās gandrīz vai pārsteigts, ka Skolotājam uz to ir jau gatava atbilde.

— Mēs noskaidrojam daudzu mūsu priekšteču nāves apstākļus vai vismaz vietu, kur viņiem jāmirst. Drīz vien šā ciemata iedzīvotājiem pavēlēs doties uz krāteri, kurā kādu laiku bija notverti Dars un Krūgers; tur mēs varam novērot viņu nāvi un jaunās dzīvības rašanos, kā arī izsekot, kas ir kura pēctecis. Kad tuvojas aukstā sezona, mēs izkārtojam arī mūsu pašu nāvi jau agrāk izvēlētās vietās un mēģinām no caukstajiem» skolotājiem uzzināt neapdzīvotās vietas, uz kuram jaunā dzīves cikla sākumā tiks izsūtītas grupas gūstīt viņu rases jaunos indivīdus, kuri tai laikā vēl neatšķiras no mežonīgiem dzīvniekiem.

— Jādomā, ka visus tomēr nenoķer.

— Noķer tos, kuru atrašanās vietu mēs zinām. Sad tad atrodas kāds mūsu rases piederīgais, dažreiz pat vesela grupiņa, kuru sencis droši vien pārdzīvojis visu auksto periodu kā mežonīgs dzīvnieks; vismaz mums par viņiem nav nekādu ziņu.

— Vai jūs zināt, cik bērnu būs katram?

— To noteikt ir pilnīgi neiespējami, tas atkarīgs no katra indivīda svara.

— Tomēr šķiet, ka tas visiem indivīdiem ir apmēram vienāds.

— Normālās dzīves laikā tā ir, bet mirstot viens otrs varbūt ilgi izticis bez barības vai arī, gluži pretēji, ēdis ļoti daudz un bieži; viss atkarīgs no nejaušībām. Nav iespējams arī noteikt, vai kādu Dara Langa Ana rases nule dzimušu bērnu pirms atrašanas neaprij plēsoņas, jo par viņiem pietiekami nerūpējas, tā kā to darām mēs.

— Saprotu.

Arī Dars saprata. Kaut gan viņam bija ļoti laba atmiņa, viņš ārkārtīgi maz atcerējās par īso laiciņu pirms «noķeršanas», bet tas pats mazumiņš saskanēja ar Skolotāja stāstīto. Dars brīnījās, kāpēc gan viņa skolotāji nerīkojas tikpat piesardzīgi, un tad saprata, ka viņiem nav nekādas iespējas to darīt — vai nu «karstajiem» vajadzētu ar viņiem sadarboties, ko viņi, jādomā, nevēlas, vai arī viņa rasei vajadzētu paturēt savā kontrolē grupu otras rases piederīgo «karstajā» periodā, lai varētu tos izrīkot, gluži tāpat kā «karstie» izrīko geizeru ciemata iedzīvotājus «aukstajā» periodā. Maigi izsakoties, tas šķita grūti izdarāms; otra rase bija aizsteigusies pietiekami tālu viņiem priekšā tehnikā, lai varētu pārvaldīt situāciju. Darā modās stipras šaubas, vai šis Skolotājs ir bijis pilnīgi atklāts — bez personīgās nepatikas vajadzēja būt vel kādam iemeslam, kura dēļ viņam bija iebildumi pret cilvēku zināšanu izplatību.

Sarunai turpinoties, šaubas vērtās pārliecībā un izraisīja citas domas. Kad robots bija devies atpakaļ uz lidaparātu, Dars Langs Āns lika priekšā stāties sakaros ar skolotājiem pārējos vulkānu sasildītajos patvērumos un izjautāt viņus. Pat Krūgers, kas pazina Daru labāk, nekā jebkurš cits cilvēks varētu viņu kādreiz iepazīt, nesaprata, ko īsti viņš mēģina izdibināt.

XIV
BIOLOĢIJA; SOCIOLOĢIJA

Kamēr Abiormena meta loku pēc loka pa savu gandrīz vai komētas orbītu, Tīru tās liesmojošā pavēlniece vilka tuvāk un tuvāk. Abiormena pamazām aizvien vairāk sakarsa. Tas neko daudz nenozīmēja planētas iedzīvotājiem, jo temperatūra vēl nebija sasniegusi to pakāpi, kad sāk aktivizēties baktērija, kuras dzīvības procesi uzlādēs atmosfēru ar slāpekļa oksīdiem. Kamēr tas vēl nebija noticis, Dara rasei! maz rūpēja, vai dzimtās planētas okeāni ir sasaluši vai vārās.

Arī Zemes zinātniekus karstums netraucēja. Vairums no viņiem jau kopš paša sākuma valkāja komplicētus aizsargtērpus, kuros viņi īstenībā bija apgādāti ar kondicionētu gaisu. Tomēr viņi zināja, ka drīz vien būs nepieciešama efektīvāka aizsardzība. Eksperimenti ar vietējām dzīvības formām — ne tikai ar baktērijām vien, bet arī ar pietiekami lieliem dzīvniekiem, kurus varēja novērot bez mikroskopa, un ar augiem — skaidri liecināja, kas gaidāms.

Krūgers ar stāvokli bija vairāk nekā apmierināts. Viņa draugs acīmredzot bija pilnīgi iegrimis no Zemes atbraukušo viesu zināšanu apguvē. Krūgers nevarēja visu laiku turēties ar viņu kopā, bet par to vairs daudz neuztraucās. Ja kas bija pilnīgi skaidrs, tad tas bija fakts, ka Dars Langs Ans uzkrājis jau pārāk daudz informācijas, lai visu to paspētu nodot skolotājiem pirms savas dzīves normālajām beigām. Daram nebūs citas izejas — būs jāpaliek patvērumā zem ledus cepures, kad to noslēgs, un tas nozīmēja, ka viņš automātiski kļūs par skolotāju.

Reizi vai divas jauneklim uzmācās sirdsapziņas pārmetumi; viņš prātoja, vai nebūtu godīgāk aizrādīt Daram, kādas sekas būs šim kopā ar cilvēkiem pavadītajam laikam. Tomēr ikreiz, kad viņš par to iedomājās, viņam izdevās sevi pārliecināt, ka iedzimtais ir diezgan vecs, lai pats zinātu, ko dara.

Tomēr diez vai nebūtu bijis labāk; ja Nilss būtu par to ieminējies.

Kaut arī Zemes zinātnieki, protams, varēs strādāt uz Abiormenas pat karstajā sezonā, apstākļi būs daudz grūtāki. Tāpēc viņi galveno informāciju centās iegūt pirms klimata maiņas. Dars cik spēdams novēroja visu notiekošo; Krūgeram, kurš arī bija noskatījies vienu no biologu mēģinājumiem, tas nemaz nelikās tik aizraujoši.

Tas notika pēc tam, kad bija atklāts karstuma ķēdes reakcijas efekts uz vietējo baktēriju. Ar planētas augsni izklāja hermētiski noslēgtas kameras dibenu; tajā ievietoja vairākus nelielus dzīvniekus — tādus.

Dars un Krūgers bija sastapuši krāterī. Augsnē bija iestādīti arī daži planētas augi; biologi bija mēģinājuši atveidot miniatūrā planētas vidi. To izdarījuši, viņi sāka paaugstināt temperatūru — pakāpeniski, lai izvairītos no termiskā šoka, kas tikai sarežģītu situāciju.

Kamera bija pietiekami labi izolēta, lai aizkavētu tvaika kondensāciju uz tās sienām, tā ka joprojām bija iespējams redzēt, kas tajā notiek. Protams, mazliet ūdens vēl aizvien bija šķidrā stāvoklī, jo pārējā ūdens vārīšanās bija ievērojami paaugstinājusi spiedienu; un tad pavisam negaidīti kāda mēraparāta bultiņa izkustējās no nulles stāvokļa.

Tas gan bija visparastākais galvanometrs, toties saslēgts virknē ar rezistoru — kamerā ievietotu nelielu vaļēju tīģelīti ar ūdeni. Šķidruma pretestība mazinājās, un neviens no klātesošajiem nešaubījās par šīs parādības cēloni. Pēc brīža viss kļuva redzams arī bez mikroskopa — atmosfēra kamerā ieguva vāju nepārprotami sarkanbrūnu nokrāsu. Sāka darboties baktērija; tās veidotie slāpekļa oksīdi ne tikvien paskābināja vēl šķidrā stāvoklī esošo ūdeni, bet arī izraisīja nesalīdzināmi radikālākas pārmaiņas visos kamerā ievietotajos dzīvajos organismos.

Dzīvnieki beidza kustēties, vēl tikai neveikli grozīja galvas. Tie bija nedaudz atvirzījušies cits no cita un pārtraukuši skrubināt augus. Uz vairākām sekundēm pētījumu objekti un pētītāji sastinga, bet viņu sasprindzinājums pieauga.

Pēkšņi lielākais no dzīvniekiem sabruka, nākamajā pusminūtē tas pats notika ar visiem pārējiem. Krūgers paslepus no sāniem uzmeta skatienu Daram, bet viņa mazais draugs to pat nemanīja. Abas acis viņš bija pievērsis kamerai. Jauneklis atkal paskatījās uz dzīvniekiem, un pēkšņi viņam kļuva nelabi. Mazie radījumi zaudēja formu, izplūda bezveidīgās protoplazmas peļķēs, kas nesavienojās pat tajās vietās, kur divi radījumi bija sabrukuši pavisam tuvu viens pie otra. Varēja redzēt, ka viegla trīsoņa pārņem vēl dzīvās recekļa lāmas, un šo ainu Krūgera kuņģis vairs neizturēja. Viņš metās laukā.

Šķita, ka Daru redzētais nemaz neietekmē; viņš palika vērojam kameru vēl pusstundu — laiku, kas bija nepieciešams, lai pēdējā peļķe izveidotos par kādiem piecdesmit maziņiem, tārpiem līdzīgiem radījumiem, kuru ķermeņiem nebija nekādas līdzības ar dzīvniekiem, no kuriem tie radušies. Tie rāpoja pa kameru, acīmredzot pilnīgi spējīgi paši rūpēties par sevi.

Arī augi bija pārvērtušies, lai gan citādā procesā. Lielāko augu lapas nobira un stumbri mazliet sakrokojās. Novērotāji sākumā domāja, ka karstums tikai pārtraucis to augšanu, bet šo pieņēmumu apgāza simtiem maziņu, puniem līdzīgu izaugumu parādīšanās uz sažuvušajiem stumbriem. Tie pamazām uzpūtās, acīmredzot uzsūcot vecāku augu matēriju, un beidzot nobira zemē kā vairākas minūtes

ilgs lodīšu lietus.

Mazākie, zālei līdzīgie augi gluži vienkārši novīta, bet to vietā strauji dzina asnus pavisam citādi augi. Nepagāja ne stunda, un pilnīgais ap lidaparātu esošās vides paraugs kamerā bija pārvērties par visiem novērotājiem — arī Daram Langam Anam — galīgi nepazīstamu vidi.

— Tad tā tas notiek! — beidzot izdvesa viens no biologiem.

Ne viņu, ne arī kādu no viņa kolēģiem redzētais nebija ietekmējis tik spēcīgi kā Krūgeru. Tiesa, neviens cits jau nebija tā pieķēries Daram.

— Manuprāt, mēs būtu varējuši paredzēt, ka no katra indivīda radīsies krietni daudz pēcnācēju, ja šī ir viņu vienīgā reproducēšanās iespēja. Planēta tūlīt pēc sezonas maiņas droši vien ir šausmīgi pārapdzīvota.

Kāds cits biologs noraidoši papurināja galvu.

— Šai ziņā viss ir kārtībā, — viņš teica, — bet kaut kas cits gan ne. Pašlaik mēs vērojam periodu tieši pirms kārtējās klimata maiņas, bet dzīvnieku vēl aizvien ir daudz — gan gaļēdāju, gan zālēdāju — un augu pasaule nemaz neizskatās cietusi. Nespēju īsti noticēt, ka nav vēl citas reproducēšanās metodes.

— Vai nepieciešamību pēc tās nenosaka sezonas ilgums? Ja pašreizējā proporcija uzskatāma par normu, tas nozīmē, ka sezonu pārdzīvo apmēram viens no piecdesmit indivīdiem.

— Pareizi, un sezona, kas drīz beigsies, ilgst aptuveni četrdesmit Zemes gadu. Negribas ticēt, ka tik ilgā periodā varētu saglabāties tik daudz dzīvnieku. Mēs zinām, ka atbilstoši savam svaram tie patērē apmēram tikpat daudz barības kā dzīvnieki uz Zemes. Kā tas ir, Dar? Vai jūsu dzīves laikā vairākkārt nerodas jauni dzīvnieki?

— Protams, ka rodas, — abiormenietis atbildēja. — No katra dzīvnieka locekļa, ja tikai tas ir pietiekami liels, izaug jauns dzīvnieks. Tā noteikti notiek vismaz ar tiem dzīvniekiem, kurus mēs lietojam ēšanai, tāpēc mēs vienmēr atstājam no katra kaut ko neapēstu. Vai ar jūsu dzīvniekiem tā nenotiek?

— Hmm-m. Uz Zemes dažas dzīvās būtnes var apmēram tā atjaunoties, bet tās ir visai primitīvas. Es nesaprotu, kāuz šīs planētas vispār iespējams kādu nogalināt?

— Nu, protams, daži dzīvnieki no sava laupījuma neatstāj pietiekami daudz, lai tas varētu reģenerēties. Turklāt dažkārt kāds nomirst arī badā vai noslīkst, kaut gan jābadojas krietni ilgi, lai izdiltu tiktāl, ka vairs nevar izdzīvot.

Viens no zinātniekiem domīgi aplūkoja savu labo roku, kurai divu pirkstu vietā bija tikai stumbeņi — piemiņa no negadījuma bērnībā.

— Jādomā, Dar, ka laikam būtu muļķīgi jautāt, vai jūsu rasei ari piemīt šāda reģenerēšanās spēja.

— Nesaprotu, kāpēc tas būtu muļķīgi. Jā, tāda spēja mums ir, kaut arī civilizētā sabiedrībā, protams, reti rodas vajadzība to lietot. Šad tad planiera avārijas upurim vai citā tamlīdzīgā negadījumā cietušajam jāataudzē roka vai kāja.

— Vai arī galva?

— Tas ir sevišķs gadījums. Ja ievainojums ir tāds, kas pārtrauc pareizu dzīvības procesu norisi, audi atgriežas «sākumstadijā» un rada pilnīgi jaunu indivīdu — vai vairākus. Tādā gadījumā oriģinālais indivīds ir miris. Kā jau teicu, tas notiek reti.

Biologi bija diezgan pārsteigti, ka atradies parādības izskaidrojums. Tomēr, lai iegūtu pārliecinošu atbildi, bija nepieciešams vairāku nedēju ilgs darbs, izmantojot visas iekārtas, kādas vien uz «Alphard» bija. Biologu grupas vadītājs Rihters bija laimīgs, ka gadījusies iespēja izskaidrot reģenerācijas norisi komandierim Bērkam, kas bija speciāli ieradies, lai apspriestos par šiem jautājumiem, kuri sagādāja viņam galvassāpes.

— Esmu mazliet nobažījies par šo rasi, Rihter, —

Bērks sāka sarunu. — Kā jūs zināt, katrs kuģa komandieris, atstājot Zemi, saņem plašus norādījumus par risku, kāds draud jebkurai videi, kad tajā iekļūst jaunas būtnes. Viņi tik ilgi stāsta mums par trušiem Austrālijā un japāņu vabolēm Ziemeļamerikā, kamēr mums kļūst nelabi no visas šīs ekoloģijas būšanas. Man šķiet, ka esam uzdūrušies dzīvības formai, kura varētu kļūt par nopietnu cilvēces sāncensi, ja vien tas, kas man sastāstīts par Dara Langa Ana rasi, atbilst patiesībai.

— Jādomā, jūs esat izlasījis mūsu atskaiti par reģenerāciju. Es atzīstu, savā ziņā šī rase ir diezgan neparasta, bet es neteiktu, ka tā varētu kļūt bīstama.

— Kāpēc gan ne? Radījums nokļūst jaunā vidē, kur nav viņa dabisko ienaidnieku, un bez jebkādas kontroles vairojas. Vai tas pilnīgi neiederas šai shēmā? Viņi izskaustu cilvēkus pāris gados.

— Nedomāju vis. Dara rasei ir tie paši dabiskie ienaidnieki, kas cilvēkam, — plēsīgie dzīvnieki un slimības, jo Dars apgalvo, ka viņi arī slimo. Šie ienaidnieki dosies viņiem līdzi.

— Tomēr galvenais, kas nonāvē šo rasi, ir karstums. Kas notiks, ja viņi apmetīsies dzīvot uz Zemes, Tanno vai Heklas, vai arī desmitiem citu planētu, kuras es varu nosaukt? Viņi īstenībā būtu nemirstīgi.

— Piekrītu, ka nepieciešams karstums, lai viņi «normāli» nomirtu, bet es domāju, jūs kaut ko piemirstat. Viņiem karstums nepieciešams ari, lai varētu vairoties.

— Vai nu karstums, vai sadalīšana gabalos. Kas notika Cesapīka līcī toreiz, kad austeru pārdevēji domāja, ka varēs atbrīvoties no jūraszvaigznēm, sakapājot tās un iemetot atpakaļ jūrā?

— Jūs piemirstat galveno, komandieri, un, es baidos, arī jaunais

Krūgers ir to piemirsis, — vissvarīgākais ir tas, ka Dara Langa Ana rasei jāmirst, lai reproducētos. Vai esat padomājis no šā viedokļa?.

Komandieris atbildēja tikai pēc ilga klusuma.

— Nē, nevaru teikt, ka būtu par to domājis. Tas situācijai piešķir pavisam citu nokrāsu. — Viņš atkal iegrima domās. — Vai jums ir kāds priekšstats, kāpēc tā notiek vai, pareizāk — tā kā tas acīmredzot ir evolucionāras attīstības rezultāts uz šādas planētas —, kā tas notiek?

— Mēs to zinām. To noskaidrot gan nenācās viegli, galvenokārt tāpēc, ka straujās klimata svārstības turpinās tikai kādus desmit miljonus pēdējo gadu, bet kāds uz mūsu pašu planētas pazīstams organisms uzvedināja mūs uz īstā ceļa.

— Kas? Kurš radījums uz Zemes gan ir pakļauts apstākļiem, kas līdzīgi šiem?

— Cik man zināms, neviens; tā ir cita rakstura analoģija. Viens no apkalpes — Elerbijs, cik atceros — strādāja ar grupu parastā veidā iegūtu «karsto» dzīvnieku vienā no mūsu lielākajām kondicionētā gaisa kamerām. Viņš centās noteikt, vai gaļas ēdāji tiešām parasti atstāj tik daudz no saviem upuriem, lai tie varētu reģenerēties, un, starp citu, nejauši novēroja reģenerācijas procesu, par kuru mums stāstīja Dars — mēs, patiesību sakot, nezinājām, vai tas attiecas arī uz «karstajām» dzīvības formām vai ne. Dabiski, ka Elerbijs stingri uzskaitīja visus dzīvniekus kamerā, tāpēc bija mazliet pārsteigts, pēc kāda laika ieraudzījis dažus līdz tam neredzētus radījumus. Par laimi, viņš to neuzskatīja tikai par agrākajos novērojumos pieļautu kļudu; visu rūpīgi pārbaudījis, viņš atklāja, ka, notiekot atmosfēras un temperatūras maiņai, var iegūt dzīvniekus no augsnes paraugiem bez jebkādiem «vecākiem».

— Kā tad tas jāsaprot?

— Ka dažas «karstās» dzīvības formas reproducējas no mikroskopiskām sporām, kas augsnē pārdzīvo nelabvēlīgo sezonu. Vai to var arī kāds no «aukstajiem», vēl nav noskaidrots; mēs nevienu neesam atraduši.

— Un ko tas nozīmē?

— Elerbijs sāka šaubīties par pamatteorijas pareizību, pēc kuras Dars Langs Ans un jūraszvaigznes ar verdošajām asinīm ir secīgas vienu un to pašu radījumu paaudzes. Mēs to pārrunājām kādā no mūsu kārtējām diskusijām un atklājām, ka ir arī vēl daži citi norādījumi. Dans Leklo kādā dzīvniekā bija atradis sīkas kaula lodītes, kuras, kā pierādīja eksperiments, ir šā radījuma «karstās» paaudzes dīgļi. Ja tos izņem pirms radījuma pakļaušanas karstuma un slāpekļa dioksīda ietekmei, pēcnācēji nerodas, kaut ari dzīvnieka miesa reaģē parastajā veidā, toties, ja apstākļu maiņai pakļauj pašas lodītes, no tām rodas šo radījumu «karstās» dzīvības formas indivīdi.

— Es nesaprotu, ko tas viss nozīmē.

— Jādomā, ka «karstās» un «aukstās» dzīvības formu tipi ir pilnīgi sveši viens otram un faktiski attīstījušies neatkarīgi. Katra dzīvības forma rada sporas vai kādu to ekvivalentu, kas spēj pārdzīvot nepiemērotos apstākļus.

— Dabīgajā evolūcijas gaitā daži no šiem dzīvības formu tipiem attīstījuši spēju piestiprināt savas sporas pie otras dzīvības formas aktīvajiem dzīvniekiem vai arī ievadīt tajos, piemēram, gādāt, lai tās apēd, kā uz Zemes vēl aizvien dara daži parazīti.

— Bet tad jums vajadzētu atrast šīs sēklas — vai kas nu tas īsti ir — visos pārbaudītajos radījumos, taču jūs teicāt, ka tās bijušas tikai vienā. Kā to izskaidrot?

— Te nāk talkā minētais piemērs no Zemes dzīves. Jūs varbūt zināt, ka ir daži vīrusu tipi, kuru dabiskie upuri ir baktērijas. Vīruss nonāk saskarē ar baktēriju, izspiežas cauri šūnas apvalkam, un pēc kāda laika vai vesels simts jaunu vīrusu iznirst no izsūktās baktērijas atliekām.

— Es lāgā nezinu, tomēr man šķiet, tur nav nekā dīvaina.

— Tiktāl ne. Tomēr dažkārt gadās, ka pēc vīrusa iek]ūšanas upura ķermenī pēdējais turpina dzīvot, it kā nekas nebūtu noticis.

— Tas vēl aizvien ir saprotams. Katrā populācijā allaž gadās kāds imūns indivīds.

— Ļaujiet man pabeigt! Baktērija nodzīvo savu laiku un sadalās parastajā veidā; tās pēcnācēji dara to pašu desmit vai varbūt simt paaudzēs. Tad radiācijas vai ķimikāliju iespaidā — vai arī vispār bez kāda redzama iemesla — vairums vai visi sākotnējās baktērijas pēcnācēji sabrūk un no to atliekām paceļas vīrusu mākoņi!

— Tiešām?

— Tieši tā. Sākotnējais vīruss faktiski ir inficējis savu pirmo upuri tā, ka vīrusa reproduktīvais materiāls dalās reizē ar baktērijas reproduktīvā materiāla dalīšanos un tiek pārnests uz visiem pirmā indivīda pēcnācējiem. Beidzot kaut kāda apstākļu maiņa liek tiem atgriezties pie parastās reproducēšanās metodes.

— Saprotu, — Bērks lēni novilka. — Jums šķiet, ka «karstajiem» attīstījusies līdzīga spēja, ka katra Daram līdzīga radījuma šūnas kodolā ir faktori, kas piemērotos apstākļos producēs vienu no tām jūraszvaigznēm.

— Tieši tā, tomēr viņu attiecības nav vairāk līdzīgas vecāku un bērnu attiecībām kā Džekam Kārdiganam un viņa mīļākajam kanārijputniņam. Šķiet, tās ir tādas kā Zemes augiem un to hloroplastam.

— Patiesību sakot, es nesaprotu, kāda tur starpība.

— Savā ziņā tas varētu attaisnot «karsto» radījumu attieksmi pret Dara rasi.

— Varbūt. Tomēr tas nemazina manas sākotnējās bažas, — ja nu

vienīgi jūsu viedoklis par to, ka abām dzīvības formām jāmirst, lai reproducētos. Jūs esat uzvēlis man vēl jaunas raizes.

— Kādas tad?

— Par laiku, kurā notikusi adaptēšanās pie šā klimata. Ja jums taisnība, vismaz viena no šīm rasēm nepilnos desmit miljonos gadu ir attīstījusies no pašiem pirmsākumiem līdz inteliģences līmenim, kas salīdzināms ar mūsējo. Dzīvībai uz Zemes vajadzēja simtreiz ilgāku laiku, lai to veiktu. Siem radījumiem jābūt visadaptīvākajai dzīvības formai kosmosā — šai ziņā līdz šim cilvēkam bija pirmā vieta.

— Jāsāk domāt — jūs baidāties, ka viņi, apguvuši Zemes tehnoloģiju, izplatīsies Galaktikā un izspiedīs cilvēku no tās.

— Atklāti sakot, jā.

— Kā jūs domājat, kur tieši viņi apmetlsies?

— Dieva dēļ — visur, cilvēk mīļais! Uz Zemes… uz Marsa … uz Merkura … katrā no piecdesmit pasaulēm, kur mēs varam dzīvot, un vēl tikpat daudzās, kur mēs nevaram dzīvot! Ja pašreiz vēl viņi nespēj panest apstākļus uz tām, tad drīz spēs — tās ir viņu adaptācijas spējas, kas mani baida. Ja mums ar viņiem rastos nesaprašanās, kā gan mēs varētu pret viņiem cīnīties? Kā jūs nogalināsit radījumu, kuram pieaug jaunas rokas un kājas zaudēto vietā un kurš var radīt veselu birumu pēcnācēju, ja jūs viņam uzmetīsit bumbu?

— To es nezinu, un man šķiet, ka tam arī nav nozīmes.

— Kāpēc ne? — Bērkam aiz satraukuma gandrīz vai balss aiztrūka.

— Tāpēc, ka Dars Langs Ans gan var dzīvot uz Zemes un daudzās citās pasaulēs, bet viņa antipodi ar verdošajām asinīm — tikai apstākļos, kur, kā jūs pareizi teicāt, temperatūra ir daudz augstāka, taču ne uz vienas no jūsu minētajām planētām nav abu temperatūru. Ja grupa Dara rases izlemtu migrēt uz Zemi, kā gan tas patiks «karstajiem», kuru pēcnācēji dosies uz turieni kopā ar viņiem? Dars, bez šaubām, tāpat kā katrs no mums, grib pēcnācējus; kā viņš jutīsies, domājot par jūraszvaigzni, kas, attīstījusies no viņa ķermeņa, pārvietosies uz Veģu II vai Merkuru? Kas tad notiks ar viņa bērneļiem? Nē, komandieri, es saprotu: vairums mūsējo ir nosprieduši gandrīz vienprātīgi, ka Skolotājs lejā pie karstajiem avotiem ir vecs aprobežots, diktatorisks tiepša, kura uzskati nav pat to izteikšanai patērētās enerģijas vērti, bet, ja padomāsit pamatīgāk, sapratīsit, ka viņš ir tālredzīgāks par daudziem citiem, kurus es nesaukšu vārdā!

Bērks lēni pakratīja galvu, nenovērsdams acu no biologa.

— Es par šo jautājumu domāju jau sen, doktor Rihter, un, manuprāt, jums taisnība, ka Skolotājs ir darījis to pašu. Tomēr jūtos mazliet vīlies, ka jūs neesat bijis tālredzīgāks.

— Kā tā?

— Jusu doma ir pareiza tikai tad, ja šīm rasēm trūkst tehnisko

zināšanu! Daram nebūs iebildumu, ka gēnu struktūras, kas reproducēs viņa pēcnācējus, dažus gadus pavadīs tur, uz kurieni tās gribēs aizvest jūraszvaigzne, ja vien viņš zinās, ka galu galā šis radījums vai nu aizcejos uz planētu, kur tās varēs attīstīties, vai arī ievietos tās mākslīgā saldētavā, lai sasniegtu to pašu mērķi. Neaizmirstiet, ka arī šiem radījumiem būs tāda pati vēlme pēc pēcnācējiem un viņiem vajadzēs sadarboties ar Dara rasi, lai to apmierinātu. Ja šīs planētas iedzimtie to atstās, bruņojušies ar patstāvīgi vai arī no mums iegūtām zināšanām, radīsies vissaliedētākā saprātīgu būtņu sabiedrība vēsturē, kura izklīdīs pa zvaigžņu zvaigznēm, nobīdot malā cilvēku, ja vien tam vispār izdosies izdzīvot.

— Manuprāt, ja tā tiešām notiktu, pati šī saliedētība varētu noderēt par labu paraugu mums, pārējiem. Pašlaik šīs rases noteikti atrodas vēl tālu no šādas saliedētības.

— Pašlaik tā ir, un mūsu interesēs ir parūpēties, lai tās tiktāl nemaz nenokļūtu. Man tas nepatīk nebūt ne labāk kā jums vai jaunajam Krūgeram, bet baidos, ka vienīgā saprātīgā rīcība ir aizkavēt Dar Langu Anu, lai viņš nevarētu no mums iegūtās zināšanas nogādāt savai rasei. Ja to nedarīsim, tad būsim atdevuši Galaktiku viņiem.

— Jums taisnība — man tas nepatīk. Kā mēs varam attaisnot šādu rīcību pēc tam, kad paši esam pamudinājuši Daru mācīties visu, ko viņš spēj iemācīties?

— Attaisnot mēs to nevaram, — Bērks nelokāmi atteica, — tomēr tā darīsim. Skaidrs, ka es sev to nespēšu piedot līdz mūža galam, bet, pēc mana pārdomāta lēmuma, cilvēku rasei vislabāk būs, ja Dars Langs Ans vairs neredzēs savējos.

— Šķiet, ka jums taisnība, bet vieglāk man no tā nek|ūst.

— Man arī ne. Nu, patiesību sakot, būs labāk, ja pateiksim to Daram tūlīt. Es sasaukšu kopā grupu, lai būtu iespējams izteikties visiem, kuru rīcībā ir kādi fakti, kas varētu atspēkot manu lēmufliu, Tas ir visgodīgākais, ko es varu darīt.

— Jaunajam Krūgeram droši vien nebūs neviena fakta, toties iebildumi gan.

— To es saprotu. Viņš nezina, kādu pakalpojumu es viņam izdarīšu.

Biologs pētoši paskatījās uz veco virsnieku, bet Bērkam vairāk nebija nekā, ko piebilst…

XV
ASTRONOMIJA; LOĢIKA

Dars Langs Ans biologu atskaiti klausījās bez īpašas intereses, jo tādi teicieni kā fluorētie ogļūdeņraži un silīcijorganiskie savienojumi viņam vēl aizvien nozīmēja visai maz, bet komandiera Bērka paziņojums izraisīja viņā spēcīgu reakciju.

Lai cik vētrainas bija viņa emocijas, viņš tās nepauda vārdos, jo Nilss Krūgers sāka runāt pirmais. Dars noklausījās runu par atklātu rīcību, godīgumu un taisnprātību, par ko bija stāstījuši jau Bērks un Rihters, tomēr pilnīgi nesaprata šos terminus. Katrā ziņā viņš teiktajam nepievērsa nedalītu uzmanību; viņš centās izlemt, kā rīkoties.

Acīmredzot strīdēties būtu veltīgi. Cilvēki savus uzskatus balstīja uz to, ko bija uzzinājuši par viņu un viņa rasi. Dars lāgā nevarēja saprast, kāpēc gan Abiormena apdraudētu Galaktiku, bet bija pieradis just dziļu cieņu pret Zemes zinātnieku spriedumiem. Par spīti tam, viņš atskārta, ka viņa dabiskā pienākuma apziņa mudina viņu pretoties Bērka lēmumam rrstrīdēties, melot vai lietot vardarbību, lai nogādātu, pēc viņa domām, vitāli svarīgo informāciju savējiem. Trešais impulss pamatojās uz viņa dabisko ziņkārību; ja viņam nebūtu pienākuma pret savējiem, viņš nevēlētos neko citu kā ceļot uz Zemi kopā ar saviem draugiem — ja viņš tos vēl varēja uzskatīt par draugiem — un apskatīt dažas no tām pasaulēm, par kurām viņam bija stāstījuši gan Krūgers, gan astronomi. Viņš varbūt būtu sācis runāt, atklājot savu dilemmu, tomēr Krūgers nedeva viņam tādu iespēju. Jauneklis pilnīgi aizmirsa disciplīnu, kuru viņam bija ieaudzinājusi kadetu apmācība, un gandrīz vai personīgi apvainoja komandieri. Protams, Dars nepamanīja šā fakta nozīmīgumu, jo viņš tikai miglaini apjauta Krūgera stāvokli, tomēr skaidri saprata, ka jauneklis grib panākt, lai viņam ļauj atgriezties pie savējiem.

Šķita neticami, ka strīdā ar komandieri varētu uzvarēt Krūgers. Dars kaut ko zināja par abu rangiem. Ja nu viņš pa strīda laiku izlavītos laukā un nozagtu vienu palīgkuģi? Dars ne reizi vien bija uzmanīgi vērojis to lidojuma laikā; vai viņš nespētu pats tādu vadīt? Ar Dara atmiņu nebija jābaidās, ka viņš varētu nospiest nepareizo pogu, ja kaut reizi bija redzējis nospiežam pareizo. Tomēr lidojumos pavadītais mūžs pasargāja viņu no šīs gandrīz noteikti liktenīgās kļūdas. Viņš saprata, ka nav iespējams vadit vienalga kādu kosmosa kuģi ar pārdesmit lidojumos tikai vērojot iegūtām zināšanām.

Vai viņš varētu aizlidot paslepus? Diez vai. šie Vilvēki, lai kādi arī viņi ir, muļķi gan nav. Ja reiz komandieris bija ar pavēli aizliedzis

Daram Langam Anam atgriezties uz Abiormenas, tad arī katrā ziņā tiks darīts viss, lai pavēli izpildītu.

Vai Krūgers varētu nozagt palīgkuģi un nosēdināt viņu uz Abiormenas? Bez šaubām, varētu, jo noteikti prata lidot ar šiem lidaparātiem, bet gūt skaidru atbildi uz šo jautājumu kavēja neziņa, kāda Ir cilvēku attieksme pret autoritātēm. Viņš nebija īsti drošs, vai jauneklis to daritu. Dars to apjēdza un atlika šā jautājuma noskaidrošanu uz vēlāku laiku, kad būs divatā ar Krūgeru.

Varbūt viņš varētu …

Šai mirklī Dara pārdomas pārtrauca komandiera Bērka paceltā balss:

— Mister Krūger! Es sasaucu sanāksmi, lai apspriestu šo jautājumu, kā pienākas civilizētā sabiedrībā, nevis lai kāds raudulīgi žēlotos vai ļautu vaļu personīgiem apvainojumiem. Ja jums ir kāds pamatots arguments, izsakiet to, ja ne — apklustiet! Es saprotu jūsu jūtas, es dalos tajās ar jums un esmu apsvēris sava lēmuma morālo pusi vismaz tikpat rūpīgi kā jūs. Esiet tik laipns un atcerieties, ka uz mani! gulstas liela atbildība, kurā jūs ar mani vēl nedalām ties un kuru jūs acīmredzot neesat apsvēris. Es neprasīju, lai par manu lēmumu balsotu vai kāds izteiktu savus uzskatus par to. Es paziņoju pieņemto lēmumu, un tas ir šāds: Dara Langa Ana rase vai — kā man šķiet, būtu jāsaka — rases radīs draudus cilvēcei, ja atstās savu dzimto planētu. Es cieši ticu, ka valdības viedoklis būs tāds pats. Tomēr, ja jums vai kādam citam ir informācija, kas varētu grozīt šādu lēmumu, katrā ziņā dariet zināmu to man.

Krūgers apklusa, pēkšņi aptvēris, cik tālu aizgājis, un jutās pateicīgs, ka virsnieks savus pārmetumus bija izteicis samērā saudzīgi. Diemžēl viņam nebija nekā, ko varētu saukt par informāciju.

Klusumu pārtrauca cits Dara draugs — astronoms Mērčisons:

— Baidos, būs jāņem vērā vēl viens fakts, — viņš rāmi sacīja, — un es esmu gandrīz pārliecināts, ka valdība ne tikai pieņems citu lēmumu, bet arī darīs visu iespējamo, lai jo ātrāk izglītotu abas abiormeniešu rases.

— Klājiet vaļāl — komandieris nevilcinādamies iesaucās.

— Galvenais ir tas, ka šo būtņu atstāšana uz planētas būtu genocīds. Abiormena ir slikta mājvieta mums un pašreiz visai piemērota tās iedzīvotājiem, bet nepaies ilgs laiks, un tā nederēs par dzīves vietu vairs nevienam.

— Pēc cik ilga laika? Un kāpēc?

— Tāpēc, ka šī sistēma nav stabila. Šķiet, Abiormena ir izveidojusies vairāk vai mazāk normālā veidā kā sarkanās pundurzvaigznes — kuru vietējie sauc par Tīru — planēta, tomēr tad tuvumā nav bijis Alkiones. Jau tāpēc vien, ka Alkiones gaismas spiediens ir pārāk augsts un tās tuvumā nevarētu izveidoties neviena

planēta.

— To es esmu dzirdējis jau agrāk, tikai nesaprotu, kāpēc jūs tā esat pieķēries šai teorijai, ja planēta tomēr jau pastāv.

— Es pats kādu laiku to nesapratu. Tomēr ģeoloģiskās liecības pierāda, ka man ir taisnība. Milzīgo sezonālo pārmaiņu, kuras rada apstāklis, ka Tīra riņķo ap Alkioni pa ļoti izstieptu orbītu, šīs pasaules senākajā vēsturē nav bijis, tās sākušās tikai dažos pēdējos miljonos gadu. Noticis viens no diviem — vai nu Alkione sagūstījusi Tīru visai nesen, vai arī milzīgā zvaigzne īstenībā izveidojusies pundura tuvumā. Man gribētos pieņemt pēdējo variantu; mēs atrodamies zvaigznājā, kurā starpzvaigžņu telpa ir piesātināta ar gāzi un putekļiem. Vairāk nekā ticami, ka Tīras iekļaušanās zvaigznājā — ja tā nav tam piederējusi jau no sākta gala — radījusi pietiekami lielas novirzes, lai tās tuvumā sāktos kondensācija.

— Es saprotu, ka tas pilnīgi atbilst ģeoloģisko laikmetu mijai, bet vai tas neapstiprina manu uzskatu par šo rasu adaptācijas spējām?

— Savā ziņā jā, tomēr neticu, ka jebkāda organiska struktūra spētu adaptēties apstākļos, kādi šai sistēmā būs nākotnē. Atcerieties, ko es teicu: kosmoss te visapkārt ir pilns ar gāzi un putekļiem, un tā nebūt nav vide, kurā varētu iztikt bez berzes procesiem. Tāpēc nav izslēgta arī alternatīva teorija, pēc kuras Alkione sagūstījusi Tīras sistēmu. Berze turpina saīsināt Tīras orbītu. Ar katru gadu tā aizvien ilgāku laiku atrodas karstajā zonā, bet īsāku — tādā attālumā no milža, lai spētu dzīvot Dara rase. Ja Alkione neatstāj Sietiņa zvaigznāju — un nav paredzams, ka tas varētu notikt —, tad pēc pusmiljona vai miljona gadu sarkanā saule kopā ar Abiormenu nokritīs uz tās.

— Tas ir ilgs laiks.

— Tas ir nenoteikts laiks, un jau ilgi pirms tam Abiormena būs neapdzīvojama pat «karstajai» dzīvības formai. Mūsu pienākums ir aizvest abas rases projām no planētas vai vismaz palīdzēt tām aizceļot pašām; citādi mēs būsim vainīgi noziedzīgā nolaidībā.

— Bet, ja jau Alkiones gaismas spiediens atgrūž planētas veidojošo vielu, kā tad Alkiones tuvumā tās var rasties tik daudz, lai radītu berzi?

— Gaismas spiediena iespaids uz vielas daļiņu salīdzinājumā ar gravitācijas ietekmi ir funkcionāli atkarīgs no šīs daļiņas izmēriem un blīvuma. Uzsveru, ka mēs šai kosmosa rajonā esam izdarījuši pietiekami daudz mērījumu, un tas, ko es saku, nebūt nav tukšs minējums par to, kas varētu notikt. Es tikai nopietni šaubos, vai Tīra pati neuzsūks pietiekami daudz matērijas, lai tās pieaugošais spožums sterilizētu planētu, pirms tā kopā ar Tīru nokritīs uz Alkiones. Es nevaru paredzēt, kas notiks vispirms, bet viens no diviem noteikti.

— Un uz kurieni mēs varam aizvest šīs rases? Es šaubos, vai visā

Galaktikā atradīsies planēta ar tādu pašu sezonu miju.

— Varu saderēt, ka tādu ir tūkstošiem. Atzīstos, līdz šim gan mēs neesam tās atraduši, bet liela daļa Galaktikas vēl nav izpētīta. Pat ja šādu planētu nebūtu, viņi varētu pierast uzturēties kuģos — varbūt tā būtu pat labāk — un vienā laikā varētu dzīvot daudzi abu rasu pārstāvji. Es varu iedomāties kuģi, kura viena daļa būtu karsta, otra — auksta; abiormenieši dzīvotu abās daļās un, kad viņu mūžs sasniegtu attiecīgo stadiju, pārvietotos no vienas otrā. Abiormeniešiem tāds stāvoklis noteikti būtu labāks, nekā ja viņi apmestos uz kādas Zemes tipa planētas; esmu pārliecināts, ka valdība domās tāpat. Mēs atgriezīsimies šeit un ierīkosim abām rasēm tehniskās skolas, pirms jūs, komandieri, paspēsit kļūt par admirāli. Man vienalga, ko par to domā pašreizējā «karsto» skolotāju paaudze; mazliet astronomijas zināšanu grozīs viņu uzskatus.

— Ja vien jūs varēsit iemācīt astronomiju rasei, kas redz ar skaņu viļņu palīdzību, — Bērks strupi noteica. — Tomēr tā jau ir tikai atrunāšanās. Es piekrītu jums.

Krūgera sejā atspoguļojās atvieglojums; nekas nerādīja, ko jūt Dars.

— Dars Langs Ans drīkst turpināt mācīties no mūsu zinātniekiem, cik ilgi viņš to var, un atgriezties pie savējiem ar informāciju, cik drīz vien vēlas. To atļaujot, es savā ziņā riskēju, tomēr man nav nekādu nopietnu šaubu par oficiālo lēmumu. Jaunais cilvēk, — viņš strupi vērsās pie Krūgera, — šis ir lielisks piemērs, kāds risks ir pieņemt lēmumu, pamatojoties uz nepietiekamiem pierādījumiem. Tikai neļaujiet tam sevi pārāk stipri ietekmēt. Nekad nevar iegūt visus datus, kas attiecas uz kādu jautājumu, un dažreiz tomēr nāksies lemt — jo sevišķi tad, ja komandēsit kosmosa kuģi. Jums būs jāmācās riskēt un pieņemt pāragrus lēmumus. Ja tāpēc jūs kādreiz ņemsit nelabu galu, lai man nebūtu jādzird jūsu gaušaiiās!

— Tieši tā, ser, — Krūgers atbildēja.

— Labi. Dar, es neatvainošos par savu pirmītējo nodomu, tomēr kā spēdams palīdzēšu jums tik ilgi, cik vēl būsit pie mums.

— Paldies, komandieri. Mani skolotāji būs jums pateicīgi.

— Vai drīz nebūs laiks noslēgt jūsu patvērumu?

— Atlicis vēl gads. Man vajadzētu atgriezties, tiklīdz jūs atjausit, jo man ir tik daudz ziņojama.

— Mēs novedīsim jūs lejā, cik drīz vien iespējams. Mister Krūger, jādomā, ka jūs gribēsit pavadīt Daru. Lidaparātu vadīšu es; visi, kuru pienākumi atjauj, var braukt līdzi, ja tikai pietiks vietas. Mēs paliksim lejā, kamēr noslēgs patvērumu, tā ka tiem, kas šo notikumu grib redzēt, jārēķinās ar triju nedēju prombūtni no «Alphard». Cejā dosimies pēc divdesmit stundām; ar to vajadzētu pietikt, lai katrs, kas grib ņemt līdzi aparatūru, pagūtu to novietot palīgkuģi.

— Dar Lang An, kā jums šķiet, vai jūsu skolotājiem noderētu radioaparāti, kas darbojas uz citiem viļņiem nekā jūsu ugunīgo draugu radio, — tādi, kurus jūs varētu lietot sarunām ar mums bez viņu z; ņas?

Krūgers tik tikko atturējās nepasmīnējis; vecais vientiesis tomēr bija cilvēcīgs, par spīti pienākuma apziņai.

— Šāda ierīce noteikti noderētu, komandieri. Mēs būsim par to Joti pateicīgi.

— Labi, ieliksim dažus palīgkuģī. Sanāksme beigusies.

Ierašanās uz nosēšanās platformas Ledus Cietoksnī šoreiz bija citāda. Kosmosa kuģim, kuru balstīja un vadīja tādi paši lauki, kādi bija izšāvuši «Alphard» cauri starpzvaigžņu telpai, pilnīgi ignorējot gaismas izplatīšanās likumus, nebija tādu manevrēšanas ierobežojumu kā planieriem. Tas bija labi, jo uz platformas planieru bija tik daudz, ka varbūt pat Daram Langam Ānam būtu bijis grūti nolaisties. Pirmo reizi Krūgers ieraudzīja skolotājus virszemē; daži no viņiem vadīja darbus, citi tos tikai vēroja.

Kuģa tuvošanos pamanīja, un grupa abiormeniešu ar žestiem norādīja uz vienu platformas malu, kur planieri bija novākti, lai atbrīvotu vietu.

Mirklī, kad mazā kuģa gaisa slūžas atvērās, Dars un Krūgers metās laukā, abi apkrāvušies ar Bērka dāvāto radioiekārtu. Iedzimtais pirmais iegāja tunelī, un viņi sāka garu garo gājienu līdz patvēruma centrālajai daļai dziļi zem ledus cepures. Krūgers vairs nebrīnījās, kāpēc patvērums iekārtots tur, taču viņš vēl aizvien bija mazliet pārsteigts, ka šīs būtnes vispār bija spējušas to izbūvēt.

Patvērumā valdīja lielāka rosība nekā agrāk, desmitiem, pat simtiem mazo iedzimto tekalēja apkārt ar dažādiem noslēpumainiem uzdevumiem.

— Droši vien bibliotēkā ir daudz darba, — Krūgers ieminējās, pamājot uz vienu no grupām.

— Visām grāmatām vajadzētu jau sen būt šeit, — Dars atbildēja. — Pašreiz galvenā problēma ir pārtika. Parasti tās sagādāts pietiekami daudz jau vairākus gadus pirms laika, bet mēs neriskējam. Mēs piegādājam pārtiku līdz pēdējam brīdim.

— Ko tu darīsi?

— Saaicināšu kopā skolotājus, kuri var ziedot man laiku, un sākšu ziņojumu. Viņiem vajadzētu būt diezgan daudziem, jo bija jau zināms, ka ieradīšos ar jaunām zināšanām.

— Šķiet, no šā brīža tu būsi visai aizņemts ar ziņojumu.

— Jā, Nils. Jādomā, tu gribi vēlreiz apskatīt šo vietu tagad, kad viss sagatavots miršanai, bet šoreiz man nebūs laika tevi pavadīt. Bez šaubām, atradīsies kāds, kas varēs tev pakalpot.

Krūgers apstājās un uzlika roku uz pleca mazajam abiormenietim.

— Tu taču nejausi, ka durvis aizvērsies, iekāms nebūsi ar mani vēlreiz ticies, vai ne? — viņš jautāja. — Es negribu kavēt darbu, kas jāpadara, tomēr negribu arī šķirties no tevis — vismaz uz daudziem maniem gadiem — jau tik drīz.

Abas Dara acis mirkli pavērās augšup uz Krūgera sadrūmušo seju.

— Es ar ievi vēl tikšos, pirms Cietoksni aizslēgs, to es tev apsolu, — Dars Langs Āns teica.

Atsākot ceļu, jauneklis jutās apmierināts.

Dara pareģojums, ka viņu sagaidīs vesela komisija, izrādījās pareizs. Nilss pamanīja, ka tā sastāv no abiormeniešiem Dara augumā — jaunajiem skolotājiem. Viens no milžiem, kuru Krūgers bija jau sastapis pirmajā reizē, piedāvājās viņam par pavadoni, un kopā ar garo būtni Krūgers apskatīja tagad jau pilnīgi nokomplektētās bibliotēkas, pārtikas noliktavas augšējā slānī, tikai pāris pēdu zem ledus, un lielās dobes siltākajos slāņos zemāk, kur auga Zemes sēnēm līdzīgi augi.

Beidzot Nilsu uzveda augšā nosēšanās platformā, kur rosība nebija mazinājusies. Ik pa brīdim gais šāvās kāds planieris, dodamies uz tālajām pilsētām, lai — ja pēc ierašanās tur vēl pietiks laika — atgādātu šurp vēl kādu pārtikas kravu. Citi nolaidās relatīvi nelielajā laukumā, kas vēl bija brīvs; nosēšanās platformas apkalpes bija nodarbinātas, nepārtraukti pārvelkot planierus uz platformas vienu malu vai arī ievelkot tunelī, lai atbrīvotu vietu tiem, kas vēl ieradās.

— Vai es tevi pārāk neaizkavēju? — Krūgers vaicāja savam pavadonim, kad viņi bija sasnieguši virszemi. — Sis laiks šķiet visaizņemtākais tavas rases dzīvē.

— Man vairs nav nekā, ko darīt, — skanēja atbilde. — Mans pēcnācējs amatā jau visu pārņēmis savā ziņā.

— Vai tad tu šoreiz nepaliksi Cietoksnī?

— Nē. Mans mūžs beidzies. Daži no mūsējiem paliks, lai pārbaudītu, vai viss pareizi noslēgts, bet tas nav mans pienākums. Tiklīdz vairs nebūšu tev vajadzīgs, es došos projām.

— Bet man likās, ka visi planieri, ar kuriem tu varētu aizlidot, ir jau izjaukti.

— Tā ir. Es iešu kājām. Mēs neatgriežamies pilsētās.

— Tu domā … — Krūgers aprāvās; viņš zināja, ka Dars saviem ļaudīm pa radio neko daudz nebija stāstījis, tāpēc nebija drošs, cik daudz šī būtne zina. Tomēr skolotājs vai nu zināja, vai arī uzminēja, kas nospiež jaunekļa prātu.

— Nē, mēs neatgriežamies pilsētās. Tāda parāduma nav — jau tik ilgi, ka es tev vairs nevaru pateikt īsto iemeslu. Ir labāk, ja mēs sagaidām galu, kur karstums nav pārāk liels — vismaz kamēr mūs ķermenis nav iznīcināts citādi. Kad tev manis vairs nevajadzēs, es iešu uz ledus cepuri.

Krūgers nespēja pateikt neko citu kā tikai, ka skolotāja sabiedrība viņam vēl esot nepieciešama. Nilsa uzaicināts, abiormenietis iegāja palīgkuģī-, kur viņu ar lielu interesi sagaidīja biologi. Viens no tiem runāja abiormeniešu valodā, tāpēc jaunekļa klātbūtne nebija nepieciešama, un viņš atgriezās uz nosēšanās platformu gaidīt Daru. Tomēr mazais draugs nerādījās, un Nilsa uzmanību piesaistīja nebeidzamā rosīšanās, līdz viņu pievārēja miegs.

Tā pagāja laiks. Pamazām planieru skaits samazinājās, jo jauni vairs neatlidoja un tie, kas bija Cietoksnī, devās uz otru planētas puslodi. Ne tikai Krūgers vien, arī pārējie cilvēki jutās nomākti, noskatoties, cik lietišķi šīs būtnes devās savā pēdējā lidojumā.

— Man šķiet, tas atkarīgs tikai no audzināšanas, — kāds ierunājās, — tomēr, ja es zinātu, ka dzīvošu vairs tikai vienu nedēļu, es izskatītos krietni nožēlojamāks.

— Man šķiet, ka atlikušas vēl trīs nedēļas, — teica Krūgers. — Viņi drošības labad noslēdz Cietoksni gadu pirms gaidāmās atmosfēras maiņas.

— Nu jau tu mēģini izvairīties no sarunas par šo tematu.

— Es to nedaru. Man radās iespaids, ka Daram mūs žēl — mēs dzīvojam no dienas dienā, nezinādami, kad pienāks gals. Jādomā, viņam ir tikpat grūti saprast, ka mēs esam pie tā pieraduši un nespējam aptvert viņa attieksmi pret nāvi.

— Pareizi gan.

Atbildētājs bija jau cits, un Krūgers pagriezies ieraudzīja komandieri Bērku stāvam gaisa slūžās.

— Es vēlētos, kaut būtu labāk pazinis jūsu draugu, mister Krūger, bet, manuprāt, īsti mēs viņu nekad neiepazītu — pat jūs ne.

— Varbūt ne, ser, bet es nevaru citādi just.

— Lai jums labi veicas! Vai nav jau laiks sākties noslēgšanas ceremonijai?

No mazā kuģa iznāca vēl vairāki cilvēki.

— Es neesmu precīzi noskaidrojis, ser, bet man šķiet, tā vajadzētu būt. Gandrīz visi planieri ir jau aizlidojuši, un es redzēju vairākus no lielajiem skolotājiem atstājam platīormu un aizejam apkārt kalnam. — Nilsa balss mazliet drebēja, to sakot, un komandieris nopietni pamāja ar galvu.

— Jā. Ari jūsu pavadonis aizgāja, kamēr jūs bijāt aizmidzis.

— Ko? Es to nezināju, ser.

— Skaidrs, ka jūs to nezinājāt. Viņš aizgāja pēc mana padomā. Es domāju, ka tā būs labāk.

Virsnieka balsī ieskanējās tonis, kas neļāva vairs neko jautāt.

Sai brīdī uz platformas parādījās vēl vairāki lielā auguma skolotāji, un cilvēki pārtrauca sarunu, lai vērotu viņus. Viens pienāca pie cilvēku pūlīša un teica:

— Mēs ejam pārbaudīt, kā noslēdzas ārējās durvis. Tās ir lejā tunelī, jo mēs atklājām, ka karstajā sezonā ir vēlams ļaut ledum iekļūt augšējās alās. Vai jūs gribētu nākt līdzi to noskatīties?

— Pagaidiet! Dars Langs Āns apsolīja sastapties ar mani pirms durvju noslēgšanas. Kur viņš ir?

— Viņš nāks. Ja dosities mums līdzi, satiksit viņu tunelī. Es redzu, ka planieris jau gaida.

Būtne, vairāk neko nebilduši, pagriezās, un cilvēki tai sekoja. Bērks vēroja apstulbušo Krūgeru, un viņa sejā pavīdēja žēlums.

Durvis atradās apmēram trīssimt jardu lejāk tunelī, un, kā skolotājs bija teicis, Dars Langs Āns gaidīja pie tām.

— Sveiks, Nils! — viņš iesaucās, ieraudzījis Nilsu. — Piedod, ka tik ilgi aizkavējos. Bija tik daudz ko darīt, tici man!

— Dar! Tu nevari būt beidzis… bet skolotājs teica …

— Skaidrs, ka pabeidzu. Man bija jāpabeidz. Nāc augšā, es gribu pārbaudīt savu planieri. Vai varbūt tu labāk gribi noskatīties, kā noslēgs durvis?

— Bet tās taču vēl nevar noslēgt! Nevar būt, ka tu būtu pastāstījis viņiem visu, ko iemācījies no mums! Tev jāpaliek un jābūt par nākamās paaudzes skolotāju!

Mazais abiormenietis brīdi klusēja, tad maigākā balsī piebilda:

— Nāc man līdzi, Nils! Var jau būt, ka esmu rīkojies nepareizi. Es mēģināšu tev visu izskaidrot.

Viņš ar roku pamāja uz tuneli, un jauneklis klusēdams paklausīja, cieši skatīdamies uz savu mazo draugu. Ejot Dars sāka runāt, un komandieris, galvu kratīdams, noskatījās viņiem pakaļ.

— Nils, es nevarēju to izdarīt. Es domāju par to, 1 o tu tikko pieminēji, un, kad sāku no jums mācīties, gandrīz jau biju izlēmis sekot tavam ieteikumam. Protams, man tas nepatika, bet likās, ka tas ir mans pienākums. Tad es paliku pie tevis un tavējiem u turpināju mācīties. Astronomiju, ģeoloģiju, bioloģiju, arheoloģiju, matemātiku un visas citas specialitātes, kādas pārstāvēja jūsu grupa. Taču tas bija par daudz.

— Par daudz, lai tu varētu atcerēties? — Krūgers apstājās, un izbrīns uz mirkli nomāca skumjas.

— Nebija par daudz, lai atcerētos, bet pārāk daudz, lai kā nākas izprastu. Es būtu varējis palikt lejā un diktēt desmitiem grāmatu par visu, ko redzēju vai dzirdēju, bet, kaut arī es sapratu krietni daudz, manējie nesaprastu. Viņiem daudz vairāk vajadzēja kaut ko citu, un pamazām es sāku aptvert, kas tas ir. Tā ir metode, Nils. Tas ir veids, kā jūs risināt problēmas, — iztēle un eksperiments kopā. To manējiem vajag iemācīties, un tas man bija viņiem jāizskaidro. Galu galā, viņiem ir citas problēmas nekā jums; viņiem pašiem būs tās jāatrisina. Protams, arī fakti ir svarīgi, tomēr es viņiem nedevu pārāk daudzus.

Tikai šādas tādas informācijas druskas, lai viņi laiku pa laikam varētu pārbaudīt pašu atrastās atbildes.

— Tad … tad tā ir mana vaina, ka tu to daril Es ar nodomu ievadīju tevi tik daudzās zinātņu nozarēs, cik spēju, lai tu nepagūtu visu paziņot līdz miršanas laikam!

— Nē! Tā nav tava vaina, ja to vispār var saukt par vainp. Tu parādīji — atzīstu gan, ka netieši — to, kas mums jāzina. Es meklēju attaisnojumu, laih man nevajadzētu palikt Cietoksnī; ja tu gribi apgalvot, ka iemesls esi bijis tu, labi — un paldies!

Dars apklusa; viņi bija sasnieguši platformu, un Dars nekavējoties sāka pārbaudīt, vai viņa planieris gatavs pacelties gaisā.

— Bet… vai tai vietā tu nevari braukt mums līdzi? Tev nav jāatgriežas Kvarrā un… un… — Krūgers nespēja pabeigt teikumu.

Dars izslējās, pārtraucis savu darbu, un cieši uzlūkoja Nilsu. Mirkli šķita, ka viņš cenšas kaut ko izlemt; tad viņš noraidoši papurināja galvu — to viņš bija iemācījies no Krūgera.

— Baidos, ka nevaru. Man šķiet, es mazliet noprotu, kā tu jūties, draugs Nils, un savā ziņā man iržēl tevi pamest, bet — vai tu nāktu man līdzi? — Viņš jautājot savilka seju grimasē, kas gandrīz atbilda smaidam. Krūgers klusēja. — Protams, tu nenāktu — tu nevarētu. Tu paredzi dzīvot vēl ilgi, kaut arī nezini, cik ilgi. — Viņš satvēra Krūgera roku ar saviem mazajiem nagiem. — Nils, pēc ilgiem gadiem būs krietni daudz manu pēcnācēju, kas būs daļa no manis. Es būšu aizgājis, bet tu varbūt vēl dzīvosi. Varbūt tas, ko mēs abi esam darījuši viņu labad, būs palīdzējis dažiem kļūt par zinātniekiem un viņi pratīs iedvest «karstajiem» cieņu, nevis pretīgumu pret sevi, un varbūt viņi ar laiku radis jūsējai līdzīgu civilizāciju. Man gribas domāt, ka tu viņiem palīdzēsi.

Dars ielēca planiera sēdeklī un, nedevis jauneklim laika pateikt vairs ne vārda, atkabināja katapultas āķi.

Krūgers vēroja, kā mazais lidaparāts pazūd skatienam. Nevajadzēja ilgu laiku, lai viņš to vairs neredzētu, jo viņa acis nebija tik skaidras, kādām tām vajadzētu būt, bet vēl aizvien viņš bija pavērsis seju uz to pusi, kur bija izgaisis lidaparāts, un beidzot nomurmināja: «Es to darīšu!» Kad no tuneļa atskanēja blīkšķis, lielajām durvīm aizkrītot, Nilss pagriezās.